Colecţia coordonată de Constantin Dumitru
Nicholas J. Karolides, Margaret Bald & Dawn B. Sova
Coperta colecţiei: Andrei Mănescu
Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României KAROLIDES, NICHOLAS J.
100 de cărţi interzise: o istorie a cenzurii în literatura mondială / Nicholas J. Karolides, Margaret Bald & Dawn B. Sova; trad.: Daniel Duma. — Ed. a 2-a. — Piteşti: Paralela 45, 2009
Bibliogr.
ISBN 978-973-47-0597-9
I. Bald, Margaret
II. Sova, Dawn B.
III. Duma, Daniel (trad.)
351.751.5:82.09
100 de cărţi interzise
O istorie a cenzurii în literatura mondială
— ediţia a ll-a – *Traducere de* Daniel Duma
700 *Banned Books*: *Censorship Histories* of *World Literature*
Copyright ® 1999 by Nicholas J. Karolides, Margaret Bald & Dawn B. bova
Introduction ® 1999 by Ken Wachsberger
Copyright ® Editura Paralela 45, 2009, pentru prezenta ediţie
PARALELA 45

Nu există libertate, fie în treburile civile, fie în cele ecleziastice, decât acolo unde este asigurată libertatea presei.

Matthew Tindal

Dacă întreaga omenire, mai puţin un singur om, ar împărtăşi o opinie şi doar acea singură persoană ar avea o opinie contrară, omenirea nu ar fi mai îndreptăţită să reducă la tăcere acea singură persoană decât ar fi acea persoană, dacă ar avea puterea s-o facă, să reducă la tăcere omenirea.

John Stuart Mill îndrăzneşte să gândeşti tu însuţi.

Voltaire

Personalului Bibliotecii Chalmer Davee din cadrul Universităţii Wisconsin din River Fals, îndeosebi lui Brad Gee, Valerie Malzacher, Michele McKnelly, bibliotecari referenţi, şi lui Mary Augustine, responsabil cu împrumuturile inter-biblioteci,

pentru ajutorul lor competent şi perseverent şi pentru devotamentul lor faţă de ideea libertăţii de a investiga

N. J. K.

Pentru Jonathan, Andre şi Daniel

M. B.

Fiului meu, Robert Gregor, şi tuturor tinerilor care vor încerca să facă din lumea pe care au moştenit-o un loc mai bun.

D. B. S.

INTRODUCERE

Sunt onorat să scriu această introducere la *100 de cărţi interzise*: *O istorie a cenzurii în literatura universală*, dar în acelaşi timp trist că discuţia se concentrează mai mult asupra prezentului, decât asupra trecutului îndepărtat. Din păcate, cenzura se menţine, cu toate că, după cum observa Margaret Bald, autoarea capitolului dedicat cenzurii pe motive religioase: „Când priveşti cenzura de-a lungul secolelor, şi observi incredibila diversitate de cărţi şi autori ale căror opere au fost suprimate, nu poţi să fii decât frapat de absurda ineficientă şi de inutilitatea acestor eforturi pe termen lung."

Primul Amendament este cea mai importantă contribuţie pe care America a oferit-o lumii: asigurarea libertăţii de exprimare şi a celei religioase pentru toţi cei care ne vor vizita ţara sau vor locui aici. împreună cu familia mea, am vizitat Europa pentru prima dată vara trecută. în Germania s-a întâmplat să parcăm pe Aleea Evreilor. Nu am ştiut dacă numele străzii este un vestigiu al antisemitismului nazist, un memorial pentru victimele Holocaustului sau pur şi simplu o amintire pentru cei care au populat cartierul pe care îl traversează, dar am rămas tulburat chiar şi când am vizitat un templu evreiesc reconstruit de către o comunitate creştină după ce a fost distrus de nazişti în Kristallnacht (Noaptea geamurilor sparte).

Nu am călătorit în Iran, dar nici nu a fost necesar să o facem ca să auzim de *fatwa*, interdicţia religioasă împotriva lui Salman Rushdie şi a romanului său *Versetele Satanice*. Emisă în 1989, *fatwa* prevedea pedeapsa capitală împotriva autorului, care, de atunci, a trăit ascuns. Cu toate că *fatwa* a fost anulată oficial în 1998, fundamentaliştii religioşi continuă să propună punerea ei în practică.

în Bangladesh, pe capul editorialistei şi scriitoarei Taslima Nasrin au fost puse recompense pentru atitudinea ei fermă împotriva tradiţiilor religioase patriarhale, pe care la considera opresive faţă de femei.

Americanii trăiesc într-o relativă libertate. Cu toate acestea, cenzura a constituit o ameninţare de-a lungul istoriei Statelor Unite încă de pe vremea lui Roger Williams şi a altor atei colonialişti. în sud-estul statului Michigan, unde locuiesc eu, s-au petrecut recent nişte evenimente tulburătoare care încalcă Primul Amendament, provocate de activişti de stânga şi de dreapta deopotrivă. în Ann Arbor, membrii unei organizaţii de apărare a drepturilor omului, considerându-se reprezentanţii comunităţii liberale, au aruncat cu pietre în membrii Ku Klux Klan. în imediata vecinătate, în Belleville, profesorii de ştiinţe au fost forţaţi să rupă din cărţile de ştiinţe naturale foile ce făceau referire la avort. Acesta este un exemplu de cenzură socială – interzicerea unor idei care nu sunt pe placul unora. *Anne Frank*: *The Diary of a Young* G/77 (*Jurnalul Annei Frank*), a fost cenzurată de autorităţile statului Alabama, în 1983, pe motiv că ar fi „deprimantă". Secţiuni din carte au fost scoase de editorul olandez din cauza unor referinţe la menstruaţie şi sâni.

Multe din cele mai desăvârşite opere literare – *Aventurile lui Huckleberry Finn*, *Fructele mâniei*, *Coliba Unchiului Tom*, *Catch-22* -au fost cenzurate într-o perioadă sau alta. Tehnologia în curs de dezvoltare a adus cu ea mai multe ţinte de cenzură şi mai diverse – discul, filmul, industria de televiziune şi Internetul – oferindu-le ca pradă conducerilor şcolilor, autorităţilor locale, fanaticilor religioşi şi cruciaţilor morali, pentru atingerea obiectivului lor de a restricţiona libera exprimare şi libertatea de a citi, privi sau asculta, de a proteja copiii şi pe dumneavoastră de gânduri originale sau tulburătoare.

100 de cărţi interzise conţine selecţii din seria de patru volume de *Cărţi interzise*, *Fapte la dosar*, pe care am editat-o, despre cărţi interzise sau cenzurate pe motive politice, religioase, sexuale sau sociale. Fiecare carte dintre cele 100, este discutată individual printr-un rezumat al conţinutul ei şi prin istoria cenzurii sale. în timp ce multe din aceste cărţi au fost interzise prin lege – interzise prin ordin oficial – multe au fost interzise într-un alt mod: scoase din

programa şcolară sau de pe rafturile bibliotecilor, condamnate în biserici sau interzise credincioşilor, respinse sau „curăţate" de editori, atacate în instanţă, sau chiar rescrise în mod deliberat de către autorii lor. Autorii cenzuraţi au fost abuzaţi verbal, vătămaţi fizic, marginalizaţi de familiile lor şi de comunităţi, excomunicaţi din ordinul lor religios, împuşcaţi, spânzuraţi, sau arşi pe rug. Cele 100 de opere reflectate în acest volum includ romane, istorii, biografii, cărţi pentru copii, tratate filosofice şi religioase, poeme, polemici şi alte forme de exprimare scrisă. Povestea cenzurii lor este revelatoare.

Ken Wachsberger

CĂRŢI INTERZISE DIN MOTIVE POLITICE

Expresia „interzis din motive politice" aruncă o umbră asupra guvernelor autoritare care îşi împiedică cetăţenii să primească informaţii, idei şi opinii pe care le consideră critice, stânjenitoare sau ameninţătoare la adresa sa. Din păcate, această imagine reprezintă de prea multe ori o realitate. Ea nu este întâlnită însă doar în dictaturi precum cea a lui Hitler, în Germania nazistă, a lui Stalin, în Uniunea Sovietică sau a lui Suharto în Indonezia. De multe ori, guverne democratice se implică în încercări de cenzură împotriva unor materiale critice, din motive declarate drept ţinând de securitatea naţională.

Mai mult, impresia că cenzura pe motive politice este emanaţia exclusivă a guvernelor naţionale este greşită. O a doua sursă de asemenea activităţi este la nivelul comunităţilor locale, iniţiate de oficialităţi din şcoli sau de cetăţeni, în mod individual sau colectiv, care atacă manuale şi cărţi de ficţiune folosite în şcoli sau disponibile în biblioteci şcolare. Spre deosebire de cenzura la nivel naţional, cea la nivel local ţinteşte către valorile şi imaginile politice pe care copiii le primesc prin intermediul şcolii. De-a lungul anilor, ţintele majore pentru acest tip de cenzură au fost (în Statele Unite ale Americii – n.r.) socialismul, comunismul şi descrierea Uniunii Sovietice. O grijă asemănătoare o reprezintă şi descrierea Statelor Unite. Examinarea disfuncţionalităţilor societăţii americane era considerată ca o dovadă de lipsă de patriotism din partea acelor critici care se alarmau atunci când în manualele şcolare sunt puse în discuţie politici trecute şi actuale ale guvernului. în centrul

obiecţiilor lor se află teama că Uniunea Sovietică ar putea fi văzută *prea* pozitiv în timp ce Statele Unite, *prea* negativ.

Cele 25 de titluri discutate în această secţiune variază considerabil în formă şi conţinut. Unele texte au o vastă şi impresionantă istorie a cenzurii. *Fructele mâniei* a fost criticată şi arsă în primele luni de la publicare în 1939 şi a fost contestată timp de peste 50 de ani. Cenzurarea cărţilor lui Soljeniţân de către guvernul sovietic a căpătat notorietate internaţională. Alte cărţi par să fi avut o mai mică expunere la cenzură. în orice caz, nu toate obiecţiile au fost oficial sau public anunţate; altele sunt doar menţionate în publicaţii locale. O practică obişnuită mai este o – şi autocenzura făcută de profesori şi bibliotecari; îmi amintesc comentariul unei bibliotecare care explica absenţa criticilor la adresa colecţiei sale de cărţi prin tactica de a nu comanda cărţi ce au fost cenzurate în alte părţi. Mai mult, nu toate atacurile sunt făcute pe faţă; se pare că este mult mai dificil să denunţi politica dintr-un text decât să-i denunţi limbajul licenţios. Acest lucru este valabil în cazul multor cărţi contestate care sunt discutate în acest volum. Romanul *Catch-22* al lui Joseph Heller, de exemplu, a fost cenzurat pe motive sociale. Lee Burress, care a coordonat cinci documentări la nivel de stat şi la nivel naţional asupra cenzurii bibliotecilor şi a materialelor şcolare, se referea la această mascare ca la o „agendă ascunsă" a cenzurii.

Relatările acestor atacuri la nivel local ar putea părea, la o primă vedere, izolate şi întâmplătoare; pe când cele la nivel naţional, pot părea îndepărtate şi ascunse. Dar aceste şuvoaie de gândire ciuntită se unesc într-un curent înşelător. Pot prinde mintea în împletitura dintre buruienile numite ignoranţă şi lipsă de raţiune. Oprirea lor atât în incidente la nivel de individ cât şi de masă este condiţia s/ne *qua non* a democraţiei, a dreptului la gândire, a fluxului şi refluxului gândirii.

Nicholas J. Karolides Universitatea Wisconsin – River Falls

ABATORUL CINCI SAU CRUCIADA COPIILOR (SLAUGHTERHOUSE-FIVE; OR THE CHILDREN'S CRUSADE)

Un dans al datoriei cu moartea (A Duty Dance with Death) *Autor*: *Kurt Vonnegut Jr*.

Data şi locul publicării iniţiale: *1969*, *Statele Unite Editura*:

Delacorte Press Forma literară: *ficţiune*

REZUMAT

La mulţi ani după Al Doilea Război Mondial, Kurt Vonnegut l-a vizitat pe Bernard V. O'Hare, un vechi camarad de război, pentru a discuta despre distrugerea oraşului Dresda. Forţele aliate au distrus Dresda cu o asemenea forţă, încât aceasta arăta precum ruinele lăsate în urmă de o bombă atomică. Vonnegut şi alţi prizonieri de război au supravieţuit măcelului în Schachthof-funf, sau Abatorul cinci, o fortăreaţă de beton, iniţial folosită drept spaţiu pentru sacrificări de animale. Cei doi s-au întors ulterior la Dresda, fapt care pe lângă experienţa personală, i-a permis lui Vonnegut să scrie „celebra carte despre Dresda".

Billy Pilgrim, protagonistul, s-a născut la Uium, New York, în 1922. Fusese înrolat în armată ca asistentul preotului militar. După ce tatăl său a fost ucis accidental la vânătoare, Billy este rechemat în armată pentru a ocupa postul de asistent al preotului militar, după ce titularul fusese omorât. însă, preotul este şi el ucis în Bătălia de la Bulge1, lăsându-i pe Billy şi pe încă trei alţi americani pierduţi şi rătăcind pe teritoriile germane. Unul dintre ceilalţi americani, Roland Weary, este un artilerist antitanc care fusese toată viaţa un personaj antipatizat pe care toţi îl luau peste picior. De mai multe ori Weary îl fereşte pe Billy de focurile inamice, dar acesta este prea epuizat ca să îşi dea seama că i-a fost salvată viaţa. Această atitudine îl supără pe Weary care „îl tot salva pe Billy de zile întregi, înjurându-l, lovindu-l, pălmuindu-l, făcându-l să se mişte". Weary împreună cu ceilalţi americani, amândoi foşti cercetaşi, deveneau Cei Trei Muşchetari, în mintea lui Weary. însă, obsesia lui Weary de a-l menţine în viaţă pe epuizatul şi aproape inconştientul Billy creşte, dispreţul cercetaşilor pentru Weary şi Billy creşte şi el, astfel că aceştia îi abandonează pe Billy şi Weary. Weary este hotărât să-l sacrifice pe Billy, dar exact când se pregătea să-l lovească cu călcâiul în coloana vertebrală, cei doi sunt descoperiţi de nişte soldaţi germani, şi luaţi ca prizonieri de război.

Billy şi Weary sunt percheziţionaţi, deposedaţi de arme şi de obiectele de valoare, şi duşi la o casă ţărănească transformată în spaţiu de detenţie pentru prizonieri. Ei sunt puşi lângă alţi 20 de americani. Cu scopuri propagandiste, Billy este fotografiat şi dat

drept exemplu pentru cum îşi pregătesc americanii soldaţii. Germanii şi prizonierii se întâlnesc cu alţi prizonieri cărora se alătură, formând un fluviu uman. Ajunşi la un depou feroviar, prizonierii sunt împărţiţi pe grade, soldaţii cu soldaţii, coloneii cu coloneii, şi aşa mai departe. Billy şi Weary sunt despărţiţi, dar mărturia obsesivă a lui Weary cum că Billy era responsabil pentru despărţirea celor trei muşchetari continuă, ajungând şi la locul unde este reţinut Billy, generând un sentiment de ură la adresa acestuia în rândul colegilor de detenţie. în a noua zi a călătoriei lor, Weary moare din cauza unei cangrene. în cea de-a zecea zi, trenul se opreşte în cele din urmă iar prizonierii sunt aduşi la tabăra de detenţie. Billy este penultimul care părăseşte vagonul. Doar un cadavru rămâne în urma lui.

Oamenii sunt dezechipaţi, fac duş, iar hainele le sunt dezinfectate. Printre ei se află şi Edgar Derby, un om de vârstă mijlocie al cărui fiu luptă în teatrul de operaţiuni din Pacific, şi Paul Lazzaro, un om mărunt plin de furuncule. Amândoi au fost lângă Weary când acesta a murit; Derby îi ţinea capul, iar Lazzaro promisese că se va răzbuna pe Billy. Oamenilor le sunt date haine şi numere de înregistrare, pe care trebuie să le poarte mereu. Sunt duşi apoi la un adăpost unde erau ţinuţi prizonierii englezi încă de la începutul războiului. Spre deosebire de omologii lor americani, englezii se menţinuseră în timpul prizonieratului într-o stare bună şi cu o înfăţişare normală. De asemenea, economisiseră cu chibzuinţă raţiile pentru a le da la schimb pentru alte materiale precum lemnul de foc sau materiale de construcţii pentru a-şi menţine adăpostul funcţional.

Slăbit şi halucinând, Billy este trimis la spitalul de campanie existent în adăpostul englez, care de fapt însemnă o grupare de şase paturi, într-o încăpere separată. Aici i se administrează morfină şi este vegheat de Derby, care citeşte *The Red Badge of Courage* (*Semnul roşu al curajului*) pentru a-i trece timpul. Billy se trezeşte din starea de sedare, fără a mai şti unde se află sau în ce an e. Derby şi Lazzaro dorm în paturile de lângă el. Braţul lui Lazzaro fusese rupt pentru că furase ţigări de la un englez, şi acum el predică despre cum se va răzbuna pentru asta, şi pentru moartea lui Weary, de care îl găseşte pe Billy vinovat.

Americanilor le spune conducătorul englez al adăpostului că vor „pleca în această după-amiază către Dresda – un oraş superb... unde nu trebuia să te temi de vreun bombardament... Dresda este un oraş deschis. Nu este păzit, şi nu are nici obiective militare importante şi nici concentrări mari de trupe". Americanii sosesc şi observă faptul că ceea ce li se spusese era adevărat. Sunt conduşi către o fortăreaţă de beton, fost abator, şi care devenea locuinţa lor – „Schlachthof-funf". Americanii sunt trimişi să lucreze la o fabrică producătoare de sirop de malţ cu vitamine şi minerale, pentru femeile germane însărcinate.

Patru zile mai târziu, Dresda este distrusă. Billy, câţiva americani şi patru gardieni germani se adăpostesc în abatoruldin subsol în timp ce tot oraşul este bombardat. Ieşind din adăpost ziua următoare, observă „cerul înnegrit de fum. Soarele era doar o bulină mică şi înfuriată. Dresda era precum Luna acum, doar minerale. Pietrele erau fierbinţi. Toată lumea din cartier murise." Soldaţii le ordonă americanilor alinierea şi pornesc împreună în marş, până ce ajung la un han de ţară, destul de îndepărtat de Dresda ca să nu fi fost distrus.

La două zile după ce se termină războiul, Billy şi încă cinci americani se întorc la Dresda, jefuind casele abandonate şi luând câte suveniruri puteau. Ruşii au sosit la scurt timp după aceea, arestându-i pe americani şi trimiţându-i acasă după două zile pe nava *Lucretia A. Mott*.

De-a lungul experienţei sale de război, Billy călătoreşte în timp. Aceste călătorii sunt determinate de incidentele care i se întâmplă, apropierea de moarte, şi sedativele administrate. în timp ce este împins de Weary, el călătoreşte în timp înainte şi înapoi. De exemplu se întoarce în vremea copilăriei, când el împreună cu tatăl său erau la YMCA. Tatăl său încerca să îl înveţe să înoate prin metoda „înoată că altfel te scufunzi", împingându-l la adâncime, Billy ajunse „pe fundul piscinei, unde se auzea muzică frumoasă de peste tot. Şi-a pierdut cunoştinţa, dar muzica se auzea în continuare. Simţea vag că încerca cineva să îl salveze. îi displăcea acest lucru". De la piscină, merge mai departe în timp, în 1965 pentru a-şi vizita mama la Pine Knoll, un azil; apoi, se întoarce în 1958 la banchetul fiului său; de acolo merge mai departe la o petrecere de Anul

Nou în 1961, unde este prins flirtând cu o altă femeie; în final se întoarce în Germania, unde Weary îl izbeşte de un copac.

Fiind încă în somnul indus de morfină în închisoarea britanică, Billy se întoarce în timp până în 1948, la un spital al veteranilor din apropiere de Lake Placid. Acolo, Eliot Rosewater, un fost căpitan de infanterie, îi prezintă operele lui Kilgore Trout, un scriitor necunoscut de science-fic-tion care va deveni autorul preferat al lui Billy, şi cu care se va întâlni peste ani de zile. Billy de asemenea merge în viitor, are 44 e ani şi este captiv la grădina zoologică Trafalmadore. Trafalmadorienii, fiinţe telepatice care trăiesc în patru dimensiuni şi care au o înţelegere solidă a conceptului de moarte, l-au capturat pe Billy, şi l-au pus ca exponat uman, fiind ţinut gol într-un decor de mobilă şi decoraţiuni de la depozitul Sears şi Roebuck din lowa City, lowa. La puţin timp după capturarea lui Billy, trafalmadorienii o capturează şi pe pământeancă Montana Wildhack, o vedetă de film în vârstă de 20 de ani, pe care ei speră că o vor împerechea cu Billy. în timp, ea câştigă încrederea lui Billy şi se împerechează, spre încântarea trafalmadorienilor.

La puţin timp de la experienţa lor sexuală, Billy se trezeşte. Se află în 1968, şi transpiră abundent din cauza unei pături electrice. Fiica lui îl întinsese în pat, la întoarcerea sa de la spital, unde fusese internat ca singurul supravieţuitor al unui accident de avion, pe drum către o convenţie a opticienilor în Canada. Răposata sa soţie, Valencia Merble, fiica unui optician celebru care îi lăsase lui Billy afacerea sa din Uium, făcând astfel din el un om bogat. Ea a murit în timp ce se grăbea să ajungă la Billy la spital, din cauza unei intoxicaţii cu monoxid de carbon.

Billy Pilgrim pleacă spre New York cu maşina în ziua următoare, sperând că va ajunge la televiziune pentru a povesti oamenilor despre trafalmadorieni. Ajunge însă doar la o emisiune radiofonică cu tema „Oare a murit romanul, sau nu?" Billy vorbeşte despre călătoriile sale, despre Montana, despre trafalmadorieni, despre dimensiunile multiple, şi aşa mai departe, până când „a fost în mod politicos dat afară din studio în timpul unei reclame. S-a întors în camera sa de hotel, a introdus o fisă în aparatul degete *magice* conectat la patul său, şi a adormit. S-a întors în timp la Trafalmadore". Billy Pilgrim moare la 13 februarie 1976.

ISTORICUL CENZURII

Fiind una dintre cele mai cenzurate cărţi ale ultimilor 25 de ani, potrivit lui Lee Burress, *Abatorul cinci* a înregistrat zeci de cazuri când elevi, părinţi, profesori, membri ai conducerii şcolilor, bibliotecari, sau clerici au încercat să o înlăture sau chiar să o distrugă pentru unul dintre motivele următoare: obscenitate, limbaj vulgar, violenţă, caracter nepotrivit, limbaj murdar, limbaj interzis minorilor, ateism, imoralitate, cruzime, limbaj „prea modern" şi descrierea „nepatriotică" a războiului.

June Edwards sintetizează atacurile părinţilor şi ale dreptei religioase asupra romanului: „Cartea este un atac la adresa războiului, critică acţiunile guvernului, este anti-americană, şi nepatriotică." Aceste acuzaţii sfidează pur şi simplu motivul pentru care Vonnegut a scris romanul, care era acela de a „arăta că nu ai ce să spui în mod inteligent despre un masacru". Edwards îşi întăreşte această poziţie contrazicând ultimele două argumente: „Tinerii într-adevăr s-ar putea să refuze să ia parte în lupte viitoare după ce citesc despre ororile războiului în romanul *Abatorul cinci*, dar aceasta nu îi face anti-americani. Ei doar nu îşi doresc ţara implicată în violenţe, în exterminarea de populaţii întregi, ci vor să fie căutate alte căi de rezolvare a conflictelor."

Nat Hentoff relatează cum că în 1973, Burce Severy, singurul profesor de engleză de la Liceul Drake din Dakota de Nord, a dat drept exemplu de „carte contemporană inteligentă" romanul *Abatorul cinci*. Acesta i-a înaintat romanul inspectorului pentru examinare, şi, neprimind niciun răspuns, a continuat discutarea romanului la clasă. O obiecţie din partea unui student, legată de „limbajul licenţios" a dus la o şedinţă a consiliului şcolii, în care textul a fost denunţat şi etichetat drept „unealtă a diavolului" de către un cleric local. Consiliul a decis că romanul trebuie ars, deşi niciun membru al consiliului nu citise în întregime cartea. Aflând că nu i se va mai prelungi contractul de muncă la Liceul Drake, Severy a declarat: „Câteva cuvinte obscene într-o carte nu înseamnă mare lucru. Toţi elevii au mai auzit aceste cuvinte şi înainte; nu este vorba de cuvinte obscene pe care acum le-ar fi auzit prima dată. întotdeauna am crezut că obiectivul şcolii este de a-i pregăti pe aceşti copii pentru viaţa în «lumea cea mare şi rea», dar acum îmi

este clar că nu este așa." Severy, cu ajutorul Uniunii Americane pentru Libertăţi Civile, a dat în judecată consiliul şcolii; rezolvarea a venit dintr-o înţelegere între părţi de renunţare la proces: 1) Cartea *Abatorul cinci* putea fi folosită la Liceul Drake la orele de engleză pentru clasele a Xl-a, şi a XII-a; 2) Predarea romanului nu va putea fi atacată nici în scris sau oral; 3) Severy urma să primească 5 000 de dolari daune.

Ghidul bibliotecarului pentru rezolvarea conflictelor de cenzură prezintă detaliat cazul proceselor *Pico V. Consiliul Educaţional*, din Districtul Island Trees, în 1979, 1980 şi 1982. Este vorba despre primul caz de cenzură în biblioteci care a ajuns până la Curtea Supremă. Problema a pornit de la deciziile membrilor consiliului şcolii prezenţi la o adunare a Părinţilor Uniţi din New York (PONY-U), unde una din temele abordate a fost „controlul manualelor şi cărţilor din bibliotecile şcolare". Pe baza unei liste cu cărţi considerate controversate în alte biblioteci şcolare, Richard Ahrens, pe atunci preşedinte al consiliului director al şcolii, împreună cu un alt membru, Frank Martin, au decis să verifice dacă în biblioteca şcolii, există exemplare din cărţile aflate pe acea listă. Au găsit nouă cărţi, printre care şi *Abatorul cinci*. La o întâlnire ulterioară în februarie 1976 cu doi directori de şcoală, consiliul a decis să excludă din biblioteca liceului cele nouă cărţi, împreună cu încă alte două. Decizia a stârnit o reacţie negativă din partea inspectorului Richard Morrow, care declara: „Nu cred că trebuie să acceptăm şi să acţionăm pe baza unei liste întocmite de alţii... avem deja o politică proprie... construită special pentru a rezolva astfel de probleme." La întrunirea din 30 martie, preşedintele Ahrens nu a ţinut cont de nota inspectorului şi a solicitat excluderea cărţilor din biblioteca liceelor din district. După ce presa a dezvăluit cazul, consiliul a publicat o declaraţie:

Acest Consiliu vrea să fie clar pentru toţi că nu suntem în niciun caz nişte oameni care CENZUREAZĂ CĂRŢI sau care ARD CĂRŢI. Deşi cei mai mulţi dintre noi suntem de acord că aceste cărţi sunt potrivite pe rafturile unei biblioteci publice, toţi suntem de acord că ele NU au ce căuta în bibliotecile şcolilor unde sunt atât de uşor accesibile unor copii a căror personalitate este încă în etapa de formare şi unde prezenţa lor chiar îi poate determina pe copii să le

citească şi să le savureze...

Inspectorul MorrovV considera că a fost o decizie „greşită a consiliului – sau a oricărei structuri existente – să excludă cărţile, fără a amâna verdictul pentru a le supune dezbaterii părinţilor şi profesorilor care folosesc respectivele cărţi... şi de a nu ţine conte de procedurile în vigoare pentru cărţile contestate". Pe 6 aprilie, consiliul împreună cu Morrow au decis să delege un comitet format din patru părinţi şi patru profesori pentru a studia cartea şi pentru a face recomandări în legătură cu viitorul acestora. între timp, Morrow solicitase ca textele să fie reintroduse în bibliotecă până la luarea unei decizii, lucru care însă nu s-a întâmplat. în întâlnirile ulterioare, comitetul de analiză a decis ca şase dintre cele 11 titluri, printre care şi *Abatorul cinci*, să fie înapoiate bibliotecii. Pentru trei s-a decis să se păstreze interdicţia, iar în cazul a două dintre acestea nu s-a putut ajunge la o decizie. Cu toate acestea, pe 28 iulie, consiliul a votat pentru reintroducerea unei singure cărţi fără nicio restricţie, *Laughing Boy*, şi a uneia cu restricţii, *Black Boy*. Aherns a declarat că celelalte nouă nu puteau fi incluse pe lista de lecturi obligatorii, opţionale sau recomandate, dar puteau fi discutate la clasă.

La 4 ianuarie 1977, Stephen Pico împreună cu alţi elevi de liceu, reprezentaţi de Uniunea pentru Libertăţi Civile din New York, au intentat un proces. Pico a susţinut că au fost încălcate prevederile Primului Amendament, atunci când s-a votat excluderea cărţilor din bibliotecă.

Consiliul a condamnat titlurile numindu-le „anti-americane, anti-creştine, antisemite, sau pur şi simplu obscene"; după părerea lor, conţineau pasaje descriind organe genitale masculine, sexualitate, limbaj indecent sau anti-religios sau interpretării blasfemiatoare ale Evangheliilor sau faţă de lisus Hristos. Potrivit lui Leon Hurwitz: „Curtea federală a avut intenţia de a delibera imediat în favoarea consiliului, dar Curtea de Apel a decis să permită şi audierea elevilor, permiţând începerea unui proces în toată regula." Curtea Supremă la care consiliul a făcut apel la această hotărâre a Curţii de Apel, cu un vot de 5 la 4, a confirmat decizia Curţii de Apel, respingând ideea că „nu ar exista restricţii constituţionale asupra consiliilor şcolare în aceste cazuri". Cazul s-a încheiat pe 12 august

1982, când consiliul director al şcolii a votat (6 la 1) pentru reprimirea cărţilor în bibliotecă, cu menţiunea că părinţii copiilor care vor dori să citească respectivele texte vor fi anunţaţi în prealabil. (Pentru mai multe detalii, vezi istoria cenzurii cărţii *Black Boy*.)

Multe alte incidente au avut loc în decursul anilor 1970, 1980 sau chiar 1990, în legătură cu *Abatorul cinci*. După cum menţionează lucrarea *Cărţi cenzurate*: *387 î.e.n până în 1987 e.n.*, consiliul unei şcoli dintr-un oraş neidentificat din lowa, în acelaşi an ca şi cazul Drake, a ordonat arderea a 32 de exemplare din cauza limbajului nepotrivit. Profesorul care a recomandat lectura a fost ameninţat cu concedierea. în

,- N.J. Karolides, M. Bald & D.B. Sova __

1 b --- – McBee, Carolina de Sud, un alt profesor care preda o lecţie despre *Abatorul cinci* a fost arestat şi acuzat de uz de materiale obscene.

Newsletter on Intellectual Freedom relatează că un comitet de examinare din Lakeland, Florida, a votat în 1982, pentru eliminarea romanului *Abatorul cinci* din biblioteca Liceului Lake Gibson, invocând scenele sexuale explicite, violenţa şi limbajul obscen. Contestaţia a fost iniţial înaintată de un membru al consiliului director al şcolii, susţinut de inspectorul Cliff Mains, care declara că decizia de interdicţie era validă din punct de vedere legal.

Pe 27 mai 1984, în Racine, Wisconsin, William Grindeland, un oficial din educaţie, a interzis achiziţionarea romanului *Abatorul cinci*, menţionând: „Nu cred că îşi are locul într-o bibliotecă şcolară." Un membru al consiliului şcolii, Eugene Dunk, a reacţionat: „A nu le oferi elevilor noştri publicaţii de calitate este o crimă." Acestea au declanşat o controversă aprinsă, întărâtată şi de decizia consiliului din 12 iunie de a mai interzice cinci manuale, trei de studii sociale şi două de economie. Barbara Scott, membră în consiliul şcolii a propus alcătuirea unei liste de cărţi care să poată fi citite de elevi numai cu aprobarea părinţilor. între timp, Asociaţia pentru Educaţie din Racine (AER) avertiza că va da în judecată consiliul dacă într-adevăr cărţile vor fi interzise. Directorul Executiv al AER Jim Ennis declara că scopul procesului era de a „împiedica pe cei din consiliul şcolii să excludă literatură relevantă contemporană de la

cursurile şi din biblioteca şcolii". Pe 14 iunie, un comitet de administratori a recomandat achiziţionarea unui exemplar din *Abatorul cinci*, şi de asemenea schimbarea politicii de selecţie a cărţilor, alcătuindu-se un comitet format din părinţi, bibliotecari şi profesori, care să verifice în prealabil toate materialele care urmează să fie expuse în bibliotecă. Această decizie a determinat AER să amâne acţiunile legale pregătite împotriva consiliului şcolii.

Pe 16 mai 1986, Jane Robbins-Carter, preşedinte al Asociaţiei Bibliotecilor din Wisconsin, a înştiinţat districtul şcolar Racine că a fost elaborată o rezoluţie referitoare la cenzură din cauza „conflictului dintre politica şi practicile districtului legate de selecţia şi achiziţionarea materialelor pentru biblioteci şi principiile libertăţii intelectuale enunţate de Cartea Drepturilor Bibliotecii a Asociaţiei Americane a Bibliotecilor". Acuzaţiile au venit în urma acţiunilor întreprinse de William Grindeland, care şi-a arogat dreptul de a „anula comenzi făcute de biblioteci, pe care nu le considera în conformitate cu politica de selecţie", „de a folosi criterii vagi şi subiective" în alegerea materialelor şi de a „respinge cererile pentru materiale de natură controversată înaintate bibliotecilor publice, librăriilor locale sau chioşcuri de ziare". Robbins-Carter adăuga că: „Cenzura va rămâne în vigoare până când consiliul educaţional va elabora o politică revizuită pentru selecţia şi achiziţionarea materialelor pentru biblioteci." O asemenea politică a fost adoptată în iunie 1985; pe 9 decembrie, Comitetul de studiere a Materialelor pentru Biblioteci a votat 6 la 2, pentru a permite elevilor să citească *Abatorul cinci* numai cu acordul prealabil al părinţilor. Grindeland, membru al acelui comitet, spunea: „Am fost împotriva menţinerii acestei cărţi în biblioteca şcolii, şi sunt în continuare împotrivă. Dar restricţionarea accesului, este un compromis acceptabil."

în octombrie 1985, la Owensboro, Kentucky, un părinte, Carol Robers a înaintat o plângere afirmând că *Abatorul cinci* este „pur şi simplu detestabilă", referindu-se la pasajele de bestialitate, la Degetele Magice şi la fraza: „Arma făcu un zgomot atât de mare de parcă s-ar fi deschis fermoarului de la pantalonii lui Dumnezeu cel Atotputernic." Ea pregătise o petiţie semnată de aproximativ 100 de părinţi. în noiembrie, la o întrunire a administratorilor, profesorilor

şi părinţilor s-a votat în unanimitate ca textul să fie menţinut pe rafturile bibliotecii. Judith Edwards, director al departamentului local pentru educaţie a dezvăluit că la întrunire, oamenii au „considerat cartea ca fiind valoroasă". în aprilie 1987, la LaRue, Kentucky, consiliul educaţional al districtului a refuzat să excludă *Abatorul cinci* din bibliotecile şcolare, în ciuda numeroaselor plângeri invocând limbajul obscen şi comportamentul sexual deviant. Directorul Phil Eason a apărat cartea, afirmând că aceasta dezvăluie „obscenitatea războiului" şi că „nu îi obligă nimeni [pe cei care se opun cărţii] să o citească".

în august 1987, la Fitzgerald, Georgia, autorităţile şcolare au decis că o politică prin care să fie interzisă *Abatorul cinci* din toate şcolile din oraş ar oferi aceeaşi protecţie şi împotriva altor materiale „nepotrivite". Cartea a fost interzisă definitiv, printr-un vot de 6 la 5, după ce Farise şi Maxine Taylor, a căror fiică împrumutase cartea, a depus o plângere oficială în iunie, declarând: „Dacă nu vom face nimic în privinţa asta, vor preda gunoiul acela şi la clasă iar noi prin lipsa noastră de reacţie ne dăm practic acordul."

în februarie 1988, la Baton Rouge, Louisiana, Gordon Hutchinson, membru în consiliul director al şcolii, a declarat că doreşte o interdicţie pentru *Abatorul cinci*, şi pentru toate cărţile asemănătoare, pe care le descria drept „cărţi cu limbaj obscen". Brenda Forrest, a cărei fiică alesese cartea dintr-o listă de lecturi suplimentare, depusese o plângere. Preşedintele Asociaţiei Părinţi-Profesori a districtului, Beverly Trahan comenta: „Pot apărea nişte probleme foarte serioase când interzici o carte." Dick Eiche, director executiv al Asociaţiei pentru Educaţie din East Baton Rouge, a întărit părerea lui Trahan. Preşedintele consiliului director al şcolii, un veteran al războiului din Vietnam, a fost şi el de aceeaşi părere: „Consider că este periculos să începem să interzicem cărţi." în martie, inspectorul Bernard Weiss a anunţat formarea unui comitet de studiere a cărţii. Acesta a votat 11 la 0, cu o abţinere, pentru menţinerea cărţii. Unul din membrii acestuia, Bill Huey declara: „Nu îmi vine să cred că această comunitate ia în considerare retragerea unei cărţi dintr-o bibliotecă. Nu doresc să trăiesc într-o comunitate care aprobă jocul de bingo, şi interzice cărţi."

Lucrarea *Interzise în SUA*: *Ghid al cenzurii cărţilor în şcoli şi*

biblioteci publice menţionează un atac asupra romanului *Abatorul cinci* ce a avut loc în 1991, la Plummer, Idaho. Nişte părinţi s-au opus includerii acestuia în programa pentru clasa a Xl-a, invocând caracterul de blasfemie, întrucât şcoala nu avea niciun fel de proceduri pentru asemenea cazuri, conducerea a solicitat eliminarea cărţii atât din programă, cât şi din biblioteca şcolii.

AMERICANUL CEL URÂT (THE UGLY AMERICAN)

Autori: *William J. Lederer şi Eugene Burdick Data şi locul publicării iniţiale*: *1958*, *Statele Unite Editura*: *W.W. Norton & Company Forma literară*: *ficţiune*

REZUMAT

The *Ugly American* debutează cu o notă din partea autorilor în care se precizează că povestea este într-adevăr ficţiune, dar că se bazează pe fapte reale. Ei scriau: „Numele, locurile, evenimente sunt invenţiile noastre; scopul nostru nu este de a ataca anumiţi indivizi, ci de a stimula gândirea – şi, sperăm noi, acţiunea."

Louis Sears este ambasadorul american în Sarkhan, o ţară imaginară din Asia de Sud-Est, în vecinătatea Birmaniei şi a Thailandei. Timp de 18 ani, Sears fusese senator al Statelor Unite. Pe când aştepta numirea în funcţia de judecător federal, i-a fost oferit postul de ambasador la Sarkhan. Sears nu ştia însă nimic despre această ţară; de fapt, nici nu era sigur unde se afla aceasta pe glob. Acceptând numirea în funcţie la începutul anilor '50, el merge la Sarkhan, dar nu se osteneşte să se pună la curent cu limba sau cultura de acolo. El îi consideră pe localnici nişte „mici maimuţe nenorocite" şi reuşeşte să îi jignească şi să îi îndepărteze pe cei mai mulţi dintre aceştia prin comportamentul său superior şi nepoliticos.

Ambasadorul rus Louis Krupitzyn ajunge şi el la Sarkhan la o săptămână după Sears. El şi soţia sa studiaseră serios deja de doi ani cultura localnicilor. Krupitzyn deja scrie şi citeşte în limba din Sarkhan. S-a străduit să se schimbe pentru a fi un cetăţean ideal după standardele din Sharkan. A slăbit 18 kg, a luat lecţii de balet, mai mult îşi petrecea timpul citind literatură şi dramaturgie din Sarkhan, învăţând să cânte la fluierul de nas tradiţional şi frecventând regulat cursuri despre religia şi practicile budiste. La o zi după sosirea la Sarkhan, Krupitzyn vizitează o importantă

mănăstire pentru a-şi arăta respectul faţă de abate, liderul budist al întregii zone, cu care vorbeşte reverenţios în limba clasică din Sarkhan.

Sears şi Krupitzyn se află într-un fel de competiţie, pentru câştigarea bunăvoinţei oamenilor şi a guvernului din Sarkhan, deşi Sears nu pare să înţeleagă ce implică aceasta. Ruşii, în principal mulţumită inteligenţei şi abilităţii lui Krupitzyn, avansează treptat spre scopul lor de a aduce Sarkhan pe drumul comunismului. în mai puţin de 30 de luni. Krupitzyn şi oamenii săi reuşesc să portretizeze guvernul rus drept mult mai înţelegător şi dispus să ajute oamenii, decât cel american.

Observând ameninţarea comunismului în Sarkhan, în 1952, John Colvin, fost agent al Oficiului pentru Servicii Strategice (OSS) în Sarkhan pe timpul războiului, îi scrie mai multe scrisori unui congresman, dând explicaţii despre cultura din Sarkhan, şi oferind sugestii pentru întrajutorarea oamenilor. Decide să preia o iniţiativă de ajutorare el însuşi, când răspunsurile guvernului par dezinteresate. Planul său este de a introduce în Sarkhan ideea folosirii laptelui praf, de a aduce vite din Texas şi a le hrăni pe vastele păşuni nefolosite ale ţării Sarkhan. Este hotărât ca iniţial să susţină personal din punct de vedere financiar această iniţiativă,

N.J. Karolides, M. Bald & D.B. Sova urmând să transfere treptat întreaga responsabilitate în mâinile localnicilor care îl ajută.

Colvin care se află în Sarkhan de două săptămâni şi pune în vânzare lapte praf, este bătut de fostul său prieten şi asociat militar, Deong, acum comunist, care îl acuză că încearcă să otrăvească oamenii. îl atacă şi un grup de femei, lovindu-l şi zgâriindu-l, apoi aruncându-l în pielea goală pe trotuarul ambasadei, cu un bilet prins cu un bold pe pieptul său gol, pe care scria că încercase să violeze o fată localnică. Ambasadorul Sears nu îl crede pe Colvin când acesta îi relatează propria variantă a întâmplărilor.

în 1952, părintele Finian este trimis în Birmania ca şef al misiunilor catolice. în încercarea sa de a-i ajuta pe locuitorii Birmaniei în lupta împotriva comunismului, Finian trăieşte printre localnici, le învaţă limba şi suferă timp de săptămâni întregi de dizinterie încercând să mănânce şi să bea apă din aceleaşi surse ca şi localnicii. Formează un grup împreună cu opt localnici, şi stabilesc

împreună un plan pentru scăparea ţării de comunism. Scoate un ziar, *Fermierul Comunist*, care expune doctrinele comuniste şi ilustrează adevărul despre partidul comunist. Prin eforturile celor nouă prieteni, comuniştii sunt alungaţi din zona respectivă a Birmaniei. Părintele Finian este hotărât să încerce acelaşi lucru şi în Sarkhan.

într-o scrisoare către un oficial al Departamentului de Stat din Washington, Louis Sears scria:

A mai venit un nebun aici – părintele Finian. Acest preot trebuie abordat cu mare atenţie. Nu vreau să-i enervez şi pe romano-catolici. Dar acest Finian tocmai a venit din Birmania unde a început o mică revoluţie; acum încearcă să se organizeze aici în nordul Sarkhan-ului, iar ziarele locale au început deja să urle. Dacă are susţinerea cardinalului Spellman, voi încerca să îl tolerez. Dar dacă nu are susţinerea şefilor catolici, îl trimit imediat înapoi în State.

După o serie întreagă de gafe politice, lui Sears îi este acordat postul de judecător mai devreme decât se aştepta şi părăseşte imediat Sarkhan-ul. înainte de a părăsi ţara, ia trei decizii: refuză să îi ofere protecţie părintelui Finian, sfătuieşte guvernul din Sharkan să nu îi acorde viză lui John Colvin şi scrie o scrisoare Departamentului de Stat, relatând realizările sale în Sarkhan.

Gilbert MacWhite, un expert celebru al teoriei şi practicilor sovietice este noul ambasador. încântat de această oportunitate, MacWhite învaţă cât poate despre limba şi cultura din Sarkhan. Este hotărât să distrugă bastionul comunist din Sarkhan. Planul foarte complex al acestuia ajunge la urechile comuniştilor prin intermediul a doi spioni. MacWhite decide să călătorească până în Vietnam şi Filipine, pentru a învăţa cum este abordată acolo problema comunismului, şi pentru a înţelege mai bine popoarele asiatice. în timpul călătoriilor sale, invită numeroşi americani să vină în Sarkhan, pentru a ajuta la cauza sa.

Homer Atkins, un inginer de meserie, şi soţia acestuia Emma, se mută într-un mic sat din Sarkhan. Homer îi angajează pe localnici la proiectarea, construcţia şi vânzare de pompe care ar fi urmat să aducă apa din râu până în orezarii. Emma, observând că cei mai mulţi dintre bătrâni sunt cocoşaţi din cauza folosirii unor mături foarte scurte, găseşte o sursă de lemn şi îi ajută pe ţărani să-şi afcă

noi cozi de mătură, mult mai lungi. James Wolchek, un fost paramilitar care învăţase să se adapteze la tacticile comuniste în luptă, ajunge şi el în Sarkhan pentru a-i instrui pe recruţi în tacticile de gherilă. U Maung Swe, un jurnalist respectat şi cunoscut din Birmania, îi spune lui MacWhite că John Colvin fusese victima unei înscenări a comuniştilor şi că ar trebui adus înapoi pentru a-şi continua munca.

Când U Maung Swe este întrebat despre prestigiul Americii în Asia de sud-est, el răspunde: „Săraca Americă. Britanicii au avut nevoie de 100 de ani pentru a-şi pierde prestigiul în Asia. America a reuşit în zece. Şi chiar nu era nevoie de aceasta. De fapt, şi l-ar putea recupera în doi ani, numai să vrea." El explică faptul că americanii din ţările străine se izolează din punct de vedere social de localnici, trăiesc o viaţă pretenţioasă, şi că se comportă ostentativ şi cu aere de superioritate.

Preşedintele Comitetului Senatului pentru Afaceri Externe, senatorul Brown, decide să viziteze Asia şi Orientul îndepărtat. El îşi propune să viziteze cât mai multe ţări, să discute cu localnicii şi cu angajaţii de rând pentru a afla ce se întâmpla de fapt în aceste ţări. Ambasadorul în Vietnam, Arthur Alexander Gray, avertizat de venirea senatorului, îşi propune să îi ascundă senatorului Brown adevărul crud privind situaţia din Vietnam. Angajează un traducător care să „corecteze" ceea ce spun localnicii, îşi instruieşte personalul să pară că lucrează cât mai mult la ambasadă şi să nu plece înainte de ora opt seara, să folosească biciclete în loc de obişnuitele lor maşini, să nu meargă în cafenelele şi restaurantele franceze din zonă şi, în general, să-şi demonstreze „simţul de responsabilitate şi modestie". Planul de ascundere a realităţilor de senatorul Brown reuşeşte, iar acesta se întoarce acasă mulţumit de cele văzute în Asia.

Ambasadorul Gilbert MacWhite este un om onest. Rapoartele sale către Statele Unite contrazic radical cele relatate de senatorul Brown, discrepanţă care are ca rezultat un avertisment din partea secretarul de stat. MacWhite răspunde la acesta, spunând că nu era pregătit pentru „disperarea tăcută cu care este purtată aici lupta dintre lumea comunistă şi cea a noastră". Mai declara, că ruşii nu mai suferiseră o înfrângere majoră de la sfârşitul celui de-Al Doilea

Război Mondial şi sfătuia Statele Unite să se implice prin reprezentanţii săi în fapte morale care să vină într-adevăr în ajutorul localnicilor. „în măsura în care politica noastră externă va fi umană şi rezonabilă, va fi şi încununată de succes. în măsura în care va fi grandioasă şi imperialistă, ea va eşua."

în rândurile de final ale scrisorii lui, MacWhite solicită ca fiecare american care este trimis în Sarkhan să fie capabil să vorbească şi să citească limba; să nu fie numit într-o funcţie diplomatică în Sarkhan niciun om care nu este hotărât să rămână cel puţin doi ani acolo; comisariatul şi serviciul poştal să fie retrase fără niciun fel de aprovizionări, în afara articolelor de toaletă, alimentelor pentru sugari, laptelui, cafelei şi tutunului; americanilor să nu le fie permis să îşi aducă cu ei automobilele; şi americanii care vin în Sarkhan să fie buni cunoscători ai cărţilor comuniste. MacWhite comunică de asemenea că dacă aceste solicitări nu vor fi îndeplinite, va renunţa la funcţie. Trei săptămâni mai târziu, toate solicitările sunt respinse, fiind considerate „foarte nepractice", iar MacWhite este chemat înapoi în Statele Unite.

în capitolul final al cărţii, „Un Epilog Faptic", autorii menţionează din nou că scrierea să bazează pe realitate. Acest lucru este întărit de faptul că printre personajele şi relatările descrise apar şi personaje reale din Asia de sud-est. în final, ei îşi afirmă poziţia personală despre politica externă a Statelor Unite în acea parte a lumii:

Am oferit naţiunilor asiatice ajutorul de care nu aveau nevoie. Am uitat într-o asemenea măsură trecutul nostru, încât acum oferim doar bani şi arme, uitând că dorinţa de demnitate şi libertate este cea care ne-a oferit nouă felul nostru de viaţă.

ISTORICUL CENZURII

în 1953, senatorul Joe McCarthy a condus investigaţiile în programul Bibliotecilor din Străinătate. Bibliotecile, aflate sub supravegherea Agenţiei Internaţionale de Informaţii (AII), existau pentru a oferi oamenilor de peste graniţe o perspectivă echilibrată despre Satele Unite. Cărţile erau alese „pe baza conţinutului, fără a fi luat în considerare autorul". Cărţile controversate erau incluse, dar cele anti-americane sau pro-comu-niste nu. McCarthy împreună cu echipa sa şi-a propus să investigheze „felul în care cărţile

controversate ajungeau" în biblioteci. Ca reacţie la investigaţiile începute, Cari McArdle, secretar adjunct pentru relaţii cu publicul în acea instituţie, declara: „niciun material scris de vreo persoană controversată, comunişti, simpatizanţi etc, nu îşi va găsi locul în bibliotecile AII."

Implicaţiile acestei noi politici urmau să fie profunde. După o serie de mărturii în faţa Comitetului pentru Activităţi Anti-americane, o listă publicată în 1953 îi enumera pe cei găsiţi vinovaţi în urma audierilor. Mulţi autori respectabili şi-au văzut lucrările excluse din biblioteci (vezi istoria cenzurii *Manifestului Partidului Comunist*).

Imediat după publicare, The *Ugly American*, a fost cenzurată temporar de către George V. Allen, director al Agenţiei de Informaţii a Statelor Unite, fosta AII. Agenţia avea un program în derulare prin care librarii din străinătate primeau dolari la schimb cu monedele locale obţinute din vânzarea cărţilor americane. Allen, în mod evident influenţat de investigaţia lui McCarthy ce avusese loc cu cinci ani înainte, considera că trimiterea cărţii spre vânzare sub acest program „nu era în interesul Statelor Unite". în decembrie 1958, Allen s-a răzgândit. Un purtător de cuvânt al lui Allen spunea: „Unul dintre motivele din spatele deciziei dlui Allen de a aproba cartea pentru acest program era dorinţa dânsului de a nu crea impresia unui «nou caz Pasternak» de cenzură." Se referea la interdicţia impusă lui Boris Pasternak pentru cartea *Doctor Jivago* în Uniunea Sovietică.

Senatorul J.W. Fulbright din Arkansas, membru al Partidului Democrat, şi preşedinte al Comitetului Senatului pentru Afaceri Externe, a criticat romanul de la tribuna Senatului, în 1959. Era deranjat de caracterizarea diplomaţilor americani drept „nişte proşti, sau chiar mai rău", în timp ce diplomaţii ruşi apăreau drept „talentaţi, militanţi dedicaţi ai comunismului". Spunea că textul îi „păcălise pe o serie de americani naivi, inclusiv pe unii senatori", făcându-i să creadă că era vorba de o caracterizare corectă a personalului diplomatic american.

The Ugly American este inclusă în lista folosită de Lee Burress în studiul său din 1963 despre cărţi cenzurate, în care a luat interviuri din rândul profesorilor de engleză din Wisconsin.

Profesorii menţionau că unele obiecţii aduse cărţii păreau a avea motive ascunse; contestatarii alegeau să atace limbajul cărţii, ţintind de fapt ideile promovate în paginile acesteia. Se credea că acei care de fapt contestau ideile politice ar fi avut parte de o susţinere şi o simpatie mai mare din partea comunităţii dacă denunţau limbajul sau moralitatea cărţii. *The Ugly American* intra fără niciun dubiu în această categorie de cărţi.

Potrivit aceluiaşi studiu, un profesor din Wisconsin împreună cu un grup de părinţi au atacat cartea *The Ugly American*, din cauza relatărilor critice la adresa americanilor, adăugând pe lista lor de nemulţumiri şi imoralitatea şi obscenitatea. Studiul nepublicat al lui Lee Burress, intitulat *Studiu naţional al contestaţiilor împotriva unor cărţi*, din 1966, menţionează şi alte tipuri de contestaţii printre care „limbaj porcos şi referinţe sexuale", limbaj profan şi respingător. Aceste solicitări de cenzură au fost respinse.

ANDERSONVILLE

Autor: *MacKinlay Kantor*

Data şi locul publicării iniţiale: *1955*, *Statele Unite Editura*: *The World Publishing Company Forma literară*: *roman*

REZUMAT

2 Stephen CRANE, *Semnul roşu al curajului*; Editura pentru Literatură, 1966; titlul original în Ib. engleză: *The Red Badge of Courage* (n.tr.).

Andersonville este un roman despre război – mai exact despre Răz-IxhuI (ivii American; cu toate acestea, el nu poate fi inclus în stereotipul «>in.inului.Ir ră/boi, întrucât prezintă foarte puţin din acţiunea de pe câmpul de lupta, din strategiile şi mişcările de trupe sau din atitudinile individuale în contextul unor asemenea situaţii, în maniera lui Stephen Crane în *Semnul roşu al curajului2* sau a lui Erich Măria Remarque în *Pe frontul de vest*, *nimic nou*. Atenţia se concentrează în principal pe două direcţii: plantaţia din Georgia a lui Ira Claffey şi Andersonville, închisoarea pentru prizonierii yankei.

Având o structură episodică, romanul pătrunde în viaţa lui Ira şi observă reacţiile sale afective şi intelectuale faţă de război şi faţă de închisoarea Andersonville. Aceste episoade, presărate printre cele despre prizonierii yankei şi ofiţerii şi paznicii confederaţi, constituie desfăşurarea acţiunii.

Administrându-şi plantaţia de la începutul războiului fără ajutorul unui vătaf, Ira Claffey este văzut drept un om onest şi capabil. în ultimul an al războiului el este prezentat îngrijindu-şi familia cu compasiune. Alături de el, pe plantaţie mai locuiesc doar două persoane: Veronica, soţia sa, şi Lucy, fiica lor. Pe timpul acelui an, alături de ei se mai află şi chirurgul Harry Elkins, fost camarad de arme al fiului celui mare al lui Claffey; acesta şi încă un fiu al lui Claffey au murit deja în război; al treilea fiu este adăugat pe lista morţilor, în primele rânduri ale romanului. Această ultimă pierdere aruncă un giulgiu asupra minţii Veronicăi. Treptat, ea începe să se distanţeze de cei vii, cufundându-se în trecut. Lucy duce aceste poveri, precum şi moartea logodnicului, ei cu durere, furie dar şi cu curaj.

Ira nu este un secesionist; nu este nici adept al războiului. Iniţial furios şi amărât, el jeleşte moartea fiilor săi. Filosofia lui de viaţă şi firea lui îl ajută să înţeleagă realitatea războiului, distrugerile lui şi faptul că la rândul lor, şi familiile din nord îşi plâng fiii pierduţi.

Respingând cruzimea, Ira îşi tratează sclavii, acum în număr de doisprezece, printre ei fiind şi copii, cu o bunăvoinţă paternă. El nu permite soldaţilor confederaţi să îi trateze cu cruzime, iar când trebuie să îi vândă, se asigură că nici pe viitor nu vor fi trataţi rău. La sfârşitul războiului, el îi anunţă că sunt liberi şi că au dreptul să plece; cu toate acestea, îngrijorat de binele şi de siguranţa lor, îi determină să rămână pe plantaţia lui ca angajaţi cu simbrie. Când unul dintre cupluri decide să plece, el le face cadou un măgar şi o căruţă ca să nu trebuiască să meargă pe jos copiii lor mici.

Sentimentul de compasiune al lui Ira se intensifică odată cu apariţia închisorii. La început nu crede în intenţia declarată a căpitanului Winder de a-i distruge pe prizonieri, lăsându-i sub cerul liber, pradă morţii. Devine însă din ce în ce mai oripilat de brutalitatea şi de condiţiile mizerabile de acolo. încearcă să acorde ajutor – protestând în faţa ofiţerilor, controla: pornirea răzbunătoare a celor doi Winder; supraaglomerarea incintei; lipsa alimentelor şi a medicamentelor.

închisoarea şi prizonierii constituie de fapt miezul romanului. în cei 27 de acri3 ai închisorii, menită să adăpostească 10 000 de oameni, se aflau mai mult de 30 000 de oameni. (Din cei 50 000 de

prizonieri, 16 000 au murit.) Fără niciun fel de instalaţii sanitare, suprafaţa este cuprinsă în scurt timp de un miros putrid, rezerva sa limitată de apă este curând poluată, duhoarea ei întinzându-se şi în zona învecinată. Yankeii mor de dizenterie, scorbut şi din cauza apei poluate, răni, zgârieturi şi înţepături infectate până la gangrenare. Alţii mor de inaniţie sau în urma violenţei, bande de atacatori furând de la cei mai neputincioşi, neştiutori şi nepregătiţi dintre ei.

în decorul de suferinţă şi brutalitate, degradare şi moarte, câţiva prizonieri sunt aduşi în prim-plan. Originea şi copilăria lor, poziţia lor iniţială în faţa războiului sunt în contrast cu situaţia lor curentă. Felul în care supravieţuiesc – în cazul în care o fac – le dezvăluie firea. Edward Blamey, un pescar din New England, supravieţuieşte, deşi la început se opune, „vânzându-şi" calităţile deosebite de vedere unui „atacator", Willie Collins, în schimbul protecţiei şi anumitor beneficii. Blamey îi spionează pe ceilalţi prizonieri, depistând bunurile ce pot fi furate de la ei. Collins, arogant şi corupt încă din copilărie, îşi foloseşte forţa brutală şi imoralitatea pentru a crea o structură de „atacatori" care îi terorizează pe ceilalţi prizonieri. în cele din urmă, este judecat, condamnat şi spânzurat împreună cu alţii de teapa lui, de către un grup de prizonieri, organizat de Seneca MacBean şi Nathan Dreyfoos, un om semi-educat din vestul mijlociu şi un om din clasa superioară din est. Copilăria lui Eban Dolliver din lowa a fost marcată de păsări, de cântecul păsărilor; foamea îl forţează să atace o rândunică. La vârsta de 13 ani, Willie Mann din Missouri salvase mai mulţi copii de emigranţi germani de un bătăuş; s-a îndrăgostit după aceea de o fată din grupul de copii, şi visează să se întoarcă la ea. El supravieţuieşte datorită învăţăturilor primite de la tatăl său, doctor, despre proprietăţile dătătoare de sănătate ale apei pure; astfel că nu bea apă decât atunci când plouă.

Se conturează o intrigă minoră – povestea familiei sărace de albi Tebbs, în mod special, imaginea celui mai mare dintre fii, duce romanul către punctul culminant. înrolat încă de la 17 ani, Coral se întoarce acasă

3 Aproximativ 10 ha (n.tr.).

în 1973, în districtului Buncombe, în Carolina de Nord, Edna Roberts, membră în consiliul director, a retras o serie de cărţi,

printre care şi *Andersonville*, din biblioteca liceului, susţinând că nu sunt potrivite pentru şcoală întrucât au un limbaj licenţios. Imediat, a introdus o rezoluţie în consiliul director, care avea ca scop „eliminarea cărţilor,nepotrivite' din bibliotecile şcolare". Consiliul a respins rezoluţia, reafirmându-şi „politicile de selecţie". Eforturile dnei Roberts au fost susţinute de către organizaţiile *Christian Action League* şi *Answer for America*.

în 1981, districtului Buncombe, a fost scena unor noi dispute în privinţa cărţilor din şcoli, printre ele fiind inclusă şi *Andersonville*. Protestul a fost iniţiat de către un grup de cetăţeni reuniţi la liceul Asheville's Owens, în ianuarie; întâlnirea a fost prezidată de un număr de preoţi fundamenta-Iişti, în fruntea lor aflându-se Wendell Runion, organizatorul grupului *Concerned Citizens of Owens District4*. Cărţile de pe listă au fost etichetate drept obscene. Organizaţia plănuia să adreseze o plângere către responsabilii din educaţie din districtul Buncombe, pentru înlăturarea respectivelor cărţi. în februarie, un grup în opoziţie cu acesta, intitulat *Books*, a fost organizat pentru a oferi şi o perspectivă alternativă. Pe 19 februarie, peste 1000 de persoane au participat la un forum pentru a prezenta cele două puncte de vedere. Cei împotriva politicii de selectare a cărţilor cereau închiderea oricăror portiţe „care promovează imoralitatea". Pastorul Randy Stone susţinea: „Luarea numelui lui Dumnezeu în deşert, fie ea într-o carte premiată cu premiul Pulitzer sau într-o carte dintr-un magazin pentru adulţi, este ofensatoare pentru noi, şi cere o anumită atitudine." Printre liderii grupului *Books*, se numărau Loretta Martin, preşedintele *Asociaţiei Educaţiei din Carolina de Nord* şi Elsie Brumbeck, directorul pentru publicaţii educaţionale din Departamentul pentru învăţământul de stat. Loretta Martin spunea: „Şcolile noastre sunt în acest moment singurele instituţii care caută să elibereze mintea umană." Brumbeck a dat citire unei scrisori din partea Asociaţiei Bibliotecilor din Carolina de Nord în favoarea politicii actuale de selecţie a cărţilor din districtul Buncombe. Cel care s-a manifestat cel mai vehement, a fost însă pastorul Fred Ohler care, susţinând actuala politică de selecţie a cărţilor, a întrebat: „De ce imoralitatea este văzută doar ca blasfemie şi ca sexualitate la Steinbeck, Salinger sau Kantor, şi temele mai importante ca sărăcia mistuitoare şi nedreptatea socială,

ipocrizia adulţilor, atrocităţile războiului, sunt ignorate?"

4 Cetăţeni îngrijoraţi din districtul Owens (n.tr.).

Referindu-se la un număr de citate din cărţile în cauză, el a continuat: „A citi *Biblia* aşa cum alţii citesc *Fructele mâniei* ar fi precum a citi *Evangheliile* observând doar perceptorii de taxe, beţivii şi pe Măria Magdalena." în martie, Consiliul Educaţiei5 din districtul Buncombe a votat (5 la 2) pentru a păstra politica de selecţie a cărţilor.

Andersonville a fost retrasă de pe lista de lecturi pentru clasa a Xl-a la liceul Whitehall, Michigan, pe 12 decembrie 1963. Un „număr nespecificat de plângeri neidentificate" au fost primite de inspectorul Şcolilor Melvin Lubbers şi de Procurorul Harry J. Knudsen; ultimul afirmând că nu îi pasă că respectivele cărţi au primit 20 de premii Pulitzer, dacă nu sunt potrivite pentru lectura în şcoli. Jane Moog, mama unui elev, iritată de retragerea cărţii, a numit această acţiune drept „o încălcare a libertăţilor civile". Lubbers a răspuns că nu mesajul autorului este controversat, ci doar că „nu există un beneficiu suficient de mare în a pune cărţile în faţa minţilor tinere şi necoapte". în ciuda pledoariei făcute de Evelyn Robinson în favoarea cărţii, membru în consiliul director al şcolii, şi a judecătorului John J. Piercy, Consiliul Educaţiei a votat 6 la 1 în favoarea lui Lubbers.

în 1961, sub conducerea lui J. Evetts Haley, organizaţia *Texans for* America6, un grup de dreapta, susţinuţi de către organizaţia *The Daughters of the American Revolution7* şi de *John Birch Society*, au atacat limbajul şi conceptele cuprinse într-o întreagă serie de cărţi istorice. Iniţiativa lor a avut succes, determinând Comitetul de Stat pentru Manuale să respingă 12 cărţi criticate de *Texans for America* şi 4 atacate de *The Daughters of the American Revolution*. Mai mult, modificări substanţiale au fost solicitate editorilor şi pentru alte cărţi.

Aceste dispute s-au intensificat, afectând şi bibliotecile. *Andersonville* a fost interzisă în patru licee din Amarillo şi în colegiul din Amarillo. Motivele invocate erau legate de ideile politice promovate şi de faptul că autorul ar fi fost citat de către *Fiouse Un-American*

Activities Committee8. în 1962, un comitet de anchetă,

organizat în baza rezoluţiei Camerei Reprezentanţilor a statului Texas, a investigat conţinutul cărţilor şcolare, în căutarea unor idei subversive faţă de principiile şi tradiţiile americane. La o audiere în Austin, pasaje din Andersonville au fost citite ca exemple de obscenitate şi „mizerie".

O încercare de interzicere a romanului *Andersonville* s-a înregistrat şi în Rock County, Wisconsin, în 1969.

AREOPAGITICA

Autor: *John Milton*

Data şi locul publicării iniţiale: *1644*, *Anglia*; *1888*, *Statele Unite Editura*: [*s.n.*]; *Cassell* & *Company Forma literară*: *eseu*, *nonficţiune*

REZUMAT

Titlul celei mai celebre opere în proză a lui John Milton derivă de la Areopag, colina lui Ares din Atena, numit după Ares, unul dintre cei 12 zei importanţi ai Greciei antice. Cea mai înaltă curte de justiţie din Atena antică se întrunea în acest loc pentru a dezbate probleme politice şi religioase. Cei aproape 300 de membri erau aleşi prin vot din rândul oamenilor liberi ai cetăţii. Identificat cu gloria instituţiilor democratice ateniene, titlul *Areopagitica* dezvăluie înclinaţiile lui Milton. Subtitlul: „Un discurs pentru libertatea tipăririi necenzurate către Parlamentul Angliei", îi demonstrează intenţiile.

în *The Second Defense of the People of England9*, publicată în 1654, Milton scria: „Am scris *Areopagitica* pentru a salva presa de constrângerile care îi erau impuse; în ideea că puterea de a stabili ce este adevărat şi ce este fals, ce trebuie publicat şi ce trebuie suprimat, ar putea să nu mai fie încredinţată câtorva indivizi analfabeţi şi non-liberali, care refuză să îşi dea acordul în privinţa oricărei opere care conţine păreri sau sentimente deasupra nivelului superstiţiei vulgare."

Scrierea era în mod special direcţională împotriva ordinului Parlamentului din 14 iunie 1643, care solicita cenzurarea tuturor cărţilor şi broşurilor înaintea publicării. (De asemenea conţine idei semnificative despre libertatea religioasă, legate de cele despre libertatea presei, care nu vor fi însă discutate aici.)

Milton observă grija foarte mare pe care „Biserica şi Commonwealth-ul" o au faţă de conţinutul cărţilor: „Cărţile nu sunt

lucruri absolut moarte, ci conţin potenţialul vieţii de a fi la fel de active precum sufletul al cărei progenituri este; şi nu doar atât, ele păstrează în starea cea mai pură, ca într-un flacon, extractul şi valoarea acelui intelect viu care a născut-o." Tot Milton spune: „Cel care ucide un om, ucide o creatură raţională, imaginea lui Dumnezeu; dar cel care distruge o carte bună, ucide raţiunea însăşi, ucide imaginea lui Dumnezeu aşa cum este ea în faţa ochilor." Milton mai deplânge activităţile de cenzurare care reprezentau ceea ce astăzi numim *interzicere prealabilă'O*; iar aceasta devine una dintre principalele doctrine ale discuţiei. Milton asemăna impulsul pentru cenzură cu atitudinile şi acţiunile prohibitive ale Curţii Papale, care au dus la apariţia Inchiziţiei Spaniole. El adăuga că actele de cenzură cuprindeau de la erezie până la orice fel de subiect considerat nepotrivit, exprimând astfel un avertisment şi faţă de tipul de cenzură practicat. înainte de „tirana inchiziţie", cărţilor le era permis să se nască, iar judecata asupra lor era moderată. Continuând această metaforă, în loc să stea în faţa juraţilor înaintea naşterii pentru a fi judecate în întuneric, departe de ochiul public, cărţile ar trebui examinate în mod deschis, după publicare.

Pentru a susţine această poziţie, sunt date exemple istorice. Sunt identificate practici din Atena clasică şi din creştinismul timpuriu, găsind libertate înaintea şi chiar şi după publicarea cărţilor, cu excepţia cazurilor de ateism, blasfemie sau defăimare. Un exemplu dat este incendierea cărţilor lui Protagoras şi chiar interzicerea autorului însuşi la cererea judecătorilor din Areopag; Protagoras scrisese că nu ştia „dacă există zei, sau nu".

Valoarea cunoaşterii şi a învăţăturii constituie unul dintre pilonii discuţiei lui Milton. Cărţile ne facilitează înţelegerea a ceea ce cunoaştem şi ne prezintă ceea ce este nou. Un ordin al Parlamentului ar „suprima toată această recoltă abundentă de cunoaştere... pentru a ne readuce înfometarea minţii" şi a face ca oamenii să ştie numai ceea ce le este permis. Milton aseamănă această stare cu ignoranţa la care au fost reduşi creştinii prin decretul lui Iulian care le interzicea lectura textelor păgâne. Astfel, cenzura va descuraja învăţătura prin îngreunarea accesului la informaţie şi dezbateri. Limitarea libertăţii de a scrie şi pe cea de a publica anulează drepturile oamenilor şi încătuşează libertatea de a învăţa.

Cunoaşterea înfloreşte prin exerciţiul minţii, asemenea descoperirii şi afirmării adevărului. Reprezentarea acestuia îngrădeşte religia şi ştiinţa, aflarea adevărului prin examinarea tuturor părerilor, chiar şi a greşelilor, pentru a fi cunoscute şi evaluate. Cei care îşi fundamentează credinţele exclusiv pe ceea ce le este spus de către pastori sau pe ceea ce crede mulţimea, fără a cunoaşte motivele, nu pot fi consideraţi că înţeleg. Chiar dacă doctrina poate fi adevărată într-un sens obiectiv, ea nu va fi înţeleasă corect. Nu a fost pusă în discuţie sau examinată, astfel că nu va fi cu adevărat înţeleasă; credinţa va fi doar superficială. Publicarea fără cenzură ar putea propune provocări care ar determina reflecţie, aducând profunzime credinţelor acceptate, sau descoperind noi adevăruri. Milton propune aceste concepte atât pentru naţiune, cât şi pentru indivizi.

Extinzându-şi acest punct de vedere, Milton pledează în favoarea lecturării tuturor textelor, atât a celor bune, cât şi a celor „de natură rea". Cele din urmă „îl vor ajuta pe un cititor discret şi judicios să descopere, să respingă, să prevină şi să ilustreze". Adevărul şi virtutea sunt obţinute incluzând toate opiniile, chiar şi erorile, pentru a fi cunoscute şi înţelese. Indivizii sunt puşi astfel în ipostaza de face alegerea morală între binele şi răul ce îi înconjoară.

întrucât cunoaşterea şi studierea viciului sunt în această lume atât de necesare constituirii virtuţii umane, iar scrutarea răului este necesară confirmării adevărului, cum am putea noi, mai sigur şi cu mai puţin pericol, să spionăm toate regiunile păcatului, decât prin citirea tuturor tratatelor, şi ascultarea tuturor manifestărilor raţiunii? Acesta este beneficiul ce poate fi câştigat de pe urma cărţilor citite fără discriminare.

Milton vedea o relaţie de tip cauză-efect între acţiunile guvernului şi natura populaţiei. Un guvern „opresiv, arbitrar şi tiran" face să existe un popor „brutal, formal şi servil". Un guvern îngăduitor şi liber promovează libertatea, şi libertatea de a scrie şi a vorbi. Acestea au iluminat în trecut spiritele umane, au eliberat şi lărgit înţelegerea poporului englez, făcându-l mai capabil, mai înţelept şi mai dornic de a urmări adevărul. Aceste atribute ar fi suprimate prin aplicarea acestui ordin al Parlamentului.

Eficacitatea ordinului este de asemenea pusă în discuţie. Unul

dintre aspecte este legat chiar de cenzori: ei ar trebui să fie superiori tuturor celorlalţi oameni pentru a-şi îndeplini datoria fără părtinire, dar sunt mai degrabă înclinaţi către ignoranţă, corupţie sau superficialitate. Alt aspect este legat de afirmaţia că numai cărţile sunt singura sursă de idei şi comportamente considerate de către autorităţi drept inadecvate. Milton le respinge pe ambele, susţinând, după cum s-a amintit şi mai sus, utilitatea cărţilor, şi necesitatea publicării necenzurate.

ISTORICUL CENZURII

Cenzurarea cărţilor, care ar trebui înţeleasă ca suprimarea publicaţiilor nedorite, a fost o politică frecventă în Anglia. încă din 1408, reconfirmată de către Parlament în 1414, Constituţia Arhiepiscopului Arundel interzicea lectura oricărei cărţi înaintea examinării şi aprobării acesteia de către Universităţile Oxford sau Cambridge. Henric al Vlll-lea a interzis publicarea oricărei cărţi referitoare la Sfânta Scriptură fără o examinare şi aprobare, ordinul extinzându-se mai târziu asupra tuturor cărţilor. Această practică a fost reconfirmată de monarhii ce s-au succedat – Edu-ard, Măria, Elisabeta, lacob şi Carol. Practica şi procedurile de cenzură s-au dezvoltat în Anglia secolelor al XVI-lea şi al XVII-lea, incluzând cooptarea Stationers Company11, însărcinată cu administrarea sistemului. în 1637, în timpul domniei lui Carol, decretul „Star Chamber" din 11 iulie, stabilea o gamă largă de măsuri de cenzură care interziceau tipărirea, importul sau vânzarea cărţilor considerate subversive sau jignitoare, solicitau examinarea tuturor cărţilor înainte de publicare sau republicare, limitau numărul de tipografii, specificând numărul de tiparniţe şi cel de angajaţi pe care o tipografie trebuie să le aibă, interziceau oferirea de spaţiu pentru tipărirea fără autorizaţie, şi împuterniceau Stationers Company să percheziţioneze locuinţe în căutare de asemenea practici.

„ Una dintre breslele londoneze, fondată în anul 1403, ce deţinea monopolul asupra industriei editoriale, responsabilă pentru stabilirea şi aplicarea reglementărilor în privinţa dreptului de autor, până în 1709 (n.tr.).

în 1641, decretul a fost abolit ca rezultat al înfrângerii lui Carol în Războiul Civil din Anglia. Cu toate că Stationers Company nu a fost desfiinţată, puterile ei au fost semnificativ reduse; timp de

aproximativ 18 luni nu au existat restricţii asupra tipăririi şi publicării de cărţi. Treptat însă, libertatea s-a îngustat. în 1643, puritanii, printr-o serie întreagă de reglementări precedate de o reglementare din 1642 ce obliga ca orice publicaţie să conţină numele editorului, au reintrodus treptat cenzura, până ce aceasta a ajuns la forţa ei maximă. Un factor semnificativ ce a influenţat aceste acţiuni l-a constituit şi existenţa controverselor din perioada respectivă cu privire la toleranţa religioasă.

în acest context, John Milton a publicat în 1643 *Doctrine and Discipline of Divorce* fără a beneficia de autorizaţie, înregistrare sau semnătură, necesare pe atunci pentru publicare. A fost republicată în februarie 1644, din nou fără autorizaţie şi înregistrare, dar de data aceasta cu semnătură, în acest timp, monarhiştii sufereau o înfrângere, determinând *The Westminster Assembly* (un corp consultativ al Parlamentului referitor la reformarea bisericii, dominat de presbiterieni), să condamne toate scrierile ce favorizează toleranţa. O predică pe această temă împotriva cărţilor ilegale, susţinută în faţa Parlamentului, a identificat *Doctrine and Discipline of Divorce* drept imorală. Mai mult, vânzătorii de cărţi, uniţi într-o corporaţie, au depus o plângere împotriva cărţilor ilegale, denun-ţându-l şi pe Milton, printre alţii.

Acestea au constituit catalizatorii direcţi pentru *Areopagitica*. Apărută la 23 noiembrie 1644, a fost publicată tot fără autorizaţie sau înregistrare, sfidând reglementările în vigoare. (A fost de asemenea citită în faţa Parlamentului.) La 9 decembrie, vânzătorii de cărţi au înaintat o plângere Camerei Lorzilor, dar aceasta nu a luat nicio măsură.

Atacurile lui Milton împotriva cenzurii nu au avut niciun efect asupra politicii Parlamentului. Practicarea cenzurii a continuat încă 20 de ani după moartea lui Milton, în 1694. Frederick Seaton Siebert nota faptul că *Areopagitica* a avut „un efect foarte limitat" asupra contemporanilor lui Milton; „a fost ignorată de majoritatea scriitorilor sau oamenilor publici ai vremii".

După execuţia lui Carol I şi abolirea monarhiei, Oliver Cromwell, numit Lord Protector în 1658, a condamnat *Areopagitica*, la fel făcând şi „Micul Parlament" al Angliei protestante ce a urmat Camerei Comunelor care a fost desfiinţată.

N.J. Karolides, M. Bald & D.B. Sova

Areopagitica a apărut într-o singură ediţie, şi nu a fost republicată până în 1738. începând cu această perioadă, a trezit susţinere publică pentru conceptul de libertate de gândire. Potrivit lui Siebert, un factor semnificativ în schimbarea opiniei publice a fost procesul lui Peter Zenger într-un tribunal colonial din New York. Achitarea lui Zenger în cazul acuzaţiei de defăimare din partea guvernatorului a fost considerată o problemă de libertate a presei; publicarea unei stenograme a procesului la Londra în 1 728, adaugă Siebert, „a constituit în mod indubitabil un exemplu pentru magistraţii englezi".

ARHIPELAGUL GULAG (THE GULAG ARCHIPELAGO) 1918-1956

încercare de investigaţie literară

Autor: *Aleksandr Soljeniţân*

Data şi locul publicării iniţiale: *1973-1974*, *Franţa*; *1974-1975-1978*, *Statele Unite*

Edituri: *YMCA Press*; *Harper* & *Row Forma literară*: *nonficţiune*

REZUMAT

Scopul lui Alexandr Soljeniţân în cele trei volume ale *Arhipelagului Gulag*, este de a documenta şi de a dezvălui vastul holocaust ce a avut loc în Uniunea Sovietică – care l-a depăşit ca număr de victime pe cel din Germania împotriva evreilor în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial. Zeci de milioane de cetăţeni sovietici au fost încarceraţi, trataţi cu sălbăticie şi deseori ucişi de propriul lor guvern. „Arhipelagul" din titlu face referire la lagărele de muncă forţată, „mii de insule" împrăştiate de-a lungul ţării de la „strâmtoarea Bering până aproape de Bosfor", dar care „în sens psihologic formau un continent – o aproape invizibilă, aproape imperceptibilă ţară locuită de prizonieri". Cuvântul „Gulag", un acronim, desemnează sistemul penal sovietic. Soljeniţân foloseşte drept bază pentru scrierea sa experienţele sale personale în captivitate între anii 1945 şi 1953; acestea sunt suplimentate de mărturiile, memoriile şi scrisorile altor 227 de martori oculari.

Unul dintre primele capitole din volumul I, „Istoria sistemului nostru de canalizare", descrie originile şi continuitatea represiunii de stat

^

începând din 1917 şi până 1956, respingând de fapt ideea cum că deportările guvernului stalinist ar fi fost limitate în timp şi spaţiu. Textul de asemenea oferă mărturii structurate, formate din scenele arestării, ale reţinerii şi interogărilor şi apoi ale celulei. Imediat după aceasta, cititorul traversează ţara către închisorile arhipelagului. Destinaţia este lagărul de muncă silnică. Fiecare capitol este văzut prin prisma experienţelor unor prizonieri, aceştia oferind scene detaliate despre detenţie. în paginile ce urmează, este prezentată schimbarea în atitudini şi proceduri a legilor „justiţiei" sovietice, subliniindu-se cazul respingerii iniţiale a pedepsei capitale, care s-a transformat în utilizarea ei masivă şi, se pare, în funcţie de capricii.

O afirmaţie importantă este aceea cum că arestările şi încarcerările nu au început şi nici nu s-au sfârşit cu cele trei mari valuri de represiune. Dintre acestea, deportările recunoscute din 1937 şi 1938, ale „oamenilor cu poziţii, ale oamenilor cu un trecut de partid, ale oamenilor educaţi", nu erau de fapt nici cel mai mare val, şi nici corect evaluate. Ideea că arestările s-ar fi făcut în principal în rândul liderilor comunişti, este contrazisă de faptul că 90% dintre prizonieri nu aparţineau acestei categorii. „Legea reală care descria cel mai bine arestările acelor ani era cea a cotelor, stabilite pentru orice oraş, orice district, orice unitate militară". înainte de aceasta, valul din 1929 şi 1930 „a dus «doar» 15 milioane de ţărani în taiga şi în tundră" şi apoi, din 1944 până în 1946 „au fost aruncate naţiuni întregi la canal, fără să mai menţionăm milioane şi milioane de alţii – prizonieri de război".

Cronologia deportărilor începe cu decretul lui Lenin de la sfârşitul anului 1917, şi continuă cu cele ale lui Stalin, care rafinează şi lărgeşte tacticile lui Lenin. Arestările cuprind un segment larg al populaţiei: zeci de mii de ostatici – ţărani revoltaţi de confiscarea pământurilor fără compensaţie, studenţi „care au criticat sistemul", practicanţi şi credincioşi religioşi care erau „arestaţi fără întrerupere", muncitori care nu îşi respectaseră cotele şi grupuri naţionaliste din Asia centrală. Soldaţii sovietici foşti prizonieri de război fuseseră de asemenea arestaţi şi trimişi în lagăre de muncă silnică, chiar şi cei care scăpaseră şi se alăturaseră rezistenţei.

S-ar părea că în istoria de o mie şi o sută de ani a Rusiei ca stat s-au făcut multe fapte greşite şi groaznice! Dar printre ele, să fi fost vreuna atât de groaznică precum aceasta: să-ţi trădezi propriii soldaţi şi să îi declari trădători?

Prezumţia era că soldaţii deveniseră trădători şi că ar fi „dezvoltat un spirit foarte dăunător trăind printre europenii liberi".

Codul Penal din 1926, în special articolul 58, definea crimele împotriva statului. în vigoare timp de mulţi ani, doctrina de bază a codului era că orice acţiune – sau orice non-acţiune – îndreptată către slăbirea puterii statului se considera drept contrarevoluţionară. Pe lângă rebeliunea armată, spionaj şi suspiciunea de spionaj, lista de activităţi criminale includea subminarea industriei, a transporturilor şi a comerţului, propaganda sau agitaţia, inclusiv discuţia faţă în faţă între prieteni şi soţ şi soţie, prin scrisori sau prin scrierea de manuscrise literare, nedenunţarea vreunei acţiuni, sau neîndeplinirea vreunei „obligaţii".

Acuzaţiile împotriva victimelor erau inatacabile. Interogările făcute pe baza articolului 58 „nu erau aproape niciodată făcute pentru a afla adevărul" ci mai degrabă pentru a forţa mărturisirea unei nelegiuiri, sau pentru a-l aduce pe individ într-o asemenea stare în care să dea o declaraţie autoincriminatorie. Povara dovedirii nevinovăţiei stătea pe umerii acuzaţilor, cărora li se dădea foarte puţin timp pentru a-şi prezenta dovezile. Tortura în timpul interogărilor era frecventă:

...că prizonierilor le erau strivite craniile cu nişte fiare; că o fiinţă umană urma să fie coborâtă într-o baie de acid; că erau legaţi, goi fiind, pentru a fi muşcaţi de furnici şi gândaci; că un fier încins le era împins prin anus; că organele genitale ale unui prizonier erau strivite lent sub un bocanc; şi că, în cele mai norocoase circumstanţe cu putinţă, prizonierii erau torturaţi, fiind împiedicaţi să doarmă timp de o săptămână, prin însetare, sau fiind bătuţi la sânge...

Era folosită şi tortura psihologică, incluse fiind interogările pe timp de noapte, limbajul violent, intimidările însoţite de promisiuni false, ameninţări la adresa familiei sau închiderea într-o celulă fără a fi informat despre acuzaţii. „Cu cât acuzaţiile erau mai fantasmagorice, cu atât mai feroce erau interogatoriile prin care trebuia obţinută confesiunea necesară."

Odată condamnaţi, suferinţele prizonierilor continuau prin transportul cu vagoanele de tren, căruţe sau barje, lăsaţi în condiţii de supraaglomerare şi fără aer, la temperaturi extreme şi cu hrană insuficientă, pe atât de groaznică precum aceasta: să-ţi trădezi propriii soldaţi şi să îi declari trădători?

Prezumţia era că soldaţii deveniseră trădători şi că ar fi „dezvoltat un spirit foarte dăunător trăind printre europenii liberi".

Codul Penal din 1926, în special articolul 58, definea crimele împotriva statului. în vigoare timp de mulţi ani, doctrina de bază a codului era că orice acţiune – sau orice non-acţiune – îndreptată către slăbirea puterii statului se considera drept contrarevoluţionară. Pe lângă rebeliunea armată, spionaj şi suspiciunea de spionaj, lista de activităţi criminale includea subminarea industriei, a transporturilor şi a comerţului, propaganda sau agitaţia, inclusiv discuţia faţă în faţă între prieteni şi soţ şi soţie, prin scrisori sau prin scrierea de manuscrise literare, nedenunţarea vreunei acţiuni, sau neîndeplinirea vreunei „obligaţii".

Acuzaţiile împotriva victimelor erau inatacabile. Interogările făcute pe baza articolului 58 „nu erau aproape niciodată făcute pentru a afla adevărul" ci mai degrabă pentru a forţa mărturisirea unei nelegiuiri, sau pentru a-l aduce pe individ într-o asemenea stare în care să dea o declaraţie autoincriminatorie. Povara dovedirii nevinovăţiei stătea pe umerii acuzaţilor, cărora li se dădea foarte puţin timp pentru a-şi prezenta dovezile. Tortura în timpul interogărilor era frecventă:

...că prizonierilor le erau strivite craniile cu nişte fiare; că o fiinţă umană urma să fie coborâtă într-o baie de acid; că erau legaţi, goi fiind, pentru a fi muşcaţi de furnici şi gândaci; că un fier încins le era împins prin anus; că organele genitale ale unui prizonier erau strivite lent sub un bocanc; şi că, în cele mai norocoase circumstanţe cu putinţă, prizonierii erau torturaţi, fiind împiedicaţi să doarmă timp de o săptămână, prin însetare, sau fiind bătuţi la sânge...

Era folosită şi tortura psihologică, incluse fiind interogările pe timp de noapte, limbajul violent, intimidările însoţite de promisiuni false, ameninţări la adresa familiei sau închiderea într-o celulă fără a fi informat despre acuzaţii. „Cu cât acuzaţiile erau mai fantasmagorice, cu atât mai feroce erau interogatoriile prin care

trebuia obţinută confesiunea necesară."

Odată condamnaţi, suferinţele prizonierilor continuau prin transportul cu vagoanele de tren, căruţe sau barje, lăsaţi în condiţii de supraaglomerare şi fără aer, la temperaturi extreme şi cu hrană insuficientă, pe şi necurăţaţi în ea, dacă nu, varză, sfeclă, sau tot felul de resturi. Ceilalţi primeau linte sau tărâţe, aceştia nu erau însă invidiaţi.

Pe parcursul mai multor capitole, Soljeniţân explorează relaţia dintre sistemul penal – Gulagul – şi economia sovietică „din momentul în care planul de super-industrializare, fusese respins în favoarea planului de supersupersuper-industrializare... cu ajutorul muncilor publice din primul cincinal..." Munca silnică i-a permis lui Stalin să industrializeze ţara foarte ieftin. Muncitorii disponibili foarte uşor: erau trimişi în regiuni izolate şi exploataţi în mod brutal, fără niciun fel de grijă pentru supravieţuirea lor, la construcţia de căi ferate, canale, autostrăzi, hidrocentrale sau mine. Muncitorii nu primeau niciun fel de plată: „Munca silnică trebuie organizată în aşa fel încât prizonierii să nu câştige nimic din munca lor, dar statul să profite economic de pe urma lor." Acest sistem se numea „corecţie prin muncă".

însă acest sistem nu funcţiona; corupţia şi hoţia înfloreau. Materialele de construcţii erau furate; maşinăriile erau sabotate. Prizonierii nu munceau bine sau organizat, iar slăbiciunea fizică îi făcea ineficienţi.

La fel ca în volumul I, exemple de indivizi prinşi în chingile represiunii demonstrează răutatea generalizată. Un capitol foarte emoţionant detaliază soarta copiilor care sunt lăsaţi fără părinţii întorşi din război. Aceştia sunt adunaţi şi trimişi pentru a fi exploataţi în regiuni îndepărtate sau în colonii. De la vârsta de 12 ani, pot fi deja condamnaţi prin noul Cod Penal, şi pot sfârşi în Arhipelag. „în 1927 prizonierii cu vârste cuprinse între 16 (cei mai tineri de atât nu erau număraţi) şi 24 de ani reprezentau 48% din totalul prizonierilor."

Soljeniţân arată şi enumera caracteristicile vieţii „libere", generate de mereu prezenta ameninţare a Arhipelagului – groază constantă – de arestare, de deportare, de inspecţii, concedieri, de retragerea permisului de rezidenţă, de secretomanie şi neîncrederea

generalizată, ignoranţa extraordinară, pâra, trădarea ca mod de viaţă, corupţia, minciuna ca formă de viaţă şi cruzimea.

Volumul III, lasă la o parte brutalitatea şi suferinţa din lagărele de muncă pentru a se concentra pe formele de rezistenţă în interiorul acestora, în partea a V-a, „Katorga" (muncile grele), Soljeniţân relatează câteva încercări de evadare făcute de câţiva prizonieri. Două capitole vaste redau reacţiile şi comportamentul unui „evadat devotat", care „nici pentru un minut nu se îndoieşte că un om nu poate trăi în spatele gratiilor".

Faptele acestui om, care reuşeşte să scape, dar care este capturat pentru că refuză să omoare nişte oameni nevinovaţi, alături de procedeele şi planurile altor prizonieri, stau mărturie pentru forţa şi hotărârea celor care încă nu se resemnaseră.

Mai ales în lagărele speciale, care fuseseră create pentru a-i separa pe prizonierii politici „irecuperabili social" de ceilalţi, a izbucnit şi s-a răspândit scânteia rebeliunii. Grupuri de răzbunători începuseră să îi „vâneze" pe informatori. Cu toate că foarte puţini au fost prinşi, rezultatul era semnificativ: informatorii au încetat să spioneze şi să pârască, iar aerul era „curăţat de suspiciune". începuseră să aibă loc revolte mai mult sau mai puţin izbutite; armata era folosită pentru a le înăbuşi. în mai 1954, prizonierii de la Kengir au preluat controlul taberei pentru 40 de zile. Fără niciun ajutor din afară, fiind încercuiţi de forţe militare şi înşelaţi cum că cererile lor ar fi fost acceptate, prizonierii au fost în cele din urmă zdrobiţi, la propriu (de tancuri) şi la figurat. Peste de 700 de oameni au fost ucişi.

Exilul sau surghiunul – eufemismul sovietic era „deportarea" – constituiau un alt instrument de putere împrumutat de la ţari. „Exportul de indezirabili" începuse la puţin timp după revoluţie; în 1929, fusese deja creat un sistem de deportare către regiuni îndepărtate şi izolate. Sistemul de exil a fost consolidat constant şi temeinic în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial şi apoi în anii postbelici, prin abordarea teritoriilor „eliberate" (ocupate) şi a republicilor vestice. Crimele pentru care un cetăţean putea fi pedepsit prin exil puteau fi „apartenenţa la o naţionalitate criminală [incluzând fie naţiuni întregi, sau ca în cazul ţărilor Baltice, categorii speciale de cetăţeni], o detenţie precedentă în lagăr [prizonierii

urmau să fie „eliberaţi" definitiv în exil], sau rezidenţa într-un mediu criminal. Toate aceste deportări, „chiar fără ţăranii exilaţi, depăşeau ca număr de persoane numărul 500 000 care a fost tot ce a putut exila Rusia ţaristă, închisoarea naţiunilor, pe tot parcursul celui de-al XIX-a secol".

Odată cu moartea lui Stalin, a urmat o perioadă de ameliorare pentru prizonieri. Mulţi dintre ei au fost eliberaţi. însă, Soljeniţân aminteşte că în istoria de 40 de ani dinaintea lui Hruşciov, eliberarea „însemna timpul dintre două arestări". Chiar şi când prizonierul era reabilitat după ce se constata că fusese acuzat pe nedrept, cei care îl arestaseră nu erau judecaţi sau pedepsiţi. La fel de pilduitoare este şi observaţia că lagărele, aprobate de partid, continuau să existe; mai sunt încă „milioane de oameni în ele, şi la fel ca înainte, mulţi dintre ei sunt victimele neajutorate ale justiţiei pervertite: racolaţi doar pentru a menţine sistemul în funcţiune".

Soljeniţân îşi povesteşte şi propria eroare, măsura în care el fusese păcălit. A fost suficient de credul pentru a fi convins prin permisiunea de a publica romanul O *zi din viaţa lui Ivan Denisovici*, că relaxarea sistemului era reală. Mai adaugă el: „Dar eu (chiar şi eu) am cedat şi nu merit iertare."

ISTORICUL CENZURII

Lucrările lui Soljeniţân se vedeau interzise de la publicare în Uniunea Sovietică după ce Nikita Hruşciov pierdea puterea în 1964; în timpul regimului Hruşciov, O *zi din viaţa lui Ivan Denisovici* fusese aprobată pentru publicare. J. M. Coetzee citează analiza făcută de Dina Spechler despre „disidenţa permisă" în URSS de la moartea lui Stalin în 1953 şi până în 1970. Date fiind convulsiile sistemului politic sovietic, Hruşciov, ca reacţie la „rezistenţa iritantă din partea partidului şi a birocraţiei, folosea publicaţia *Novi Mir* [care publicase prima dată O *zi din viaţa lui Ivan Denisovici* în 1962] ca un mijloc de a „expune şi dramatiza probleme şi de a dezvălui fapte care demonstrau... necesitatea schimbările propuse de el".

în februarie 1974 Alexandr Soljeniţân era arestat; îşi pierdea cetăţenia sovietică şi era deportat, adică, exilat din Rusia. O ediţie în limba rusă a *Arhipelagului Gulag* fusese publicată la Paris în septembrie 1973. Ediţia americană, care era stabilită pentru a apărea imediat după cea rusă, a fost amânată pentru şase luni, o

amânare pe care Soljeniţân o vedea ca fiind în legătură cu arestarea şi exilarea sa, potrivit memoriilor sale, *Viţelul şi stejarul*™. El considera că: „dacă toată America ar fi citit *Arhipelagul Gulag* până la Anul Nou", sovieticii ar fi ezitat să îl aresteze.

Evenimentele care au dus la publicare par a fi scoase din textul însuşi. Textul era gata în iunie 1968; un microfilm al manuscrisului fusese trimis în secret şi cu mari riscuri către Occident, dar autorul amânase publicarea. Decizia de a o publica i-a fost impusă în august 1973 când o femeie din Leningrad, căreia Soljeniţân îi înmânase manuscrisul, a divulgat locul unde era ascuns acesta, după ce fusese interogat prin tortură timp de cinci zile de KGB (Eliberată după ce manuscrisul fusese găsit, femeia s-a spânzurat.) Autorul a înţeles că nu mai avea alternativă decât să autorizeze publicarea imediat: cartea conţinea numele a sute de oameni care îi oferiseră informaţii.

Motivul invocat pentru acţiunile îndreptate împotriva lui Soljeniţân, odată cu publicarea cărţii sale, era respingerea convenţionalităţii ruse a momentului, adică, faptul că „abuzurile justiţiei din perioada stalinistă, erau consecinţa directă a personalităţii dictatorului". Informaţiile sale insistau să arate că tirania începuse imediat, odată cu Lenin, şi continua chiar şi în timpul lui Nikita Hruşciov.

în contradicţie cu Declaraţia Universală a Drepturilor Omului adoptată de Organizaţia Naţiunilor Unite, care îi constrânge pe membri să promoveze circulaţia de idei şi informaţii „prin orice mijloace de comunicare şi indiferent de frontiere", cartea *Arhipelagul Gulag* a fost înlăturată din două librării din Elveţia aflate sub egida ONU. Se comunicase cum că această acţiune fusese întreprinsă la presiunea URSS. Secretarul General al ONU din acea vreme, Kurt Waldheim, la o conferinţă de presă în iulie 1974, indica faptul că exista o politică de „sfătuire" a librăriilor, care luase forma unei recomandări a Directorului General din Geneva Vittorio Winspeare-Guicciardi, care le-ar fi comunicat că era de „datoria" librăriilor să evite orice „publication â caractere outrageant pour un Etat Membre" [publicaţii cu caracter de insultă faţă de un stat membru]. Conferinţa de presă fusese susţinută ca reacţie la protestele împotriva interzicerii cărţii, din partea a 250 de angajaţi

ONU.

Lucrările lui Soljeniţân au fost interzise de la publicare în Uniunea Sovietică după moartea lui Hruşciov în 1964.

BĂIATUL NEGRU (BLACK BOY)

Autor: *Richard Wright*

Data şi locul publicării iniţiale: *1945*, *Statele Unite Editura*: *Harper* & *Row Forma literară*: *autobiografie*

REZUMAT

„Zilele şi nopţile mele erau un lung, liniştit şi intens vis de groază, tensiune şi nelinişte. Mă întrebam cât le mai puteam suporta." Aşa se încheie capitolul 13 al autobiografiei lui Richard Wright, exprimând acel crescendo al sentimentelor sale înaintea realizării visului său secret de a fugi din sud, spre nord, în ultimul capitol.

Având ca subtitlu: „Relatare despre copilărie şi adolescenţă", memoriile acoperă perioada dintre vârsta de patru ani şi cea de nouăsprezece. Descrierea experienţelor şi relaţiilor sale relevă devenirea sa ca persoană.

Copilăria lui Wright a fost marcată de traume şi umilinţă, strâmtorare şi sărăcie. Familia sa se muta frecvent, cea dintâi mutare fiind de pe plantaţia unde s-a născut, unde tatăl său era clăcaş, la Memphis. Alte mutări au rezultat din faptul că tatăl său şi-a abandonat soţia şi doi copii pentru o altă femeie. Aceste peregrinări au dus familia sa către locuinţe modeste, în căutare de slujbe, sau la rude din a căror milă ranchiunoasă erau nevoiţi să trăiască. Starea de dependenţă a devenit permanentă, mai ales după ce mama sa a suferit la o vârstă foarte tânără un atac vascular în urma căruia i-au paralizat ambele picioare.

Amintirile dominante al copilăriei sunt foamea, lipsurile şi frica. Odată cu plecarea tatălui, membrii familiei nu mai aveau niciun venit cât timp mama nu şi-a găsit un loc de muncă. Foamea, constantă şi apăsătoare, bântuia întreaga familie; când totuşi exista mâncare, aceasta era insuficientă atât în cantitate cât şi în valoare nutritivă. Deseori nu existau nici bani pentru încălzire. Uneori mama tânărului Richard îi lua la muncă şi pe cei doi fii ai săi; ei stăteau în colţul bucătăriei unde mama lor era bucătăreasă, adulmecând mâncarea, dar fiindu-le interzis să mănânce. Nu erau bani destui nici

pentru haine; jenată de aspectul sărăcăcios al lui Richard, mama sa nici nu îl mai trimitea la şcoală.

Bătaia apare ca reacţia „automată" şi firească a adulţilor faţă de copiii neastâmpăraţi sau încăpăţânaţi. Tânărul Richard, un copil dificil şi ambiţios, este deseori bătut cu nuiaua sau cu cureaua de către mamă (înainte de a se îmbolnăvi) sau rude. Unchii şi mătuşile, de asemenea, încearcă să îl terorizeze să facă ce vor ei. Şi contactele cu găştile de cartier sau din curtea şcolii sunt marcate tot de violenţă. Richard, copilul nou venit, copilul izolat, trebuie să îşi treacă „botezul" până să fie acceptat.

Sentimentul de abandonare, exacerbat de faptul că mama sa îl lasă într-un orfelinat pentru că nu îşi mai permitea să-i aibă în grijă pe cei doi băieţi, sentimentul de a fi părăsit – deşi încă neconştientizat – au fost decisive în formarea personalităţii lui Richard. Acestea s-au combinat şi cu poziţia sa permanentă de intrus; ocaziile de a lega relaţii mai profunde şi statornice erau nimicite de mutările frecvente şi de atitudinea opresivă a adulţilor. Căldura, tandreţea, şi încurajările lipseau, chiar dacă sporadic mai apăreau din partea mamei.

Religia era încă o sursă de suferinţă şi de timorare emoţională, în special în perioada în care a locuit în casa bunicii sale. în ciuda vârstei foarte fragede, el se opunea eforturilor bunicii de a face din el un habotnic, refuzând cu încăpăţânare chiar ameninţat fiind cu violenţa. Când la fel de rigida şi habotnica sa mătuşă şi profesoară l-a lovit cu rigla peste mâini deoarece l-a considerat pe el vinovat pentru murdărirea podelei, şi nu pe colegul său mai religios, Richard jură să nu îi mai permită să repete pedeapsa. Cu o altă ocazie, acasă, când mătuşa îl ameninţă cu o nuia, Richard o respinge folosind un cuţit, luptând în esenţă pentru simţul său de dreptate şi independenţă.

Pe parcursul autobiografiei se ţese o imagine contrastantă: curiozitatea tânărului Richard, dorinţa lui de a învăţa, de a citi şi rapiditatea cu care învăţa. începuse să recunoască unele cuvinte în caietele colegilor săi de joacă încă de la vârsta de şase ani; în aproximativ o oră, un vânzător de cărbuni l-a învăţat să numere până la 100. Punea întrebări în legătură cu orice. A început târziu să meargă la şcoală, şi în mod neregulat; trecuse de vârsta de 12 ani

când a reuşit să termine un an şcolar întreg. Dar odată începută viaţa şcolară, Richard excelează terminând primul din clasă. Cărţile au devenit mântuirea sa, şi, în acelaşi timp, o evadare din mediul chinuitor, şi un drum către un vis de viitor: „să plec în nord, şi să scriu cărţi, romane." Cărţile i-au deschis perspectiva către scris, i-au deschis căile intelectului şi i-au încurajat convingerea de a trăi dincolo de graniţele sudului opresiv.

Richard Wright are primele contacte limitate cu albii în primii ani ai copilăriei. Până la vârsta de nouă ani, groaza faţă de albi crescuse deja în el, alimentată de poveştile despre represiuni violente, despre Ku Klux Klan şi despre experienţele familiei sale. Primele sale slujbe la albi la începutul adolescenţei îi confirmă impresiile de josnicie şi rea voinţă, relevându-i părerile albilor cum că negrii ar fi ori infantili, ori idioţi, dar în orice caz nişte fiinţe inferioare. Mai târziu, el ajunge să îşi dea seama că „întreg sistemul educaţional din sud este construit pentru a zdrobi" aspiraţiile cetăţenilor negri.

Pe măsură ce experienţele în lumea albilor se adună, Wright învaţă să îşi ţină secret visul de a fugi în nord şi de a deveni scriitor. Are nevoie de un timp semnificativ mai lung decât colegii sau cunoştinţele sale pentru a învăţa cum trebuie să se poarte, să vorbească şi pe ce ton. Din cauza aceasta, îşi pierde slujba şi are parte de mult rău. O parte a „problemei" lui, după cum observă un prieten de-al lui pe când avea 16 ani, era că „te porţi în preajma oamenilor albi ca şi cum nu ai şti că sunt albi". Wright recunoaşte tacit această constatare:

...îmi era pur şi simplu imposibil să calculez, să programez, să înscenez şi să mă prefac tot timpul. îmi aminteam să mă prefac pentru perioade scurte, dar apoi uitam şi mă purtam din nou direct şi uman, şi nu cu intenţie de a face rău cuiva, ci doar pentru că uitam de statutul artificial de rasă şi clasă.

Prietenul lui adăuga: „Ştii, Dick, tu ai putea crede că eu sunt un fel de Unchiul Tom, dar nu sunt. îi urăsc pe aceşti oameni albi, îi urăsc din toată inima. Dar nu pot să arăt asta; dacă aş face-o, m-ar omorî."

Richard Wright a învăţat până la urmă să îşi controleze atitudinile în public din ce în ce mai mult, dar nu fără un sentiment

foarte puternic de mşinc, încordare şi chinuri psihice. în timp ce acestea din urmă s-au mai li M'.ii in.iimostcr.i mai urbană din Memphis, i se amintea frecvent faptul i iii'Ihiii' -i,(p.Ve.iscă. Aceste experienţe şi reacţii dezvăluie dezvoltaml.ii..!. iiliui.il.'î ale lui Wright, precum şi antrenamentul pentru upi i ii!'„" nulii', in sufletele negrilor de ameninţarea albilor: înşelăciuiii i«\ mint urni şi iM'-.ponsabilitate.

Contemplându-şi viaţa prezentă şi viitorul, Wright vede doar patru variante: rebeliune, organizarea împreună cu alţi negri a unei lupte împotriva albilor sudişti; supunere – o viaţă de sclav servil, negând astfel ideea că „viaţa l-ar fi pregătit să trăiască potrivit propriilor sentimente şi gânduri"; să îşi potolească sentimentul de revoltă luptând împotriva altor negri, astfel transferându-şi ura de sine către alţi oameni cu pielea neagră; sau să uite ce a învăţat din cărţi, uitându-i şi pe albi, şi să-şi găsească scăparea în sex şi alcool. în acest context, el adaugă:

Nu aveam absolut nicio speranţă să ajung un profesionist. Nu numai că fusesem creat în aşa fel încât nu îmi doream aceasta, dar şi împlinirea unei asemenea ambiţii ar fi fost dincolo de capacităţile mele. Negrii înstăriţi trăiau într-o lume care îmi era la fel de străină precum cea a albilor.

în final, „pura dorinţă şi speranţa au învins bunul simţ şi realitatea". Plănuind împreună cu mama, fratele şi mătuşa, face pasul cel mare: se suie în trenul de Chicago.

ISTORICUL CENZURII

Lui Richard Wright nu îi era necunoscut pericolul cenzurii. Membru al Partidului Comunist în 1940 când a fost publicată cartea *Native Son*, a fost ameninţat cu excluderea, pe motiv că cel puţin un fruntaş al partidului a sesizat dezacorduri semnificative între doctrina partidului şi părerile exprimate în carte. Wright a fost însă salvat de popularitatea sa şi de faptul că era apreciat, motive care îl făceau un membru mult prea important pentru a fi lăsat să plece. Wright a mai constatat şi alte încercări de constrângere din partea partidului să îi limiteze modul de a gândi. în 1940, a renunţat la calitatea de membru al partidului.

De asemenea, Comitetul Special pentru Activităţi Anti-Americane, Comitetul Dies, l-a anchetat şi l-a etichetat drept

subversiv. Wright fusese şi ţinta unei investigaţii la vârf a FBI, datorită afilierii şi activităţilor sale din cadrul Partidului Comunist. Wright ştia că vecinii săi fuseseră interogaţi. Aceste evenimente au precedat apariţia romanului *Black Boy*. în anii ’50 Richard Wright a fost identificat negativ de către Comitetului pentru Activităţi Anti-Americane şi citat în faţa comitetului, fiindu-i adusă acuzaţia de a fi aparţinut unuia sau mai multor „fronturi”. Potrivit directivelor atunci în

Minhinnette, preşedintele organizaţiei *Concerned Citizens and Taxpayers for Decent School Booksu*. Această plângere a avut la origine o controversă în legătură cu excluderea a două cărţi, una de către consiliul director al şcolii, şi alta de către director. Această controversă a dus la adoptarea, în mai 1975, a unei politici de soluţionare a plângerilor. în consecinţă, în septembrie 1975, consiliul director al şcolii a solicitat o examinare a cărţilor şi a materialelor didactice conţinând obscenităţi sau pornografie. Profesorii şi bibliotecarii au criticat solicitarea, susţinând că venea în contradicţie cu politica adoptată în mai. Atacul asupra celor cinci cărţi din partea preşedintelui organizaţiei cetăţeneşti a fost văzut ca o încercare de a testa noua procedură de analizare. Comitetul a votat cu 6 la 1 pentru a respinge cererea de excludere a cărţilor, pe baza unei analize făcute în noiembrie.

O situaţie asemănătoare a avut loc în Nashua, New Hampshire, în 1978. Ca rezultat al unei plângeri împotriva desemnării romanului *Black Boy ca* lectură pentru clasa a noua a liceului din Nashua, un comitet de analiză a hotărât ca acesta să fie exclus din programa pentru clasa a noua, şi să fie mutat în programa pentru clasele a unsprezecea sau a douăsprezecea, ca lectură opţională. Controversa în jurul cărţii *Black Boy* şi a revistei *Ms*. a dat naştere unor întrebări cu privire la statutul unor manuale în şcoli din întreg statul, şi a dat un impuls pentru formarea unei noi organizaţii, *Concerned Citizens and Taxpayers for Better Education*^. Obiectivul acestui grup era de a monitoriza cărţile folosite în şcoli în anumite comunităţi, pentru a proteja „valorile tradiţionale iudeo-creştine” în şcoli.

15 Cetăţeni şi contribuabili îngrijoraţi pentru cărţi şcolare decente (n.tr.).

14 Cetăţeni şi contribuabili îngrijoraţi pentru o mai bună educaţie (n.tr.).

15 în original, „kitchen cabinet", grup informai de consilieri neoficiali ai Guvernatorului (n. tr.).

în septembrie 1987, cabinetul neoficial'5 al Guvernatorului statului Nebraska, Kay Orr, s-a întâlnit cu liderii unui grup de cetăţeni, *Taxpayers for Quality Education*. Grupul a făcut recomandări către guvernator referitoare la programă, strategii pentru predare şi pentru administrarea şcolilor. De asemenea, s-a indicat să se monitorizeze cărţile din bibliotecile şcolare, şi să se recomande liste de lectură. George Darlington, preşedintele grupului *Taxpayers for Quality Education*, a găsit că *Black Boy* este una dintre cărţile care trebuie excluse, afirmând că este de o „natură obscen corupătoare", expunând blasfemie şi violenţă pe întreg cuprinsul cărţii. Mai mult, a adăugat că asemenea cărţi „induc cancer în corpul biblioteca liceului Island Trees. Profesorii au menţionat că două dintre cărţi, *The Fixer* şi *The Best Short Stories of Negro Writers*, au fost excluse din cursul de literatură din liceu. Sindicatul local al profesorilor a depus o plângere împotriva deciziei Consiliului, invocând o violare a principiilor de independenţă academică prevăzute în contractul semnat de sindicat. Un grup de localnici de asemenea a protestat împotriva cenzurii, ameninţând că vor duce cazul în faţa inspectorului de stat pentru educaţie.

Ca reacţie la protestele părinţilor şi ale elevilor, consiliul a organizat un comitet compus din părinţi şi profesori, menit să examineze cărţile şi să hotărască care dintre ele merită să fie studiate. Comitetul a recomandat ca şapte din cărţile în cauză să fie repuse pe rafturile bibliotecilor, ca două din ele să fie menţinute dar restricţionate, şi ca două să fie excluse din bibliotecă. în luna iulie, consiliul, ignorând recomandarea comitetului, a decis să excludă toate cărţile în cauză, cu excepţia a două titluri. Dintre acestea din urmă, *Black Boy* urma să aibă o „circulaţie limitată", iar *Laughing Boy*, repusă în circulaţie în bibliotecă fără nicio restricţie. Celelalte erau „excluse din... biblioteci şi din programa şcolară", adică nu vor fi recomandate, nici ca lectură obligatorie, nici ca lectură suplimentară, nici măcar sugerate pentru lectură, dar pot fi discutate în clasă". Votul a fost secret pentru majoritatea titlurilor. Ahrens declara: „Nu

este doar dreptul nostru, ci şi datoria noastră să luăm această decizie, şi o vom lua de câte ori vom avea în faţă abuzurile comise de către media."

Cinci elevi de liceu – unul din primele clase şi patru din clasele mari – au înaintat o plângere împotriva consiliului, încercând să aducă cele nouă titluri înapoi în bibliotecă. Elevii au denunţat cenzura, susţinând că acest consiliu le-ar fi încălcat drepturile constituţionale, erijându-se în protector al opiniilor lor morale şi sociale.

Decizia unei instanţe federale dată în august 1979 (*Pico* v. *Board of Education*) a dat câştig de cauză consiliului. Judecătorul George C. Pratt a respins ceea ce el a numit „posesia" unei cărţi; în concluzie, el a decis că un consiliu poate examina conţinutul cărţilor din biblioteci pentru a determina dacă sunt „potrivite" sau nu. în centrul controversei era rolul constituţional al consiliului şcolar în învăţământul de stat, mai ales în selectarea conţinutului în conformitate cu valorile percepute ale comunităţii.

în absenţa unei adevărate şi concrete probleme de libertate academică, instanţa decide că respectul pentru valorile tradiţionale ale comuni biblioteca liceului Island Trees. Profesorii au menţionat că două dintre cărţi, *The Fixer* şi *The Best Short Stories of Negro Writers*, au fost excluse din cursul de literatură din liceu. Sindicatul local al profesorilor a depus o plângere împotriva deciziei Consiliului, invocând o violare a principiilor de independenţă academică prevăzute în contractul semnat de sindicat. Un grup de localnici de asemenea a protestat împotriva cenzurii, ameninţând că vor duce cazul în faţa inspectorului de stat pentru educaţie.

Ca reacţie la protestele părinţilor şi ale elevilor, consiliul a organizat un comitet compus din părinţi şi profesori, menit să examineze cărţile şi să hotărască care dintre ele merită să fie studiate. Comitetul a recomandat ca şapte din cărţile în cauză să fie repuse pe rafturile bibliotecilor, ca două din ele să fie menţinute dar restricţionate, şi ca două să fie excluse din bibliotecă. în luna iulie, consiliul, ignorând recomandarea comitetului, a decis să excludă toate cărţile în cauză, cu excepţia a două titluri. Dintre acestea din urmă, *Black Boy* urma să aibă o „circulaţie limitată", iar *Laughing Boy*, repusă în circulaţie în bibliotecă fără nicio restricţie. Celelalte erau

„excluse din... biblioteci şi din programa şcolară", adică nu vor fi recomandate, nici ca lectură obligatorie, nici ca lectură suplimentară, nici măcar sugerate pentru lectură, dar pot fi discutate în clasă". Votul a fost secret pentru majoritatea titlurilor. Ahrens declara: „Nu este doar dreptul nostru, ci şi datoria noastră să luăm această decizie, şi o vom lua de câte ori vom avea în faţă abuzurile comise de către media."

Cinci elevi de liceu – unul din primele clase şi patru din clasele mari – au înaintat o plângere împotriva consiliului, încercând să aducă cele nouă titluri înapoi în bibliotecă. Elevii au denunţat cenzura, susţinând că acest consiliu le-ar fi încălcat drepturile constituţionale, erijându-se în protector al opiniilor lor morale şi sociale.

Decizia unei instanţe federale dată în august 1979 (*Pico v. Board of Education*) a dat câştig de cauză consiliului. Judecătorul George C. Pratt a respins ceea ce el a numit „posesia" unei cărţi; în concluzie, el a decis că un consiliu poate examina conţinutul cărţilor din biblioteci pentru a determina dacă sunt „potrivite" sau nu. în centrul controversei era rolul constituţional al consiliului şcolar în învăţământul de stat, mai ales în selectarea conţinutului în conformitate cu valorile percepute ale comunităţii.

în absenţa unei adevărate şi concrete probleme de libertate academică, instanţa decide că respectul pentru valorile tradiţionale ale comuniân dezacord cu această decizie, Judecătorii Burger, O'Connor, Powell şi Rehnquist au emis un avertisment asupra rolului Curţii Supreme în decizii locale referitoare la cenzură: „Dacă părerea majorităţii ar deveni lege, Curtea ar ajunge probabil periculos de aproape de a deveni un «supra cenzor» al bibliotecilor şcolare, iar Constituţia nu spune că judecătorii, mai mult decât părinţii, profesorii şi consiliile şcolare, trebuie să determine standardele după care moralitatea şi vulgaritatea trebuie tratate în sala de curs." Astfel, prin reţinerea de a transforma Curtea Supremă într-un supra cenzor local, judecătorii conservatori recomandau ca deciziile de a stabili standarde locale, să rămână în mâinile comunităţilor locale.

Controversa s-a încheiat la 12 august 1982, când Consiliul Liceului Island Trees a decis cu un vot de 6 la 1 să readucă cele nouă

cărţi pe rafturile bibliotecilor fără niciun fel de restricţie, dar cu menţiunea că biblioteca trebuie să trimită o înştiinţare scrisă părinţilor elevilor care împrumutau materiale pe care părinţii le-ar fi putut considera controversate. Consiliul a amânat însă decizia în cazul reintroducerii în programa şcolară a romanului The *Fixer* de Bernard Malamud.

COLIBA UNCHIULUI TOM (UNCLE TOM'S CABIN)

Autor: *Harriet Beecher* 5towe

Data şi locul publicării iniţiale: *1852*, *Statele Unite*

Editură: John P. Jewett

Forma literară: *roman*

REZUMAT

Când Harriet Beecher Stowe a scris romanul *Coliba unchiului Tom*, scopul ei principal era de a descrie sclavia atât de patetic, încât să îi convingă pe albi să aibă o atitudine de repulsie faţă de aceasta. Scopul ei nu era unul politic, pentru că era convinsă că o schimbare în politică, fără o schimbare în inimi, nu va fi durabilă. Credea că singurul mod de a realiza o schimbare reală era de a convinge întreaga naţiune de valorile creştine. Dacă toată lumea credea şi practica egalitatea creată de Dumnezeu, sclavii ar fi fost eliberaţii şi toţi ar fi putut ajunge în Rai. Astfel, întreaga acţiune este bazată pe personaje care sunt modele de blândeţe creştină, sau a căror credinţă este pusă la încercare. Personajele sunt bune sau rele, în funcţie de natura lor religioasă, mai mult decât de fapte.

Una dintre liniliile intrigii o prezintă pe Eliza, o sclavă, pe soţul ei George, care locuieşte pe altă plantaţie, şi pe fiul lor Harry. Când Eliza află că proprietarul lor îl vânduse pe Harry pentru a-şi plăti o datorie, decide că singura ei dorinţă este să fugă de pe plantaţie. Soţul ei făcuse acest lucru deja, întrucât se temea că stăpânii nu vor mai permite căsătoria lui cu Eliza, forţându-l să trăiască cu o altă femeie de pe plantaţie. George simte că singura lui şansă este să fugă în Canada, şi să câştige suficienţi bani pentru a-şi cumpăra soţia şi fiul de la stăpânii lor. Când Eliza hotărăşte şi ea să evadeze, îşi pune speranţele tot în Canada. Fuge împreună cu copilul ei spre fluviul care separă statul Kentucky de statul liber Ohio. Pe măsură ce negustorul de sclavi Haley se apropie, ei nu îi mai rămân decât puţine variante; astfel că traversează râul acoperit de gheaţă,

cu copilul în braţe şi desculţă, şi ajunge pe teritoriul liber, epuizată şi plină de răni. Din nefericire, din cauza Legii Sclavilor Fugitivi din 1850, a fi într-un stat liber nu însemna prea mult. Noua lege le interzice oamenilor să îi ajute pe sclavii fugiţi şi prevedea prinderea şi aducerea înapoi a acestora. Quakerii'6, cunoscuţi pentru dispreţul lor faţă de sclavie şi care respingeau această lege, i-au oferit adăpost Elizei şi copilului ei, şi au ajutat-o să se întâlnească cu soţul său. Aceştia sunt însă în continuare în pericol, negustorul de sclavi organizând o poteră cu scopul de a-i prinde pe sclavii evadaţi. Pe când încearcă să evadeze în Canada, ei sunt încercuiţi de urmăritori, dar George nu este dispus să renunţe şi începe să tragă, rănind pe unul dintre urmăritori şi alungându-i pe ceilalţi.

16 Membrii unei secte creştine fondate la sfârşitul secolului al XVII-lea (n.tr.).

Eliza şi George sunt creştini, în timp ce Haley şi oamenii săi nu sunt. Eliza crede că Dumnezeu o va ajuta, după cum i-a arătat când a ajutat-o să treacă râul. Credinţa lui George, însă este pusă la încercare. El simte că toţi negrii au fost părăsiţi de Dumnezeu. în concordanţă cu credinţa autoarei, George trebuie să accepte creştinismul pentru a deveni un om bun. Acest lucru se întâmplă când, fiind acasă la un quaker, George este tratat de la egal la egal pentru prima dată în viaţa lui. Naratorul spune: credinţa în Dumnezeu şi încrederea în bunătatea Lui au început să îi cuprindă inima, ca o aură de încredere şi grijă, îndoielile întunecate, ateiste, mizantrope şi înţepătoare au început să se topească sub căldura religiei..." George şi-a adus sufletul întru Domnul, astfel că este mântuit; Haley şi oameni săi sunt văzuţi drept răi, nu din cauză că păcătuiesc în fiecare zi ţinând oamenii în sclavie, ci pentru că nu sunt buni creştini. Naraţiunea expune clar faptul că lipsa virtuţii creştine va cântări greu în ziua Judecăţii de Apoi.

Al doilea nivel narativ urmăreşte călătoriile unui om cinstit, Unchiul Tom. Şi el fusese vândut lui Haley, dar spre deosebire de Eliza, el nu doreşte să fugă. El crede că trebuie să facă toată viaţa exact ce îi va spune stăpânul său. Proprietarul plantaţiei avea încredere în Tom, iar acesta simţea că nu îl poate trăda. Mai mult, Tom crede că tot ce se întâmplă este din voia lui Dumnezeu, şi nu va încerca să încalce legile sale. Deşi are soţie şi mai mulţi copii, acceptă

să fie luat de pe plantaţie şi să fie dus la bordul unui vas navigând pe fluviul Mississippi. La bord se află şi o fetiţă, Eva. Tom se împrieteneşte cu fata, care este angelică şi pură. După ce Tom o salvează pe fetiţă când aceasta cade în apele fluviului, tatăl acesteia, Augustine St. Clare hotărăşte să îl cumpere pe Tom.

Tom este dus la noua lui locuinţă din New Orleans, unde cititorului îi sunt prezentate o varietate întreagă de personaje. Mama Evei, Mărie, este o ipohondră egoistă care se ocupă mai mult de propriile boli imaginare, decât de cele reale ale fiicei sale. St. Clare, pe de altă parte, manifestă o grijă paternă faţă de fiica sa dar şi faţă de sclavi. El consideră că sclavia este un lucru rău, dar nu vede niciun mod în care ar putea să îi pună capăt. El consideră că este vina sa dacă un sclav se comportă imoral din cauza stării în care l-a adus sclavia. Pe St. Clare nu îl prea interesează religia, pentru că după cum el singur recunoaşte, stăpânii de sclavi religioşi sunt nişte ipocriţi, şi nu vrea să participe la slujbe la care aceştia aud din predică doar ce le convine. Domnişoara Ophelia este verişoara lui St. Clare, din Vermont, care se ocupă de gospodărie când soţia lui St. Clare este „bolnavă". Ea este ipocrită într-un alt fel, fiind credincioasă şi consideră că sclavia e un lucru rău, dar nu şi-i poate imagina pe negri drept egalii ei, din punct de vedere moral sau intelectual.

St. Clare, deşi un adversar al sclaviei, explică de ce fratele său Alfred este în favoarea acesteia. Alfred, un „aristocrat", propune o serie de argumente pentru a apăra sclavia, comparând-o cu alte sisteme politice.

„... «plantatorul american face, sub altă formă ce e drept, acelaşi lucru pe care îl fac aristocraţia engleză şi capitaliştii cu clasele inferioare;» adică se consideră proprietarii lor, trup şi suflet, pentru a-i folosi după cum le convine... nu poate exista o civilizaţie înaltă fără servitutea maselor, fie ea implicită sau explicită. Trebuie să existe, zice [Alfred], o mă înfometezi, să-mi dai foc – asta doar o să mă trimită mai repede acolo unde vreau să ajung."

Această atitudine îl face pe Legree să se teamă, ştiind despre sine că este un om rău şi că va ajunge în Iad. Această frică se transformă într-o ură puternică faţă de Tom, pe care până la urmă îl omoară în bătaie Tom este un alt exemplu de creştin care mai

degrabă acceptă moartea decât să rănească pe altul. Moartea lui îl aduce pe Cassy pe drumul Domnului, la care renunţase, crezând că Domnul îl părăsise. De asemenea, îi convinge şi pe Sambo şi Quimbo, sclavii lui Lagree care conduc plantaţia şi îi bat pe ceilalţi sclavi; când Cassy moare, ei îşi dau seama de relele pe care le-au făcut şi se căiesc. în final, moartea lui Tom determină un alt fel de convertire, când George Shelby, fiul fostului stăpân al lui Tom, îşi eliberează toţi sclavii.

ISTORICUL CENZURII

Coliba unchiului Tom a fost extrem de controversată încă de la prima publicare. Tema sclaviei era în centrul disputelor şi a dezbinării americanilor la acea vreme, întrucât se punea întrebarea cum poate o naţiune bazată pe principiul egalităţii să permită existenţa unui sistem în care cinci milioane de oameni erau desconsideraţi şi maltrataţi. Din acest motiv, romanul a generat mult controverse. Mulţi cetăţeni din nord voiau să ştie dacă povestea era adevărată; necunoscând sclavia, nu le venea să creadă că este posibilă. De aceea, Stowe a introdus un capitol de final, „Concluzii", în care atestă adevărul fiecărui incident pe care îl relatează, incluzând fuga Elizei pe fluviul Ohio care era îngheţat şi poveştile triste ale despărţirii familiilor de sclavi în urma licitaţiilor. în ciuda controverselor ce înconjurau romanul şi a faptului că, după cum menţionează Joseph Conlin în cartea sa *Our Land*, *Our Time*, era „interzisă în sud", cartea a devenit rapid un bestseller. Prin reacţia la cenzură, un dialog între taberele pro şi contra sclaviei a început să se poarte atât în nord cât şi în sud. Cei care se împotriveau ideilor lui Stowe au adus numeroase critici romanului. Ba chiar au apărut şi o serie de „romane anti-Unchiul Tom" după cum le denumeşte John Tebbel, precum *Aunt Phillis' Cabin*; *or Southern Life as It Is* (*Coliba mătuşii Phillis*; *sau viaţa în sud*, *aşa cum este ea de fapt*).

Coliba unchiului Tom nu constituia doar un pericol potenţial pentru sistemul sclaviei din America. Ideea de egalitate îi deranja pe mulţi alţii. Anne Haight relatează că în 1852 cartea „a fost interzisă în timpul terorii de cenzură a lui Nicolai I". Cenzura a fost o practică frecventă în istoria Rusiei; nu numai cărţi, dar şi ziare, reviste, piese de teatru, muzica şi alte forme de expresie erau cenzurate. Această tendinţă începuse cu mult înaintea lui Nicolai I, dar sub domnia sa,

prohibiţiile şi restricţiile s-au intensificat. Potrivit statutului cenzurii din 1828:

Lucrări de literatură, ştiinţă sau artă, vor fi cenzurate dacă: (a) vor conţine orice care poate submina învăţăturile Bisericii Ortodoxe greco-ruse, tradiţiile şi ritualurile sale, sau în general, adevărurile credinţei şi dogmei creştine; (b) vor conţine vreo încălcare a autorităţii supreme autocratice sau a respectului faţă de casa imperială, sau orice contrazice legislaţia în vigoare.

Coliba unchiului Tom era văzută ca o ameninţare pentru ambele condiţii şi a fost astfel cenzurată. Sistemul aristocraţiei pe care Stowe îl consideră inuman exista şi în Rusia. Ţarul şi ceilalţi nobili prosperau, în timp ce clasele de jos munceau din greu pentru recompense mărunte. Circularea liberă a unor asemenea idei ar fi fost un pericol pentru ţar, astfel că romanul a fost cenzurat. Cazuri similare s-au înregistrat în legătură cu mulţi alţi autori.

Tot pe baza statului din 1828, romanul a fost cenzurat din motive religioase. Deşi romanul este extrem de pro-creştin, conţine deseori păreri critice la adresa bisericii şi a clericilor. Atât St. Clare şi Stowe discută despre ipocrizia biserici, care schimbă Scriptura spre avantajul deţinătorilor de sclavi. Când Mărie spune că într-o predică ea auzise că Scriptura demonstrează că sclavia este predestinată de Dumnezeu, St. Clare respinge această idee: „Discuţiile religioase pe problemele de genul acesta – de ce nu merg mai departe, să arate frumuseţea unuia care bea un păhărel în plus, şi care zăboveşte un pic mai mult la un joc de cărţi, şi alte aranjamente ale Providenţei de genul acesta, care sunt destul de frecvente la noi, oamenii; vrem să auzim că şi acestea sunt bune şi dumnezeieşti." în paragraful final, Stowe spune: „Atât nordul cât şi sudul sunt vinovate în faţa lui Dumnezeu; şi *Biserica Creştină* are de dat nişte explicaţii..." Ea credea că era responsabilitatea bisericii de a promova

Libertate Intelectuală menţionează că Evans se opunea faptului că în carte apărea cuvântul „negrotei" şi a solicitat ca aceasta să fie exclusă din programa şcolară: „Nu există cărţi în districtul nostru care să vorbească despre «honkies»'7, «dagos»18, «spics»'9 sau «polacks»20. Aşa cum acei oameni din acele naţionalităţi sunt jigniţi de folosirea acelor cuvinte, tot astfel şi negrii sunt jigniţi de folosirea cuvântului «negrotei»." întrucât doar

Huckleberry Finn era lectură obligatorie, doar aceasta a fost exclusă din programă.

DOCTOR JIVAGO

Autor: *Boris Pasternak*

Data şi locul publicării iniţiale: *1957*, *Italia*; *1958*, *Statele Unite Edituri*: *Giangiacomo Feltrinelli Editore*; *Pantheon Books Forma literară*: *roman*

REZUMAT

Romanul *Doctor Jivago* urmăreşte viaţa personajului după care este şi numit, până la moartea sa la vârsta de nici 40 de ani. Urmăreşte de asemenea şi o perioadă crucială în istoria Rusiei de la începutul secolului XX, trecând prin Revoluţia din 1917, Războiul Civil şi până la teroarea anilor ’30. Un epilog, din timpul celui de-Al Doilea Război Mondial (după moartea lui Jivago) oferă o privire spre viitor, precum şi o încheiere pentru trecut.

Iuri Andreievici Jivago rămâne orfan la o vârstă fragedă. Tatăl său, un industriaş bogat care îşi părăseşte familia chiar înainte de moartea mamei sale, risipeşte averea familiei. Iuri este crescut în casa unei familii cultivate de intelectuali din Moscova. Studiază Medicina, câştigându-şi respect ca diagnostician, şi se însoară cu Tonia, fiica părinţilor lui „adoptivi”. Ea dă naştere unui copil, dar viaţa lor este zguduită de încorporarea tânărului Jivago în armată pentru Primul Război Mondial.

17 Termen defăimător pentru persoane cu pielea albă (n.tr.).

,a Termen defăimător pentru persoane de origine hispanică (n.tr.).

,9 idem

20 Termen defăimător pentru persoane de origine poloneză (n.tr.).

în timpul serviciului său militar, Jivago o cunoaşte pe Lara – Larisa Feodorovna Antipova (născută Guishar), fiica unei văduve ruse de origine franceză. O mai întâlnise de două ori în adolescenţă. Lucrând ca asistentă medicală, ea se află în căutarea soţului său, Paşa-Pavel Pavlovici Antipov – despre care se zvoneşte că ar fi fost rănit pe câmpul de luptă. Ea trăieşte şi cu povara unei ruşini – pierderea inocenţei şi a purităţii, în adolescenţă, fiind sedusă de către un libertin pe nume Komarovski, amantul mamei ei. Iuri şi

Lara devin încet-încet prieteni înainte ca ea să plece înapoi acasă, în luriatin, regiunea Ural, iar el înapoi la Moscova.

Veşti extraordinare! Lupte de stradă în Sankt Petersburg! Garnizoana Petersburg s-a alăturat rebelilor! Revoluţie!

Acest anunţ încheie partea întâi a textului şi aduce schimbări dramatice în viaţa protagoniştilor şi a Rusiei.

La întoarcerea sa, Iuri găseşte Moscova dezorganizată şi tumultuoasă. Combustibilii şi lemnul de foc sunt pe terminate. Supravieţuirea însăşi este o provocare. Iuri încearcă să îşi reia activitatea de medic şi să reintre în cercurile pe care le frecventa înainte, dar se simte străin faţă de prieteni şi colaboratori. începe să îşi dea seama de pericolul în care se află el şi familia sa, din cauza trecutului lor.

După o iarnă cruntă, Tonia şi tatăl ei, cu ajutorul fratelui „vitreg" al lui Iuri, Evgraf, reuşesc să îl convingă pe Iuri să fugă cu toţii de la Moscova la Varikino, pe domeniul bunicului Toniei, o opţiune periculoasă, având în vedere trecutul acestuia din urmă. însuşi drumul lung cu trenul este periculos; trebuie să treacă prin numeroase percheziţii. Pe drum, la câteva minute de Yuriatin, Jivago are o scurtă întâlnire cu infamul Strelnikov, fanaticul ofiţer al Armatei Roşii. (El este, de fapt, soţul Larei, dat dispărut, care profitase de zvonurile că fusese ucis, pentru a-şi schimba identitatea.)

Viaţa lui Jivago la Varikino dă impresia de pace şi obscuritate. însă pacea lui Iuri este întreruptă de două evenimente: povestea lui de dragoste cu Lara care se desfăşoară în biblioteca din Yuriatin – îl tulbură trădarea oribilă a Toniei, pe care de asemenea o iubeşte; şi de faptul că este cooptat sub ameninţarea cu moartea de către partizanii Roşii, *Frăţia Pădurii*, pentru a le înlocui chirurgul ucis. Această încarcerare durează mai mult de un an, până ce reuşeşte să scape, după a patra încercare.

După un drum de şase săptămâni, Iuri, epuizat, murdar şi slăbit, ajunge la Yuriatin pentru a o găsi pe Lara. El află că familia lui se întorsese la Moscova şi că mai târziu ar fi fost exilaţi din Rusia. Totuşi, pentru

Reacţia iniţială a lui Iuri faţă de revoluţie anticipează făgăduinţa „unei noi ordini", după cum aceasta fusese ilustrată de

gândirea idealizată a revoluţionarilor din 1905 şi până în 1912-1914; era conştient de opoziţia faţă de Rusia ţaristă. Este cu toate acestea tulburat de idei mai puţin cunoscute lui care ies din realitatea unui război sălbatic şi crud şi din „revolta soldaţilor, conduşi de acei revoluţionari de profesie, bolşevicii", în drum spre Moscova, un tovarăş de drum, un revoluţionar, îi contrazice opinia lui Jivago cum că ţara ar trebui să se întoarcă la o stare „de pace şi ordine relative", înainte de a pune în scenă „experimente periculoase":

Eşti naiv... ce numeşti tu dezordine este o stare la fel de normală ca acea ordine pe care o susţii tu. Toate aceste distrugeri constituie o etapă naturală şi preliminară pentru un plan creativ general. Societatea nu s-a dezintegrat încă suficient. Trebuie să se spargă în bucăţi complet, apoi un guvern revoluţionar va lua bucăţile pentru a construi o nouă fundaţie.

Jivago nu este tentat de acest cântec de sirenă; pe măsură ce trenul se apropie de Moscova, pentru el războiul şi revoluţia par goale şi fără sens în timp ce casa lui dragă şi iubită rămâne plină de însemnătate.

Episoade din revoluţia ce se afla în desfăşurare oferă imaginile devastării şi ale confiscărilor şi prezintă câteva fragmente din retorica revoluţionarilor. Un sat este bombardat fără a avea nicio vină deoarece se află în vecinătatea altuia care refuzase să se ralieze conform prevederilor partidului. Altul este survolat şi incendiat pentru că ar fi refuzat să îşi cedeze alimentele armatei. Cea de-a doua scenă a revoluţiei se caracterizează drept una a suspiciunii şi a intrigilor – informatori mânaţi de ură şi invidie, gata să distrugă oameni în numele „dreptăţii revoluţionare".

Iuri, de prea multe ori prea sincer pentru situaţia sa, îşi exprimă antagonismele:

în primul rând, ideea de primenire socială aşa cum este ea înţeleasă după Revoluţia din octombrie nu mă prea umple de entuziasm. în al doilea rând, este atât de departe de a fi pusă în aplicare, iar numai discutarea ei a generat atâta vărsare de sânge, încât nu sunt sigur că scopul scuză mijloacele. Şi în ultimul rând – şi cel mai important – când aud oameni vorbind despre remodelarea vieţii sociale îmi pierd controlul şi alunec în disperare.

scrie *Doctor Jivago*. El fusese mut în perioada stalinistă, care

„mutilase individualismul creator şi instaurase conformitatea cu partidul în rândul tuturor scriitorilor". După trimiterea manuscrisului către Editura de Stat şi primirea unui răspuns pozitiv, autorul trimite un exemplar şi editurii din Italia, Giangiacomo Feltrinelli Editore. Imediat, Editura de Stat s-a răzgândit şi a condamnat cartea; „Intenţia cărţii este de a arunca îndoieli asupra validităţii Revoluţiei Bolşevice pe care o portretizează ca şi cum ar fi fost cea mai mare crimă din istoria Rusiei." Pasternak a fost obligat să solicite manuscrisul înapoi de la editura italiană pentru „retuşuri". Editorul a refuzat să o înapoieze.

Când lui Boris Pasternak i s-a oferit Premiul Nobel pentru Literatură în 1958, autorul a fost obligat să-l refuze: „Datorită semnificaţiei acestui onor în comunitatea de unde provin, ar trebui să mă abţin de la a accepta acest premiu nemeritat care mi s-a acordat."

Uniunea Sovietică a denunţat premiul – şi juriul suedez – acuzând că s-ar fi făcut un „act politic ostil de a-i sprijini pe scriitorii contrarevoluţionari şi defăimători". Mai mult, Pasternak a fost exclus din Uniunea Scriitorilor Sovietici şi i-a fost retras titlul de „Scriitor Sovietic".

în 1986, reflectând politicile de deschidere ale lui Gorbaciov, problemele cenzurii şi ale amestecului politicului în literatură au fost dezbătute la cel de al Vlll-lea congres al Uniunii Scriitorilor Sovietici. în fruntea Uniunii a fost aleasă o conducere reformistă, care a anunţat că se ia în considerare publicarea romanului *Doctor Jivago*. A fost, în cele din urmă, publicat în 1988.

în Statele Unite în 1974, un patron de librărie din Larchmont, New York, a dezvăluit că un om, care s-a recomandat ca fiind membru al *John Birch Society*, a telefonat pentru a protesta împotriva unor cărţi „subversive" din librărie. Titlurile identificate erau *Doctor Jivago*, *Das Kapital* de Karl Marx şi *Inside Russia Today* de John Gunther; de asemenea, a menţionat o carte a lui Nabokov şi un dicţionar englez-rus. El a ameninţat că dacă aceste cărţi „antiamericane" nu vor fi scoase de pe rafturi, societatea va organiza un boicot în faţa librăriei. Editorul publicaţiei *Newsletter on Intellectual Freedom* a sfătuit librăria să „nu ia orice aiurit drept cenzor autointitulat". Se pare că librăria nu l-a luat.

jonathon Green, sub titlul de „index al cărţilor cenzurate”, identifică *Doctor Jivago* drept una dintre cărţile cel mai des cenzurate.

DREPTURILE OMULUI (THE RIGHTS OF MAN)

Autor: *Thomas Paine*

Data şi locul publicării iniţiale: *179 1* (*prima pane*, 7 *792* (*a doua parte*), *Statele Unite*; *1791* (*prima parte*), *1792* (*a doua parte*), *Anglia*; *de asemenea publicată în foileton în New York în vara anului 1791*. *Edituri*: *Graham*, *Statele Unite*; Daily Advertiser, *în foileton*; *Jeremiah* 5a-*muel Lordan*, *Anglia Forma literară*: *nonficţiune*

REZUMAT

în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, pe măsură ce vedea cum colonia sa mult preţuită îi alunecă printre degete şi cum revoluţia pune stăpânire pe Franţa, Anglia încerca să oprească curentul de idei dinspre America, a cărei independenţă ar fi putut servi drept model şi pentru alte colonii, ameninţând astfel puterea Coroanei. Din acest curent de idei fac parte şi cele ale lui Thomas Paine. *Drepturile omului* a fost printre cele mai persecutate cărţi în anii 1790 în Anglia. Cele mai multe dintre aceste persecuţii aveau ca motiv acuzaţia de defăimare instigatoare.

Paine începea să scrie *Drepturile omului* la numai două zile după apariţia celebrei cărţi a lui Edmund Burke în 1790, *Reflecţii asupra Revoluţiei din Franţa*. Burke, care ataca dur Revoluţia Franceză, fusese admirat până în acel moment de Paine, dar în urma acestei scrieri, sentimentele s-au schimbat fundamental, incitate fiind de opiniile lui Burke şi de caracterul detestabil al guvernului britanic.

Stilul lui Paine este recurent, multe dintre idei concentrându-se pe istoria vremurilor sale, însă nu acestea i-au adus atenţia cenzorilor.

Paine începe lucrarea criticând afirmaţia lui Burke cum că ascensiunea lui William şi Mary în 1689 ar fi îndatorat şi ar fi legat naţiunea engleză pentru eternitate de monarhie. Paine considera că este absurd să vezi generaţia prezentă, obligată să adere la promisiunile generaţiilor anterioare. Cei vii au prioritate faţă de cei morţi, iar Parlamentul care depusese jurământul de loialitate nu avea puterea de a face aceasta; astfel, faptele generaţiilor anterioare

nu îi leagă pe oamenii ce trăiesc în prezent.

ISTORICUL CENZURII

în timp ce pentru America, *Drepturile omului* părea o parte acceptată şi chiar fundamentală a ideilor politice, pentru Anglia în schimb, textul reprezenta un pericol real. Deşi în mare parte salvate de furia cenzurii în vremurile noastre, textele lui Paine au fost persecutate în timpul vieţii autorului; cartea sa a reuşit să intre pe lista „celor mai des" cenzurate < ărţi a lui Jonathon Green.

în 1791, Charles James Fox a introdus o lege în Camera Comunelor (are le permitea juraţilor să decidă dacă anumite texte erau sau nu defăimătoare. Cu toate că a fost eliminat de către Camera Lorzilor, în 1 792 proiectul de lege privind defăimarea al lui Fox a rezistat atacurilor Lordului Kenyon şi ale apropiaţilor acestuia, devenind în cele din urmă lege. Deşi judecătorilor le era încă permis să îşi ofere opiniile juraţilor, aceştia din urmă aveau acum dreptul să nu ia în seamă aceste opinii. In acest timp, un număr tot mai mare de cărţi şi ziare atacau monarhia; mulţi sugerau că William Pitt se folosea de nebunia regelui pentru a prelua controlul efectiv asupra guvernului.

în acest context, scrierea lui Paine turna gaz pe foc. Prima ediţie din *Drepturile omului* a fost oprită de la publicare în februarie 1791. Editorul, cunoscut astăzi drept Johnson and Chapman, a considerat că textul prezenta „tendinţe periculoase" şi a hotărât oprirea publicării. Luna următoare în Anglia, Jeremiah Samuel Jordan punea cartea la dispoziţia publicului. Cele 10 000 de exemplare iniţial tipărite s-au epuizat peste noapte la Londra. însă, în vara lui 1792, Jordan a fost arestat şi găsit vinovat de defăimare instigatoare pentru publicarea părţii a doua din *Drepturile omului*. După unele estimări, prima parte din *Drepturile omului* s-ar fi vândut în două milioane de exemplare în primul an de la publicare, fiind disponibilă la un preţ redus.

William Pitt recunoştea că Paine avea dreptate în mult privinţe, dar afirma că scrierile sale pot determina izbucnirea unei „revoluţii sângeroase". Deşi nu s-a luat măsura drastică de a arde toate exemplarele din *Drepturile omului*, se spune că Pitt ar fi plătit câte 5 şilingi de persoană pentru organizarea unei demonstraţii care să-l înfiereze pe Paine. într-o singură noapte în februarie 1792,

Paine a fost ars în efigie în patru locuri diferite din Londra. A fost de asemenea spânzurat în efigie la Londra, Worcester, Canterbury şi în alte locuri. Când în Anglia s-a descoperit că versiunea americană a cărţii lui Paine, conţinea şi un pasaj care lipsea

După procesul lui Paine, a izbucnit un potop de acuzaţii de defăimare instigatoare, printre textele invocate fiind şi cele ale lui Paine, lonathon Green relatează că *Drepturile omului* a fost „confiscată şi arsă cu regularitate în anii ce au urmat". însă, în iunie 1793, juraţii l-au găsit vinovat pe Daniel Isaac Eaton, pentru publicarea unei ediţii din *Drepturile omului*; ei au respins însă ideea că Eaton ar fi avut intenţii criminale. Acelaşi verdict a fost dat împotriva sa la un proces asemănător pentru publicarea în iulie 1793 a textului *Letter Addressed to the Addressers of the Late Proclamation*, cu toate că la începutul anului 1793, editorul llenry Delaney Symonds, fusese condamnat la un an închisoare şi amendat cu 100 de lire pentru vânzare aceluiaşi text. în 1819, Richard (ariile a fost găsit vinovat pentru publicarea textului *The Age of Reason* (*Ipoca raţiunii*), primind o amendă de 1 000 de lire şi doi ani de închisoare. Cu toate acestea, deşi *Drepturile omului* şi *Epoca raţiunii* erau condamnate de tribunale, după cum afirmă Donald Thomas, „pe tot parcursul primului sfert al secolului al XlX-lea, nu se ducea deloc lipsă de martiri voluntari pregătiţi să meargă la [închisoarea] Newgate pentru un an sau jumătate de an, pentru a se asigura că filosofia lui Thomas Paine nu va trece necitită şi nereceptată". Lui Erskine i-a fost permis să publice relatarea procesului lui Paine. Samuel Taylor Coleridge şi Jeremy Bentham se alăturau şi ei mai târziu cauzei libertăţii presei. Coleridge întreba: „Câţi din sutele de mii de cititori ai lui Paine au fost incitaţi de scrierile sale la acte de violenţă politică?" El a dovedit că foarte puţini, dacă nu chiar deloc, au fost incitaţi în acest fel. în secolul al XlX-lea, Anglia a fost convinsă în mare parte de argumentul lui Erskine, cum că instigarea există doar când autorul chiar încearcă să îi incite pe cititori la violenţă împotriva guvernului.

Dar din cauza faptului că Paine nu a ezitat niciodată să spună ceea ce crede, spre sfârşitul vieţii, el devenise deja proscris în America, Anglia şi Franţa. Deşi şi-a petrecut ultimii ani în America, a fost ostracizat şi etichetat drept ateu şi trădător al cauzei libertăţii. A

supravieţuit unei tentative de asasinat, i-a fost retras dreptul de vot şi a fost acuzat de blasfemie. Omul care probabil a făcut mai mult decât oricare altul pentru a promova cauzele Revoluţiei Americane şi cea a libertăţii, a murit pe 8 iunie 1809, într-o relativă obscuritate. Deşi trecuse mult timp de la moartea sa, Teddy Roosevelt îl numea pe Paine un „ateu mizerabil". Robert B. Downes scria: „El nu era în niciun caz aşa... puţine personaje ale istoriei americane sunt atât de controversate precum Thomas Paine şi în acelaşi timp puţine au avut contribuţii atât de importante pentru dezvoltarea Statelor Unite ca naţiune."

EU SUNT MOMEALA (I AM THE CHEESE)

Autor: *Robert Cormier*

Data şi locul publicării iniţiale: *1977*, *Statele Unite Editura*: *Pantheon Books Forma literară*: *roman*

REZUMAT

Două componente diferite sunt alternate pe parcursul romanului: o aventură narativă şi o serie de transcrieri ale unor interviuri înregistrate; acestea constituie structura şi construiesc acţiunea romanului / *Am the Cheese*. Prima componentă îl prezintă pe Adam Farmer călătorind cu bicicleta sa de modă veche, din Monument, Massachusetts, spre Rutterberg, Vermont, pentru a-şi vizita tatăl aflat în spital. Această aventură are un scop precis, iar lui Adam îi este teamă. înregistrările interviurilor dintre Adam şi Brint, recunoscut drept psihiatru, dar fiind de fapt o identitate dublată a lui Adam şi suspectată de acesta, dezvăluie o încercare de a-l ajuta pe Adam să-şi recapete memoria; aceste înregistrări sunt susţinute de mărturiile narative ale evenimentelor trecute, care completează spaţiile goale ale memoriei băiatului. Aceste componente se întrepătrund treptat, tensiunea crescând, indiciile şi dovezile fiind asociate pentru a se dezvălui ce i se întâmpla de fapt lui Adam Farmer.

Adam Farmer este de fapt Paul Delmonte. El nu ştie însă acest lucru. Doar începând cu vârsta de 14 ani află, când tatăl lui îi spune adevărul (cititorul nu află toate acestea decât pe la mijlocul romanului). Pe timpul când Adam/Paul era copil, tatăl său, un fervent reporter de investigaţie, descoperise nişte documente în arhivele din Albany, New York, care ar fi fost iremediabil

compromiţătoare atât pentru unii oficiali ai statului, cât şi pentru unii oficiali federali. Corupţia evidentă descoperită arăta legăturile de afaceri ilicite existente între guvern şi sindicate. După depunerea unei mărturii strict secrete la Washington, sub promisiunea unei identităţi acoperite, reporterul se întoarce acasă pentru a-şi relua viaţa în numele „Paul" şi nu îşi mai aminteşte nici celălalt nume al său. Dar ştie totuşi cine e; „eu sunt momeala" spune el. Apoi rămâne singur.

Interogatoriile se desfăşoară de asemenea în prezent, într-un centru de detenţie. Acestea îi dezvăluie, filă cu filă, lui Adam, porţiuni din memoria sa. Aceste conversaţii îl ajută pe Adam să îşi amintească trecutul, începând de la călătoria secretă pe când avea patru ani, trecându-se apoi la dezvăluirea primelor indicii în faţa nedumeririlor şi suspiciunilor sale, ajungându-se la schimbul de identitate şi la situaţia în care se află familia sa. Adam se mai arată nedumerit cu privire la locul unde se află – nu prea seamănă a spital – îndoieli având şi în legătură cu identitatea adevărată a lui Brint. Acesta pare totuşi ceva mai mult sau măcar altceva decât un psihiatru; întrebările sale par să aibă rostul să adune informaţii dincolo de elementele personale ale vieţii lui Adam, menite să afle lucruri foarte exacte sau chiar secrete. Uneori el pare a fi „un prădător, un duşman..." în ciuda stării de sedare în care se află în permanent, Adam îl suspectează pe Brint şi se împotriveşte anchetelor acestuia, menţinân-du-şi un strop de voinţă personală conştientă.

Domnul Grey2', întotdeauna îmbrăcat în gri, e un personaj important al trecutului. Nu numai că îi protejează pe cei din familia Delmont găsindu-le un nou domiciliu şi o nouă identitate, ci îi şi supraveghează în permanenţă. Mai mult, el controlează deciziile şi viaţa familiei. „Avertismentele" lui sunt cele care pregătesc scena pentru decesul familiei Farmer.

Domnul Grey sunase, spunându-le că era posibil ca noile lor identităţi să fi fost descoperite, şi că trebuiau să părăsească oraşul pentru câteva zile, cât timp oamenii lui urmau să verifice elementele ce păreau suspecte. Familia Farmer îşi ia acest concediu forţat, oprind în prima noapte la Motelul Rest-A-While, bucurându-se unul de celălalt şi de faptul că se vedeau scăpaţi. A doua zi, David Farmer

observă o maşină care îi urmăreşte. Când se opresc pentru a admira nişte peisajele şi pentru a îşi dezmorţi picioarele, o maşină goneşte spre ei şi îi doboară.

21 Gri (n.tr.).

Adam îşi aduce aminte. Cu încetinitorul, îşi aminteşte cum zbura, răsucindu-se şi contorsionându-se în aer. îşi aminteşte cum o văzuse pe mama lui murind instantaneu. îşi aminteşte o voce care spunea că tatăl lui reuşise să scape, dar că „îl vor prinde – ei nu ratează niciodată". îşi aminteşte nişte oameni venind spre el, ivindu-se deasupra lui: „Pantaloni lui Leonard Hali, inspectorul din Bay County, prin care denunţa limbajul vulgar şi propaganda umanistă şi behavioristă. Hali, i-a solicitat imediat directorului liceului Mowat, Joel Creel, să interzică romanul. în scrisorile ce au urmat, Creel şi Hali erau înştiinţaţi de faptul că romanul continua să fie recomandat la şcoală.

Plângerea oficială i-a aparţinut Claudiei Shumaker, fiica doamnei Collins şi mamă a unei eleve de clasa a şaptea care urma cursul de engleză susţinut de ReLeah Hawks. Plângerea a fost depusă la sugestia lui Hali, după ce Hawks, anticipând plângerea lui Shumaker, îi informase pe părinţi de intenţia de a preda / *Am Cheese* şi de a oferi un text alternativ elevilor ai căror părinţi se împotriveau; 88 de părinţi au fost de acord în timp ce doar patru au fost împotrivă. Shumaker dorea ca romanul să fie interzis cu totul, susţinând că, în caz contrar, fiica ei ar fi urmat să fie ostracizată.

Atât / *Am the Cheese* cât şi *About David* au fost retrase imediat din programa cursului în aşteptarea deciziei comitetului de analiză. Acesta a decis după o lună ca / *Am the Cheese* să fie reintrodusă în programă (cazul *About David* nu a mai fost examinat întrucât textul oricum nu fusese inclus în programă). Cu toate acestea, inspectorul Hali nu a dat curs deciziei, împiedicându-i pe profesori să folosească romanul la cursuri.

Din acel moment controversa s-a încins. Claudia Shumaker protestase împotriva temei romanului, „morbidă şi deprimantă", împotriva limbajului, „dur şi vulgar" şi a „descrierilor şi sugestiilor sexuale foarte nepotrivite". Cuvintele ofensatoare erau „iad", „rahat", „vânturi" şi „la dracu'„; descrierile sexuale includeau o scenă cu adolescenţi sărutân-du-se, o descriere a unor sâni ca fiind „mari" şi

„minunaţi” şi o referinţă la „prezervativele expuse într-un magazin”. Tatăl ei, Charles E. Collins, membru în consiliul şcolilor din Bay County din 1954 până în 1970, într-o scrisoare datată 22 mai 1986 şi trimisă tuturor părinţilor elevilor de la Mowat, protestase împotriva „temei subversive a romanului... care îi prezintă pe agenţii guvernamentali ca fiind perfizi, şi care prezintă o adevărată „echipă de exterminare” ucigându-i pe părinţii băiatului, care ştiau prea multe despre activităţile guvernului”. în scrisoare şi într-un articolul plătit apărut în ziarul *Panama City News Herald*, Collins îi încuraja pe cei interesaţi să îi telefoneze sau să îi răspundă la scrisoare. Doctorul M. Berry, într-o scrisoare adresată editorului, se plângea că romanul aruncă „umbre de îndoială asupra activităţii guvernului Statelor Unite, asupra autorităţii părinţilor şi asupra profesiunii de medic”.

Profesorii au organizat o întâlnire publică pe 27 mai, invitând elevi, profesori şi părinţi pentru a discuta despre problema apărută. în acea dimineaţă, Hali le recomandase profesorilor să nu discute cu elevii despre Pi imul Amendament sau despre controversa iscată pe marginea romanului; de asemenea, le-a ordonat să le spună elevilor să nu participe la întâlnire şi să îi facă să creadă că excluderea lor fusese decisă de către profesori. Aproape 300 de părinţi au participat la întâlnire; aproximativ două treimi dintre ei se arătau a fi în favoarea poziţiei profesorilor şi în l.ivoarea romanului.

Pe 5 iunie, Hali respingea decizia comitetului de analiză şi susţinea in continuare excluderea romanului / *Am the Cheese*, adăugând că aces-t.i nu fusese recomandat în mod oficial de către consiliul director al şcolii, într-o declaraţie ulterioară, şi-a exprimat dezaprobarea faţă de o idee prezentă în roman: „Ştiţi ce se întâmplă la sfârşit? Mama şi tatăl copilului sunt lichidaţi de către guvernul Statelor Unite. Ce înseamnă asta pentru voi? Veţi mai avea vreodată încredere în guvern?” Ulterior, Hali adăuga (ă elevii nu trebuie învăţaţi că o agenţie guvernamentală poate fi coruptă sau capabilă să înşele.

Dincolo de excluderea romanului / *Am the Cheese* pe motiv că nu ir fi fost aprobată de consiliul şcolii, Hali susţinea că pentru orice alt text pentru care nu exista o aprobare de la nivel de stat, trebuia aplicată o procedură de aprobare formată din cinci etape: 1) Profesorii vor alcătui un memoriu detaliat despre motivul pentru

care cartea este propusă la cursuri sau pentru biblioteca şcolii; 2) Directorul respinge acest memoriu, sau, dacă nu, îl trimite mai departe autorităţilor districtuale; 3) Acestea îl resping, sau îl trimit mai departe inspectorului; 4) Acesta îl respinge, sau îl trimite mai departe consiliului director al şcolii; 5) Consiliul ia decizia finală. Respingerea în cadrul oricăreia dintre etape însemna finalul procedurii; profesorii nu aveau drept de a face apel. O procedură adiţională le permitea cetăţenilor care se opuneau lecturii unei cărţi, să facă un apel la decizia de includere a acesteia în programă; însă nu exista o procedură care să permită cetăţenilor să facă apel la o decizie de respingere a unei cărţi. Această decizie a eliminat practic bibliotecile şi romanele din sălile de clasă. Mai mult, dacă o carte aprobată de consiliu, era apoi contestată, aceasta urma să fie retrasă până la decizia comitetului de analiză.

Politica propusă a fost dezbătută la o întâlnire prelungită a consiliului şcolii, în august 1986. Părinţii şi profesorii care se opuneau propunerii

Knowles; *Shane* de Jack Schaefer; şi *Three Comedies of American Life* de Joseph Mersand.

Interzise în liceul Mosley: *Adventures in English Literature*; *After the First Death* de Robert Cormier; *Alas*, *Babylon* de Pat Frank; *Ferma Animalelor* de George Orwell; *Arrangement in Literature*; *Autobiografia lui Benjamin Franklin* de Benjamin Franklin; *Best Short Stories*; *Minunata lume nouă* de Aldous Huxley; *Chemarea străbunilor* de Jack London; *Povestiri din Canterbury* de Geoffrey Chaucer; *Vrăjitoarele din Salem* de Arthur Miller; *Death Be Not Proud* de John Gunther; *Deathwatch* de Robb White; *Patima de sub ulmi*, *împăratul Jones şi Lungul drum al zilei către noapte* de Eugene O'Neill; *Exploring Life Through Literature*; *Fahrenheit 451* de Ray Bradbury; *The Fixer* de Bernard Malamud; *Ghosts22* [sic] şi *Miss Julie* de August Strindberg; *Menajeria de sticlă* de Tennessee Williams; *Marile speranţe* de Charles Dickens; *Marele Gatsby* de F. Scott Fitzgerald; *Hamlet*, *Regele Lear*, *Neguţătorul din Veneţia şi A douăsprezecea noapte de William Shakespeare*, *Hipolit* de Euripide; *Cu sânge rece* de Truman Capote; *Infernul* de Dante Aligheri (în traducerea lui Ciardi); *The Little Foxes* de Lillian Hellman; *împăratul muştelor* de William Golding; *Major British Writers*; *The Man Who Came to Dinner* de

George S. Kaufman şi Moss Hart; *Primarul din Casterbridge* de Thomas Hardy; *McTeague* de Frank Norris; *Mister Roberts* de Thomas Heggen; *Oedip rege* de Sofocle; *Oameni şi şoareci* şi *Perla* de John Steinbeck; *Bătrânul şi marea* de Ernest Hemingway; On *Baile's Strand* de W.B. Yeats; *The Outsiders* de S. E. Hinton; *Player Piano* de Kurt Vonnegut; *Prinţ şi cerşetor* de Mark Twain; *Prometeu descătuşat* de Percy Bysshe Shelley; *Tale Blazer Library*: *Un strugure în soare* de Lorraine Hansberry; *Semnul roşu al curajului* de Stephen Crane; O pace *separată* de John Knowles; *Să omori o pasăre cântătoare* de Harper Lee; *Watership Down* de Richard Adams; *Winterset* de Maxwell Andersson; şi *La răscruce de vânturi* de Emily Brònte.

Aceste excluderi au dat naştere la proteste publice şi la situaţii penibile, mergându-se până la o rezoluţie din partea Camerei de Comerţ. O scrisoare de protest semnată de aproximativ 2000 de persoane a fost înaintată consiliului şcolilor pe 13 mai. Sute de elevi de liceu purtând banderole negre au umplut sala de consiliu.

M Nu există un asemenea titlu în bibliografia lui A. Strindberg; cel mai probabil, este vorba de The Cost *Sonata* (n.r.).

Pe 12 mai 1987, un proces a fost intentat de către profesori, elevi şi părinţi, împotriva lui Hali, Creel şi împotriva consiliului. Procesul, denumit *Farrell* (numele elevei Jennifer Farrell care se afla în fruntea listei de reclamanţi) versus *Hali*, a continuat în ciuda încercărilor consiliului de a revizui procedura de examinare a cărţilor. Această „revizuire", deşi re-includea cele 64 de titluri, menţinea procedura lui Hali şi interdicţia pentru romanele / *Am the Chesse*, *About David* şi *Never Cry Wolf*, care fusese interzisă între timp (Acuzaţia: o expresie strigată de conducătorul unei sănii către câinii lui care lătrau – „FURCHRSAKESTOPYOU GODAMNSONOFABITCHES"23)

Reclamanţii solicitau ca / *Am the Cheese* împreună cu alte titluri să fie reintroduse în şcoli; mai mult, susţineau că procedura de examinare a cărţilor le încălca elevilor drepturile de a primi informaţii şi de a fi educaţi prevăzute în Primul Amendament, şi încălca profesorilor libertatea de expresie precum şi cea academică, pe lângă povara ce li se punea pe umeri de a explica printr-un memoriu motivul pentru care o carte merită să fie inclusă în programe şcolare. în mare, reclamaţia îl acuza pe Hali de încălcări

ale Primului Amendament, prin folosirea poziţiei de inspector pentru a interzice cărţi care erau împotriva părerilor sale religioase sau politice, şi nu ofensatoare, aşa cum pretindea. De partea cealaltă, acuzaţii susţineau că revizuirile aduse procedurii soluţionaseră deja cererile din reclamaţie, şi că tribunalul nu trebuie să intervină în probleme educaţionale.

Pe 18 iulie 1988, judecătorul Roger Vinson de la Tribunalul Districtual, din nordul statului Florida, nu a acordat o victorie clară niciuneia dintre părţi, dar în acelaşi timp a refuzat cererea de a închide cazul. în privinţa reclamaţiei a declarat cu referire la Hali:

Aprox: „Pentru numele lui Uumnezeu, tăceţi, fii de căţea ce sunteţi!" (n.tr.).

El acceptă ca fiind adevărat... că aceste acţiuni au fost motivate de părerile personale care au stat la baza acestei politici conservatoare. Hali consideră că datoria sa ca inspector este de a re-introduce valorile creştine în cadrul sistemului educaţional din Bay County. El consideră că o singură vulgaritate într-o operă literară este un motiv suficient de a o ţine departe de programa de studiu din Bay County. Nemulţumirea lui Hali în privinţa cărţii / *Am the Cheese* este bazată exclusiv pe dezacordul său personal cu ideile prezentate de această carte. El crede că nu este potrivit să pui la îndoială buna credinţă a guvernului american. Astfel, elevilor nu trebuie să le fie prezentate asemenea idei.

în legătură cu acuzaţiile că titlurile ar fi fost excluse pe motivul dezacordului cu ideile conţinute, judecătorul a decis:

Oficialii din educaţie de la nivel local pot stabili şi implementa o programă care să transmită valorile comunităţii, proces care necesită decizii bazate pe caracteristicile etice şi sociale ale acestor oficiali... Pe de altă parte, autoritatea oficialilor din educaţie atât la nivel local cât şi la nivel de stat, trebuie să respecte prevederile Primului Amendament. Oficialii locali din educaţie nu pot suprima anumite idei doar pentru că sunt în dezacord cu ele, creând astfel o pretinsă „oază de tradiţionalism" în şcoală.

Astfel, judecătorul a dat curs plângerii referitoare la interzicerea romanului / *Am the Cheese* şi a altora, din raţiuni care ţineau de ideile pe care acestea le promovau.

Cu toate acestea, Vinson nu a admis precizarea referitoare la

limbaj susţinând că este de competenţa conducerii şcolii să interzică o carte chiar şi pentru un singur cuvânt vulgar. Mai mult, procedura de examinare a cărţilor a fost de asemenea acceptată, considerându-se că şcolile au dreptul să îşi selecteze cărţile prin ce metodă doresc. Factorul decisiv în acest caz a fost faptul că decizia consiliului putea fi atacată dacă era bănuită de a fi arbitrară sau ilegală. Aceasta urma să se aplice şi pentru cărţile selectate pentru bibliotecile şcolare.

Judecătorul Vinson a considerat de asemenea că în cazuri referitoare la Primul Amendament, Curţile Federale sunt obligate să intervină chiar şi în probleme educaţionale.

Cazul a fost rezolvat în cele din urmă în afara tribunalului, prin decizia lui Hali de a nu mai candida pentru un nou mandat de inspector. La solicitarea succesorului său, Jack Simonon, de a se acorda o perioadă de timp pentru a fi rezolvată situaţia, a fost instituită o suspendare de 60 de zile a procesului. Suspendarea a durat până la urmă trei ani, timp în care organizaţia Peop/e *for the American Way* a negociat din partea profesorilor cu avocatul consiliului şcolii pentru a se ajunge la un compromis în legătură cu procedura de selectare a cărţilor. Elementele cheie ale acesteia erau stabilirea de limite de timp pentru fiecare etapă a procedurii, proceduri detaliate pentru contestarea textelor deja existente, proceduri clare pentru atacarea unei decizii de respingere, şi prevederi care să îi înştiinţeze pe părinţi de eventualele plângeri sau contestări în legătură cu cărţi care le-ar putea influenţa copii într-un mod negativ.

Alte două cazuri sunt menţionate de *Newsletter for Intellectual Freedom*, una la Cornwall, New York, în octombrie 1984, şi alta la Evergreen, Colorado, în noiembrie 1993. în cazul primei dintre ele, Oliver S. Schreiber a contestat conţinutul celor două cărţi ale lui Robert Cormier / *Am the Cheese* şi *The Chocolate* War, plângerea descriind cărţile drept laice şi distrugătoare pentru credinţa religioasă precum şi pentru spiritul naţional. Nu s-au luat niciun fel de măsuri, potrivit inspectorului R. Lancaster Crowley, întrucât fiului dl ui Schreiber îi fusese acordată permisiunea de a nu citi romanul. Al doilea incident a fost ceva mai complicat. Directorul Larry Fayer a retras 42 de cărţi din biblioteca şcolii elementare

Wilmot, după ce zece părinţi atenţionaseră şcoala în legătură cu limbajul obscen şi violenţa prezente în şase cărţi: / *Am the Cheese* se număra printre acestea. Decizia a fost atacată de bibliotecara Theresa March. în timpul procedurii de examinare, Fayer a acceptat să supună cărţile unei inspecţii din partea părinţilor şi să le reprimească pe cele găsite acceptabile. Dintre acestea, 31 au întrunit acest criteriu, printre acestea şi / *Am the Cheese*. După ce reclamanţii celorlalte 11 titluri au aflat că respectivul caz urma să fie făcut public, şi-au retras plângerile, astfel cărţile au revenit pe rafturile bibliotecii.

FARSA SECOLULUI XX (THE HOAX OF THE TWENTIETH CENTURY)

Autor: *Arthur R. Butz*

Data şi locul publicării iniţiale: 7 975, *Marea Britanie Editura*: *Historical Review Press Forma literară*: *nonficţiune*

REZUMAT

„Farsa" din titlu se referă la „izbucnirea criminală a Germaniei în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial", şi mai ales la anumite controverse specifice Holocaustului. în prefaţă, Arthur R. Butz îşi declară preventiv poziţia în faţa posibilelor îndoieli faţă de calificarea sa în domeniu: „Dacă un savant, indiferent de specialitatea sa, îşi dă seama că respectiva comunitate ştiinţifică se complace, din varii motive, într-o minciună monstruoasă, atunci este de datoria sa să denunţe această minciună, indiferent de calificarea pe care o are." Butz îşi defineşte scopurile specifice încă de la început: „Subiectul acestei cărţi este de a pune întrebarea dacă germanii au încercat să extermine evreii din Europa, sau nu. Nu suntem preocupaţi de a trata în detaliu problema generală a presupuselor brutalităţi de toate felurile sau de a prezenta imaginea completă a funcţionării lagărelor germane." Mai mult, „teza acestei cărţi este că povestea exterminării evreilor în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial este o farsă propagandistă".

De asemenea, sunt ridicate întrebări şi în legătură cu „procesele crimelor de război", care „distrugeau orice precedent prin orizontul lor şi prin pretenţiile explicite ale puterilor victorioase de a găsi orice fel de jurisdicţie legală prin respectarea legalităţii sau înţelegerilor inexistente la vremea când se presupune că ar fi fost

încălcate de puterile Axei". Această „încălcare a convenţiilor de onoare europene care fuseseră respectate timp de secole" a fost mai departe agravată de abuzuri judiciare: judecătorii vorbeau deja înaintea procesului despre vina evidentă a acuzaţilor.

în original, *World Almanac* (n.tr.).

Unul dintre argumentele de bază contestă ideea că în acea perioadă ar fi fost exterminaţi şase milioane de evrei. De asemenea, sunt atacate statisticile demografice referitoare la populaţia evreiască. „în *Almanahul Lumii24* din 1948 (p. 249) se estimează pentru 1938 [sic], 15 688 259, în timp ce *Almanahul Lumii* din 1949 (p. 204) preia noi date de la Comitetul Evreiesc American adunate în perioada 1947-1948: 16 643 120 în 1939 şi 11 226 600 în 1947". Acest ultim număr este imediat contestat prin apelul la articolul din *New York Times* din 1948 al expertului militar Hanson Baldwin, care susţinea ideea unei populaţii evreieşti numărând între 15 şi 18 milioane de persoane. îndoiala faţă de aceste cifre considerate eronate este întărită, Butz referindu-se la statisticile populaţiei evreieşti din America, realizate de către Biroul Statistic Evreiesc, identificat drept subordonat ori Conferinţei Americane a Evreilor ori Sinagogii Americane: 1 770 647 în 1937 şi 5 300 000 în 1959. Pe de altă, parte autorul prezintă două estimări „conservatoare" ale creşterii populaţiei evreieşti în Statele Unite, care amândouă aproximau o creştere între 1 milion şi 1,5 milioane, mai mult decât cele ale Biroului Evreiesc de Statistică.

Mai mult, în argumentul demografic care susţinea o scădere de cinci sau şase milioane de persoane în populaţia globală a evreilor, sursele sau autorităţile folosite sunt ori comuniste, ori evreieşti, şi astfel, prin natura problemei pe care o examinăm, pot fi considerate practic inutilizabile. Mai mult, datele postbelice referitoare la populaţia evreiască e Statelor Unite sunt în mod demonstrabil şi semnificativ mai mici decât cele reale.

Pentru a contrazice „mitologia exterminării" ca explicaţie pentru scăderea populaţiei evreieşti, Butz îşi construieşte un argument al deportărilor şi al morţilor cauzate de boli şi foamete. înainte de război, „guvernul german folosise toate mijloacele pentru a încuraja emigrarea populaţiei evreieşti din Germania astfel că cei mai mulţi dintre evrei plecaseră deja înaintea izbucnirii războiului".

Dificultatea de a găsi ţări pregătite pentru a prelua populaţiile de emigranţi evrei fusese rezolvată de mişcările către est ale armatei germane. în toamna anului 1941 începuse un program de deportare a evreilor europeni, dintre care cei mai mulţi din spaţiul german, către est. A fost doar parţial pus în practică.

...sigur, nu a fost vorba de un număr nici măcar apropiat de cel de şase milioane. Excluzând evreii polonezi şi români, în jur de 750 000 de evrei fuseseră deportaţi, în mod special în Ucraina, Bielorusia şi Letonia, însă nu toţi evreii polonezi căzuseră sub dominaţia germană. Pe lângă cei care reuşiseră să fugă înainte sau după ocuparea germană, mai multe sute de mii sau probabil aproape un milion fuseseră deportaţi din Polonia de către ruşi în 1940 şi împrăştiaţi în toată Uniunea Sovietică. Predominant, evreii polonezi prinşi de către germani fuseseră îngrămădiţi în ghetouri în Polonia de est (la graniţele din 1939).

Ce s-a întâmplat cu toţi aceşti oameni nu poate fi stabilit decât în linii foarte generale, pentru că toate teritoriile în care evreii fuseseră deportaţi deveneau teritorii sovietice după război, şi pentru că puterile victorioase au orchestrat multe distrugeri de date. Cu toate acestea, sunt dovezi suficiente pentru a ne permite să vedem aproximativ ce s-a întâmplat. Cu toate că este foarte verosimil ca mulţi dintre ei să fi pierit în condiţiile haotice care însoţeau retragerea germană, este ştiut faptul că un mare număr de evrei, predominant de naţionalitate poloneză, au fost absorbiţi în Uniunea Sovietică, iar restul deportaţilor se stabiliseră în Palestina, în Statele Unite sau Europa.

Bolile, în special tifosul, infestaseră lagărele de concentrare germane încă de ia începutul războiului. O epidemie de tifos la tabăra Belsen, de exemplu, este invocată ca cea mai importantă cauză a deceselor, determinată la rândul ei de „pierderea totală a controlului" către sfârşitul războiului, şi de o „politică deliberată". Butz sugerează că scenele cu „numeroase cadavre neînhumate" se repetau şi în alte lagăre germane din aceleaşi motive. Epidemia îi prinsese pe responsabilii de la Auschwitz cu insuficiente dispozitive de incinerare. („Era o politică a germanilor atunci, de a incinera trupurile prizonierilor care decedau.") Epidemiile erau de asemenea „răspândite şi în ghetouri", potrivit germanilor, din cauza „lipsei de

disciplină din partea evreilor".

Printre numeroasele tipuri de lagăre germane, doar 13 erau „lagăre de concentrare" şi doar şase erau „presupuse" a fi „lagăre de exterminare". Doar două lagăre, Auschwitz şi Lublin, intrau în ambele categorii mai sus menţionate. Numărul de deţinuţi din întreg sistemul german de lagăre era de „224 000 în august 1943 şi 524 000 un an mai târziu".

Butz se concentrează pe Auschwitz datorită notorietăţii pe care a căpătat-o. De fapt, era doar un grup de lagăre învecinate, care constituiau un obiectiv industrial uriaş, care includea procese de hidrogenare şi o fabrică de cauciuc sintetic „Buna", care folosea atât personal liber cât şi prizonieri. Birkenau era un lagăr satelit foarte important având cel mai mare număr de deportaţi şi prizonieri. Capacităţile de deţinuţi ale acestor două lagăre erau de 20 000, respectiv 35 000 (între 30 şi 60% femei), fiind cel mai mare complex de lagăre din sistemul german. Pe lângă discutarea activităţilor şi funcţionării acestor lagăre, Butz examinează ideea cum că la Birkenau „se desfăşura un program de exterminări în masă a evreilor prin folosirea de camere de gazare, evreii fiind transportaţi la Auschwitz pentru acest scop".

Pentru a discredita „legenda exterminării", Butz contestă datele existente, scoţând la iveală anumite „inconsecvenţe şi imposibilităţi". Printre acestea sunt şi inconsecvenţele numărului de exterminaţi, variind între 750 000 şi 7 000 000. Colonelul Rudolf Hoess, comandant la Auschwitz din mai 1940 până spre sfârşitul lui 1943, recunoaşte în mărturia sa că au existat 2,5 milioane de victime, fapt pe care Butz îl pune la îndoială. Acesta din urmă, de asemenea respinge existenţa camerelor de gazare pentru scopuri de exterminare, afirmând că acestea erau folosite pentru dezinfectarea hainelor, pentru distrugerea păduchilor – purtătorii tifosului. Camerele de gazare deghizate ca duşuri, erau într-adevăr duşuri: „toate scrierile supravieţuitorilor, sincere sau inventive,... relatau aceeaşi procedură de primire în lagărele germane: dezechipare, raderea părului, duş, şi îmbrăcarea cu haine noi sau haine vechi dezinfectate". Hoess se referea la această procedură ca la o încercare de a păcăli victimele. în schimb, Butz spune:

în orice caz, Birkenau era, într-adevăr, „o tabără a morţii";

morţi, muribunzi şi oameni bolnavi erau trimişi acolo şi după construcţia crematoriilor, morţii erau incineraţi. Dacă este să se pretindă existenţa unui „lagăr de exterminare" când nu există aşa ceva, ce variantă mai bună decât un „lagăr al morţii" există?

Pentru a-şi întări afirmaţiile despre numărul exagerat de decese în rândul evreilor, Butz demonstrează detaliat că la acea vreme, nu exista o asemenea capacitate în crematorii pentru a prelua un asemenea număr de decedaţi.

Textul nu se limitează la evenimente şi discuţii referitoare la cazul Auschwitz. Sunt oferite informaţii şi despre alte lagăre pentru a consolida argumentaţia. Un capitol întreg se concentrează asupra cazului evreilor maghiari, adică, asupra presupuselor deportări care numărau 400 000 de persoane, prin intermediul căilor ferate până la Birkenau, unde toţi se presupune că ar fi fost ucişi. Mai departe, discuţia continuă concentrân-du-se însă asupra inculpaţilor din diferitele procese, printr-o analiză a reacţiilor lor în faţa scopurilor şi rezultatelor pe care la conştientizau.

O aserţiune constantă pe parcursul textului se referă la originile şi promovarea păcălelii: evreii sionişti sunt sursa propagandei. „Ideea de exterminare a evreilor îşi găseşte originea nu în rândul serviciilor secrete aliate, ci în activităţile Congresului Mondial Evreiesc..." Cât despre numărul de şase milioane, Butz îi urmăreşte traseul, identificându-i originea în declaraţia rabinului Israel Goldstein din 13 decembrie 1942, publicată în ziarul *New York Times*, potrivit căreia existau „dovezi autentificate" pentru masacrarea a două milioane de evrei şi pentru „planificarea exterminării totale a evreilor" de către nazişti. Până în 20 decembrie 1942, un număr de circa cinci milioane, aflaţi „în pericol de a fi exterminaţi" s-a adăugat la primele estimări. Pagini întregi din *New York Times*, din iunie 1942, şi până în aprilie 1943, fiecare prezentând tirania naziştilor împotriva evreilor, sunt descrise de autor pentru a întări suspiciunile unei propagande minuţios şi gradat orchestrate. Imediat, Congresul Evreiesc

Mondial raporta numărul de 5 721 800 de evrei „dispăruţi" către Tribunalul Militar Internaţional de la Nurenberg.

Americanii şi britanicii au adoptat aceste atrocităţi ca „bază

propagandistă pentru război", şi apoi au alimentat focul cu şi mai multe informaţii şi date. Butz nominalizează persoane de o considerabilă importanţă din guvernul american care şi-au dedicat energia şi creativitatea exact acestui scop. în mod special se referă la influenţa Secretarului de Stat al Trezoreriei Henry Morgenthau Jr. (care se afla în conflict cu unii lideri din Departamentul de Stat), care s-a implicat în politica externă pentru a continua „lunga sa cruciadă împotriva Germaniei". El este de asemenea implicat în cauza sionistă; numele său şi cel al departamentului pe care îl conduce sunt asociate în text cu Congresul Evreiesc Mondial şi cu liderul acestuia, rabinul Stephen S. Wise. Una din realizările acestui grup a fost de a-l convinge pe preşedintele Franklin D. Roosevelt să creeze Consiliul Refugiaţilor de Război (CRR), un „instrument al lui Wise şi al altor sionişti", care imediat a publicat „cea mai semnificativă realizare de propagandă a sa", o broşură, *Lagărele Germane de Exterminare*: *Auschwitz şi Birkenau*. Broşura este identificată drept „naşterea oficială a tezei exterminării prin camere de gazare la Auschwitz".

Sigur că CRR nu a reuşit să schimbe opiniile oamenilor de la Departamentul de Stat care respinseseră propaganda exterminării încă de la început. într-o discuţie privată cu fjosiah] DuBois, se menţiona că aceştia erau foarte direcţi în a-şi exprima opinia despre raportul CRR: „Chestii de genul acesta tot vin dinspre Berna de prin 1942... Nu uitaţi, este vorba de un evreu care vorbeşte despre evrei."... „Este doar o campanie a evreului Morgenthau şi a colaboratorilor săi evrei."

ISTORICUL CENZURII

Atacuri la adresa cărţii *Farsa secolului XX* au luat diferite forme. Una dintre acestea a avut loc în noiembrie 1984 la convenţia Asociaţiei Bibliotecilor din California (ABC) şi înainte de aceasta, în 1983, la Biblioteca Torrance, din California. Cele două incidente au fost practic concomitente şi interconectate; amândouă l-au implicat pe David McCalden, director (în 1985) al *Truth Mission*, şi fost director la *Institute for Historical Review*.

Lui McCalden nu i-a fost oferit spaţiu de expoziţie la evenimentul de la biblioteca din Torrance City, „Săptămâna Cărţilor Interzise". Bibliotecarul acesteia, James Buckley, indica faptul că intenţia lui McCalden era de a expune cărţi care „relatau păreri

părtinitoare ale unor autori obscuri". Pe lângă *Farsa secolului XX*, alte titluri includeau *Jurnalul Annei Frank25* şi *Did* S/x *Million Really Die*? (*Chiar au murit şase milioane de oameni*?) de Richard Harwood. Preşedintele *Southern California Coalition for Intellectual Freedom*, Jeffrey Selth, bibliotecar la Universitatea California din Riverside, sugera ca viitoarea convenţie anuală a ABC, să servească drept spaţiu alternativ pentru expoziţia lui McCalden. Selth simţea că McCalden fusese tratat în mod nedrept.

în primăvară, directorul executiv al ABC, Ştefan Moses, el însuşi evreu refugiat din calea naziştilor, i-a aprobat lui McCalden atât spaţiul pentru expunere cât şi o sală de conferinţe pentru a găzdui o discuţie despre istoria revizionistă, pentru a include „o privire de ansamblu asupra cenzurii severe şi a terorismului intelectual care inhibă orice discuţie deschisă şi obiectivă asupra acestei probleme controversate". Când, în septembrie 1984, mai mulţi membri ai consiliului au aflat de posibilitatea existenţei unui asemenea forum de discuţii sub auspiciile ABC, au început protestele. Un fost membru al consiliului, „fiindu-i dictat de conştiinţă", a înştiinţat Comitetul Evreiesc American. Simţindu-se ameninţat de iminenţa unor demonstraţii evreieşti organizate care ar fi afectat ABC, precum şi renumele său personal, Moses a anulat înţelegerea cu McCalden. Când acesta a declarat că va da în judecată ABC pentru încălcarea contractului, înţelegerea a fost readmisă. La 13 noiembrie, Moses spunea: „îmi tot vine în minte acelaşi citat mereu...,S-ar putea să nu fiu de acord cu cei vei spune, dar voi apăra cu preţul vieţii mele dreptul tău de a spune ce ai de spus', şi chestiunea e, că, fie că sunteţi de acord cu el sau nu, ca publicist, McCalden are drepturile lui."

25 furnalul Annei Frank: *12 iunie 1942-1 august 1944*, Bucureşti, Editura Tineretului 1959 (n.tr.).

La 16 noiembrie însă, Moses şi ABC au cedat la presiunea unor „obiecţii serioase" din partea unor oficiali din California, precum Willie Brown, şi din partea Primarului din Los Angeles Tom Bradley şi a *Consiliului Oraşului Los Angeles*. Acesta din urmă a votat în unanimitate pentru retragerea Bibliotecii din Los Angeles din ABC, dacă nu ar fi fost reziliat contractul cu McCalden. Un membru al Poliţiei Los Angeles îşi exprima temerile pentru siguranţa lui Moses, din cauza membrilor unei organizaţii militante evreieşti, aceasta

adăugându-se la presiunile din partea colaboratorilor de a boicota organizaţia şi evenimentul.

Rezilierea contractului a fost respinsă de Bernard Krussman, preşedintele ABC (care este evreu), şi de Carol Sobei, director asociat al ABC California de Sud, pe motive care ţineau de libertatea intelectuală şi libertatea de expresie.

într-un alt caz, cartea a fost interzisă la Universitatea din Calgary (Canada), de către Poliţia Canadiană, la 8 august 1984. Canada interzisese cartea pe baza unei legi care interzicea importul de materiale considerate defăimătoare, trădătoare, imorale sau indecente; aşa numita *hate* (*rime* (delictul ură), făcea parte din această categorie. Includerea textului *Iarsa secolului XX* pe lista de cărţilor interzise fusese operată în urma plângerii organizaţiei B'nai B'rith, împotriva distribuţiei unei asemenea (ărţi. Biblioteca Universităţii din Calgary cumpărase cartea înainte ca importul acesteia să fie interzis de lege. Directorul bibliotecilor din Calgary la acea vreme, Alan MacDonald, şi Asociaţia Bibliotecilor din Alberta, au condamnat interdicţia. MacDonald invoca „responsabilitatea Universităţii de a pune la dispoziţie studenţilor toate materialele de natură intelectuală indiferent de punctele de vedere susţinute". Preşedintele I igii Drepturilor Omului B'nai B'rith, David Matas era şi el acord că este nepotrivit să fie confiscată cartea din universitate, întrucât aceasta nu este „cu adevărat o sursă de propagandă şi ură, dacă acestea din urmă sunt respinse".

Susţinută şi de preşedintele Norman Wagner, universitatea a decis să lupte împotriva deciziei. O plângere cuprinzătoare a fost depusă împotriva acţiunii departamentului vămilor. Potrivit lui Tom Eadie, actualul director al bibliotecilor, şi lui MacDonald, cele două exemplare din *Farsa secolului XX*, au fost înapoiate bibliotecii la 17 septembrie 1984. „Detaliul tehnic" pe baza căruia s-a luat decizia era că textul fusese cumpărat înaintea intrării în vigoare a legii.

MacDonald a relatat două evenimente ulterioare în Canada. în ianuarie 1995 un exemplar din *Farsa secolului XX*, a fost confiscat de la biblioteca publică rurală din Didsbury. A fost distrusă în aceiaşi zi. în 1983, James Keegstra a fost demis din funcţia de profesor pe motiv că introdusese în programă materiale care negau Holocaustul, materiale care includeau şi respectivul text. După un proces lung,

Keegstra a ieşit învins.

Proteste în campusul Universităţii Northwestern unde era profesor Arthur R. Butz, au însemnat cel de-al treilea incident legat de acest titlu. O primă parte a acestuia a avut loc în ianuarie 1977. O controversă în campus şi în rândul comunităţii izbucnea odată cu publicarea unei ştiri în ziarul studenţesc *The Daily Northwestern*, care discuta apariţia textului lui Butz. Au fost emise nişte petiţii semnate de către membri, profesori şi studenţi ai facultăţii, cu scopul final de a-l cenzura pe autor. Petiţiile avertizau faptul că textul conţinea „o legitimizare academică pentru propaganda antisemită" şi criticau conducerea pentru lipsa unei „reacţii de dezaprobare la adresa cărţii". Nici preşedintele universităţii nici rectorul nu au negat în niciun fel faptul că Butz avea dreptul să publice ceea ce doreşte.

Un incident comparabil cu cel petrecut la Universitatea Northwestern în 1994 a cauzat anularea unei încercări de „revizionism al Holocaustului", care urma să ia forma unei prezentări ţinute chiar de Butz. Colegiul Rezidenţial pentru Afaceri Publice, prin preşedintele secţiei studenţilor, Dan Prosterman, i-a oferit ocazia lui Butz de a se exprima public. în dezbaterea aprinsă ce a urmat în rândul studenţilor din campus referitoare la evenimentul ce urma să aibă loc, unii susţineau dreptul lui Butz de a se exprima, în timp ce alţii, simţindu-se jigniţi, de opuneau acordării unei astfel de ocazii. Discursul a fost anulat, după ce preşedintele studenţilor, Peggy Barr, i-a anunţat pe studenţi că pentru a fi asigurată securitatea evenimentului, trebuie plătită suma de 1 500 de dolari. în ciuda acestui fapt, în jur de 120 de demonstranţi s-au adunat pentru a protesta împotriva revizonismului Holocaustului. Alţi studenţi – Posterman şi alţi membri ai Colegiului Rezidenţial pentru Afaceri Publice – şi-au exprimat dezamăgirea că din partea conducerii nu s-au făcut demersuri pentru a obţine fondurile necesare. Profesorul Charles Thompson susţinea că presupusa problemă financiară ar fi fost parte din „campania de intimidare" a universităţii împotriva ideii ca Butz să îşi prezinte argumentele. Acesta din urmă declara că aceasta a fost singura ocazie când a fost „aproape" de a şi le prezenta.

O alta controversă legată de libertatea academică şi de cea de

expresie s-a desfăşurat în timpul semestrului de toamnă al anului 1996, când Sheldon Epstein, lector la Facultatea de Inginerie a Universităţii Northwestern, a descoperit că Butz îşi crease o pagină de Internet sub egida universităţii. Epstein a criticat pagina lui Butz, şi rolul universităţii, în timpul unui curs de inginerie; acesta a fost catalogat de către decanul facultăţii Jerome Cohen drept un subiect „nepotrivit" pentru un curs de inginerie, astfel că Epstein a fost avertizat. El însă a adăugat că în cursul lui este cuprinsă şi o secţiune despre „etică şi responsabilitate socială în inginerie", astfel că le-a solicitat studenţilor pentru acel curs să se documenteze şi despre Holocaust. Aceste acţiuni au dus la desfacerea contractului de muncă al lui Epstein. Cohen susţinea că dacă lui Epstein i-ar fi fost permis să continue, atunci Butz ar fi avut dreptul de a-şi apăra opiniile chiar la acel curs; Cohen mai adăuga: „Aceasta este o facultate de inginerie, nu un câmp de luptă politică." Preşedintele Universităţii Northwestern, Henry Bienen, a întărit politica de acces la Internet pentru orice scop legal, în tradiţia libertăţii academice şi de expresie. Dacă ar fi „interzis" accesul lui Butz la pagina universităţii, ce ar fi urmat după aceea? într-o declaraţie pe Internet, universitatea a catalogat părerile lui Butz drept „insulte revoltătoare" la adresa victimeleornaziştilor şi a familiilor acestora, dar că în acelaşi timp „nu pot fi luate măsuri bazate pe conţinutul părerilor domnului Butz cu privire la Holocaust, fără a submina principiul vital al libertăţii intelectuale pe care politica noastră încearcă să îl apere".

într-un interviu telefonic din martie 1996, Butz a dezvăluit faptul că ediţia germană a cărţii este inclusă în categoria cărţilor nerecomandate în Germania. Restricţiile sunt atât de drastice, încât au practic valoarea unei cenzuri. Cartea nu poate fi expusă sau promovată; comenzile prin poştă ale cărţii sunt strict limitate.

Legea canadiană la care se făcea referire mai devreme a fost de asemenea invocată pentru a interzice *Did Six MilHon Really Die*? de Richard Harwood. Editorul, Ernst Zundel, un imigrant din Germania de Est, a fost găsit vinovat în 1985 şi încarcerat timp de 15 luni, apoi ţinut sub supraveghere timp de trei ani, fiindu-i de asemenea interzis să publice vreun material legat de Holocaust. A fost găsit vinovat de către un tribunal districtual de a „fi publicat în mod conştient informaţii false, care puteau cauza intoleranţă rasială

sau socială" şi care „de asemenea, considerau masacrul evreilor din timpul celui de-Al Doilea Război Mondial drept o păcăleală şi o conspiraţie menită a obţine compensaţii de la statul german".

FERMA ANIMALELOR (ANIMAL FARM)

Autor: *Ceorge Orwell*

Data şi locul publicării iniţiale: *1945*, *Anglia*; *1946*, *Statele Unite Edituri*: *Secker* & *Warburg*; *Harcourt*, *Brace* & *World Forma literară*: *roman*

REZUMAT

Subtitlul cărţii lui George Orwell, „Un basm", relevă faptul că nu se concentrează asupra realităţii în sensul tradiţional. într-adevăr, personajele sale sunt animale care se răscoală împotriva oamenilor şi preiau controlul la ferma Manor, redenumind-o Ferma Animalelor. Orwell, citat de C.M. Woodhouse, din The *Times Literary Supplement*, în prefaţa ediţiei 29 Signet Classics (datată 6 august 1954) scria: „Fiecare rând de operă serioasă scris după 1936 a fost îndreptat, direct sau indirect, împotriva totalitarismului... *Ferma Animalelor* a fost prima carte în care am încercat, cât se poate de conştient..., să contopesc scopul politic cu cel artistic într-un întreg."

Revolta animalelor porneşte de la bătrânul Major, vierul multi-pre-miat, care adună animalele într-o noapte pentru a le comunica visul său ciudat. El predică despre starea înjositoare a animalelor faţă de oameni, munca grea pentru care nu există altă recompensă în afara furajelor şi a adăpostului; pentru că omul consumă fără a produce, animalele trebuie să îi duşmănească pe oameni. Visul său prezice că Omul va dispărea iar animalele vor domni în libertate.

însufleţiţi de noua perspectivă, animalele încep să plănuiască în secret o rebeliune. Porcii, consideraţi a fi cei mai inteligenţi, preiau conducerea, prin Snowball şi Napoleon. Câteva luni mai târziu, pe când domnul Jones se îmbată şi doarme ziua întreagă, uitând să hrănească animalele, acestea, mânate de foame şi frustrare furioasă, trec la fapte. în cele din urmă, preiau controlul fermei.

La început, este o fericire totală; se proclamă egalitatea între animale. Sunt concepute Şapte Porunci care sunt scrise pe pereţii grajdului, exprimând faptul că: „Toate animalele sunt egale" şi alte principii, cele mai multe reflectând animozitate faţă de oameni şi

obiceiurile lor. Animalele muncesc din greu împreună, îndeplinind sarcinile fermei pentru binele comunităţii. Boxer, calul, este de maximă importanţă, cu energia şi puterea sa, stabilindu-şi pentru sine un moto: „Voi munci şi mai mult”. Mai târziu, sub comanda lui Snowball, animalele resping un contraatac din partea lui Jones şi a oamenilor lui. După acest eveniment, în rândul animalelor domneşte un şi mai grandios spirit de devotament.

Fericirea şi egalitatea încep însă să se erodeze: mai întâi, porcii îşi păstrează în secret laptele zilnic doar pentru ei; apoi confiscă şi merele scuturate de vânt. Pare normal ca ei să preia conducerea şi să coordoneze activităţile fermei, şi la fel de normal ca ei să muncească doar la planificare şi coordonare, nu şi pe câmp. Animalele mai puţin inteligente acceptă situaţia şi nu înţeleg certurile dintre Napoleon şi Snowball.

Disputele lor ajung la un punct culminant în legătură cu moara de vânt propusă de Snowball. Tocmai când părea să fi câştigat voturile, Napoleon scoate un ţipăt ascuţit; nouă câini imenşi, pe care i-a dresat în secret, dau buzna în grajd şi îl atacă pe Snowball, care cu greu reuşeşte să scape. Astfel începe regimul autocratic al lui Napoleon, iar animalele derutate sunt prea şocate şi înspăimântate ca să reacţioneze la noile decrete. Noile cuvinte de ordine sunt acum „loialitate şi obedienţă”.

Animalele îşi preiau treburile, în timp ce Napoleon înăspreşte controlul, solicitând mai multă muncă din partea lor, pentru mai puţină hrană şi cu mai puţin timp liber. Când Napoleon stabileşte relaţii comerciale cu inamicul, apare un sentiment vag de neliniște în rândul animalelor; cu toate acestea, ele acceptă asigurările date de Squealer, purtătorul de cuvânt al lui Napoleon. De asemenea, acceptă că Snowball este făcut ţap ispăşitor pentru tot ce se întâmplă rău la fermă, la început aducându-se acuzaţii moderate, apoi exagerându-se până la a i se pune la îndoială scopurile sale iniţiale, ba chiar acuzându-l de trădare prin legături cu inamicul. La o reuniune, Napoleon, înconjurat de câinii săi mârâind, cere „mărturii” despre toate animalele neloiale; de pe urma acestora, la comanda sa, animalele găsite vinovate sunt măcelărite pe loc de către câini.

Aceste umilinţe sunt suportate în continuare. Animalele, speriate şi îngrijorate, sunt îndurerate. Ele înţeleg că este oarecum

în primejdie idealul lor legat de o „societate de animale eliberate de foame şi de bici, egale, fiecare muncind după puterile sale, cu cei puternici protejându-i pe cei mai slabi”. Cei mai isteţi dintre ei, caii Boxer şi Clover, şi capra Muriel, observă că unele lozinci par a fi modificate – clauza „fără motiv” – a fost adăugată la porunca „niciun animal nu va ucide pe altul” – dar

Un studiu comparativ al cenzurii aplicate asupra cursurilor de engleză din statul New York, a fost realizat în 1968 de Comitetul de Apărare împotriva Cenzurii „New York State English Council”. Rezultatele sale, bazate pe 160 de cazuri, arată că *Ferma Animalelor* este printre primele pe lista „cărţilor problemă”; motivul citat era acela că „Orwell era comunist”.

Un studiu realizat în statul Wisconsin în 1963 a arătat că Societatea)ohn Birch a atacat indicarea romanului *Ferma Animalelor* pentru lectură în şcoli; ei se opuneau expresiei „masele se vor revolta.”

Sub titulatura de „index al cărţilor cenzurate”, Jonathon Green în *Inciclopedia Cenzurii* identifică *Ferma Animalelor* ca fiind una dintre cărţile „cel mai des” cenzurate.

FIICA LUI BURGER (BURGER’S DAUGHTER)

Autor: *Nadine Gordimer*

Data şi locul primei publicări: *1979*, *Marea Britanie*; *1979*, *Statele Unite Editura*: *jonathan Cape*; *Viking Press Forma literară*: *roman*

REZUMAT

Lionel Burger nu este personajul principal al romanului *Burger’s Daughter*. Cu toate acestea, romanul se desfăşoară în jurul lui, viaţa fiicei sale Rosa fiind parcă dominată de el. Lionel, un afrikaner26 alb dintr-o familie bogată, este un reputat doctor, dar şi-a câştigat notorietatea ca lider al Partidului Comunist din Africa de Sud şi prin activităţile îndreptate împotriva sistemului guvernamental de apartheid. împreună cu cea de-a doua lui soţie, Cathy, a construit un cămin, în care africanii negri sunt bineveniţi într-o atmosferă de egalitate, un cămin în care conştiinţa socială şi responsabilitatea sunt mereu prezente. Ambii părinţi se văd mereu ameninţaţi de o iminentă arestare; şi, într-adevăr, Lionel moare bolnav în închisoare, în cel de-al treilea an al condamnării sale pe

viaţă, în timp ce Cathy moare de scleroză multiplă, cauzată tot de perioada de detenţie. Contextul socio-politic al acestor evenimente este Africa de Sud

„ Locuitor al Africii de Sud de origine olandeză (n.r.).

în martie 1960, cu masacrul de la Sharpeville, în copilăria Rosei, şi revoltele studenţeşti din Soweto din iunie 1976, la vremea maturităţii.

In ciuda influenţei puternice a lui Lionel în vieţile personajelor romanului, povestea este totuşi a Rosei. Anii ei de copilărie sunt punctaţi prin activităţi care marchează filosofia şi aşteptările părinţilor ei. Povestea începe când Rosa avea 14 ani, aşteptând în faţa închisorii cu o plapumă şi o sticlă cu apă fierbinte pentru a le da mamei sale – reţinută de către poliţie în cursul nopţii şi încarcerată. Dar această imagine nu este pe atât de relevantă pe cât este faptul că în dopul sticlei era ascuns un bileţel, aparent neimportant în caz că ar fi fost descoperit, în care îi era comunicată mamei starea tatălui ei. Câţiva ani mai târziu, la vârsta de 17 ani, pretinzând că este logodită cu un deţinut politic, un colaborator cunoscut al tatălui său, Rosa obţine permisiunea de a-l vizita pe acesta în închisoare. în aceste vizite lunare, ea îi comunică informaţii sub forma unor scrisori de dragoste şi primeşte înapoi informaţii despre prizonierii politici sub forma nuanţelor vocale şi a gesturilor.

Amintirile timpurii ale Rosei ilustrează activităţile părinţilor ei în gospodărie. în seara masacrului de la Sharpeville, lideri ai Congresului Naţional African (ANC), membri ai Congresului Pan-African, avocaţi şi diverse alte persoane, adunaţi în casa familiei Burger, discută schimbările situaţiei politice. în extrema opusă, evenimente încununate de succes, precum boicotarea unui marş, eliberarea unui lider din închisoare, sau decizia de nevinovăţie în favoarea lui Lionel, îi aduce, de asemenea, împreună pe devotaţii oameni anti-apartheid, albi şi negri deopotrivă, în casa familiei Burger. La fel de vie în amintirea ei este şi Boasie, un copil de vârsta Rosei provenind din familia de negri a unui lider al ANC, care locuieşte la ei, cât timp acesta din urmă lipseşte din ţară. îşi aduce aminte cum au învăţat să înoate împreună, luptându-se pentru „a se agăţa de părul ud de pe pieptul cald al lui Lionel Burger în piscina rece”. Se despart odată ce ambii părinţi ai Rosei sunt încarceraţi; nu

îl mai vede decât peste mulţi ani la Londra, o întâlnire care o traumatizează emoţional.

Şi în amintirile sale din adolescenţă şi tinereţe, Rosa induce o notă de resentiment faţă de pretenţiile unei relaţii de familie care îi atribuie anumite obligaţii – stând în faţa închisorii, aşteptându-şi mama, urmărind procesul tatălui timp de 217 zile, toate în văzul lumii. Chiar o nuanţă de mânie la adresa părinţilor apare, datorită aşteptărilor acestora de a-şi juca rolul de logodnică a puşcăriaşului. După moartea mamei, apoi şi a tatălui, nota de aversiune creşte la ideea că „devotaţii" o vor aştepta să continue activitatea părinţilor şi angajamentele lor sociale. După cum reflectează ea:

Chiar şi animalele au instinctul de a se feri de suferinţă. Instinctul de a fugi. Probabil că este o boală să nu îţi poţi trăi viaţa ta... având dreptatea definită în termeni de respect pentru proprietate, veghind la inocenţa copiilor pentru apărarea drepturilor lor, având dragoste pentru procrearea lor şi grijă doar unul de celălalt. Este boala de a nu putea ignora suferinţa altor oameni, acea condiţie pentru o viaţă sănătoasă şi obişnuită.

Suferinţa la care se face referire este cea a populaţiei de culoare. Această suferinţă nu este ilustrată explicit, ci doar marginal prin referiri la unele execuţii, proteste şi încarcerări, sau la opresiunea şi interdicţiile de (irculaţie. în schimb, atenţia se concentrează asupra raidurilor în urma < ărora sunt închişi unul sau altul, sau amândoi părinţii (ultimul condu-«ând la judecarea lui Lionel cu condamnare la închisoare pe viaţă), pre-cum şi pe alţi membri de partid. Cathy Burger şi alţii sunt împiedicaţi să mai aibă anumite activităţi, sau să mai călătorească prin ţară, sau chiar li se impune arest la domiciliu, fără drept de a se întâlni cu alte persoane. Este prezent şi sentimentul de a fi urmărit: autorităţile ştiu de locuinţele Rosei, de iubiţii ei, de călătoriile ei, de legăturile ei – ea trebuie să relateze despre fiecare vizită sau musafir, în caz că este interogată.

Cititorul ştie faptul că autorităţile cunosc detalii despre vizitele ei la Pretoria, pe cine vizitează, la ce date şi cât de frecvent. Scopul ei este de a obţine un paşaport pentru a părăsi ţara (fiindu-i interzis accesul la un paşaport prin proceduri normale), pentru că după cum spune ea: „Aş dori să vizitez Europa". După un an, Rosa

obţine paşaport (înţelegând unde nu trebuie să călătorească şi cu cine nu trebuie să se asocieze) şi pleacă din Africa de Sud, aşteptând dintr-un moment în altul să fie oprită chiar şi când se îndreaptă spre avion. Nu este oprită, dar „camerele de supraveghere o înregistrează urcându-se în avion".

Cartea a doua relatează evadarea Rosei în Franţa, la început pentru scurt timp la Paris, mai apoi în sud, unde se întâlneşte cu prima soţie a lui Lionel, pe care nu o cunoscuse încă. Katya (Colette), o femeie cu aspiraţii de balerină, fusese sancţionată de partid pentru „inactivitate" şi pentru „tendinţe burgheze de a-şi pune viaţa privată în fruntea priorităţilor". Rosa este copleşită de lumina şi voluptatea peisajelor; „plăcerea aromelor, priveliştilor şi a sunetelor, prin ele însele, fără să fie asociate cu nimeni şi cu nimic". Ea îşi trăieşte viaţa pentru ea însăşi, fără o misiune socială şi fără supraveghere. în curând, are un iubit cu care mai târziu îşi stabileşte o întâlnire la Londra.

Şederea în Londra nu decurge conform aşteptărilor. Iubitul ei nu poate ajunge din cauză că se îmbolnăveşte, Rosa îşi petrece timpul cu plimbări relaxante prin Londra şi discuţii cu diverşi oameni la un curs de limba franceză. Totuşi începe să se gândească la o întâlnire cu oamenii pe care îşi propusese să îi evite, şi chiar stabileşte una. Se duce la o adunare la care participau şi unii dintre revoluţionarii sud-africani, fiind imediat recunoscută şi prezentată în contextul unui discurs despre Africa de Sud, în special despre Lionel Burger.

Boasie este şi el acolo, dar pare reţinut. Mai târziu în acea noapte, îi telefonează, dar în loc să îşi reclădească relaţia din copilărie, o respinge şi pe ea, şi amintirile mamei şi tatălui ei. Este înveninat de faptul că Lionel este înnobilat ca un erou, în timp ce tatăl lui, căzut victimă în aceleaşi condiţii, este dat uitării; albii sunt respectaţi, în timp ce negrii sunt ignoraţi. Rosa este înfuriată, gândurile şi emoţiile ei sunt răscolite.

Rosa se întoarce în Africa de Sud şi se angajează ca fizioterapeut într-un spital din johannesburg. Ea este de gardă în 1976 când victimele protestelor studenţeşti de la Soweto ocupă paturile spitalului, în urma reacţiei poliţiştilor cu mitraliere la pietrele studenţilor. Rebeliunea studenţilor izbucnise împotriva

sistemului separat de educaţie: cei mai mulţi dintre ei nu se mai întorc niciodată la şcoală după iunie 1976.

în octombrie 1977 sunt arestaţi sau marginalizaţi mulţi oameni; sunt interzise multe organizaţii, la fel şi singurul ziar al negrilor. Printre prizonierii albi se află şi Rosa Burger, reţinută fără acuzaţii. în orice caz, i se aduc mai târziu acuzaţii legate de „participare la o conspiraţie de a împlini scopurile comunismului şi/sau ale Congresului Naţional African. Acuzaţiile sunt de incitare, complicitate şi ajutor dat studenţilor participanţi la revolte". Una din dovezile aduse în întărirea acuzaţiilor este participarea la o „manifestaţie" a unor cercuri de stânga din Londra.

ISTORICUL CENZURII

Romanul *Burger's Daughter* a fost interzis în Republica Africa de Sud la 5 iulie 1979 pe motiv că „punea în pericol siguranţa statului" şi pentru că îi portretizează pe „albi drept răi, iar pe negri, drept buni". Mai mult, autoarea a fost acuzată că ar fi folosit personajul principal ca bază i'cntru a lansa atacuri împotriva Republicii Africa de Sud". Comitetul pentru Publicaţii a invocat şase categorii de încălcări aduse Legii Publi-«.iţiilor din 1974.

în octombrie, însă, comitetul de cenzură a fost contrazis de către *1 onsiUul de Apel pentru Publicaţii*. Decizia Consiliului a fost luată pe baza sfaturilor primite din partea unui comitet de experţi literari şi ex-perţi pentru probleme de securitate, şi în ciuda unor „asperităţi şi blas-i' mii, referinţe defăimătoare la adresa albilor, şi descrierea distorsionată.i situaţiei politice din Africa de Sud":

Expertul de stat pe probleme de securitate a decis că romanul nu constituie un pericol pentru siguranţa naţională. Experţii literari au concluzionat că primul comitet de cenzură, interzicând cartea, „şi-au dat proba părtinirii, prejudecăţilor, şi a incompetenţei literare. Nu a citit romanul în mod adecvat, a distorsionat în mod sever anumite aspecte citând în mod repetat în afara contextului, nu a abordat lucrarea aşa cum merită să fie abordată o operă literară, şi a adus direct şi indirect ofense autoarei [sic]."

Această schimbare radicală a fost rezultatul modificării strategiei Di-icctoratului pentru Publicaţii, care administra sistemul de cenzură din Africa de Sud. Legea Publicaţiilor şi a Divertismentului din 1974 permi-tea apeluri la decizii de cenzură

făcute de comitete ale directoratului; dreptul de a face apel era dat Directoratului însuşi, persoanelor cu un interes financiar, sau organismului care ar fi înaintat iniţial textul pentru cenzurai

Schimbarea la care se face referire mai sus este că Directoratul însuşi a făcut apel la decizia luată de propriul comitet. *Fiica lui Burger* a fost primul text la care s-a făcut apel în acest mod, şi primul la care apelul a fost şi admis. Cu toate acestea, după cum Gordimer însăşi recunoaşte: „...legile cenzurii rămân totuşi neschimbate".

în mod paradoxal, în 1980, Gordimer a primit premiul CNA, unul din premiile cele mai prestigioase din Africa de Sud; pentru romanul *fiica lui Burger*. A primit de asemenea şi Premiul Nobel pentru literatură in 1991.

FRUCTELE MÂNIEI (GRAPES OF WRATH)

Autor: *john Steinbeck*

Data şi locul publicării iniţiale: *1939*, *Statele Unite Editura*: *The Viking Press Forma literară*: *roman*

REZUMAT

Având acţiunea plasată în timpul Marii Depresii, în Oklahoma şi California – zona „dust bowl"27 şi roditoarea ţară a făgăduinţei – *Fructele mâniei*, relatează chinul familiei Joad în încercarea de a-şi găsi un loc unde să se stabilească. Praful nimicise pământul şi le distrusese culturile an după an; oamenii care trăiesc acolo sunt neputincioşi. Speranţa generată de anunţatele oportunităţi de angajare în California şi împodobite cu imagini cu pământuri roditoare şi înverzite, îi ademeneşte pe oameni către Vest.

Familia Joad este una dintre miile aflate în această situaţie. Pornesc la drum într-o maşină decrepită transformată în camion, având cu ei foarte puţini bani. în total sunt doisprezece, fără Casy, un fost pastor, care li se alătură pe drum. De prim rang între ei sunt Mama şi Tata Joad; Tom, de curând eliberat condiţionat din închisoare, unde fusese închis pentru uciderea unui om care îl tăiase cu un cuţit şi Al, un tânăr de 16 ani, care este un şofer şi mecanic destoinic; şi Rose of Sharon (Trandafir din Şaron) care este gravidă.

Călătoria dinspre Oklahoma este periculoasă. Ei au probleme cu rezervele de mâncare şi apă, cu transportul şi relieful dificil. Deloc surprinzător, maşina lor se strică; cauciucurile cedează. Priceperea

lui Al, cu ajutorul lui Tom, îi salvează de la o situaţie disperată. Rezervele lor sunt pe sfârşite, mâncare, apă, reparaţiile la maşină nu mai au mult de rezistat, sănătatea lor începe să se clatine. Cu toate acestea, familia Joad reuşeşte să ajungă în California.

27 Zonă central-sudică a Statelor Unite deşertificată şi erodată de vânt în timpul secetei din anii ’30 (n.tr.).

Din nefericire, Bunicul Joad moare la primul popas, în timp ce soţia lui, aflată într-o stare de degradare fizică şi emoţională, murise în timpul traversării deşertului. Cel mai mare dintre fii, Noah, decide să îşi

Singura alternativă este Weedpatch, tabăra organizată de către autorităţi. Având un număr limitat de locuri, funcţionează ca o întreprindere cooperatistă, administrată şi pusă în funcţie de locuitorii ei, care stabilesc regulile de comportament, curăţenie şi ordine, prin comitete alese. Aceasta are şi toalete, bazine pentru spălatul rufelor, şi alte facilităţi precum lemnul de foc. La fel de important pentru familia Joad, care se adăposteşte aici pentru un timp, sunt relaţiile şi comportamentul comunităţii, sentimentul de a fi trataţi ca fiinţe umane, unitatea şi atitudinea protectoare.

Tabăra oferită de guvern este percepută de către proprietarii de pământ ca o „ameninţare roşie” [percepţie născută din frica de socialism] pentru statutul lor. Când Tom Joad întreabă, aflat fiind la ferma de piersici, dacă există apă caldă, este tratat cu dispreţ. Un gardian remarca:

„Apă caldă, pentru numele lui Dumnezeu. O să vrea şi căzi ăştia”, spuse uitându-se urât la cei patru Joad.

...”Din cauza taberelor de la guvern”, spuse el. „Pot să pariez că ăsta a trecut prin tabăra guvernului. Nu vom avea pace până nu nimicim taberele alea odată. Vă spun eu, că ăştia or să vrea şi cearşafuri curate, ca nimic.”

în timp ce familia Joad stă în taberele guvernamentale, proprietarii de pământ şi poliţia într-adevăr încearcă să instige la violenţă pe locuitorii taberei, ca pretext pentru atacarea acestora.

Neajunsurile fizice sunt intensificate şi de atitudinile angajatorilor şi ale poliţiei. Imigranţii sunt înghiontiţi şi bătuţi, acuzaţi şi încarceraţi pentru vagabondaj, pentru orice reacţie, fie ea şi verbală. Unul dintre „vagabonzi”, care se plânge de promisiunile

nerespectate de salarii, este etichetat drept „comunist”: „îţi spun eu că e un «roşu», un agitator”. Alţii sunt avertizaţi: „Să nu cumva să-i ascultaţi pe aceşti «roşii» blestemaţi. Agitatori.”

Comunităţile din Hooverville sunt de asemenea victime ale acestei situaţii. Oamenii îşi arată condiţia: sărăci şi înfometaţi, murdari şi zdrenţăroşi. Sunt denumiţi în mod peiorativ „Okies”: „Ei, Okie însemna că ierai dân Oklahoma. Acum înseamnă că eşti un nenorocit împuţit. Okie însemnă că eşti un gunoi. Aşa se spune.

şi încercând să îşi menţină controlul asupra revoltei, formează un grup de opoziţie împreună cu poliţia şi alţi cetăţeni. Chiar şi aceştia din u îşi simt ameninţat statutul.

în urma confruntării între cele două grupuri, Casy – liderul grevei -este omorât şi Tom este dat în urmărire pentru agresarea ucigaşului Iu’ Casy. Aflat în ascunzătoare, Tom se hotărăşte să preia rolul lui Casy, să îşi unească oamenii, să îi ajute să îşi atingă ţelul – „să trăiască decent şi să-şi crească decent copiii”.

M-am tot gândit, m-am gândit o grămadă la oamenii care tre’ să trăiască ca porcii, în timp ce bogaţii se lăfăie, şi unu să aibă un milion de acri, şi o sută de mii de fermieri buni să moară de foame. Şi mă întrebam ce-ar fi dacă s-ar strânge toţi ai noştri şi ar protesta, aşa cum au protestat doar câţiva atunci la ferma Hooper.

în capitolele finale, membrii familiei Joad, după ce l-au ajutat pe Tom să scape, sunt prinşi de o inundaţie, neputând să-şi părăsească „căminul” pentru că Rose of Sharon tocmai năştea copilul ei subnutrit. După naştere şi odată cu uşoara retragere a apelor, cei trei adulţi rămaşi o iau cu ei pe Rose of Sharon şi pe cei doi copii, prin apa care le vine până la piept, către o zonă mai înaltă unde îşi găsesc refugiu într-un hambar. Acesta este ocupat, observă ei, de un băiat şi de tatăl lui înfometat; tatăl îi dăduse toată mâncarea băiatului. Aici familia Joad şi-a găsit un refugiu temporar bun. Dar, la fel ca şi strămoşii lor pionieri, nu au găsit ţara făgăduinţei.

ISTORICUL CENZURII

Romanul *Fructele mâniei* a fost atacat la nici câteva luni după ce a fost publicat, în aprilie 1939, şi apoi în mod constant în anii ce au urmat până în prezent. Studii naţionale, regionale şi la nivel de stat, relevă acest lucru, iar în acelaşi timp indexul plasându-l printre primele în topul celor mai cenzurate cărţi. Lee Burress, în cele cinci

studii la nivel naţional ale bibliotecilor şcolare, profesorilor sau conduceri şcolare, enumera multe cazuri de cenzură: 1966 – cinci cazuri (pe locul patru); 1973 -patru cazuri (locul trei); 1977 – opt cazuri (locul doi); 1982 – şase cazuri (locul şase); 1988 – două cazuri. Studiile realizate de James Davis în Ohio (1982) şi Kenneth Donnelson (1967) identifică numeroase cazuri de cenzură şi la fel fac şi studiile din Georgia (1982, 1984), Carolina de

Nord (1983), Minnesota (1991) şi studiul realizat de organizaţia *People* for *the American Way* (1992). (Alte titluri enumerate de Burress printre Cele mai cenzurate cărţi incluse în acest volum sunt: 7984, *Slaughter-hoase-Five*, *Black Like Me* şi *Johnny Got His Gun*.)

Atacuri despre care există dovezi au apărut chiar în primul an în /one diferite ale Statelor Unite: în Kansas City, Kansas, consiliul educaţional a votat pe 18 august 1939, 4 la 2, pentru a exclude romanul din 20 de biblioteci publice pe motiv de indecenţă, obscenitate, caracter dezgustător şi portretizarea femeilor şi a „vieţii într-un mod atât de brutal"; Buffalo, New York, unde Alexander Galt, şeful bibliotecilor oraşului, a interzis cumpărarea romanului de către biblioteci din cauza „cuvintelor vulgare"; Kern County, California, unde consiliul de inspectori, a votat 4 la 1, la 21 august 1939, „solicitând ca folosinţa, posesia şi circulaţia cărţii să fie interzise în biblioteci şi şcoli"; East St. Louis, Illinois, unde cinci din cei nouă membri ai consiliului bibliotecilor au decis la 15 noiembrie l()39 să ardă trei exemplare ale romanului pe treptele instituţiei (la nicio iptămână, printr-un vot de 6 la 2, consiliul a anulat decizia de a le arde < a reacţie la „zarva naţională pe care ar fi generat-o"; cele trei exemplare au fost puse pe rafturile pentru adulţi); Greene County, Ohio, unde spre sfârşitul lunii noiembrie, membrii consiliului literar au votat 4 la 3, să interzică romanul pe motiv că ar fi fost „nepotrivit" pentru circulaţie; şi pe nava U.S.S. *Tennessee*, unde pastorul a exclus romanul din biblioteca vasului.

Aceste atacuri aveau loc în timp ce *Fructele mâniei* devenea bestseller: 360 000 de exemplare erau în curs de publicare, fiind o plani-licată şi o suplimentare de 50 000 de exemplare. Incendierea din East St. Louis avea loc în săptămâna în care romanul avea cele mai mari vânzări până la acea dată, 11 340 de exemplare. Nu mai

puţin de 430 000 de exemplare erau vândute până la sfârşitul anului. Un bibliotecar din East st. Louis declara că lista de aşteptare pentru acest roman era cea mai lungă din ultimii ani; un alt bibliotecar, din Greene County, relata că toate cele cinci exemplare ale bibliotecii erau rezervate încă de la apariţie, lista de aşteptare întinzându-se din noiembrie până în martie; erau r)O de oameni pe lista de aşteptare pe nava U.S.S *Tennessee*. în Kern County, fiind disponibile 60 de exemplare, 112 persoane se aflau pe listele de aşteptare.

Kern County, *California*

Dintre aceste cazuri, cel din Kern County a fost poate cel mai organizat. Kern County este în centrul regiunii agricole menţionate în roman. Cu toate că nu au fost înregistrate plângeri la bibliotecă, şi nici vreun articol sau editorial care să dezbată valoarea romanului, consiliul de cenzori – care de asemenea nu luase în discuţie înainte romanul – a emis o rezoluţie de interzicere propusă de cenzorul Stanley Abel, la 21 august 1939, rezoluţie care spunea: „*Fructele mâniei* ne-a jignit cetăţenii insinuând că mulţi dintre oamenii noştri buni sunt de fapt nişte indivizi josnici, ignoranţi, răi şi brutali, care trăiesc într-un mod mizerabil şi vicios." O altă secţiune acuza faptul că Steinbeck a ales să ignore educaţia, grija şi spitalizarea şi ajutoarele oferite oamenilor nevoiaşi în Kern County. Pe lângă interzicerea cărţii din şcoli şi biblioteci, rezoluţia solicita Companiei de Film *Twentieth Century Fox* să nu mai realizeze ecranizarea romanului. Bibliotecara Gretchen Knief i-a scris imediat cenzorului Abel:

Dacă romanul acela va fi interzis astăzi, ce alt roman va fi interzis mâine? Şi ce organizaţie va mai dori un roman interzis poimâine? Este atât de periculos să începi aşa ceva, şi poate duce la exact ceea ce vedem astăzi în Europa.

Pe lângă aceasta, interzicerea cărţilor este cât se poate de inutilă. Ideile nu mor dacă o carte este interzisă. Dacă Steinbeck a scris un adevăr, acel adevăr va supravieţui. Dacă este însă doar senzaţional şi lasciv,' dacă toate cuvintele sunt de fapt nimic mai mult decât pete de noroi pe un tablou uriaş, atunci cartea lui va lua calea altor romane moderne şi va dispărea.

„Cetăţenii jigniţi" se pare că ar fi fost cei din Asociaţia Fermierilor din Kern County. Condusă de preşedintele acesteia,

Wofford B. Camp, un fermier de vază, asociaţia trimisese o telegramă de felicitare către oraşul Kansas City. Camp denumea romanul lui Steinbeck „propagandă de cea mai joasă speţă", susţinând: „noi ne apărăm muncitorii de la fermă şi chiar pe noi atacând această carte". Camp împreună cu alţi doi oameni au incendiat „simbolic" un exemplar al cărţii; în revista *Look* a apărut o poză a acestui eveniment.

Asociaţia Fermierilor de asemenea a organizat un plan de acţiune la nivel de stat pentru a suprima cartea, pentru „a înlătura pata de pe minunatul nume Kern, de pe statul California şi de pe noţiunea de agricultură". Ei au solicitat tuturor organizaţiilor din San Joaquin Valley să ia măsuri asemănătoare cu cele din Kern County. Camp declara:

Suntem furioşi nu numai pentru că suntem insultaţi, ci mai ales pentru că suntem insultaţi de o carte obscenă dusă până la extrem, şi pentru că muncitorii noştri cu care lucrăm de ani de zile sunt portretizaţi ca cele mai josnice creaturi, iar noi ştim că nu este adevărat.

Nu poţi să lupţi împotriva unei cărţi ca aceasta, este prea mizerabilă ca să poţi trece peste numeroasele părţi de propagandă mincinoasă. Americanii au dreptul de a spune ce doresc, dar nu au dreptul să atace o comunitate cu asemenea cuvinte pe care niciun american sănătos şi întreg la minte nu le-ar lăsa să ajungă la urechile fiicei sale.

Fondată în 1933 prin unirea Federaţiei Fermelor din California şi a (amerei de Comerţ, cu susţinerea financiară a Ligii Fabricanţilor de Conserve, Asociaţia Fermierilor avea iniţial scopul de a organiza comitete locale de cetăţeni, pentru a împiedica grevele şi acţiunile sindicale ale muncitorilor; spargerea acestor greve, în caz că se întâmplau, era cea de i doua parte a activităţii Asociaţiei.

în săptămânile ce au urmat, conflictul era deja clar. Susţinuţi de o ierie de articole şi editoriale apărute în publicaţia *Bakersfield Californian*

— are denunţau neadevărurile din cartea lui Steinbeck, partizanii asociaţiei propuneau măsuri chiar mai drastice decât o simplă interdicţie. Organizaţia de femei Pro America, care se întrunea la San Francisco, denunţa

— artea drept o „minciună care promovează ura de clasă” şi declarau că muncitorii din agricultură din California sunt „cel mai bine plătiţi şi cel mai bine cazaţi din lume”.

De partea cealaltă a baricadei se aflau Uniunea Americană pentru I ibertăţi Civile împreună cu alte organizaţii locale – Sindicatul Muncito-lilordin Industria Petrolieră, Sindicatul Salahorilor, Sindicatul Măcelarilor, Frăţia Inginerilor, şi Alianţa Muncitorilor. Dezbaterea s-a concentrat asupra încălcării drepturilor constituţionale; de asemenea, a cuprins şi o discuţie despre etica acţiunii cenzorilor şi despre „motivaţiile ascunse”, adică, influenţa Asociaţiei Fermierilor din Kern County.

700 *de cărţi interzise*

Editorialele şi articolele din ziarele din toată regiunea Central Valley erau foarte critice la adresa cenzurii. Ca răspuns la decizia de susţinere a interzicerii de către Pro America, în publicaţia *The Selma Irrigator*, a fost scris un editorial despre politica grupurilor de interese:

Cât despre întâlnirea de la San Francisco la care cartea domnului Steinbeck a fost denunţată, oare nu este suficient de important că oamenii care au citit cartea nu îşi doresc ca aceasta să fie citită în grup într-unui dintre cele mai luxoase hoteluri din San Francisco departe de câmpurile cu bumbac din San Joaquin?

John Raymond Locke de la *Dinuba Sentinel* scria:

Este absolut prostesc să negi condiţiile descrise, fie că vorbim de cele din Dust Bowl West, fie că vorbim de cele din California noastră. Aici, în statul nostru, mulţi dintre pionieri au fost alungaţi de pe pământul pe care l-au lucrat. Uitaţi-vă în arhivele *Sentinel* şi vedeţi sutele de oameni care au fost alungaţi cu forţa.

în faţa Consiliului cenzorilor, întrunit la 28 august, se formase deja o mulţime. Oameni pichetau sediul solicitând anularea deciziei de interzicere. Discuţia era aprinsă, şi a durat întreaga zi. R. W. Henderson de la Uniunea Americană pentru Libertăţi Civile avertiza că cenzura cărţilor poate duce la „coloraturi partizane în politica bibliotecilor”; Reverendul Edgar J. Evans, ca reacţie la opinia unui cenzor, citind pasajele imputate, declara că nu limbajul pare să fie cel care i-a determinat pe cenzori să interzică romanul, ci „expunerea unei situaţii sociologice”. Cenzorul Stanley Abel,

susţinătorul rezoluţiei, a recunoscut că aceasta fusese scrisă de secretarul Camerei de Comerţ. Invocând predominant problema moralităţii, pe alocuri sublinia şi faptul că dorea să atragă atenţia naţională asupra muncitorilor imigranţi în speranţa de a le îmbunătăţi soarta. în ciuda eforturilor partizanilor romanului, votul de anulare a fost egal 2 la 2, preşedintele consiliului fiind absent.

încercări de anulare a interdicţiei au fost făcute şi la întrunirile ulterioare ale Consiliului, dar nu s-a luat niciun fel de măsură până la 27 ianuarie 1941, când votul a fost în final favorabil. Cărţile au fost reintroduse în bibliotecile şi librăriile din Kern County. La alegerile din noiembrie 1940, Stanley Abel a fost învins.

[*nil 70*

în aprilie 1972, în Herman, New York, o petiţie din partea a 100 de I.h mtori, conduşi de reverendul Barber, a solicitat excluderea din biblio-i. i i şi din şcoli a cărţilor care „conţin vulgarităţi sau descrieri de natură u.ilă sau care ar putea incita la dorinţe sexuale" sau care conţin „refe-l111 sau dialoguri care promovează imoralitatea sau care încurajează ne-Ffipectarea autorităţii statale, parentale sau de orice alt tip". Printre aces-i rece cărţi se aflau şi trei titluri de John Steinbeck – *Fructele mâniei*, i simen/' *şi Şoareci* şi *Bătălie* îndoielnicăprecum şi De *veghe în lanul* i/r secară de J.D. Salinger şi Să *ucizi o pasăre cântătoare* de Harper Lee. mi fost create trei comitete, unul pentru a reevalua cărţile amintite şi i Ale unul pentru a evalua programa şcolară pentru gimnaziu şi pentru liceu. în Richlands, Virginia, reprezentanţi din partea a 17 biserici s-au pllns în luna februarie 1973 de faptul că *Fructele Mâniei* era disponibil iu biblioteca liceului Richland; ei caracterizau romanul drept „vulgar, Bb$i en şi pornografic". în Buncombe, Carolina de Nord, au avut loc doua atacuri: primul în toamna anului 1973, iar al doilea în februarie 1981. I 'Inerţiile erau următoarele: părinţii găseau unele pasaje nepotrivite; nici era indecentă din punct de vedere moral pentru comunitate. Cărţile (ontestate erau: *Fructele mâniei*, *De veghe în lanul de secară* şi

n<h>rsonville de MacKinley Kantor; şi *Oameni şi şoareci* de Steinbeck, *nul* on *Ice* de Cleaver Eldridge şi *The Learning Tree* de Gordon Parks. I nnsiliul educaţional a respins contestaţiile în ambele cazuri, i.'.ilirmându-şi politica de selecţie. (Vezi povestea cenzurii

romanului

iuhrsonville.) în Scituate, Rhode Island, în iunie 1975, după ce le-a fost interzis dreptul de a cenzura *Fructele mâniei* şi *Oameni şi şoareci*, *De fghe în lanul de secară*, *împăratul muştelor* de William Golding, *Arta*./-,i *iubi* de Erich Fromm şi *Ascultă tăcerea* de David Eliott) un grup de lerici împreună cu alţi cetăţeni au protestat distribuind „fluturaşi" cu pasaje care „l-ar fi făcut şi pe diavol să roşească". La Farmville, Carolina de Nord, au fost emise instrucţiuni clare pentru folosirea restricţionată a.Hţilor *Fructele Mâniei*, *Oameni şi şoareci* şi De *veghe în lanul de secată'*. Au fost puse pe rafturi separate, fiind nevoie de un acord din partea părinţilor pentru a putea fi citite.

K.mawha, *lowa*

Contestaţia adusă romanului *Fructele mâniei* la Kanawha la 11 februarie 1980 a debutat ca o problemă de limbaj. Marvin E. Stupka,

Editorialele şi articolele din ziarele din toată regiunea Central Valley erau foarte critice la adresa cenzurii. Ca răspuns la decizia de susţinere a interzicerii de către Pro America, în publicaţia *The Selma Irrigator*, a fost scris un editorial despre politica grupurilor de interese:

Cât despre întâlnirea de la San Francisco la care cartea domnului Steinbeck a fost denunţată, oare nu este suficient de important că oamenii care au citit cartea nu îşi doresc ca aceasta să fie citită în grup într-unui dintre cele mai luxoase hoteluri din San Francisco departe de câmpurile cu bumbac din San Joaquin?

John Raymond Locke de la *Dinuba Sentinel* scria:

Este absolut prostesc să negi condiţiile descrise, fie că vorbim de cele din Dust Bowl West, fie că vorbim de cele din California noastră. Aici, în statul nostru, mulţi dintre pionieri au fost alungaţi de pe pământul pe care l-au lucrat. Uitaţi-vă în arhivele *Sentinel* şi vedeţi sutele de oameni care au fost alungaţi cu forţa.

în faţa Consiliului cenzorilor, întrunit la 28 august, se formase deja o mulţime. Oameni pichetau sediul solicitând anularea deciziei de interzicere. Discuţia era aprinsă, şi a durat întreaga zi. R. W. Henderson de la Uniunea Americană pentru Libertăţi Civile avertiza că cenzura cărţilor poate duce la „coloraturi partizane în politica bibliotecilor"; Reverendul Edgar J. Evans, ca reacţie la opinia unui

cenzor, citind pasajele imputate, declara că nu limbajul pare să fie cel care i-a determinat pe cenzori să interzică romanul, ci „expunerea unei situaţii sociologice". Cenzorul Stanley Abel, susţinătorul rezoluţiei, a recunoscut că aceasta fusese scrisă de secretarul Camerei de Comerţ. Invocând predominant problema moralităţii, pe alocuri sublinia şi faptul că dorea să atragă atenţia naţională asupra muncitorilor imigranţi în speranţa de a le îmbunătăţi soarta. în ciuda eforturilor partizanilor romanului, votul de anulare a fost egal 2 la 2, preşedintele consiliului fiind absent.

încercări de anulare a interdicţiei au fost făcute şi la întrunirile ulterioare ale Consiliului, dar nu s-a luat niciun fel de măsură până la 27 ianuarie 1941, când votul a fost în final favorabil. Cărţile au fost reintroduse în bibliotecile şi librăriile din Kern County. La alegerile din noiembrie 1940, Stanley Abel a fost învins.

inii 70

în aprilie 1972, în Herman, New York, o petiţie din partea a 100 de JDl uitori, conduşi de reverendul Barber, a solicitat excluderea din biblio-i<-. i şj din şcoli a cărţilor care „conţin vulgarităţi sau descrieri de natură ixuală sau care ar putea incita la dorinţe sexuale" sau care conţin „referiri sau dialoguri care promovează imoralitatea sau care încurajează ne-i" (tarea autorităţii statale, parentale sau de orice alt tip". Printre aces-! jece cărţi se aflau şi trei titluri de John Steinbeck – *Fructele mâniei*,

meni şi Şoareci şi *Bătălie îndoielnică* – precum şi *De veghe în lanul* de secară de J.D. Salinger şi Să *ucizi o pasăre cântătoare* de Harper Lee. v.i fost create trei comitete, unul pentru a reevalua cărţile amintite şi

Ite unul pentru a evalua programa şcolară pentru gimnaziu şi pentru liceu. în Richlands, Virginia, reprezentanţi din partea a 17 biserici s-au Blâns în luna februarie 1973 de faptul că *Fructele Mâniei* era disponibil in biblioteca liceului Richland; ei caracterizau romanul drept „vulgar, pbli en şi pornografic". în Buncombe, Carolina de Nord, au avut loc doua atacuri: primul în toamna anului 1973, iar al doilea în februarie 1981. I Iblecţiile erau următoarele: părinţii găseau unele pasaje nepotrivite; iitea era indecentă din punct de vedere moral pentru comunitate. Cărţi-! contestate erau: *Fructele mâniei*, *De veghe în lanul de secară* şi *ndersonville* de

MacKinley Kantor; şi *Oameni şi şoareci* de Steinbeck,)*Oul on Ice* de Cleaver Eldridge şi *The Learning Tree* de Gordon Parks. < onsiliul educaţional a respins contestaţiile în ambele cazuri, ii-afirmându-şi politica de selecţie. (Vezi povestea cenzurii romanului

n<*h-rsonville*.) în Scituate, Rhode Island, în iunie 1975, după ce le-a fost Interzis dreptul de a cenzura *Fructele mâniei* şi *Oameni şi şoareci*, *De* \ e;;/ie *în lanul de secară*, *împăratul muştelor* de William Golding, *Arta* da a *iubi* de Erich Fromm şi *Ascultă tăcerea* de David Eliott) un grup de lerici împreună cu alţi cetăţeni au protestat distribuind „fluturaşi" cu pasaje care „l-ar fi făcut şi pe diavol să roşească". La Farmville, Carolina da Nord, au fost emise instrucţiuni clare pentru folosirea restricţionată a. Irţilor *Fructele Mâniei*, *Oameni şi şoareci* şi De *veghe în lanul de seca*-rl, Au fost puse pe rafturi separate, fiind nevoie de un acord din partea părinţilor pentru a putea fi citite. *h.mawha*, *lowa*

Contestaţia adusă romanului *Fructele mâniei* la Kanawha la 11 fe-I.mărie 1980 a debutat ca o problemă de limbaj. Marvin E. Stupka, vicepreşedintele unei bănci şi tatăl unui elev de clasa a X-a, a citit primele 11 pagini ale romanului, care fusese recomandat fiului său la ora de engleză, fiind „scandalizat de limbajul acesteia". Acesta a concluzionat, după ce a citit „cartea pe diagonală" că romanul este „vulgar, obscen şi defăimător" pentru că „ia numele lui Dumnezeu în deşert pe tot parcursul cărţii" şi prezintă un pastor care este ipocrit şi imoral. împreună cu alţi părinţi a denunţat cartea directorului Leroy Scharnhorst, care a decis ca exemplarele să fie strânse şi păstrate până când consiliul director al şcolii ia o decizie în acest sens. La întrunirea acestuia din 11 februarie, s-a votat 5 la O, pentru excluderea permanentă a romanului din lista de lecturi pentru clasa a X-a. Profesorii nu puteau să stabilească textul ca obligatoriu, dar puteau totuşi să îl recomande elevilor; exemplare din roman rămâneau în biblioteca şcolii.

Deşi niciunul dintre părinţi nu s-a plâns de mesajul cărţii, Preşedintele consiliului director al şcolii Wayne Rietema a adăugat că Statele Unite „se duc de râpă" din punct de vedere moral şi că această comunitate din Kanawha are ocazia de lua măsuri şi de a se împotrivi acestui proces, interzicând cartea la cursurile şcolare. „Aceasta este coloana vertebrală a Americii – orăşelul." Mai mult, el

ar mai fi spus: „Noi nu intenţionăm să devenim un comitet de cenzură", dar a solicitat să se ia măsuri împotriva cărţii. Un reporter care a încercat să citeze câţiva localnici, i-a găsit pe aceştia foarte ezitanţi, mulţi dintre ei temându-se de represalii. Cu toate acestea, scrisorile şi comentariile trimise ziarului *Registers* din Des Moines erau foarte critice la adresa acţiunii consiliului. Rezultatul deloc surprinzător a fost că *Fructele mâniei* a devenit un bestseller în biblioteci şi librării în comunităţile dimprejur; Biblioteca Publică din Kanawha a împrumutat o duzină de exemplare pentru a-şi suplimenta stocul răspunzând astfel la solicitările cititorilor.

în discuţia sa despre cenzurarea romanului *Fructele mâniei*, Lee Burress evocă aparenta coincidenţă că în acest caz, un bancher din lowa contestă romanul pentru limbajul său, ignorând agrarianismul jeffersonian şi „revolta lui Steinbeck faţă de băncile care îşi folosesc capitalul pentru a cumpăra tractoare, alungând astfel ţăranii de pe câmp". El mai adaugă:

Este o coincidenţă interesantă că aproximativ în acelaşi timp în care cartea era interzisă în şcoli în Kanawha, Dioceza Bisericii romano-catolice din Sioux a realizat un raport despre profilul proprietarilor de pământ din lowa după doi ani de studiu. Raportul arăta că în 14 districte din nord-vestul statului lowa, 77% din pământ era în mâinile unor proprietari absenţi.

\ *vi imn*, *New York*

Interzicerea a şapte titluri din învăţământul preuniversitar a fost soli-ItatS de reverendul Cari Hodley în februarie 1980 Acesta le etichetase iliepl „romane sexuale mizerabile şi obscene". Pe lângă *Fructele mâniei*, Ijlta conţinea titlurile *Oameni şi şoareci* şi *Căluţul roib* de John Jtainbeck, O pace *separată* de John Knowles, Nu e sfârşitul lumii de ludy Blume, *Să ucizi o pasăre cântătoare* de Harper Lee şi *Adio arme* i I rnest Hemingway. Districtul Vernon-Verona-Sherill a refuzat să ia în unsiderare cererea.

iituHombe County, *Carolina de Nord*

I rudele mâniei s-a numărat printre cărţile contestate de un grup Dndus de câţiva clerici fundamentalişti. Povestea detaliată a cazului este rtlatată în discuţia despre romanul *Andersonville*. *lin Uf ord*, *Vermont* în toamna anului 1981, cinci părinţi conduşi de Claire Doe, s-au plâns că *Fructele mâniei* ar fi conţinut scene imorale şi

obscene, şi au plii itat ca acest roman să fie retras din bibliotecile şcolare şi din cursul i' literatură americană. Obiecţiile erau legate de imaginea unui fost cle-rll i are povesteşte cum obişnuia să „profite" de tinere fete pe vremea i ând era pastor, şi de faptul că „numele Domnului era luat în deşert", al cărei fiu de 16 ani avusese romanul ca lectură şcolară, a declarat â / *ructele mâniei* este o carte bună pentru adulţi, dar nu şi pentru copii.

Ca urmare a procedurilor şcolare, directorul Forest Farnum a numit Un i omitet de nouă membri, compus din profesori, părinţi şi clerici, pen-Iru a examina cartea. Preşedintele acestuia, Edward Wilkins, director al unei şcoli elementare dintr-un oraş învecinat, i-a sfătuit pe membri să ia ni i onsiderare valoarea sa istorică şi literară, precum şi simbolismul ei rtligios. Comitetul a audiat plângerile grupului lui Doe, şi cele ale unui grup de 25 de părinţi care erau în favoarea cărţii. Comitetul a recomandat consiliului şcolii ca romanul lui Steinbeck să fie păstrat la orele de uis precum şi în biblioteci fără niciun fel de restricţii. Decizia consiliului a coincis cu cea a comitetului.

Carol Huli, directoarea Liceului Richford, spunea: „Decizia ne reafirmă dreptul de a recomanda elevilor ceea ce considerăm necesar pentru educaţia lor... în anumite cazuri permitem elevilor unele lecturi alternative, în cazul în care părinţii nu sunt de acord cu unele titluri. Dar anumite opere, cum ar fi *Fructele mâniei*, le considerăm esenţiale.

Barry Steinhardt, directorul executiv al filialei Vermont a Uniunii Americane pentru Libertăţi Civile, declarase că ar fi fost înaintate acţiuni legale dacă s-ar fi decis interzicerea cărţii. *Anniston*, *Alabama* în toamna anului 1982, un grup de aproximativ 50 de clerici împreună cu membrii confesiunilor reprezentând „Majoritatea Morală", o facţiune conservatoare fundamental istă, a contestat şapte titluri din bibliotecile şcolare, inclus fiind şi romanul *Fructele mâniei*, şi a recomandat interzicerea lor. Ei au etichetat cărţile drept „obscene" şi „păcătoase" şi au lansat petiţii care urmau să fie înaintate Consiliului Educaţional din Calhoun County la 18 octombrie. De asemenea solicitau permisiunea de a constitui un comitet bisericesc de examinare a cărţilor din bibliotecă, precum şi ale celor ce urmau să apară. Celelalte cărţi contestate erau: *Povestea*

lui Doris Day, *La est de Eden* de Steinbeck, De *veghe în lanul de secară* de J.D. Salinger, *Portocala mecanică de* Anthony J. Burgess, *Nicio scăpare* de Barbara Beasley Murphy şi *Calea dragostei* de Frances Hanckel şi John Cunningham.

înainte de întrunirea Consiliului pentru discutarea solicitării, doi directori de şcoală au ordonat excluderea cărţilor din şcolile conduse de ei: Grover Whaley de la liceul Alexandria a determinat excluderea cărţilor lui Steinbeck, din cauza limbajului conţinut în romanul *Oameni şi şoareci*, pe care îl considera „vulgar" şi „obscen"; acesta nu luase încă contact cu grupul de clerici, dar era în discuţii cu un părinte contestatar. Un alt director, Wayne Wigley exclusese *Doris Day*: *Her Own Story* din biblioteca şcolii, după o plângere din partea unui părinte.

La 16 noiembrie, votând în unanimitate, Consiliul a decis să reprimească titlurile controversate în biblioteci, dar cu anumite restricţii. Un comitet de 10 membri, printre care şi inspectorul din Calhoun County, Dan Henderson şi reprezentanţi ai şcolilor au decis astfel, la sfatul consilierului şcolii H. R. Burnham, care i-a avertizat că încercări asemănătoare de cenzură fuseseră învinse în justiţie. Cererea grupului de clerici de a monitoriza bibliotecile a fost de asemenea respinsă. în schimb, un comitet format din cinci membri – administratorul şcolii, doi profesori şi doi părinţi, trebuia constituit în fiecare şcoală pentru a alege şi monitoriza Irţile din bibliotecă. *Iturlington*, *Carolina de Nord*

„Cartea este plină de mizerii. Fiul meu este crescut într-un cămin de reştini, iar această carte ia numele lui Dumnezeu în deşert şi conţine foarte multe vulgarităţi", se plângea Robert Wagner, în martie 1986. Deşi in inimală, plângerea sa despre cursul de clasa a Xl-a de literatură a fă-I ui i.i fiului său să îi fie recomandată altă lectură. (.*irthage*, *Carolina de Nord*

O plângere similară, dar de această dată oficială despre folosirea l'H iurii în clasa a Xl-a a liceului Pinecrest, a fost înaintată de Mărie ' lofield pe 5 august 1986, şi a dus la formarea unui comitet menit să alueze dacă romanul *Fructele mâniei* trebuie interzis sau nu. Comitelui prezidat de bibliotecarul-şef Peggy Olney, s-a întâlnit cu Mofield, i arc şi-a retras până la urmă cererea de interdicţie, fiind mulţumită cu i»r<«misiunea că romanul nu va fi lectură obligatorie

pentru fiul său.

j.*iconviile*, *Carolina de Sud*

Scopul petiţiei semnate la data de 29 ianuarie 1991 de 864 de per-oane şi înaintată consiliului şcolilor din Greenville County, era de a Interzice cinci titluri din listele de lecturi. Motivul: folosirea numelor lui I >umnezeu şi lisus „într-un mod profan şi nepotrivit lângă unele referinţe txuale". Comitetul de selectare a cărţilor deja aprobase menţinerea.ii cstora pe listele de lecturi; cu toate aceste, a fost începută o examinare mi paralel. Pe lângă *Fructele mâniei*, cărţile contestate erau: *Second i h'.wen* de Judith Guest, *My Brother Sam Is Dead* de James L. Collier şi I i istopher Collier, *The Water Is Wide* de Pat Conroy şi *La est de Eden* de |ohn Steinbeck.

Noi discuţii au urmat pentru şi împotriva menţinerii cărţii: „Este cruci-il (a pe lângă mândria americană, să ne păstrăm şi modestia, şi să arătăm toate aspectele vieţii americane"; pe de altă parte, un contestatar spunea: l Hipă definiţiile date de dumneavoastră astăzi, ar trebui să aprobăm şi *l'l.iyboy* şi *Hustler*. La o a treia întrunire, pe 9 aprilie, consiliul şcolilor a aprobat cu un vot de 4 la 2 permisiunea de a fi constituite comitete de u'vizuire a politicii de selecţie a cărţilor în biblioteci. Mai mult, această '!< < izie le acorda părinţilor nemulţumiţi permisiunea să nu lase copiii să i iirască nişte cărţi faţă de care aveau obiecţii. Propunerea unui membru al

11 /ţ N.J. Karolides, M. Bald & D.B. Sova consiliului şcolii de a introduce un sistem de revizuire şi etichetare de către părinţi a cărţilor cu caracter „obscen" din listele de lecturi, a fost identificată de către bibliotecarul Pat Scales drept o tentativă de cenzură:

Dacă vor face asta, ar putea la fel de bine să excludă cărţile. Etichetarea cărţilor, fie într-un fel fie în altul, se numeşte cenzură. Cred din toată inima că părinţii ar trebui să poată selecta textele pe care copii lor trebuie să le citească. Dar atenţia noastră [asupra faptului că îi poate jigni pe unii] îi eliberează pe ei de această responsabilitate.

Union City, *Tennessee*

O controversă ceva mai complicată a luat naştere în urma plângerii înaintate de Bobby Pegg, din decembrie 1993, în legătură cu faptul că fiica lui de clasa a Xl-a avea ca lectură obligatorie

romanul *Fructele mâniei*. Solicitarea lui către consiliul director al şcolii a fost de a-i permite fiicei sale să citească o altă carte, fără ca aceasta să îi aducă vreo scădere a notei. El susţinea că: „Această carte este contrară credinţelor religioase ale fiicei mele." Această solicitare a stârnit dezbateri, grupuri de părinţi formându-se atât pentru menţinerea cărţii cât şi pentru retragerea ei; cei din urmă susţineau că ar trebui „interzisă şi scoasă în afara legii", citând „materiale vulgare şi obscene" şi limbaj nepotrivit pentru elevii de liceu. Un comitet *ad-hoc* format din opt membri a respins cererea lui Pegg de a oferi o lectură alternativă fiicei sale; la 10 ianuarie 1994, consiliul director al şcolii a făcut un apel. Comitetul a examinat din nou cartea potrivit criteriilor de conţinut, autenticitate şi limbaj. Pegg dezvălui pe de altă parte o constatare personală: Numele lui Dumnezeu luat în deşert – de 129 de ori; limbaj vulgar – 264 de ori; referinţe sexuale – 31 de ori. După o dezbatere de două ore, consiliul a votat în unanimitate pentru menţinerea cărţii pe lista de lecturi a unui curs opţional. împotriva argumentelor legate de „conştiinţa morală a elevului", au fost aduse raţiuni potrivit cărora o decizie de interzicere ar fi putut da naştere unei reacţii în lanţ. Purtătorul de cuvânt Glenda Candle spunea:

Sunt cărţi care ar putea fi categorisite drept „nepotrivite" pe o mulţime de motive politice, religioase sexuale sau rasiale. Dar această calitate de a deranja pe unii înseamnă că acestor cărţi trebuie să li se ignore valoarea şi că în consecinţă trebuie retrase de pe lista de lecturi?... Mă văd nevoită să sugerez în mod respectuos către eleva respectivă că dacă vrea să îşi continue studiile în programul nostru, să citească operele recomandate de profesor.

700 *de cărţi interzise*

ÎN SPIRITUL CALULUI SĂLBATIC (IN THE SPIRIT OF CRAZY HORSE)

Autor: Peter Matthiessen

Dafa *şi locul publicării iniţiale*: *1983*, *Statele Unite Editura*: *The Viking Press Forma literară*: *nonficţiune*

REZUMAT

Comentariu: După cum va fi detaliat pe parcursul secţiunii dedicate lltoriei cenzurii textului *In the Spirit of Crazy Horse*, au fost intentate două procese de calomnie împotriva autorului şi editorului

pe motivul publicării acestui text. Reclamanţii în cadrul acestor procese sunt William Janklov, pe atunci guvernator al statului Dakota de Nord, şi Igentul special FBI David Price. După cum se va vedea, ei vor avea un rol important şi pe parcursul rezumatului.

Prezentând tensiunile şi evenimentele anului 1970 din rezervaţia Sloux din North Dakota, *In the Spirit of Crazy Horse*, alcătuieşte în Car-|ta I o scurtă istorie a acestei etnii din 1835 şi până în 1965, menţionând jl originile (1968) şi dezvoltarea Mişcării Indienilor Americani (MIA). Patru probleme majore se pot identifica din paginile textului: pierderea I |i'fuirea pământurilor indienilor; eforturile pentru obţinerea suveranităţii; interferenţa şi brutalitatea în relaţia cu rezervaţiile indienilor arătate de FBI (Biroul Federal de Investigaţii) şi BIA (Biroul Afacerilor Indiene); şi ruptura severă şi neîncrederea în rândul indienilor Sioux. Acestea sunt n-prezentate prin două mari confruntări: Wounded Knee, în 1973 şi li himbul de focuri de la Oglala, din 26 iunie 1975 – precum şi vânătoa-raa de martori şi de evadaţi, în special a lui Leonard Peltier, şi procesele lor.

Unul dintre tratatele importante din Midwest, Tratatul de la Fort i arămie din 1868, se află în centrul doleanţelor comunităţii Sioux, care include triburile Teton din câmpiile din vestul statelor Dakota de Nord şi l >akota de Sud; precum şi triburile Santee şi Yankton din preriile din Minnesota şi din partea de est a Dakotei de Nord şi Dakotei de Sud. Tra-l.itul garanta:

Dreptul absolut şi permanent de folosinţă asupra rezervaţiei Great Sioux... Niciunei persoane nu îi va fi permis să traverseze, să staţioneze sau să se stabilească pe teritoriul aflat sub incidenţa acestui articol, fără acceptul prealabil al indienilor... Niciun tratat pentru cesiunea vreunei părţi a rezervaţiei aici menţionate nu va fi valabil sau în vigoare, fără acceptul a trei sferturi din populaţia indiană adultă de sex masculin, din teritoriile respective.

Aceste pământuri garantate, în care erau incluse şi zona sacră Black Hills, au fost treptat luate. încă din 1876, dealurile Black Hills, erau invadate de minerii aflaţi în căutare de aur; aceştia erau susţinuţi şi de trupe ale guvernului federal. Până la vânzarea forţată a acestei zone sacre precum şi a celor 22,8 milioane de acri care o înconjurau, a mai fost un singur pas. Triburile care locuiau pe aceste teritorii au fost mutate într-o altă zonă a rezervaţiei, „şi le era

interzis să părăsească zona de 40 de milioane de acri pe care nu o nu cedaseră încă". Pe timpul administraţiei preşedintelui Benjamin Harrison, în 1889, tratatul iniţial privind rezervaţiile a fost desfiinţat, instaurându-se cele şapte rezervaţii care există astăzi.

în anii ce au urmat, o serie de „reforme", unele dintre ele bine intenţionate, au redus suprafeţele acordate indienilor: Legea Generală a împroprietăririi din 1887 a distrus sentimentul de comuniune al indienilor, împărţind pământul în parcele; Comisia pentru Doleanţele Indienilor a desfiinţat în 1946 eventuale pretenţii faţă de pământuri ori compensaţii financiare; în 1930, indienii au fost mutaţi din rezervaţii, fiindu-le permis unor comunităţi de albi să se stabilească acolo. Mai mult, legile de concesiune a pământurilor ale BIA prevedeau ca fiecare familie să împartă pământurile în mod egal între moştenitori în caz de deces, rezultatul fiind o fragmentare care făcea parcelele insuficiente pentru întreţinerea unei familii.

Un exemplu specific demonstrează acest fenomen:

Până în 1942, aproape 1 milion din cei 2 722 000 de acri încredinţaţi comunităţii Pine Ridge în 1889 când a fost creată rezervaţia, fusese cedată altor persoane, iar până în anii 1970, mai mult de 90 % din pământurile rezervaţiei erau în proprietatea sau chiria unor persoane albe, sau având un grad îndepărtat de rudenie cu o persoană indiană, nu pentru că aceştia din urmă erau mai capabili, ci pentru că proprietarii deposedaţi nu aveau b ini sau mijloace pentru a-şi lucra pământurile.

în anii mai recenţi, odată ce pădurile au fost defrişate şi minereurile existente extrase, o altă ameninţare şi anume cea a exploatărilor de căi bune şi de uraniu scruta regiunea. însă şi eforturile de rezistenţă, precum şi tentativele de recuperare a pământurilor au crescut treptat.

Problema suveranităţii naţiunii indiene şi a revalidării tratatelor indiene este concomitentă cu pretenţiile de recuperare a pământurilor. Două declaraţii susţin punctele de vedere diferite. Pe de o parte, judecătorul Warren Urbom, implicat în câteva dintre procesele legate de cazul Wounded Knee, care a respins 32 de cazuri fără judecare, susţinea că în (iuda istoriei „urâte" şi a „tratatelor marcate de duplicitate", doleanţele de suveranitate ale triburilor Lakota erau în „opoziţie clară" faţă de lege şi de deciziile Curţii

Supreme. Judecătorul Urbom arăta faptul că tratatele erau încadrate „de Constituţie cu acelaşi regim cu o lege dată de Congres, astfel că dacă un tratat şi o lege a Congresului se află în conflict, este aplicată cea mai recenta dintre ele". Pe scurt, spunea: „Legea spune că triburile de americani nativi nu au suveranitate deplină, nu au niciun fel de suveranitate externă, şi au doar un asemenea grad de suveranitate internă cât nu le-a fost interzis prin tratate sau printr-o lege a Congresului Statelor Unite." A doua perspectivă se conturează prin declaraţia ce aparţine lui Darrelle Dean (Dino) Butler, în primele sale remarci din timpul procesului său în cazul asasinării a doi agenţi FBI la Oglala:

Suntem membrii unei naţiuni suverane. Trăim sub legile noastre proprii, tribale şi naturale. Ne acceptăm şi ne respectăm liderii noştri tradiţionali precum şi pe cei aleşi. Tratatele care au fost instituite între naţiunea indiană şi guvernul Statelor Unite prevăd că avem dreptul de a trăi după propriile noastre legi pe teritoriile specificate tot de respectivele tratate. Legile Statelor Unite nu trebuie să interfereze cu cele ale naţionalităţilor noastre.

Conflictul celor două perspective asupra suveranităţii se reflectă şi in atitudinile celor două părţi, pe de o parte oficialii americani, iar pe de alta membrii comunităţii Sioux. Acest conflict se materializează în episodul Wounded Knee, relatat în Cartea I, recidivând în focurile de armă de la Oglala, detaliate în Cartea II.

Intervenţia agenţilor FBI şi BIA în problemele rezervaţiei se vede cel mai bine în timpul episoadelor de la Wounded Knee şi Oglala, dar nici nu încep şi nici nu se încheie cu acestea. Aceşti agenţi sunt prezentaţi în antiteză cu cei ai MIA, şi împreună cu membrii poliţiei, sunt deseori asociaţi cu fapte de injustiţie, hărţuire şi brutalitate. Acestea luau forme variate, de la intimidarea şi chiar agresarea indienilor suspecţi sau poate martori incomozi, până la încălcarea proprietăţii private, în căutarea unor potenţiali suspecţi:

în timpul unui contrainterogatoriu al apărării, Wilford „Wish" Drapera recunoscut fără ezitare că minţise în faţa înaltei Curţi în ianuarie în calitate de martor al acuzării în acel proces, cum că după ce a fost arestat în Arizona în ianuarie, ar fi fost izbit de o maşină, apoi încătuşat şi legat timp de trei ore pe un scaun în timp ce ar fi fost ameninţat cu acuzaţia de omor cu premeditare, până când a

acceptat să depună mărturiile necesare pentru proces despre crimele în cauză; cum că înainte de proces, ar fi spus avocaţilor apărării că Peltier, Robideau şi Butler erau în interiorul rezervaţiei când a început să se tragă;... şi că cea mai mare parte din mărturia sa s-ar fi bazat pe instrucţiunile date de agenţi FBI şi de avocatul Robert Sikma.

în dimineaţa aceea de 5 septembrie, s-a declanşat o operaţiune pe apă şi pe uscat odată cu răsăritul soarelui pe proprietăţile Crow Dog şi Running, în bătaia elicopterelor, copaci întregi fiind puşi la pământ. Peste 50 de agenţi FBI îmbrăcaţi în uniforme de luptă, cu patru elicoptere mari, vehicule militare, camioane, dube, maşini şi chiar şi bărci pneumatice – probabil pentru a împiedica eventuale evadări pe râul Litlle White River – au încercuit casele şi corturile strigând: „Suntem de la FBI! Ieşiţi cu mâinile sus!" Nimănui nu i-a fost permis să se îmbrace – chiar şi Crow Dog a fost luat gol puşcă – şi chiar şi copiii mici şi speriaţi erau aliniaţi la perete, apoi agenţii au răscolit şi distrus fiecare casă, fiecare cort, colibă sau maşină, de pe ambele proprietăţi.

La finele procesului de conspiraţie Dennis Banks – Russel Means, judecătorul federal Alfred Nichols a criticat sever agenţii FBI pentru comportamentul imoral de care au dat dovadă. Iniţial fusese de partea guvernului, declarându-şi „respectul" pentru FBI.

FBI de asemenea a fost acuzat că ar fi instigat conflictele dintre facţiunile indiene în rândul rezervaţiei, şi de a fi promovat violenţa. Este citat Dino Butler, unul din liderii MIA:

Poveştile care ajung la urechile oamenilor spun că de fapt în rezervaţie s-ar fi luptat indienii împotriva indienilor – ştiţi bine, Dick Wilson şi

12p N-J- Karolides, M. Bald & D.B. Sova

28 februarie 1973, câteva sute de oameni, inclusiv femei şi copii, şi-au stabilit caravana la Wounded Knee, ocupând respectivul teritoriu. Mai târziu, au dat un comunicat solicitând audieri referitoare la tratatele lor şi o investigaţie din partea BIA. Wounded Knee era a doua zi înconjurat de forţe armate ale FBI, ale Serviciului Şerifilor Statelor Unite, şi a poliţiei BIA, susţinute de oamenii lui Dick Wilson. Pe 9 mai, după mai multe încercări de negociere şi după schimburi de focuri care au dus la moartea unui tânăr indian,

incidentul lua sfârşit. „Puţinii indieni rămaşi în acea aşezare s-au predat şi au fost arestaţi de către guvernul Statelor Unite."

Procesele legate de Wounded Knee, în special cele ale lui Dennis Banks şi Russell Means, desfăşurate din ianuarie până în septembrie 1974, au căpătat o notorietate semnificativă. Acuzarea „respingând faptele trecute drept irelevante pentru acest caz, i-a descris pe cei doi lideri ca pe nişte criminali de rând care au invadat, terorizat şi jefuit o comunitate lipsită de apărare". La finele procesului care a durat opt săptămâni şi jumătate, acuzarea a chemat un martor surpriză, fostul membru al MIA, Louis Moves Camp, care „a adus exact acele completări care lipseau pledoariei acuzaţiei". Moves Camp a fost încredinţat agentului FBI David Price, care între 5 şi 10 august se întâlnise cu el zilnic şi care l-a însoţit între 13 şi 16 august, cea din urmă fiind ziua în care depunea mărturia. Aceasta din urmă precum şi rolul agentului Price, au fost îndelung contestate.

Poate mai grave decât minciunile lui Louis Moves Camps, erau concluziile previzibile pe care agenţii Williams şi Price le pregătiseră pentru mărturia falsă ce urma să fie depusă; sau, în cel mai bun caz, găsiseră povestea lui Camp atât de convenabilă, încât nu s-au mai obosit să vadă dacă este şi adevărată.

Pe deasupra, mai planau şi suspiciunile cum că agentul Price ar fi fost implicat în „muşamalizarea unei acuzaţii de viol" comis de Moves Camp în River Falls, Wisconsin, pe 14 august. Este citat unul din consultanţii juridici ai indienilor care spune: „Price poate fi foarte prietenos când vrea, şi te poate privi în ochi în timp ce te minte, ştiind că tu eşti conştient că minte – fără a se trăda prin vreun nenorocit de semn în privirea sa."

Atât Banks cât şi Means au fost achitaţi; pentru alţii s-a renunţat la acuzaţii, în timp ce câţiva au primit sentinţe neînsemnate. Dintre lideri,

1 1

li ui Crow Dog a fost încarcerat pentru câteva luni pentru incidentele rflred legate de Wounded Knee.

Ceva mai mult de doi ani mai târziu, pe 26 iunie 1975, au avut loc M himburile de focuri de la Oglala, mai exact de la proprietatea Jumping Huli. Focurile au început brusc, prinzându-i pe indieni

nepregătiţi. Doi Igenţi speciali detaşaţi pe acea proprietate au fost răniţi în timpul acesto-I i in scurt timp, aceştia au murit. Un tânăr indian a fost de asemenea U< is, după ce a fost împuşcat în frunte. Au fost trimise întăriri aparent în aiulorul indienilor, care au înconjurat zona imediat. Cu toate acestea, i' >|i, mai puţin unul – indianul ucis – au reuşit să scape.

Ce a urmat a fost o „investigaţie extraordinară" pentru crimă, în ca-ul decesului celor doi agenţi; moartea tânărului indian nu a fost luată în „iisiderare. Declaraţiile publice date celor mai importante ziare de pur-tltorii de cuvânt ai FBI şi de către procurorul general al statului Dakota de Sud, William Janklow (mustrat ulterior de către guvernatorul Richard i emp pentru declaraţiile sale inflamatoare), potrivit cărora trupurile I nţilor ar fi fost „ciuruite de gloanţe" şi că de asemenea maşinile ar fi i ' i „ciuruite de focuri de mitralieră" au orientat opinia publică împotriva MIA. (Fiecare dintre agenţi fusese de fapt lovit de trei ori.) Ofiţerii.(andalizaţi ai FBI au „răscolit... case fără mandat", au hărţuit, agresat şi miluit martori, şi folosind cuvintele Comisiei pentru Drepturi Civile a latelor Unite, au exagerat până când investigaţiile au luat „aspectul unei vendete..., unei invazii militare în toată regula". Se crede că şi agentul.pecial David Price ar fi fost implicat în acestea.

Sunt de asemenea relatate faptele fugarilor indieni, de la o tabără la ilia, de la o ascunzătoare la alta. Chiar unii oameni care nu fuseseră prezenţi la proprietatea Jumping Bull în acea nefericită dimineaţă erau daţi în urmărire drept membri MIA. Unul dintre aceştia, Anna Mae Aquash, murea într-un accident suspect de maşină, cu autor necunoscut. In cele din urmă, au fost identificate patru persoane drept înfăptuitori de (rimă cu premeditare: James Theodore Eagle, Darrele Dean Butler, Ro-bert Eugene Robideau şi Leonard Peltier. Iniţial, Peltier nu fusese încă arestat; a fost mai târziu reţinut în Canada şi extrădat cu documente falsi-licate, şi judecat separat.

Procesul inculpaţilor Butler şi Robideau a fost transferat din Rapid City, Dakota de Sud, în Cedar Rapids, lowa, pe motivul presiunii anti-indiene ce ar fi avut loc la locul iniţial stabilit. Procesul a început la «lata de 7 iunie 1976 şi s-a sfârşit la 16 iulie 1976, cu achitarea în toate cauzele discutate. în încheierea unei importante

mărturii a unui martor al acuzării în cadrul unui interogatoriu încrucişat (menţionat mai devreme în legătură cu manipularea martorilor de către FBI), a fost adus în instanţă următorul argument, de către avocatul apărării, în privinţa mărturiei lui David Price:

Dl William Kunstler: Vrem să arătăm că acest om a şi-a inventat mărturia. Că a instigat la sperjur martorii din procesele implicând indienii membri ai MIA. Că a fost principala sursă de martori, pe care acum nu îndrăznesc să îi mai cheme, şi de martori pe care îi cheamă acum în instanţă. John Stewart, Myrtle Poor Bear, Marvin Bragg, nu au fost chemaţi în instanţă; că acest om este cunoscut ca unul care inventează dovezi. Au chemat un martor ca [James] Harper [un alb care împărţise celula cu Dino Butler] şi consider că ne este permis să arătăm, prin apel la fapte, că acesta este modul în care ei îi pregătesc şi îi instruiesc pe martori, şi că instigă martorii la sperjur şi cheamă în instanţă martori care comit sperjur.

Cazul împotriva lui James Theodore Eagle a fost abandonat ca rezultat al deciziei de la Cedar Rapids, în schimb cel al lui Leonard Peltier a fost continuat la Fargo, Dakota de Nord. Procesul s-a încheiat pe 8 aprilie 1977, verdictul fiind cel de crimă cu premeditare (Autorul comentează cum că dacă şi acest caz ar fi fost judecat la Cedar Rapids, „pare aproape sigur că şi Peltier ar fi fost achitat" întrucât „nu existau dovezi cum că faptele sale ar fi fost diferite în vreun fel..."

Cartea III detaliază evadarea lui Peltier din închisoare, prinderea acestuia şi viaţa în penitenciarele federale. Două capitole investighează şi analizează dovezile aduse împotriva lui Peltier. Un al treilea capitol, care include un interviu telefonic cu agentul special David Price, analizează situaţia unui martor potenţial al acuzării, Myrtle Lulu Poor Bear, pe care Price l-ar fi manipulat. Sunt de asemenea câteva capitole despre „adevăratul inamic" al indienilor, adică „statul corporatist", acea „coaliţie dintre mari întreprinzători privaţi şi guvern care dorea să exploateze ultima mare rezervaţie indiană de pe Coasta de Vest"; şi altele despre încercarea indienilor din aprilie 1981 de a-şi recupera drepturile de proprietate asupra regiunii Black Hills, a locurilor sacre Paha Sapa, prin ocuparea de porţiuni din acestea.

ISTORICUL CENZURII

Autorul şi editorul cărţii *In the Spirit of the Crazy Horse* au fost implicaţi în două procese de calomnie, la două luni după publicarea cărţii, in 1983, intentate de William Janklow, pe atunci guvernator al statului Dakota de Sud, respectiv de David Price, agent special FBI. Peter M.itthiessen, în epilogul său la a doua ediţie, lansată după proces, arăta (ă presupusese că de fapt „chiar FBI ar fi sponsorizat procesul lui Price, pentru a da cât de cât o idee de credibilitate procesului lui Janklow" în-tmcât „Price îmi mărturisise în timpul lungului interviu pe care l-am avut CU el, că el nu mişca niciun deget fără aprobarea superiorilor săi, şi întrucât din salariul lui de agent FBI nu ar fi putut plăti avocaţii foarte noto-iii pe care Price îi desemnase". Cu totul, au fost emise opt decizii, în opt ani de judecată.

în aprilie 1983, guvernatorul Janklow solicita librăriilor din Rapid < ity şi Sioux Falls (declarând că va solicita tuturor librăriilor din Dakota de Sud) să retragă de la vânzare cartea *In the Spirit of the Crazy Horse*, pentru că ar fi conţinut calomnii şi fragmente defăimătoare la adresa sa. „Nimeni nu are dreptul să publice minciuni şi sa mă insulte pe mine personal sau pe familia mea." Cu toate că Janklow susţinea că va intenta procesul ca persoană fizică, câţiva dintre librarii atenţionaţi au declarat i i acesta îi contactase din partea autorităţii pe care o conducea; unul din apeluri fusese făcut chiar de secretarul lui Janklow. Unele librării au retras cărţile; altele însă, nu. Deloc surprinzător, scandalul a făcut ca vânzările să crească considerabil.

Janklow a intentat un proces, la 19 mai 1983, solicitând daune de.'4 milioane de dolari, împotriva editurii Viking Press, a lui Matthiessen şi împotriva a trei librării. Janklow susţinea că textul îl prezenta drept „decadent din punct de vedere moral, beţiv, rasist şi bigot, şi ca duşman al mediului înconjurător". Mai considera că relatarea lui Matthiessen privind evenimentele, cum că ar fi violat o adolescentă indiană în 1967, piecum şi acuzaţiile aduse de către MIA au fost „inventate ori fără niciun lei de atenţie pentru adevăr, ori cu rea voinţă". Toate relatările despre mărturiile împotriva sa au fost făcute pentru a „prezenta o imagine falsă,a defăimătoare". Mai mult, el spunea că trei investigaţii federale ajunseseră la concluzia că

acuzaţiile de viol erau neîntemeiate.

La 2 septembrie 1983, judecătorul John B. Jones a respins o solicita-ie din partea avocaţilor apărării de mutare a cauzei de la tribunalul statal din Dakota de Sud la un tribunal federal. Apărătorii au invocat faptul că Janklow indusese librăriile în proces, în mod deliberat, pentru a putea menţine procesul în cadrul acelui tribunal. Era aşteptată o eventuală părtinire în favoarea lui Janklow la nivelul statului Dakota de Sud, unde acesta era guvernator.

Pe 6 februarie 1984, librăriile au înaintat un memorandum comun la judecătorul Gene Paul Kean28 pentru a respinge acuzaţiile. Acestea susţineau că legea nu solicitase niciodată librarilor să examineze acurateţea datelor conţinute de cărţile pe care le vindeau. Mai mult, nicio decizie care să certifice faptul că pasajele în cauză conţineau într-adevăr calomnii nu fusese dată, şi nicio înştiinţare care să anunţe aceasta nu fusese înaintată librăriilor.

Pentru susţinerea cauzei librarilor, *Freedom to Read Foundation* a emis o scrisoare *amicus curiae*, în care se menţiona că dacă:

Contestaţia lui Janklow ar fi fost acceptată, toate librăriile, toate bibliotecile, şi alţi distribuitori pasivi de informaţii s-ar confrunta cu o decizie de tip Hobson29: ori ar începe să examineze acurateţea oricărei cărţi care ar putea fi controversată şi s-ar pregăti pentru a-şi susţine concluziile în faţa tribunalului, ori ar accepta orice contestaţie din partea unui cititor nemulţumit, şi să retragă cartea până ce nemulţumirea ar fi rezolvată, în caz că ar fi vreodată rezolvată.

Nu este necesar prea mult simţ vizionar pentru a vedea ce decizie trebuie să fie luată şi va fi luată. Librarii şi bibliotecarii pur şi simplu nu au resursele necesare să întreprindă o examinare profundă a fiecărei publicaţii pe care o distribuie... [astfel] singurul mod în care librarii, bibliotecarii şi alţi distribuitori pasivi de materiale literare şi-ar putea reduce riscul unui litigiu şi al unei trageri la răspundere, ar fi respingerea categorică a oricărei opere ce ar putea stârni o controversă publică...

Aceasta nu numai că vine în contradicţie cu Primul Amendament, dar este şi de neimaginat într-o societate bazată pe domnia legii... Pericolul auto-cenzurii poate fi evitat doar punând

semnul egal între „responsabilitate” şi „autoritate”. Daunele pentru calomnie trebuie imputate celor care se fac vinovaţi de ea... A acuza librarii în acest caz, ar însemna că a exercita drepturile prevăzute de Primul Amendament (onstituie o calomnie.

O societate care permite sistemului său judiciar să ajungă un instrument de intimidare nu poate fi un stat de drept. Şi, după cum comenta judecătorul Curţii Supreme Brandeis, instituirea tăcerii prin lege constituie un exemplu de represiune în cea mai pură formă. Remediul pentru calomnie nu înseamnă dreptul de a închide târgul de idei atunci când vrea cineva.

Librăriile au avut succes în cererea lor de fi excluse din procesul de Ialomnie, la 25 iunie 1986, judecătorul Kean admiţând moţiunea apărăţii. Luând în considerare reputaţia autorului, care nu era un căutător de lenzaţional sau de scandal, şi reputaţia asemănătoare a editorului, jude-I âiorul declara:

Acuzarea librarilor şi a distribuitorilor cărţii de faptul că nişte cărţi exprimă păreri ce pot fi false, nu este adecvată... Dacă oricine se simte calomniat într-un material literar ar putea opri distribuţia acestuia într-o asemenea manieră, un efect de intimidare asupra librăriilor şi al editorilor s-ar face imediat simţit.

Janklow nu a atacat această decizie.

între timp, pe 13 iulie 1984, judecătorul Kean a emis o declaraţie legata de moţiunea înaintată de Matthiessen şi de editura Viking Press, de a se renunţa la întreg procesul. El a considerat relatările istorice ale lui Matthiessen ca fiind corecte, echilibrate şi aflate sub semnul doctrinei „neutralităţii reportajului” („o viitoare doctrină din Primul Amendament care protejează reportajele în faţa unor eventuale acuzaţii”). Mai mult, Kean adăuga: „A sili, cu riscul unor acuzaţii substanţiale, un scriitor să determine responsabilitatea unei organizaţii sau a unui martor ar avea în mod indubitabil un efect de intimidare asupra procesului de diseminare a informaţiilor.” De asemenea, acesta susţinea că Matthiessen are dreptul să îl critice pe Janklow în cartea sa, acesta din urmă fiind implicat într-o controversă de natură publică.

Apelul lui Janklow la decizia lui Kean a avut loc la data de 11 decembrie 1985, când Curtea Supremă din Dakota de Sud a respins decizia iniţială, refuzând să adopte doctrina „neutralităţii

reportajului" din Dakota de Sud la un tribunal federal. Apărătorii au invocat faptul că Janklow indusese librăriile în proces, în mod deliberat, pentru a putea menţine procesul în cadrul acelui tribunal. Era aşteptată o eventuală părtinire în favoarea lui Janklow la nivelul statului Dakota de Sud, unde acesta era guvernator.

Pe 6 februarie 1984, librăriile au înaintat un memorandum comun la judecătorul Gene Paul Kean28 pentru a respinge acuzaţiile. Acestea susţineau că legea nu solicitase niciodată librarilor să examineze acurateţea datelor conţinute de cărţile pe care le vindeau. Mai mult, nicio decizie care să certifice faptul că pasajele în cauză conţineau într-adevăr calomnii nu fusese dată, şi nicio înştiinţare care să anunţe aceasta nu fusese înaintată librăriilor.

Pentru susţinerea cauzei librarilor, *Freedom to Read Foundation* a emis o scrisoare *amicus curiae*, în care se menţiona că dacă:

Contestaţia lui Janklow ar fi fost acceptată, toate librăriile, toate bibliotecile, şi alţi distribuitori pasivi de informaţii s-ar confrunta cu o decizie de tip Hobson29: ori ar începe să examineze acurateţea oricărei cărţi care ar putea fi controversată şi s-ar pregăti pentru a-şi susţine concluziile în faţa tribunalului, ori ar accepta orice contestaţie din partea unui cititor nemulţumit, şi să retragă cartea până ce nemulţumirea ar fi rezolvată, în caz că ar fi vreodată rezolvată.

Nu este necesar prea mult simţ vizionar pentru a vedea ce decizie trebuie să fie luată şi va fi luată. Librarii şi bibliotecarii pur şi simplu nu au resursele necesare să întreprindă o examinare profundă a fiecărei publicaţii pe care o distribuie... [astfel] singurul mod în care librarii, bibliotecarii şi alţi distribuitori pasivi de materiale literare şi-ar putea reduce riscul unui litigiu şi al unei trageri la răspundere, ar fi respingerea categorică a oricărei opere ce ar putea stârni o controversă publică...

28 De la Circuit Court of the Second Judicial Circuit in Sioux Falls (n.tr.).

29 Hobson's choice – decizia de a accepta ceea ce le este oferit, sau de a nu mai primi nimic (n.tr.).

Aceasta nu numai că vine în contradicţie cu Primul Amendament, dar este şi de neimaginat într-o societate bazată pe

domnia legii... Pericolul auto-cenzurii poate fi evitat doar punând semnul egal între „responsabilitate” şi „autoritate”. Daunele pentru calomnie trebuie imputate celor care se fac vinovaţi de ea... A acuza librarii în acest caz, ar însemna că a exercita drepturile prevăzute de Primul Amendament constituie o calomnie.

O societate care permite sistemului său judiciar să ajungă un instrument de intimidare nu poate fi un stat de drept. Şi, după cum comenta judecătorul Curţii Supreme Brandeis, instituirea tăcerii prin lege constituie un exemplu de represiune în cea mai pură formă. Remediul pentru calomnie nu înseamnă dreptul de a închide târgul de idei atunci când vrea cineva.

Librăriile au avut succes în cererea lor de fi excluse din procesul de I alomnie, la 25 iunie 1986, judecătorul Kean admiţând moţiunea apărăţii. Luând în considerare reputaţia autorului, care nu era un căutător de senzaţional sau de scandal, şi reputaţia asemănătoare a editorului, judeâtorul declara:

Acuzarea librarilor şi a distribuitorilor cărţii de faptul că nişte cărţi exprimă păreri ce pot fi false, nu este adecvată... Dacă oricine se simte calomniat într-un material literar ar putea opri distribuţia acestuia într-o asemenea manieră, un efect de intimidare asupra librăriilor şi al editorilor s-ar face imediat simţit.

Janklow nu a atacat această decizie.

între timp, pe 13 iulie 1984, judecătorul Kean a emis o declaraţie legată de moţiunea înaintată de Matthiessen şi de editura Viking Press, do a se renunţa la întreg procesul. El a considerat relatările istorice ale lui Matthiessen ca fiind corecte, echilibrate şi aflate sub semnul doctrinei „neutralităţii reportajului” („o viitoare doctrină din Primul Amendament (are protejează reportajele în faţa unor eventuale acuzaţii”). Mai mult, Kean adăuga: „A sili, cu riscul unor acuzaţii substanţiale, un scriitor să determine responsabilitatea unei organizaţii sau a unui martor ar avea în mod indubitabil un efect de intimidare asupra procesului de diseminare a informaţiilor.” De asemenea, acesta susţinea că Matthiessen are dreptul să îl critice pe Janklow în cartea sa, acesta din urmă fiind implicat într-o controversă de natură publică.

Apelul lui Janklow la decizia lui Kean a avut loc la data de 11 decembrie 1985, când Curtea Supremă din Dakota de Sud a respins

decizia iniţială, refuzând să adopte doctrina „neutralităţii reportajului" întrucât aceasta nu fusese votată încă de Curtea Supremă. Astfel, decizia a fost de returnare a cazului către tribunal, solicitându-i lui Kean să înceapă procesul şi să examineze dovezile lui Janklow împotriva lui Matthiessen şi a editurii Viking.

O a doua respingere a cazului lui Janklow a avut loc pe 2 iunie 1989 la tribunalul din Sioux Falls, acelaşi judecător Kean susţinând că „în niciun caz cele scrise despre Janklow nu pot fi considerate un atac la adresa unui oficial SUA. Avocaţii apărări au pus la dispoziţie dovezi pentru a susţine ideile cărţii, într-o compilaţie vastă a lui Matthiessen, însoţită de câteva pasaje relevante, însumând 1 200 de pagini. Apelul făcut de Janklow a fost respins de Curtea Supremă din Dakota de Sud, cu un vot de 4 la 1, majoritatea invocând prevederi din Primul Amendament.

Acest proces s-a încheiat oficial în octombrie 1990, când au expirat cele 90 de zile în care Janklow putea să facă apel la Curtea Supremă a Statelor Unite.

Agentul Special David Price a înaintat plângerea sa de calomnie în ianuarie 1984, la tribunalul din Rapids City, Dakota de Sud, solicitând daune de 25 de milioane de dolari. Price susţinea că ar fi fost defăimat prin acuzaţiile lui Matthiessen cum că el şi alţi agenţi FBI ar fi fost implicaţi în activităţi ilegale care ar fi condus la izbucnirea unor schimburi de focuri între agenţii FBI şi membrii MIA din rezervaţia Pine Ridge. în mod special, se opunea acuzaţiilor potrivit cărora „agenţii FBI ar fi solicitat martorilor să comită sperjur şi ar fi obstrucţionat justiţia în cazul Peltier..; ar fi fost rasişti şi ucigaşi, ar fi fost corupţi şi cruzi în relaţia lor cu indienii din rezervaţie". Mai mult, a încercat să atace sursele lui Matthiessen declarând că proveneau de la membri MIA, condamnaţi deja în urma incidentelor de la Wounded Knee. De asemenea, Price respingea acuzaţiile prezente în carte cum că rezultatul procesului în cazul Peltier ar fi fost nedrept, din cauza influenţei FBI.

în februarie 1985, judecătorul Merton B. Tice Jr. a considerat că procesul nu ar fi de competenţa tribunalului din Dakota de Sud, întrucât editura Viking nu avea suficiente legături cu statul Dakota de Sud; astfel că dacă Price ar fi suferit într-adevăr o nedreptate, aceasta nu fusese comisă în Dakota de Sud.

La nivel federal, judecătoarei federal Diana Murphy, de la Curtea Districtuală din Minneapolis, în ianuarie 1986 a respins trei din cele patru cauze înaintate de Price. Cea mai importantă dintre cele respinse a fost acuzaţia de „calomnie de grup", opinând că pasajele critice la adresa

I UI l-ar fi defăimat pe Price personal. Respingerea cauzelor de către ju-de< ătoarea Murphy, indica faptul că sub „aceste circumstanţe contextul publicării trebuie să ridice o prezumţie rezonabilă de aluzie personală". Referitor la cauzele menţinute, judecătorul i-a acordat lui Price doi ani de investigaţii. Apoi, la 13 ianuarie 1988, a dat curs unei moţiuni de n'spingere şi a cauzei menţinute. Judecătorul Murphy a recunoscut drep-inl unui „autor de a emite o părere personală părtinitoare în legătură cu Mmeni sau evenimente". Mai mult, a adăugat că „declaraţiile considerata de către Price drept defăimătoare erau de fapt nişte opinii şi erau per-mise de constituţie. Cu privire la declaraţiile faptice despre Price însuşi, judecătorul nu a considerat că ar fi fost false, iar cele care erau false nu i m false în mod intenţionat sau maliţios.

„Cartea tratează evenimente istorice, dar o face dintr-o perspectivă toarte clar intenţionată. Tonul şi stilul cărţii sugerează că declaraţiile mise ţin de opinie"; autorul încearcă să îi convingă pe cititori că are dreptate în cauza pe care o prezintă. Murphy scria: „Comportamentul agenţilor FBI exercitându-şi autoritatea federală este un subiect de interes public", iar multe din declaraţii sunt critici la adresa guvernului: „*In the i<irit of the Crazy Horse* reprezintă exact libertatea de expresie chiar şi mi faţa guvernului, adică este exact acel tip de expresie pe care părinţii I *artei Drepturilor* au dorit să o protejeze. Criticile la adresa guvernului unt în primul rând protejate de Primul Amendament". De asemenea, Murphy afirma că „Viking a înţeles că editurile responsabile au datoria de a publica lucrări controversate, dar importante".

Price a făcut apel la decizia Curţii Federale. Decizia unanimă a Cur-|il de Apel a Statelor Unite, pe 7 august 1989, a acordat câştig de cauză lui Matthiessen şi editurii, reconfirmând toate deciziile judecătoarei Murphy. Decizia a recunoscut de fapt că „propoziţiile contestate erau ptotejate de constituţie în calitate fie de opinii, fie de «reportaj neutru» în i are autorul transmite părerile altora.

Judecătorul Gerald Heaney, con-i luzionând pentru completul de judecată, a invocat un precedent din i%4, cazul *The New York Times v. Sullivan*:

Factorul determinant în analiza Curţii este protecţia dreptului de a critica oficiali şi a dreptului la expresie de natură politică. Decizia în cazul *New York Times* a fost bazată pe trei adevăruri despre exprimarea publică. în primul rând, declaraţii false vor apărea întotdeauna în timpul unei dezbateri politice viguroase. în al doilea rând, fără protejarea chiar şi a declaraţiilor false, ar fi instituită o autocenzură distructivă. în al treilea rând, *deciziile legale în cazuri de defăimare trebuie să îi protejeze pe acuzaţi de autocenzură iminentă ameninţării unui eventual litigiu*. Curtea a decis că dezbaterile care ţin de treburile publice „ar trebui să fie libere, robuste şi deschise... chiar dacă pot apărea atacuri vehemente, caustice şi uneori neplăcute la adresa guvernului. [Fraza scrisă cu italice, a fost subliniată de Martin Garbus, avocatul apărării în cazurile lui Matthiessen şi al editurii Viking.]

în timp ce Price invoca o lege veche care spunea că repetarea unei acuzaţii false, chiar şi împotriva unui oficial guvernamental, constituia calomnie, Matthiessen a răspuns că nu era numai necesar să fie prezentată şi poziţia indienilor, dar că unele dintre acuzaţiile acestora erau chiar adevărate. Mai mult, distincţia dintre „martori responsabili" şi cei denumiţi de către Price „de stânga", adică între surse „bune" şi surse „rele" nu a fost acceptată.

în concluzie, judecătorul Heaney a reiterat concluzia judecătoarei Murphy cum că până şi un oficial guvernamental poate fi subiectul unor păreri critice – dacă ar fi suprimate, dezbaterile de interes public ar fi inhibate indiscutabil:

Uneori este greu să scrii despre subiecte controversate, fără a deveni pe parcurs şi tu un subiect controversat. în acest context, am decis că de fapt Constituţia cere mai *multă* libertate de expresie şi nu mai *puţină*. Decizia noastră este o anomalie în zilele noastre când judecarea unei ofense se concentrează din ce în ce mai mult pe a afla dacă a existat sau nu o lezare, pentru că în cazul nostru, am căutat cu atenţie o greşeală şi am ignorat anumite lezări care au fost aduse. Dar o lezare şi mai mare trebuie luată în considerare, şi anume paguba care este făcută fiecărui cetăţean american când o carte este

retrasă de pe rafturi, ca în acest caz, sau când o idee nu este difuzată.

în întregimea sa, cartea *In the Spirit of the Crazy Horse*, se concentrează mai mult asupra unor instituţii publice şi asupra unor forţe sociale, decât asupra vreunui oficial. Sentimentele exprimate sunt de dezbătut. Iar noi suntem de părere că dezbaterea trebuie lăsată să continue.

Price a făcut două tentative de apel la Curtea Supremă a Statelor Unite, pentru a schimba decizia Curţii de Apel. Price declara în plângerea sa că decizia Curţii de Apel, „stabilise o piedică insurmontabilă" în fa(a cazurilor de calomnie. „Orice autor cu un dram de viclenie poate publica în mod intenţionat acuzaţii false... sau poate include elemente adiţionale în mod viclean în favoarea acuzaţiilor sale defăimătoare... şi Kte în totalitate protejat de doctrina opiniei." Curtea Supremă a refuzat Ifi admită cazul, lăsând intacte deciziile Curţii de Apel. Ultima decizie a < iuţii Supreme datează din în ianuarie 1990.

în afara primelor 35 000 de exemplare, cartea a fost indisponibilă pentru cititori, începând cu momentul primului proces în 1983. A fost republicată în 1991.

JOHNNY ŞI-A LUAT PUŞCA (JOHNNY GOTHISGUN)

Autor: *Dalton Trumbo*

Data şi locul publicării iniţiale: 7 939, *Statele Unite Editura*: *Lippincott Forma literară*: *roman*

REZUMAT

Romanul *johnny Got His Gun* are două părţi: Cartea I, „Morţii" şi < artea a ll-a, „Viii". Prima parte, structurată pe capitole cuprinzând planuri care alternează între prezent şi trecut, îl prezintă pe protagonist, l< 'Im Bonham, încercând să accepte şi să înţeleagă situaţia în care se află. A doua parte, se concentrează asupra prezentului, cu toate că sunt făcute |l referiri la trecut. Romanul este scris la persoana întâi ca un monolog extins – gândurile relatând amintirile şi halucinaţiile protagonistului.

Era cea mai asemănătoare fiinţă posibilă cu un mort printre vii. Era un mort cu o minte care încă mai putea gândi. Ştia toate răspunsurile pe care morţii le află, dar pe care nu le pot gândi. Putea vorbi din partea morţilor, pentru că era unul dintre ei.

Aceste gânduri prezentate către finele Cărţii I reflectă

atitudinea şi lituaţia lui Joe. A avansat mult de la starea de confuzie şi semiconştienţă din primul capitol. începe să înţeleagă că a fost grav rănit şi că este surd, dar că este viu, pe patul unui spital. în capitolele ce se succed, începe să işi dea seama că îşi pierduse ambele braţe, şi de asemenea ambele picioare. în cele din urmă, află că nu mai are nici gură, nici limbă, nu are nici nas şi că este orb.

Trauma şi teroarea acestor descoperiri sunt ca un coşmar; uneori Joe crede că visează, distingând cu greu momentele în care este treaz de cele în care doarme. Coşmarurile îl sperie, dar realitatea îl sperie parcă şi mai tare.

Câteva capitole constituie amintirile lui Joe despre trecut, şi despre destinul său de om simplu – normalitatea vieţii sale şi dragostea familiei – adolescenţa sa vioaie, precum şi începutul maturităţii. Viaţa sa de zi cu zi face de asemenea parte din amintirile sale: cântecul mamei în timp ce pune gem în borcane, mirosul şi gustul hamburgerilor calzi, vacanţele la pescuit cu tatăl său, dragostea iubitei sale. Până la sfârşitul Cărţii I, Joe îşi recapătă sensibilitatea şi caracterul. Pe măsură ce amintirile i se descâlcesc şi se limpezesc, el îşi recapătă sănătatea mintală.

în Cartea I se conturează o atitudine persistentă împotriva războiului. Este prima dată introdusă în Capitolul 2: „Se întinse şi spunea, Joe, Joe acesta nu este locul tău. Acest război nu e pentru tine. Acesta nu este problema ta. Ce îţi pasă ţie de răspândirea democraţiei în lume?" Capitolul 10, un lung şir de exerciţii de conştiinţă, denunţă războiul vorbelor goale: libertate, onoare, demnitatea în faţa morţii. Morţii renunţă la acestea, pentru că ei au murit „tânjind după figura unui prieten... gemând şi suspinând pentru viaţă." Joe ştie acestea, întrucât este „cea mai asemănătoare fiinţă posibilă cu un mort printre vii".

în Cartea a ll-a, Joe încearcă să îşi menţină controlul asupra memoriei, încercând pe deasupra să şi înţeleagă unde se află. încearcă să îşi exerseze mintea, începând cu re-amintirea numerelor, a unor citate şi a cărţilor, să perceapă trecerea timpului. într-un moment de amărăciune, Joe rezolvă această problemă conştientizând apropierea serii, reuşind apoi să-şi amintească şi ce înseamnă răsăritul. începe să marcheze timpul, numărând zilele şi anii.

îşi antrenează de asemenea simţul percepţiei, până când reuşeşte chiar să ştie cine se află lângă el, numai după vibraţiile pe care acesta le produce. O mare nedumerire îl cuprinde când într-o zi în cel de-al patrulea an de spitalizare, un grup mare de oameni vin să îl viziteze, dar nedumerirea se transformă rapid în mânie, când îşi dă seama că i-a fost acordată o decoraţie. Mânia lui îl face să îşi amintească de comunicaţiile fără fir din unitatea militară, încercând să bată în pernă cuvântul „SOS", folosind codul Morse.

Câteva luni mai târziu, o asistentă medicală suplinitoare recunoaşte codul, şi îşi dă seama de încercarea lui Joe de a comunica. Bucuria sa de

700 de *cărţi interzise* ^ ^

scadă", din cauza mesajului său anti-război. „Mişcările fasciste şi antisemite făceau mari presiuni pentru o pace timpurie, susţinând că lui Hitler trebuie să îi fie oferită o pace condiţionată." Indivizii cu asemenea con vingeri susţineau că evreii, comuniştii şi bancherii internaţionali ar fi suprimat romanul. Trumbo era nemulţumit de faptul că romanul său era folosit atât de mult de aceste grupuri; astfel că trecuse din tabăra anti-război, într-una a susţinătorilor „militanţi ai războiului".

în 1947, Trumbo a fost pus pe o listă neagră a guvernului, ca membru al Hollywood Ten30. înscris în Partidul Comunist încă din 1943 (părăsindu-l în 1948) pe când Statele Unite şi URSS erau aliaţi, Trumbo era unul dintre militanţii activi ai acestuia. Ca atare, deloc surprinzător, a primit o citaţie din partea Comitetului Camerei Reprezentanţilor pentru Activităţi Anti-Americane, la Washington D.C, pe 23 octombrie 1947. Audierile se concentrau asupra „infiltrărilor comuniste din industria americană de film": se suspecta că dogma şi propaganda comuniste ar fi pătruns în scenariile filmelor. Acuzaţii au invocat bineînţeles ideea libertăţii de expresie. Datorită refuzului lui Trumbo de a da explicaţii în legătura cu apartenenţa sa la Partidul Comunist şi la Asociaţia Scenariştilor de la Hollywood, acesta a fost acuzat de către membrii comitetului „de sfidare a Camerei Reprezentanţilor din Statelor Unite". Toţi cei zece membri ai grupului acuzaţi de sfidare a curţii au fost condamnaţi la închisoare; Trumbo a fost condamnat la un an închisoare, dar a stat în detenţie timp de zece luni, începând cu 7 iunie 1950.

în ciuda dezminţirii unor activităţi anti-americane a scenariştilor implicaţi, industria filmului a alcătuit în noiembrie 1947 celebrul Acord Waldorf, care de fapt, îi declara pe cei din Hollywood Ten dar şi pe alţii, ca fiind „nedoriţi în industria filmului". Cei zece au contestat decizia la Curtea Supremă, cazul fiind însă respins. Trumbo se referea la această situaţie ca la o manifestare internă a Războiului Rece aflat atunci în desfăşurare. „Suntem împotriva Uniunii Sovietice în politica noastră externă, şi suntem împotriva oricărei forme de socialism sau comunism în afacerile interne. Această stare de opoziţie a devenit cheia de înţelegere a existenţei noastre ca naţiune."

30 Grupul celor zece – zece personalităţi de la Hollywood acuzate de propagandă comunistă (n.tr.).

înainte şi după încarcerarea sa, Trumbo a lucrat din umbră sub pseudonim la o serie de filme. în 1957 a câştigat premiul Oscar pentru cel

Imn scenariu, pentru filmul *The Brave One*, sub pseudonimul Roi» m Rich; acest premiu a marcat „începutul sfârşitului pentru lista nea-i i potrivit lui Cook, listă care la acea vreme afecta orice scenarist implicat în „vânătoarea de vrăjitoare" a senatorului republican Joe li1 arthy. Cook îl citează pe Trumbo spunând că din cauza faptului că mulţi scenarişti lucrau pe piaţa neagră sub nume false, „niciun generic di final al filmelor apărute între 1947 şi 1960 nu poate fi considerată măcar aproape de realitate". Cook de asemenea îi atribuie lui tiuinbo un rol important în desfiinţarea listei negre în 1960: A fost o I.unpanie deliberată personală în mass-media... o cruciadă, o vendetă".

lohnny Got His Gun a fost cenzurată şi în şcoli: în regiunea iidwest (1973) pentru vulgaritatea incidentelor şi a limbajului; în Iii liigan (1977) pentru blasfemie, detalii şocante despre o fiinţă umană. Idei nepatriotice şi anti-americane, şi pasaje cu conotaţii sexuale; în Wisconsin (1977) pentru blasfemie; în Texas (1977) pentru idei nepatrio-Uce şi anti-americane; în Colorado în 1977 pentru descrierea personajului principal după ce a fost mutilat în război; în California (1977) pentru limbaj şi anumite pasaje cu conotaţii sexuale; în Wisconsin (1982) penii ii atitudine anti-război; în Vermont şi Illinois (1982) pentru prea multă violenţă.

LUPTA MEA (MEIN KAMPF)

Autor: *Adolf Hitler*

Data şi locul publicării iniţiale: *1925*, *Germania*; *1933*, *Statele Unite Edituri*: *Eher Verlag*; *Houghton Mifflin* Formă literară: biografie

REZUMAT

Zbuciumat şi sărac în tinereţe, optimist dar deseori dezamăgit în adolescenţă, ambiţios şi devotat spre maturitate, viaţa lui Adolf Hitler icflectă titlul lucrării care în traducere înseamnă *Lupta mea*. în ciuda victoriilor repurtate până a ajuns la putere şi în timpul cât a fost fuhrer, I litler a avut mult neîmpliniri; succesele însă sunt însă rezultatul clar al ambifiei şi voinţei de a-şi vedea un „vis" împlinit, cu toate că o mare parte din el era şi s-a dovedit a fi până la urmă un coşmar.

scadă", din cauza mesajului său anti-război. „Mişcările fasciste şi antisemite făceau mari presiuni pentru o pace timpurie, susţinând că lui Hitler trebuie să îi fie oferită o pace condiţionată." Indivizii cu asemenea convingeri susţineau că evreii, comuniştii şi bancherii internaţionali ar fi suprimat romanul. Trumbo era nemulţumit de faptul că romanul său era folosit atât de mult de aceste grupuri; astfel că trecuse din tabăra anti-război, într-una a susţinătorilor „militanţi ai războiului".

în 1947, Trumbo a fost pus pe o listă neagră a guvernului, ca membru al Hollywood Ten30. înscris în Partidul Comunist încă din 1943 (părăsindu-l în 1948) pe când Statele Unite şi URSS erau aliaţi, Trumbo era unul dintre militanţii activi ai acestuia. Ca atare, deloc surprinzător, a primit o citaţie din partea Comitetului Camerei Reprezentanţilor pentru Activităţi Anti-Americane, la Washington D.C, pe 23 octombrie 1947. Audierile se concentrau asupra „infiltrărilor comuniste din industria americană de film": se suspecta că dogma şi propaganda comuniste ar fi pătruns în scenariile filmelor. Acuzaţii au invocat bineînţeles ideea libertăţii de expresie. Datorită refuzului lui Trumbo de a da explicaţii în legătura cu apartenenţa sa la Partidul Comunist şi la Asociaţia Scenariştilor de la Hollywood, acesta a fost acuzat de către membrii comitetului „de sfidare a Camerei Reprezentanţilor din Statelor Unite". Toţi cei zece membri ai grupului acuzaţi de sfidare a curţii au fost condamnaţi la închisoare; Trumbo a fost condamnat la un an închisoare, dar a stat

în detenţie timp de zece luni, începând cu 7 iunie 1950.

În ciuda dezminţirii unor activităţi anti-americane a scenariştilor implicaţi, industria filmului a alcătuit în noiembrie 1947 celebrul Acord Waldorf, care de fapt, îi declara pe cei din Hollywood Ten dar şi pe alţii, ca fiind „nedoriţi în industria filmului". Cei zece au contestat decizia la Curtea Supremă, cazul fiind însă respins. Trumbo se referea la această situaţie ca la o manifestare internă a Războiului Rece aflat atunci în desfăşurare. „Suntem împotriva Uniunii Sovietice în politica noastră externă, şi suntem împotriva oricărei forme de socialism sau comunism în afacerile interne. Această stare de opoziţie a devenit cheia de înţelegere a existenţei noastre ca naţiune."

nltâZt')Ce'°r ^ „ Z6Ce PerSOnaMtăâi de,a H°"ywood acuzate de propagandă comuânainte şi după încarcerarea sa, Trumbo a lucrat din umbră sub pseudonim la o serie de filme. în 1957 a câştigat premiul Oscar pentru cel mai bun scenariu, pentru filmul *The Brave One*, sub pseudonimul Ro-bert Rich; acest premiu a marcat „începutul sfârşitului pentru lista neagră", potrivit lui Cook, listă care la acea vreme afecta orice scenarist implicat în „vânătoarea de vrăjitoare" a senatorului republican Joe McCarthy. Cook îl citează pe Trumbo spunând că din cauza faptului că mulţi scenarişti lucrau pe piaţa neagră sub nume false, „niciun generic de final al filmelor apărute între 1947 şi 1960 nu poate fi considerată nici măcar aproape de realitate". Cook de asemenea îi atribuie lui Irumbo un rol important în desfiinţarea listei negre în 1960: A fost o „campanie deliberată personală în mass-media... o cruciadă, o vendetă".

Johnny Got His Gun a fost cenzurată şi în şcoli: în regiunea Midwest (1973) pentru vulgaritatea incidentelor şi a limbajului; în Michigan (1977) pentru blasfemie, detalii şocante despre o fiinţă umană, idei nepatriotice şi anti-americane, şi pasaje cu conotaţii sexuale; în Wisconsin (1977) pentru blasfemie; în Texas (1977) pentru idei nepatriotice şi anti-americane; în Colorado în 1977 pentru descrierea personajului principal după ce a fost mutilat în război; în California (1977) pentru limbaj şi anumite pasaje cu conotaţii sexuale; în Wisconsin (1982) pentru atitudine anti-război; în Vermont şi Illinois (1982) pentru prea multă violenţă.

LUPTA MEA (MEIN KAMPF)

Autor: *Adolf Hitler*

Data şi locul publicării iniţiale: 7 925, *Germania*; 7 *933*, *Statele Unite Edituri*: *Eher Verlag*; *Houghton Mifflin* Formă literară: biografie

REZUMAT

Zbuciumat şi sărac în tinereţe, optimist dar deseori dezamăgit în adolescenţă, ambiţios şi devotat spre maturitate, viaţa lui Adolf Hitler reflectă titlul lucrării care în traducere înseamnă *Lupta mea*. în ciuda victoriilor repurtate până a ajuns la putere şi în timpul cât a fost fuhrer, Hitler a avut mult neîmpliniri; succesele însă sunt însă rezultatul clar al ambiţiei şi voinţei de a-şi vedea un „vis" împlinit, cu toate că o mare parte din el era şi s-a dovedit a fi până la urmă un coşmar.

700 de *cărţi interzise*

11 Hitler: *Drumul către putere* (n.tr.).

Hitler s-a născut în 1889 în duminica de Paşti, în orăşelul austriac de frontieră Braunau, situat pe râul Inn, oraş populat de oameni cu o puternică moştenire germană. în funcţie de punctul de vedere, copilăria lui Hitler a fost ori dezvoltarea unei discipline de fier, ori un adevărat infern. Charles B. Flood, autorul cărţii *Hitler*: *The Path to Power31*, *alcătuieşte* un portret macabru al începuturilor unui om care urma să ajungă într-o zi împăratul german. Alois Hitler, tatăl lui Adolf, era descris ca un „Henric al Vlll-lea de provincie" pentru isprăvile sale cu diferite femei, înaintea lui Hitler, Alois avea deja doi copii cu două femei diferite. Prima dintre ele era o văduvă care a dat naştere unei fete. Cei doi s-au căsătorit şi au trăit împreună timp de şapte ani, până când fosta văduvă a cerut divorţ, pentru că Alois Hitler se mutase în hotelul în bucătăria căruia lucra amanta sa de 19 ani. După moartea primei sale soţii, el şi cu tânăra sa amantă au avut un copil, Alois Jr. Mai târziu s-au căsătorit dar şi ea a murit, fapt ce i-a permis lui Alois să se căsătorească apoi cu Klara Polzl bona copilului lor, cu 23 de ani mai tânără decât el. Ea urma să fie mama lui Adolf. Potrivit fratelui vitreg al lui Alois Jr., Alois Senior, îl bătea fără milă pe Alois Jr., iar când acesta a plecat din casă la vârsta de 14 ani, abuzurile s-au îndreptat către fiul său în vârstă de 7 ani, Adolf. Tânărul Adolf a suportat multe bătăi din partea tatălui său, până când într-o zi a decis să nu mai plângă. După 32 de lovituri de nuia, tatăl său s-a oprit, fără să îl mai bată vreodată.

Aceste exemple de suferinţă din copilărie, despre care mulţi spun că ar fi contribuit decisiv la formarea caracterului lui Hitler, sunt omise din paginile de început ale biografiei sale *Mein Kampf*, întrucât, potrivit lui Otto D. Tolischus, editorialist la *New York Times Magazine*, unul dintre ţelurile cele mai importante ale lui Hitler era ca textul să fie un mijloc de propagandă, şi nu o simplă biografie care să dezvăluie şi greutăţile devenirii sale. Astfel se explică şi felul în care îl prezintă pe tatăl său, foarte diferit de felul în care o face Flood. în *Mein Kampf* Hitler îl prezintă pe tatăl său drept „un gentleman... a cărui dorinţă arzătoare era aceea de a-l forma pe fiul său pentru o carieră desăvârşită, ferindu-l de experienţele sale nefericite (de a creşte sărac şi fără nicio perspectivă)". După moartea mamei sale, pe când Adolf avea 18 ani, după ce tatăl său murise pe când el avea numai 13 ani, Adolf spune: „Mi-am respectat tatăl, dar pe mama am iubit-o."

Mein Kampf cuprinde două volume. Primul descrie perioada vieţii s.ile în care gândurile sale despre politică şi despre patria germană s-au ombinat pentru a da naştere doctrinei sale naţional-socialiste; al doilea dezvoltă multe dintre ideile prezentate în primul volum. Aceste idei s-au < onturat din sentimentele şi experienţele tânărului şi ambiţiosului Hitler m tentativa sa de a-şi construi un alt destin decât acela de funcţionar public, profeţit de tatăl său. Pasiunea cea dintâi a lui Hitler a fost arta, pasiune care a fost zdrobită însă de faptul că nu a fost primit la Academia de Arte (puţini îi găseau lucrările atât de bune pe cât le credea el). Ca urmate, atenţia lui Hitler a trecut către arhitectură, dar din cauza intoleranţei ale pentru studiul de la Realschule, arhitectura a devenit încă un vis neîmplinit.

Pe măsură ce nefericirea lui creştea, Hitler începea să îşi dezvolte relaţii cu alţi tineri din Austria, împreună cu care începea să analizeze problemele existente în societatea acelor timpuri. Ei simţeau că lipseşte o adevărată mândrie faţă de moştenirea germană, nu numai din partea germanilor, dar a tuturor oamenilor cu care el intra în contact, de parcă germanii ar fi fost de mâna a doua. Se simţea izolat, împreună cu ceilalţi germani din Austria, şi împiedicat să ducă o existenţă demnă. El vedea în menţinerea social-democraţilor la putere poziţii care zdrobeau demnitatea

clasei muncitoare, menţinând masele la distanţă, obediente şi în poziţii inconturnabile de servitute.

Hitler şi-a dezvoltat treptat ura faţă de evrei – în ochii săi, evreii erau social-democraţii care le făceau viaţa mizerabilă lui şi altor austrieci din clasa muncitoare. Treptat, Hitler a început să observe că aproape toţi liderii social-democraţi la putere, toţi oamenii de presă şi cei care promovau interesele afaceriştilor erau evrei. Cea mai mare revelaţie a lui era aceea că aceşti oameni nu aparţin de naţiunea germană sau austriacă, ci erau străini veniţi pentru a obţine controlul total asupra naţiunii. Ei nici nu aveau de fapt o naţiune. Chiar dacă un evreu era născut în Austria sau Cermania şi era cetăţean al respectivei ţări, aceasta nu avea nicio importanţă pentru Hitler. Scopul său şi scopul tuturor germanilor era de a lupta împotriva acelor oameni care aveau ca obiectiv, în ochii lui Hitler, con-laminarea întregii umanităţi şi distrugerea tuturor naţiunilor şi culturilor existente. El considera că dacă naţiunea germană se va păstra şi va avansa prin autoapărare, atunci ea îndeplinea mersul naturii şi al dorinţei lui Dumnezeu: „Apărându-mă împotriva evreului, eu lupt pentru opera I)omnului."

Nu numai că experienţele sale din Viena i-au amplificat resentimente împotriva evreilor şi a marxismului, dar alte noi nemulţumiri l-au dus pe un drum care a însemnat înflorirea naţional-socialismului. în Austria, Hitler considera parlamentul a fi un sistem care funcţiona numai pentru propriile interese şi care neglija masele de muncitori. Dacă exista vreo problemă pe care guvernul nu o putea rezolva, vina nu era niciodată aruncată pe cineva din interior. Hitler vedea cu dispreţ orânduirea politică – birocraţia care nu făcea altceva decât să îşi apere interesele şi să apere acel *Status quo*. Hitler era şi mai dezgustat de felul în care Parlamentul reuşea să îi păcălească pe oameni, reuşind să-i facă să fie mulţumiţi de vieţile lor mizerabile, ceea ce făcea imposibilă schimbarea prin alegeri sau prin revoluţie.

La sosirea sa în Austria în 1904, Hitler s-a implicat în mişcarea pan-germană. îi idolatriza pe Georg von Schonerer şi pe Dr. Karl Lueger, personalităţi care lucrau pentru a salva poporul german de la pieire şi pentru a distruge statul austriac. Cu toate acestea, mişcarea a fost un eşec. Potrivit lui Hitler, mişcarea îşi pierduse

cauza pentru că: 1) problema socială nu fusese definită corespunzător; 2) dăduse greş tactica de a încerca să câştige susţinere din interiorul Parlamentului, şi 3) publicul nu îşi dorea de fapt o revoluţie. Toate acestea au pus capăt pentru un moment mişcării. Dar Hitler nu va uita aceste elemente, pe care le va combate în tentativa sa de a reuni poporul german şi a-l face să prospere în fruntea Europei şi în cele din urmă a lumii întregi.

Hitler s-a întors la München la scurt timp de la izbucnirea Primului Război Mondial, pe care l-a considerat a fi cea mai fericită perioadă a vieţii sale. Imediat a înaintat o solicitare scrisă pentru a fi înrolat, şi a fost primit de Regele Ludwig III în regimentul Bavaria, în care a slujit timp de şase ani. Această experienţă l-a făcut pe Hitler să adauge încă un element cheie la filosofia sa de viaţă. Pe timpul războiului, Hitler a observat că propaganda era un instrument deseori folosit de către inamic, care îi descria pe germani drept nişte maşini ale groazei şi morţii. Considera acest fapt unul din motivele înfrângerii usturătoare. Propaganda folosită în mod abil părea pentru Hitler cel mai bun instrument de război, un mijloc simplu şi util prin care masele sunt convinse în mod uniform. El a reţinut ce era important din aceasta înfrângere, pentru viitor.

Din cauza rapidei căderi a imperiului, înfrângerea a fost recunoscută şi imediat uitată, ceea ce potrivit lui Hitler a oferit mai mult timp pentru ca mentalitatea reconstrucţiei să se instaleze şi să crească rapid.

Keluându-şi idealurile eşecului pan-german din Austria, principalul obi-ectiv al lui Hitler devenea dezvoltarea naţional-socialismului, care ar fi unificat naţiunea înfrântă a germanilor de pretutindeni. Premisa acestui obiectiv era că numai acei oameni cu rădăcini pure germane merită cetăţenia; toţi ceilalţi trebuiau excluşi, pentru binele naţiunii.

Orice încrucişare între două fiinţe care nu aparţin exact aceluiaşi standard produce o medie între standardele părinţilor. Aceasta înseamnă: fiinţa rezultată din încrucişare, va fi superioară părintelui inferior, dar nu atât de desăvârşită precum părintele superior... dacă ar fi altfel, orice dezvoltare către niveluri mai înalte ar înceta... Tot atât de puţin cât natura îşi doreşte împerecherea între indivizi mai puternici şi alţii mai slabi, la fel de puţin ba chiar

mai puţin îşi doreşte amestecarea unei rase superioare cu una inferioară, întrucât în acest caz, întreaga ei muncă de a dezvolta specii mai puternice, care probabil a dura sute de mii de ani, s-ar prăbuşi instantaneu... Rezultatul oricărei încrucişări, pe scurt, este întotdeauna următorul: (a) Coborârea standardului rasei superioare; (b) Decăderea mentală şi fizică, şi odată cu aceasta, instalarea unei maladii lente. A permite asemenea situaţii ar însemna nimic mai puţin decât a păcătui în faţa Creatorului nostru.

Observaţiile din tinereţe ale lui Hitler urmau să devină bazele naţional-socialismului în Germania. Pentru el arianul, rasă stăpânitoare, era cea mai puternică şi creativă din punct de vedere cultural, un prototip al fiinţei umane ideale, structura pe care s-a construit umanitatea care reverbera în filosofia naţional-socialismului. Diversitatea între rase este un dezavantaj, nu un câştig; una dintre rase trebuie să se ridice deasupra tuturor celorlalte şi să preia controlul total. Numai când germanii vor fi singurii conducători ai lumii, visul lui Hitler va fi îndeplinit. Până atunci, Hitler va face tot ce este posibil pentru a se ajunge acolo.

Anii care au dus la Al Doilea Război Mondial au cunoscut cea mai intensă studiere a textului *Mein Kampf*, întrucât pentru mulţi era deja clar că acela este planul lui Hitler pentru dominaţia mondială. Otto D. Folischus, în paginile publicaţiile *New York Times Magazine* afirma că „în conţinut, *Mein Kampf este* 10 % autobiografie, şi 90% dogmă, şi 100% propagandă. Fiecare cuvânt al textului... a fost inclus... numai pentru efectul său propagandistic. Judecând după succesul pe care l-a avut, este capodopera de propagandă a vremii". „Capodopera" de asemenea conţinea prezentarea crezului lui Hitler: el considera guvernul

136 N.J. Karolides, M. Bald & D.B. Sova

Nu numai că experienţele sale din Viena i-au amplificat resentimente împotriva evreilor şi a marxismului, dar alte noi nemulţumiri l-au dus pe un drum care a însemnat înflorirea naţional-socialismului. în Austria, Hitler considera parlamentul a fi un sistem care funcţiona numai pentru propriile interese şi care neglija masele de muncitori. Dacă exista vreo problemă pe care guvernul nu o putea rezolva, vina nu era niciodată aruncată pe cineva din interior. Hitler vedea cu dispreţ orânduirea politică –

birocraţia care nu făcea altceva decât să îşi apere interesele şi să apere acel *status quo*. Hitler era şi mai dezgustat de felul în care Parlamentul reuşea să îi păcălească pe oameni, reuşind să-i facă să fie mulţumiţi de vieţile lor mizerabile, ceea ce făcea imposibilă schimbarea prin alegeri sau prin revoluţie.

La sosirea sa în Austria în 1904, Hitler s-a implicat în mişcarea pan-germană. îi idolatriza pe Georg von Schonerer şi pe Dr. Karl Lueger, personalităţi care lucrau pentru a salva poporul german de la pieire şi pentru a distruge statul austriac. Cu toate acestea, mişcarea a fost un eşec. Potrivit lui Hitler, mişcarea îşi pierduse cauza pentru că: 1) problema socială nu fusese definită corespunzător; 2) dăduse greş tactica de a încerca să câştige susţinere din interiorul Parlamentului, şi 3) publicul nu îşi dorea de fapt o revoluţie. Toate acestea au pus capăt pentru un moment mişcării. Dar Hitler nu va uita aceste elemente, pe care le va combate în tentativa sa de a reuni poporul german şi a-l face să prospere în fruntea Europei şi în cele din urmă a lumii întregi.

Hitler s-a întors la Munchen la scurt timp de la izbucnirea Primului Război Mondial, pe care l-a considerat a fi cea mai fericită perioadă a vieţii sale. Imediat a înaintat o solicitare scrisă pentru a fi înrolat, şi a fost primit de Regele Ludwig III în regimentul Bavaria, în care a slujit timp de şase ani. Această experienţă l-a făcut pe Hitler să adauge încă un element cheie la filosofia sa de viaţă. Pe timpul războiului, Hitler a observat că propaganda era un instrument deseori folosit de către inamic, care îi descria pe germani drept nişte maşini ale groazei şi morţii. Considera acest fapt unul din motivele înfrângerii usturătoare. Propaganda folosită în mod abil părea pentru Hitler cel mai bun instrument de război, un mijloc simplu şi util prin care masele sunt convinse în mod uniform. El a reţinut ce era important din aceasta înfrângere, pentru viitor.

Din cauza rapidei căderi a imperiului, înfrângerea a fost recunoscută şi imediat uitată, ceea ce potrivit lui Hitler a oferit mai mult timp pentru ca mentalitatea reconstrucţiei să se instaleze şi să crească rapid.

7 *00 de cărţi interzise 1* ^

i'-liiându-şi idealurile eşecului pan-german din Austria, principalul obi-*n* iiv al lui Hitler devenea dezvoltarea

naţional-socialismului, care ar fi unificat naţiunea înfrântă a germanilor de pretutindeni. Premisa acestui I ibiectiv era că numai acei oameni cu rădăcini pure germane merită cetăţenia; toţi ceilalţi trebuiau excluşi, pentru binele naţiunii.

Orice încrucişare între două fiinţe care nu aparţin exact aceluiaşi standard produce o medie între standardele părinţilor. Aceasta înseamnă: fiinţa rezultată din încrucişare, va fi superioară părintelui inferior, dar nu atât de desăvârşită precum părintele superior... dacă ar fi altfel, orice dezvoltare către niveluri mai înalte ar înceta... Tot atât de puţin cât natura îşi doreşte împerecherea între indivizi mai puternici şi alţii mai slabi, la fel de puţin ba chiar mai puţin îşi doreşte amestecarea unei rase superioare cu una inferioară, întrucât în acest caz, întreaga ei muncă de a dezvolta specii mai puternice, care probabil a dura sute de mii de ani, s-ar prăbuşi instantaneu... Rezultatul oricărei încrucişări, pe scurt, este întotdeauna următorul: (a) Coborârea standardului rasei superioare; (b) Decăderea mentală şi fizică, şi odată cu aceasta, instalarea unei maladii lente. A permite asemenea situaţii ar însemna nimic mai puţin decât a păcătui în faţa Creatorului nostru.

Observaţiile din tinereţe ale lui Hitler urmau să devină bazele naţional-socialismului în Germania. Pentru el arianul, rasă stăpânitoare, era cea mai puternică şi creativă din punct de vedere cultural, un prototip al fiinţei umane ideale, structura pe care s-a construit umanitatea care reverbera în filosofia naţional-socialismului. Diversitatea între rase este un dezavantaj, nu un câştig; una dintre rase trebuie să se ridice deasupra tuturor celorlalte şi să preia controlul total. Numai când germanii vor fi singurii conducători ai lumii, visul lui Hitler va fi îndeplinit. Până atunci, Hitler va face tot ce este posibil pentru a se ajunge acolo.

Anii care au dus la Al Doilea Război Mondial au cunoscut cea mai intensă studiere a textului *Mein Kampf*, întrucât pentru mulţi era deja clar că acela este planul lui Hitler pentru dominaţia mondială. Otto D. Tolischus, în paginile publicaţiile *New York Times Magazine* afirma că „în conţinut, *Mein Kampf* este 10 % autobiografie, şi 90% dogmă, şi 100% propagandă. Fiecare cuvânt al textului... a fost inclus... numai pentru efectul său propagandistic. Judecând după succesul pe care l-a avut, este capodopera de propagandă a vremii”.

„Capodopera” de asemenea conţinea prezentarea crezului lui Hitler: el considera guvernul drept inutil, văzându-l prea stufos pentru a putea fi responsabilizat şi pentru a rezolva eficient problemele societăţii; decăderea educaţiei prin predarea de informaţii inutile, deturnarea faţă de idealul educaţiei grecilor, al echilibrului între educarea minţii şi a trupului; meritul şi tăria unei naţiuni constă doar în patriotism şi în dorinţa de a reuşi.

ISTORICUL CENZURII

Multe dintre atacurile la adresa biografiei lui Hitler *Mein Kampf* au avut loc de la publicarea textului până la începutul celui de-Al Doilea Război Mondial. Jonathon Green în *Enciclopedia Cenzurii* descrie *Mein Kampf* drept una dintre cărţile „cel mai des” cenzurate. Dar probabil cea mai documentată istorie ne este oferită de textul lui James şi Patience Barnes, *Hitler's* Mein Kampf *in Britain and America32*, care relatează nu numai războiul pentru publicarea textului în Statele Unite, dar şi cazuri cheie care sunt legate direct sau indirect de *Mein Kampf*.

Prima publicare în Statele Unite a avut loc în 1933 la editura Houghton Mifflin din Boston; aceeaşi versiune a fost publicată la Londra în acelaşi an de către Hurst & Blackett, traducătorul textului fiind E T.S. Dugdale. în legătură cu traducerea textului, trebuie făcute câteva menţiuni, în 1928, editura Curtis Brown Limited a primit drepturile de traducere de la editura Eher Verlag. însă Cherry Kearton, un fost angajat la Curtis Brown care a trecut la rivalii Hurst & Blackett, a abandonat textul imaginându-şi că Hitler nu va deveni un subiect important niciodată. Când Hitler a devenit cancelar, Kearton a încercat să obţină un exemplar al textului, cu speranţa de a-i devansa pe rivalii de atunci în publicarea textului. însă, Curtis Brown cerea o sumă considerabilă pentru cedarea textului, mişcare care a amânat cumpărarea textului de către Blackett. în acel moment, Dugdale a intervenit şi a oferit varianta sa tradusă pe gratis editurii Hurst & Blackett. Ei au primit-o şi au demarat eforturile pentru publicare.

în luna august a aceluiaşi an, publicaţia *American Hebrew and Jewish Tribune* a atacat Houghton Mifflin pentru textul aflat în curs de apariţie: „îi acuzam pe aceşti editori pentru încercarea de a profita de pe urma nefericirii şi catastrofei unui important segment

al unei familii a umanităţii." Un articol din ediţia din 18 august 1933 din *New York*

Mein Kampf *în Marea Britanie şi America* (n.tr.).

propagandă monarhistă austriacă. Guvernul nu îl avea ca ţintă numai pe Hitler, ci şi un număr mare de lideri naţional-socialişti.

Al doilea incident a avut loc după nicio săptămână la München, în Germania, unde, fusese raportată vânzarea exemplarului cu numărul un milion. Se spune că reacţia lui Hitler la aparenta distrugere a mişcării naţional-socialiste în timpul detenţiei sale la Landsberg pentru implicarea în celebrul puci din 1923 a fost: „Daţi-mi cinci ani după ce ies de aici şi voi reconstrui partidul."

Al treilea incident a avut la 1 octombrie 1933, când un tribunal din Katowice, Polonia, a interzis cartea lui Hitler pe motiv că ar fi fost o „insultă". Librarii germani contestaseră o decizie de confiscare a exemplarelor, dar tribunalul şi-a confirmat decizia iniţială. Răspunsul lui Hitler la această situaţie a fost sugerat prin ideea că polonezii nu ar fi fost suficient de germanizaţi înaintea războiului.

Trei ani mai târziu, în ajunul celui de-Al Doilea Război Mondial sovieticii începuseră să acumuleze din ce în ce mai mult armament, pentru pregătirea iminentului atac german. Premierul Vyaceslav M. Molotov, într-un discurs în faţa Congresului Comitetului Executiv Central sublinia că: „Hitler, în *Mein Kampf*, afirmă că este o necesitate pentru germani să cucerească noi teritorii, arătând spre Rusia şi regiunea Baltică"; astfel, cursa pentru înarmare începea. Nu se ştie dacă textul a fost vreodată cenzurat în URSS.

Un an mai târziu, Germania şi Austria au ajuns la un acord privind un armistiţiu, astfel că *Mein Kampf* şi ziarele germane erau permise în Austria atâta timp cât nu făceau propagandă pentru guvernul german.

în Germania, *Mein Kampf* a fost responsabilă pentru interzicerea Bibliei. în 1942, Dr. Alfred Rosenberg, un susţinător fervent al „noii biserici naţionale", a emis o doctrină în 30 de puncte a Bisericii Naţionale a Reich-ului, care prevedea practic transformarea tuturor bisericilor în instrumente ale statului, şi eliminarea treptată a creştinismului din toate aspectele religioase.

Şapte dintre cele 30 de puncte se referă explicit la eliminarea Bibliei, şi la înlocuirea acesteia cu *Mein Kampf*:

13. Biserica Naţională a Reich-ului solicită imediata încetarea a tipăririi Bibliei, precum şi circularea acesteia prin Reich şi prin colonii. Toate ziarele cu conţinut religios sunt de asemenea interzise.

14. Biserica Naţională a Reich-ului va face ca importarea Bibliei şi a altor lucrări religioase pe teritoriul Reich-ului să fie imposibilă.

15. Biserica Naţională a Reich-ului decretează drept cel mai important document al tuturor timpurilor – astfel cel care va inspira poporul german – cartea Fuehrer-ului nostru, *Mein Kampf*. Se recunoaşte astfel că această carte conţine principiile purităţi morale pe care poporul german trebuie să le respecte.

16. Biserica Naţională a Reich-ului se va obliga să vegheze la răspândirea acestei cărţi, astfel ca fiecare german să o respecte

17. Biserica Naţională a Reich-ului stipulează ca viitoarele ediţii ale *Mein Kampf* să aibă acelaşi număr de pagini şi conţinutul nemodificat.

18. Biserica Naţională a Reich-ului va înlătura din altare Biblia, crucea precum şi celelalte obiecte de cult.

19. în locul lor vor fi puse pentru a fi venerate de poporul german şi de către Dumnezeu, cea mai sfântă dintre cărţi, *Mein Kampf*, iar la stânga ei o spadă.

în zilele noastre o ediţie a *Mein Kampf* poate fi cu uşurinţă obţinută în Statele Unite. Publicată de Houghton Mifflin şi tradusă de Ralph Manheim, aceasta se poate spune că reprezintă o lucrare a unui om „semieducat ca scriitor, fără idei clare, care consideră că a spune lucrurile doar o dată nu este suficient". Acelaşi comentator mai spune că prin lextul său, Hitler încearcă să pară foarte cultivat şi rafinat, ceea ce îi face stilul redundant şi cel puţin neinteresant.

MANIFESTUL PARTIDULUI COMUNIST (MANIFESTO OF THE COMMUNIST PARTY)

Autori: *Karl Marx şi Friedrich Engels*

Data şi locul publicării iniţiale: *1848*, *Marea Britanie*; *1872*, *Statele Unite* (*ediţia în limba engleză*)

Edituri: *Liga Comunistă*; *Woodbull and Claflin's Weekly Forma literară*: *nonficţiune*

REZUMAT

în prefaţa la ediţia în limba engleză din 1888, Engels scria că „istoria *Manifestului* reflectă, în mare parte, istoria mişcării moderne a clasei muncitoare" identificând-o drept cea mai „internaţională" dintre operele

Times cita un editorial din *American Hebrew and Jewish Tribune* care afirma: „Dacă Houghton Mifflin Company este hotărâtă să publice cartea lui Hitler ar putea foarte bine să o tipărească în culoarea roşu, pentru a simboliza sângele ce a curs din cauza naziştilor în timpul celui de-Al Treilea Reich..." David Brown, editorialist al publicaţiei evreieşti, spunea: „Protestăm categoric împotriva publicării, vânzării şi distribuirii ediţiei în limba engleză a lucrării Me/'n *Kampf de* Hitler în Statele Unite."

Reacţii similare acelora din *American Hebrew and Jewish Tribune* au început să iasă la suprafaţă, nu numai împotriva textului ci şi împotriva editorului. Un grup de iniţiativă, format din locuitori ai oraşului New York, au înaintat o petiţie Consiliului Educaţional, în care era solicitată eliminarea tuturor cărţilor şi manualelor editate de Houghton Mifflin. Ei acuzau editorul că făceau „propagandă unui răufăcător". în schimb, Edward Mandel, inspector asociat, declara că textul trebuie arătat tuturor, pentru a „se putea decide dacă textul este acceptabil sau este doar un exemplu de ignoranţă, stupiditate şi obtuzitate". Raportul anual al Comitetului Evreiesc American a dat o declaraţie prin care critica publicarea textului. Câţiva cetăţeni au adresat o scrisoare preşedintelui Roosevelt şi presei. O scrisoare publicată în ziarul *Chicago Israelite* afirma: „Textul constituie un lung şir de neadevăruri veninoase despre multe popoare şi mă întreb dacă există vreun mod în care poate fi oprită publicarea acestei cărţi." Ca reacţie la nemulţumirea publică, Roger L. Scaife, reprezentant al Houghton Mifflin, spunea:

Trebuie să spun că am avut foarte multe probleme legate de această carte – sute de proteste din partea evreilor, şi nu toţi chiar oameni de rând. Cetăţeni notorii precum Louis Kirsten sau Samuel Untermeyer şi alţii s-au raliat protestelor, cu toate că mă bucur că pot spune că un număr destul de mare de evrei ne-au scris pentru a ne complimenta pentru atitudinea pe care am luat-o.

Astfel că atacurile înaintea publicării au eşuat.

Pe măsură ce atacurile deveneau din ce în ce mai multe în Statele Unite, la fel se intensifica şi la nivel mondial interzicerea textului Me/'n *Kampf*. Trei incidente au avut loc în a doua parte a anului 1933. Primul a avut loc la Praga, în Cehoslovacia, pe 18 septembrie, când cartea lui Hitler a fost interzisă spre vânzare, împreună cu încă două cărţi de

Times cita un editorial din *American Hebrew and Jewish Tribune* care afirma: „Dacă Houghton Mifflin Company este hotărâtă să publice cartea lui Hitler ar putea foarte bine să o tipărească în culoarea roşu, pentru a simboliza sângele ce a curs din cauza naziştilor în timpul celui de-Al Treilea Reich..." David Brown, editorialist al publicaţiei evreieşti, spunea: „Protestăm categoric împotriva publicării, vânzării şi distribuirii ediţiei în limba engleză a lucrării *Mein Kampf de* Hitler în Statele Unite."

Reacţii similare acelora din *American Hebrew and Jewish Tribune* au început să iasă la suprafaţă, nu numai împotriva textului ci şi împotriva editorului. Un grup de iniţiativă, format din locuitori ai oraşului New York, au înaintat o petiţie Consiliului Educaţional, în care era solicitată eliminarea tuturor cărţilor şi manualelor editate de Houghton Mifflin. Ei acuzau editorul că făceau „propagandă unui răufăcător". în schimb, Edward Mandel, inspector asociat, declara că textul trebuie arătat tuturor, pentru a „se putea decide dacă textul este acceptabil sau este doar un exemplu de ignoranţă, stupiditate şi obtuzitate". Raportul anual al Comitetului Evreiesc American a dat o declaraţie prin care critica publicarea textului. Câţiva cetăţeni au adresat o scrisoare preşedintelui Roosevelt şi presei. O scrisoare publicată în ziarul *Chicago Israelite* afirma: „Textul constituie un lung şir de neadevăruri veninoase despre multe popoare şi mă întreb dacă există vreun mod în care poate fi oprită publicarea acestei cărţi." Ca reacţie la nemulţumirea publică, Roger L. Scaife, reprezentant al Houghton Mifflin, spunea:

Trebuie să spun că am avut foarte multe probleme legate de această carte – sute de proteste din partea evreilor, şi nu toţi chiar oameni de rând. Cetăţeni notorii precum Louis Kirsten sau Samuel Untermeyer şi alţii s-au raliat protestelor, cu toate că mă bucur că pot spune că un număr destul de mare de evrei ne-au scris pentru a ne complimenta pentru atitudinea pe care am luat-o.

Astfel că atacurile înaintea publicării au eşuat.

Pe măsură ce atacurile deveneau din ce în ce mai multe în Statele Unite, la fel se intensifica şi la nivel mondial interzicerea textului *Mein Kampf*. Trei incidente au avut loc în a doua parte a anului 1933. Primul a avut loc la Praga, în Cehoslovacia, pe 18 septembrie, când cartea lui Hitler a fost interzisă spre vânzare, împreună cu încă două cărţi de propagandă monarhistă austriacă. Guvernul nu îl avea ca ţintă numai pe Hitler, ci şi un număr mare de lideri naţional-socialişti.

Al doilea incident a avut loc după nicio săptămână la München, în Germania, unde, fusese raportată vânzarea exemplarului cu numărul un milion. Se spune că reacţia lui Hitler la aparenta distrugere a mişcării naţional-socialiste în timpul detenţiei sale la Landsberg pentru implicarea în celebrul puci din 1923 a fost: „Daţi-mi cinci ani după ce ies de aici şi voi reconstrui partidul."

Al treilea incident a avut la 1 octombrie 1933, când un tribunal din Katowice, Polonia, a interzis cartea lui Hitler pe motiv că ar fi fost o „insultă". Librarii germani contestaseră o decizie de confiscare a exemplarelor, dar tribunalul şi-a confirmat decizia iniţială. Răspunsul lui Hitler la această situaţie a fost sugerat prin ideea că polonezii nu ar fi fost suficient de germanizaţi înaintea războiului.

Trei ani mai târziu, în ajunul celui de-Al Doilea Război Mondial sovieticii începuseră să acumuleze din ce în ce mai mult armament, pentru pregătirea iminentului atac german. Premierul Vyaceslav M. Molotov, într-un discurs în faţa Congresului Comitetului Executiv Central sublinia că: „Hitler, în *Mein Kampf*, afirmă că este o necesitate pentru germani să cucerească noi teritorii, arătând spre Rusia şi regiunea Baltică"; astfel, cursa pentru înarmare începea. Nu se ştie dacă textul a fost vreodată cenzurat în URSS.

Un an mai târziu, Germania şi Austria au ajuns la un acord privind un armistiţiu, astfel că *Mein Kampf* şi ziarele germane erau permise în Austria atâta timp cât nu făceau propagandă pentru guvernul german.

în Germania, *Mein Kampf* a fost responsabilă pentru interzicerea Bibliei. în 1942, Dr. Alfred Rosenberg, un susţinător

fervent al „noii biserici naţionale”, a emis o doctrină în 30 de puncte a Bisericii Naţionale a Reich-ului, care prevedea practic transformarea tuturor bisericilor în instrumente ale statului, şi eliminarea treptată a creştinismului din toate aspectele religioase. Şapte dintre cele 30 de puncte se referă explicit la eliminarea Bibliei, şi la înlocuirea acesteia cu *Mein Kampf*:

13. Biserica Naţională a Reich-ului solicită imediata încetarea a tipăririi Bibliei, precum şi circularea acesteia prin Reich şi prin colonii. Toate ziarele cu conţinut religios sunt de asemenea interzise.

14. Biserica Naţională a Reich-ului va face ca importarea Bibliei şi a altor lucrări religioase pe teritoriul Reich-ului să fie imposibilă.

15. Biserica Naţională a Reich-ului decretează drept cel mai important document al tuturor timpurilor – astfel cel care va inspira poporul german – cartea Fuehrer-ului nostru, *Mein Kampf*. Se recunoaşte astfel că această carte conţine principiile purităţi morale pe care poporul german trebuie să le respecte.

16. Biserica Naţională a Reich-ului se va obliga să vegheze la răspândirea acestei cărţi, astfel ca fiecare german să o respecte

17. Biserica Naţională a Reich-ului stipulează ca viitoarele ediţii ale *Mein Kampf să* aibă acelaşi număr de pagini şi conţinutul nemodificat.

18. Biserica Naţională a Reich-ului va înlătura din altare Biblia, crucea precum şi celelalte obiecte de cult.

19. în locul lor vor fi puse pentru a fi venerate de poporul german şi de către Dumnezeu, cea mai sfântă dintre cărţi, *Mein Kampf*, iar la stânga ei o spadă.

în zilele noastre o ediţie a *Mein Kampf* poate fi cu uşurinţă obţinută în Statele Unite. Publicată de Houghton Mifflin şi tradusă de Ralph Manheim, aceasta se poate spune că reprezintă o lucrare a unui om „semieducat ca scriitor, fără idei clare, care consideră că a spune lucrurile doar o dată nu este suficient”. Acelaşi comentator mai spune că prin textul său, Hitler încearcă să pară foarte cultivat şi rafinat, ceea ce îi face stilul redundant şi cel puţin neinteresant.

MANIFESTUL PARTIDULUI COMUNIST (MANIFESTO OF THE COMMUNIST PARTY)

Autori: *Karl Marx şi Friedrich Engels*

Data şi locul publicării iniţiale: *1848*, *Marea Britanie*; *1872*, *Statele Unite* (*ediţia în limba engleză*)

Edituri: *Liga Comunistă*; *Woodbull and Claflin's Weekly Forma literară*: *nonficţiune*

REZUMAT

în prefaţa la ediţia în limba engleză din 1888, Engels scria că „istoria *Manifestului* reflectă, în mare parte, istoria mişcării moderne a clasei muncitoare" identificând-o drept cea mai „internaţională" dintre operele literaturii socialiste. însă, Engels recunoştea diferenţele esenţiale între socialiştii din 1847, „aderenţii diferitelor sisteme utopice" şi comunişti: „Orice segment al clasei muncitoare fusese convins că o simplă revoluţie politică era insuficientă, şi proclamau împreună nevoia unei schimbări totale în rândul societăţii."

Această distincţie duce către o idee importantă a Părţii I: Lupta de clasă. Această luptă între exploatator, sau burghezie, şi exploatat, sau proletariatul, a existat mereu de-a lungul istoriei şi exista şi către sfârşitul secolului al XlX-lea. Burghezia, deţinătorii de capital, se dezvoltase în aceeaşi proporţie în care se dezvoltase şi proletariatul, Ultimul este definit drept „o clasă de muncitori care trăiesc numai atâta timp cât îşi găsesc loc de muncă, şi care găsesc loc de muncă atâta timp cât munca lor contribuie la alte acumulări de capital".

Clasa burgheză s-a dezvoltat din sistemul feudal al Evului Mediu, care a fost înlocuit de un nou sistem de producţie care îndeplinea cererile pieţelor noi aflate în expansiune, creându-se chiar o piaţă mondială. Exploatată de către nobilimea feudală în sistemul precedent, clasa de mijloc a producătorilor, ea însăşi revoluţionată de industrializare, şi-a câştigat poziţia de putere şi control. „Executivul statului modern este doar un comitet de administrare a afacerilor comune ale întregii burghezii."

Pe lângă obţinerea supremaţiei politice şi schimbarea extraordinară a mijloacelor de producţie, burghezia a schimbat şi structura societăţii. Prin progresele mijloacelor de comunicare, toate naţiunile, chiar şi cele mai primitive, erau împinse spre civilizaţie. Oraşele ajunseseră să domine zonele rurale, populaţia urbană crescând galopant. Rezultatul acestora s-a concretizat în naşterea

unor relaţii de dependenţă: regiunile rurale dependente de oraşe, ţările primitive dependente de cele avansate. Mai mult, burghezia a distrus şi relaţiile de familie ale sistemului feudal, „au distrus aura oricărei ocupaţii... şi au redus familia la o simplă relaţie pecuniară."

A transformat munca personală în valoare de schimb, şi în locul tuturor libertăţilor infinite inviolabile, au stabilit singura incontestabilă libertate – Libertatea Comerţului. într-un cuvânt, în locul unei exploatări, ascunsă de iluzii politice şi religioase, a fost instituită o exploatare la vedere, directă, neruşinată şi brutală.

Un alt rezultat al producţiei centralizate a fost concentrarea proprietăţii în mâinile câtorva şi constituirea „celei mai colosale forţe de producţie, cât toate generaţiile precedente la un loc". Aceste mijloace de producţie şi controlul acestora, sunt echivalente cu puterea socio-politică. Aceste mişcări de schimbare sunt constante, „revolta forţelor de producţie moderne împotriva condiţiilor moderne de producţie" ducând la crize în care produsele existente şi forţele precedent create sunt distruse. „Armele cu care burghezia a doborât feudalismul sunt acum întoarse împotriva burgheziei însăşi." Oamenii care vor mânui aceste arme sunt clasa muncitoare modernă, proletariatul.

Industrializarea a dus la dispariţia oricărui caracter individual al muncii proletariatului. Membrii acestuia ajungând doar extensii ale maşinilor, valoarea muncitorului scade, lucru esenţial pentru costul de producţie, dar şi pentru subzistenţa acestuia şi a familiei sale.

Ca soldaţi în armata industrială, ei se află sub o întreagă ierarhie de ofiţeri şi sergenţi. Nu numai că sunt sclavi ai burgheziei şi ai statului burghez; ei sunt în fiecare zi, în fiecare oră sclavii maşinilor, ai supraveghetorului, şi peste toţi, ai capitalistului burghez însuşi. Cu cât acest despotism îşi stabileşte mai direct câştigul drept unic scop, cu atât mai neînsemnat devin omul, cu atât mai înveninată şi respingătoare devine situaţia.

Muncitorul este exploatat chiar şi dincolo de fabrică, de către ceilalţi membri ai burgheziei – proprietarul casei în care locuieşte, al magazinului de la care trebuie să cumpere – care îi iau şi puţinul pe care îl câştigă.

In 1848, proletariatul nu era încă organizat pentru drepturile

sale proprii. Lupta sa cu burghezia era izolată şi individualizată; era în mod eronat direcţionată împotriva mijloacelor de producţie, în loc să fie împotriva condiţiilor burgheze de producţie. Cu toate acestea, schimbarea profeţită, dat fiind progresul industriei – concentrarea maselor de muncitori şi nivelarea şi egalizarea vieţilor şi a salariilor acestora – era că muncitorii se vor uni.

Forţa care să îi unească era comunismul, definit ca diferit de celelalte partide ale clasei muncitoare şi ca neavând niciun „interes distinct decât cel al proletariatului în întregimea sa". Scopurile imediate ale comuniştilor sunt transformarea proletariatului într-o clasă conştientă de sine, răsturnarea supremaţiei burgheze şi cucerirea puterii politice de

N.J. Karolides, M. Bald & D.B. Sova

WO (/«. i/ife/y/.se către proletariat. Marx şi Engels vedeau partidul comunist ca singurul partid care avea ca scop promovarea intereselor proletariatului.

„Abolirea proprietăţii private" avea un rol central în teoria comunistă. Această abolire se concentra asupra proprietăţii burgheze, „expresia finală a sistemului de producţie şi de achiziţie a produselor bazat pe antagonisme de clasă, bazat pe exploatarea celor mulţi de către cei puţini". („Proprietatea cu greu câştigată, prin munca proprie, a ţăranului sau a producătorului mărunt era probabil exclusă de la această abolire; dar această idee a fost dată la o parte, considerându-se că industria îi nimicise pe aceşti mici proprietari.)

Munca pentru salariu nu aduce proprietate muncitorului; ea creează capital – „acel tip de proprietate care exploatează munca, şi care nu poate creşte decât prin suplimentarea muncii pentru mai multă exploatare". Soluţia acestui antagonism între muncă şi capital, ţinând cont că cel din urmă nu este o putere personală ci una socială, este de a transforma capitalul în proprietate comună. Intenţia ulterioară era de a schimba „caracterul mizerabil" al „achiziţiei personale de produse ale muncii" astfel încât „viaţa muncitorului să fie promovată şi îmbunătăţită".

Proletariatul îşi va folosi supremaţia politică pentru a smulge, treptat, capitalul din mâinile burgheziei, pentru a centraliza toate mijloacele de producţie în mâinile statului, adică statul

proletariatului organizat ca o clasă conducătoare şi va creşte nivelul total al forţelor de producţie cât repede cu putinţă.

„Revoluţia comunistă va fi cea mai radicală ruptură cu relaţiile tradiţionale ale proprietăţii... şi cu ideile tradiţionale. *Manifestul Partidului Comunist* este o chemare la arme, o chemare către fapte revoluţionare.

Recunoscându-se diferenţele şi variantele acestui scop în ţări diferite, următoarele scopuri sunt identificate ca fiind general aplicabile:

20. Abolirea proprietăţii funciare şi de capital, şi punerea ei la dispoziţia interesului public.

21. Un sistem de taxare progresiv foarte strict.

22. Abolirea dreptului la moştenire.

23. Confiscarea pământurilor emigranţilor şi ale rebelilor.

24. Centralizarea creditului în mâinile statului, prin intermediul unei Bănci Centrale cu capital de stat şi care deţine monopol.

25. Centralizarea mijloacelor de comunicaţii şi transport în mâinile statului.

26. Extinderea fabricilor şi mijloacelor de producţie aflate în proprietatea statului; cultivarea pământurilor nelucrate, şi îmbunătăţirea solului, potrivit unui plan comun.

27. Obligaţia ca toţi oamenii să muncească. Crearea unor armate industriale, în special în agricultură.

28. Combinarea agriculturii şi industriei; ştergerea treptată a diferenţei între sat şi oraş, printr-o distribuţie mai echitabilă a populaţiei în teritoriu.

29. Educaţie gratuită pentru toţi copiii în şcoli de stat. Abolirea muncii infantile în forma ei prezentă. Corelareaa educaţiei cu producţia industrială.

Paginile de final ale textului definesc de fapt comunismul şi fac distincţia între comunism şi diferitele mişcări socialiste. Aceste categorii generale de socialism sunt denumite socialism reacţionar, socialism feudal, socialism mic-burghez, şi socialism german sau „adevărat”; socialism conservator sau burghez; şi socialism utopic. Fiecare dintre aceste tipuri de socialism sunt respinse, drept inadecvate, concentrându-se asupra aristocratului detronat sau a

micului burghez; asupra conservării stării politice într-un moment dat; asupra „îndeplinirii cerinţelor sociale pentru a menţine starea de fapt a lucrurilor şi respingerea acţiunii politice şi revoluţionare”, adică încercări de îmbunătăţire a vieţii sociale, prin apeluri la societate în mare, şi în mod special la clasa conducătoare.

ISTORICUL CENZURII

Cenzura scrierilor lui Karl Marx a început cu destul timp înaintea publicării *Manifestului Partidului Comunist*, revista politică şi socială *Rheinische Zeitung* fiind interzisă în 1843, la un an după ce Marx devenea unul dintre editorial işti. Marx a fost exilat mai întâi la Paris, şi apoi la Bruxelles, fiind expulzat din Franţa din cauza colaborării sale cu revista radicală *Vorwärts*. în 1849, revista *Neue Rheinische Zeitung*, editată chiar de Marx, recomanda oamenilor să nu-şi mai plătească taxele şi să ridice armele împotriva împăratului Friedrich Wilhelm. Revista a fost suspendată, iar Marx judecat pentru trădare; deşi achitat, a fost în cele din urmă expulzat din Germania.

N.J. Karolides, M. Bald & D.B. Sova către proletariat. Marx şi Engels vedeau partidul comunist ca singurul partid care avea ca scop promovarea intereselor proletariatului.

„Abolirea proprietăţii private” avea un rol central în teoria comunistă. Această abolire se concentra asupra proprietăţii burgheze, „expresia finală a sistemului de producţie şi de achiziţie a produselor bazat pe antagonisme de clasă, bazat pe exploatarea celor mulţi de către cei puţini”. („Proprietatea cu greu câştigată, prin munca proprie, a ţăranului sau a producătorului mărunt era probabil exclusă de la această abolire; dar această idee a fost dată la o parte, considerându-se că industria îi nimicise pe aceşti mici proprietari.)

Munca pentru salariu nu aduce proprietate muncitorului; ea creează capital – „acel tip de proprietate care exploatează munca, şi care nu poate creşte decât prin suplimentarea muncii pentru mai multă exploatare”. Soluţia acestui antagonism între muncă şi capital, ţinând cont că cel din urmă nu este o putere personală ci una socială, este de a transforma capitalul în proprietate comună. Intenţia ulterioară era de a schimba „caracterul mizerabil” al „achiziţiei personale de produse ale muncii” astfel încât „viaţa muncitorului să

fie promovată şi îmbunătăţită".

Proletariatul îşi va folosi supremaţia politică pentru a smulge, treptat, capitalul din mâinile burgheziei, pentru a centraliza toate mijloacele de producţie în mâinile statului, adică statul proletariatului organizat ca o clasă conducătoare şi va creşte nivelul total al forţelor de producţie cât repede cu putinţă.

„Revoluţia comunistă va fi cea mai radicală ruptură cu relaţiile tradiţionale ale proprietăţii... şi cu ideile tradiţionale. *Manifestul Partidului Comunist* este o chemare la arme, o chemare către fapte revoluţionare.

Recunoscându-se diferenţele şi variantele acestui scop în ţări diferite, următoarele scopuri sunt identificate ca fiind general aplicabile:

20. Abolirea proprietăţii funciare şi de capital, şi punerea ei la dispoziţia interesului public.

21. Un sistem de taxare progresiv foarte strict.

22. Abolirea dreptului la moştenire.

23. Confiscarea pământurilor emigranţilor şi ale rebelilor.

24. Centralizarea creditului în mâinile statului, prin intermediul unei Bănci Centrale cu capital de stat şi care deţine monopol.

700 *de cărţi interzise ^ ^5*

2r>. Centralizarea mijloacelor de comunicaţii şi transport în mâinile statului.

26. Extinderea fabricilor şi mijloacelor de producţie aflate în proprietatea statului; cultivarea pământurilor nelucrate, şi îmbunătăţirea solului, potrivit unui plan comun.

27. Obligaţia ca toţi oamenii să muncească. Crearea unor armate industriale, în special în agricultură.

28. Combinarea agriculturii şi industriei; ştergerea treptată a diferenţei între sat şi oraş, printr-o distribuţie mai echitabilă a populaţiei în teritoriu.

29. Educaţie gratuită pentru toţi copiii în şcoli de stat. Abolirea muncii infantile în forma ei prezentă. Corelareaa educaţiei cu producţia industrială.

Paginile de final ale textului definesc de fapt comunismul şi fac distincţia între comunism şi diferitele mişcări socialiste. Aceste

categorii generale de socialism sunt denumite socialism reacţionar, socialism feudal, socialism mic-burghez, şi socialism german sau „adevărat"; socialism conservator sau burghez; şi socialism utopic. Fiecare dintre aceste tipuri de socialism sunt respinse, drept inadecvate, concentrând u-se asupra aristocratului detronat sau a micului burghez; asupra conservării stării politice într-un moment dat; asupra „îndeplinirii cerinţelor sociale pentru a menţine starea de fapt a lucrurilor şi respingerea acţiunii politice şi revoluţionare", adică încercări de îmbunătăţire a vieţii sociale, prin apeluri la societate în mare, şi în mod special la clasa conducătoare.

ISTORICUL CENZURII

Cenzura scrierilor lui Karl Marx a început cu destul timp înaintea publicării *Manifestului Partidului Comunist*, revista politică şi socială *Rheinische Zeitung* fiind interzisă în 1843, la un an după ce Marx devenea unul dintre editorial işti. Marx a fost exilat mai întâi la Paris, şi apoi la Bruxelles, fiind expulzat din Franţa din cauza colaborării sale cu revista radicală *Vorwarts*. în 1849, revista *Neue Rheinische Zeitung*, editată chiar de Marx, recomanda oamenilor să nu-şi mai plătească taxele şi să ridice armele împotriva împăratului Friedrich Wilhelm. Revista a fost suspendată, iar Marx judecat pentru trădare; deşi achitat, a fost în cele din urmă expulzat din Germania.

Eforturile de a interzice *Manifestul Partidului Comunist* au început în 1878, determinate de două tentative de asasinare a împăratului – pe 11 mai şi 2 iunie – ultima dintre ele provocându-i răni grave. Cancelarul Otto von Bismarck a speculat faptul că unul dintre atentatori fusese membru al Partidului Social Democrat şi a introdus o lege împotriva „socialiştilor şi a presei acestora". Aceasta însă a fost respinsă, cu ajutorul Partidului Naţional Liberal. Cu toate că nu existau niciun fel de dovezi care să arate că şi cel de-al doilea atentator ar fi fost tot socialist, Bismarck a „invocat din nou pericolul roşu" şi a dizolvat Reichstag-ul. Următoarele alegeri i-au oferit lui Bismarck o bază conservatoare mai largă, care i-a permis să treacă prin legislativ cu uşurinţă legea anti-socialism „Legea excepţională". Pe lângă îngrădirea libertăţilor de a forma asociaţii sau organizaţii socialiste, social democrate sau comuniste care sunt „create pentru subminarea puterii de stat în moduri care pun în pericol ordinea

publică şi armonia dintre clasele sociale", legea mai interzicea şi publicarea de asemenea cărţi sau orice fel de scrieri, astfel interzicând şi *Manifestul Partidului Comunist*.

Biserica catolică a început să aibă o atitudine anticomunistă în secolul al XlX-lea – „*Manifestul Partidului Comunist* apărând chiar în 1848". Donald Cosby S.J. se exprima cum că „Papii predicau faptul că doctrina comunistă era inerent atee şi antireligioasă", reprezentând Antihristul însuşi. Catolicii îi vedeau pe comunişti drept „anarhişti, violenţi, şi opuşi acelor lucruri care sunt bune pentru oameni". Mai mult, materialismul lor era împotriva „inimii bisericii, a lumii lui Dumnezeu, şi a Duhului Sfânt". Persecuţia sălbatică a catolicilor ruşi după Revoluţia Bolşevică a intensificat ostilitatea bisericii. *Manifestul Partidului Comunist* în acest timp era inclus pe lista *Index Librorum Prohibitorum*.

în Statele Unite, către sfârşitul anilor 1930, catolicii vedeau în atitudinea anticomunistă un sinonim al patriotismului american şi al idealurilor înalte ale societăţii americane. Anticomunismul liderilor bisericii era foarte ferm şi a devenit şi mai solid odată cu „martirizarea" Arhiepiscopului Aloysius Stepinac în Iugoslavia şi a Cardinalului Mindszenty în Ungaria. Două poziţii ferme de anticomunism au luat naştere în perioada de imediat după cel de-Al Doilea Război Mondial: un efort militant conservator condus de senatorul republican Joseph McCarthy într-o urmărire zeloasă a subversivilor atât în guvern cât şi în alte sectoare ale societăţii, şi un efort liberal care, deşi la fel de opus comunismului, considera că reacţia nu trebuie să fie o „prelungire a vânătoarei de Roşii şi a legislaţiei represive, ci o extindere a programelor sociale menite să pună capăt foametei, sărăciei, bolilor şi altor probleme sociale care îi lăsau pe oameni pradă în mâinile marxiştilor". Acest grup se opunea categoric acţiunilor lui McCarthy.

Date fiind situaţia istorică şi atitudinile existente chiar şi în prezent, concluziile unui studiu realizat în bibliotecile din 30 de oraşe nu par a fi prea surprinzătoare. în timp ce instituţiile publice nu interziceau cărţile scrise de comunişti – texte de Marx, Lenin şi Stalin putând fi împrumutate fără restricţii – unele instituţii private de educaţie impuneau anumite restricţii. Universităţile Romano-Catolice precum Universitatea Loyola din New Orleans,

Universitatea Creighton din Omaha şi Universitatea Marquette din Milwaukee restricţionau accesul la aceste texte. Studenţii puteau totuşi să le împrumute dacă acestea aveau legătură cu ceea ce studiau pentru lucrările lor, sau dacă studiau teoriile comunismului. La Universitatea Marquette, un purtător de cuvânt explica restricţia pusă textului *Manifestul Partidului Comunist*, invocând faptul că acesta fusese pus la Index.

în perioada 1950-1953 criticile la adresa scrierilor lui Marx şi ale altor comunişti au fost cele mai aprinse, perioada fiind marcată de activităţile şi acuzaţiile senatorului Joseph McCarthy şi de Comitetul Camerei Reprezentanţilor pentru Activităţi Anti-Americane. Cazurile sunt multiple şi cuprind zone dintre cele mai diverse. Mai multe cărţi ale lui Marx au fost interzise în biblioteca publică din Illinois în 1950, în urma unui raport al Comitetului de Investigaţie pentru Acte de Trădare. „Aceste cărţi dezvoltă un subiect atât de detaliat, încât pot introduce în minţile tinere o dorinţă pentru acel subiect." în alt caz, la cu totul alt nivel, în 1953, după ce elevii din Brooksfield, Florida, care lucrau la o teză despre Rusia, au dezvăluit că găsiseră materiale care puneau comunismul într-o lumină favorabilă, colonelul în rezervă şi membru al consiliului bibliotecii Paul B. Barker s-a delegat pe sine pentru a investiga cazul, confiscând un număr de cărţi şi reviste din bibliotecă, pe motiv că ar fi constituit „propagandă comunistă". Printre acestea se aflau şi *Manifestul Partidului Comunist*, *Mission to Moscow* de Joseph E. Davis, fostul ambasador al Statelor Unite la Moscova, şi revistele The *New Republic* şi *Reporter*. Primarul Howard B. Smith a ordonat reintroducerea textelor confiscate în bibliotecă, în ciuda etichetei de „simpatizant comunist" primită din partea lui Barker. în urma deciziei consiliului care a respins eticheta de propagandă pusă de Barker, aproape toate textele au fost reprimite în bibliotecă, cu o singură excepţie: *Manifestul Partidului Comunist*.

Biblioteca publică din Boston a devenit ţinta unor atacuri pe 23 septembrie 1952, când ziarul *Boston Post*, care nu de mult fusese achiziţionat de John Fox, a dezvăluit că avea un abonament la revista pro-sovietică *New World Review* şi la ziarele ruseşti *Pravda* şi *Izvestia*; de asemenea, se dezvăluia că biblioteca deţinea un

exemplar la vedere din *Manifestul Partidului Comunist*, pe lângă alte „mii de publicaţii comuniste”. Ziarul susţinea: „Noi credem că literatura pro-sovietică trebuie suprimată din bibliotecile noastre publice...” Această poziţie a fost atacată de directorul bibliotecii, Milton E. Lord susţinut de ziarul *Boston Herald*. Lord spunea: „Este esenţial ca informaţii despre toate aspectele politice interne şi internaţionale şi de altă natură, să fie disponibile cetăţenilor oraşului Boston, ca aceştia să fie informaţi despre prietenii şi duşmanii ţării lor.” Susţinătorii ziarului *Boston Post* includeau Legiunea Americană şi organizaţia Veteranii de Război; de cealaltă parte a baricadei se aflau ziarul diocezei catolice, *The Pilot*, şi ziarul *Christian Science Monitor*. Pe 3 octombrie, consiliul bibliotecii publice din Boston, vota 3 la 2, pentru a păstra colecţia de literatură comunistă.

Ideea de a eticheta cărţile a luat naştere la San Antonio, Texas, în 1953. Primarul Jack White a sugerat consiliului oraşului să „eticheteze toate volumele scrise de comunişti din biblioteci”, adică acele cărţi scrise de autori acuzaţi de afiliere cu organizaţii subversive. Myrtle Hance, lidera unei organizaţii de femei, a alcătuit o listă cu 600 de titluri de autori selectaţi de pe lista de mărturii în faţa Congresului. După ce consiliul bibliotecii a protestat împotriva acestei acţiuni, întreaga idee de etichetare a cărţilor a căzut.

în timpul anului 1953, dezbaterile interne au început să fie percepute şi la nivel internaţional. Senatorul McCarthy a atacat bibliotecile din afara graniţelor ale Agenţiei Internaţionale de Informaţii (AII), susţinând că acestea ar avea în colecţie peste „30 000 de volume subversive” scrise de 418 autori suspecţi de lipsă de loialitate faţă de Statele Unite. Scopul acelor biblioteci în perioada postbelică era de a oferi o imagine echilibrată şi non-politică cu privire la Statele Unite – fără a lua în considerare apartenenţa politică a autorului. Ideea era de a demonstra existenţa unei pieţe libere de idei pentru a contrasta şi a lupta cu Germania nazistă, de exemplu. Cu toate acestea, în practică, în acea perioadă, comentează David Oshinsky: „Regula era de fapt de a include cărţile

’(ontroversate’, dar de a le exclude pe cele de propagandă comunistă ui anti-americană”. Departamentul de Stat, condus de John Foster Du Nes, s-a conformat imediat lui McCarthy, ordonând

nu fără frecvente < onfuzii, excluderea tuturor cărţilor scrise de autori controversaţi – „comunişti, simpatizanţi, stângişti etc." – şi a cărţilor critice la adresa politicii Statelor Unite. Chiar şi cărţi fără niciun fel de conţinut politic erau interzise, inclusiv cele ale lui Dashiell Hammett33. în Australia şi Singapore, bibliotecile americane chiar au ars anumite cărţi.

în discursul său către absolvenţii Colegiului Darmouth, pe 14 iunie 1953, Preşedintele Dwight D. Eisenhower a atacat practicile de cenzură: „Nu vă alăturaţi celor care ard cărţi." El considera că citindu-l pe Marx, dar şi pe alţii, poţi fi la curent cu situaţia politicii internaţionale, şi cu scopurile comunismului; el considera că toate cărţile „doar controversate" ar trebui păstrate în biblioteci atât în America cât şi peste graniţe. Cu toate acestea, într-o conferinţă de presă ulterioară, Eisenhower s-a declarat împotriva cărţilor care promovează subminarea Statelor Unite, şi s-a pronunţat în favoarea eliminării cărţilor scrise de comunişti, promovând însă cărţile scrise de anticomunişti despre comunişti.

Cenzura era larg răspândită şi la nivel internaţional. După cum concluziona Jonathon Green, deşi nu se poate vorbi despre o constanţă, „se poate spune că în general acele guverne urmărind scopurile totalitarismului de extremă dreaptă sau politici dictatoriale, sunt cele mai atente în a-l interzice pe fondatorul comunismului". în acest ton, un studiu din 1950 publicat în *New York Times* enumera 16 ţări care eliminaseră Partidul Comunist „prin lege sau prin alte mijloace". Erau incluse: Grecia, Turcia, Liban, Siria, Coreea, Birmania, Indonezia, Indochina, Malayezia, Portugalia, Spania, Peru, Bolivia, Chile, Brazilia şi Venezuela. Alte naţiuni în care asemenea eforturi începeau erau: Africa de Sud, Australia, Egipt şi Danemarca.

Anne Haight dezvăluie încercările guvernului naţionalist al Chinei din 1929, de a interzice *Manifestul Partidului Comunist* şi *Capitalul*. Operele lui Karl Marx erau printre cele 25 000 de volume incendiate la Berlin, într-o manifestaţie simbolică din 1933. Distrugerile cărţilor de către nazişti au continuat până la începerea războiului: la Viena şi Salzburg, în 1938; în Cehoslovacia, ministrul educaţiei a ordonat ca toate cărţile „nepatriotice" să fie interzise în biblioteci sau distruse.

propagandă pusă de Barker, aproape toate textele au fost reprimite în bibliotecă, cu o singură excepţie: *Manifestul Partidului Comunist*.

Biblioteca publică din Boston a devenit ţinta unor atacuri pe 23 septembrie 1952, când ziarul *Boston Post*, care nu de mult fusese achiziţionat de John Fox, a dezvăluit că avea un abonament la revista pro-sovietică New *World Review* şi la ziarele ruseşti *Pravda* şi *Izvestia*; de asemenea, se dezvăluia că biblioteca deţinea un exemplar la vedere din *Manifestul Partidului Comunist*, pe lângă alte „mii de publicaţii comuniste". Ziarul susţinea: „Noi credem că literatura pro-sovietică trebuie suprimată din bibliotecile noastre publice..." Această poziţie a fost atacată de directorul bibliotecii, Milton E. Lord susţinut de ziarul *Boston Herald*. Lord spunea: „Este esenţial ca informaţii despre toate aspectele politice interne şi internaţionale şi de altă natură, să fie disponibile cetăţenilor oraşului Boston, ca aceştia să fie informaţi despre prietenii şi duşmanii ţării lor." Susţinătorii ziarului *Boston Post* includeau Legiunea Americană şi organizaţia Veteranii de Război; de cealaltă parte a baricadei se aflau ziarul diocezei catolice, The *Pilot*, şi ziarul *Christian Science Monitor*. Pe 3 octombrie, consiliul bibliotecii publice din Boston, vota 3 la 2, pentru a păstra colecţia de literatură comunistă.

Ideea de a eticheta cărţile a luat naştere la San Antonio, Texas, în 1953. Primarul Jack White a sugerat consiliului oraşului să „eticheteze toate volumele scrise de comunişti din biblioteci", adică acele cărţi scrise de autori acuzaţi de afiliere cu organizaţii subversive. Myrtle Hance, lidera unei organizaţii de femei, a alcătuit o listă cu 600 de titluri de autori selectaţi de pe lista de mărturii în faţa Congresului. După ce consiliul bibliotecii a protestat împotriva acestei acţiuni, întreaga idee de etichetare a cărţilor a căzut.

In timpul anului 1953, dezbaterile interne au început să fie percepute şi la nivel internaţional. Senatorul McCarthy a atacat bibliotecile din afara graniţelor ale Agenţiei Internaţionale de Informaţii (AII), susţinând că acestea ar avea în colecţie peste „30 000 de volume subversive" scrise de 418 autori suspecţi de lipsă de loialitate faţă de Statele Unite. Scopul acelor biblioteci în perioada postbelică era de a oferi o imagine echilibrată şi non-politică cu

privire la Statele Unite – fără a lua în considerare apartenenţa politică a autorului. Ideea era de a demonstra existenţa unei pieţe libere de idei pentru a contrasta şi a lupta cu Germania nazistă, de exemplu. Cu toate acestea, în practică, în acea perioadă, comentează David Oshinsky: „Regula era de fapt de a include cărţile

< ontroversate', dar de a le exclude pe cele de propagandă comunistă..m anti-americană". Departamentul de Stat, condus de John Foster Dulles, s-a conformat imediat lui McCarthy, ordonând nu fără frecvente. onfuzii, excluderea tuturor cărţilor scrise de autori controversaţi – „comunişti, simpatizanţi, stângişti etc." – şi a cărţilor critice la adresa politicii Statelor Unite. Chiar şi cărţi fără niciun fel de conţinut politic erau interzise, inclusiv cele ale lui Dashiell Hammett33. în Australia şi '.mgapore, bibliotecile americane chiar au ars anumite cărţi.

în discursul său către absolvenţii Colegiului Darmouth, pe 14 iunie I953, Preşedintele Dwight D. Eisenhower a atacat practicile de cenzură: „Nu vă alăturaţi celor care ard cărţi." El considera că citindu-l pe Marx, dar şi pe alţii, poţi fi la curent cu situaţia politicii internaţionale, şi cu scopurile comunismului; el considera că toate cărţile „doar controversate" ar trebui păstrate în biblioteci atât în America cât şi peste graniţe. Cu toate acestea, într-o conferinţă de presă ulterioară, Eisenhower s-a declarat împotriva cărţilor care promovează subminarea Statelor Unite, şi s-a pronunţat în favoarea eliminării cărţilor scrise de comunişti, promovând însă cărţile scrise de anticomunişti despre comunişti.

Cenzura era larg răspândită şi la nivel internaţional. După cum concluziona Jonathon Green, deşi nu se poate vorbi despre o constanţă, „se poate spune că în general acele guverne urmărind scopurile totalitarismului de extremă dreaptă sau politici dictatoriale, sunt cele mai atente în a-l interzice pe fondatorul comunismului". în acest ton, un studiu din 1950 publicat în *New York Times* enumera 16 ţări care eliminaseră Partidul Comunist „prin lege sau prin alte mijloace". Erau incluse: Grecia, Turcia, Liban, Siria, Coreea, Birmania, Indonezia, Indochina, Malayezia, Portugalia, Spania, Peru, Bolivia, Chile, Brazilia şi Venezuela. Alte naţiuni în care asemenea eforturi începeau erau: Africa de Sud, Australia, Egipt şi Danemarca.

33 Dashiell Hammett (1894-1961) scriitor american de romane poliţiste (n.tr.).

Anne Haight dezvăluie încercările guvernului naţionalist al Chinei din 1929, de a interzice *Manifestul Partidului Comunist* şi *Capitalul*. Operele lui Karl Marx erau printre cele 25 000 de volume incendiate la Berlin, într-o manifestaţie simbolică din 1933. Distrugerile cărţilor de către naziști au continuat până la începerea războiului: la Viena şi Salzburg, în 1938; în Cehoslovacia, ministrul educaţiei a ordonat ca toate cărţile „nepatriotice" să fie interzise în biblioteci sau distruse.

în 1946, consiliul de coordonare al guvernului militar american al Germaniei a comandat distrugerea urmelor nazismului pentru a „elimina pe cât posibil militarismul german şi spiritul nazismului". Printr-o ironie tristă, „interzicerea cărţilor de Hitler, Goebbels, Mussolini sau Karl Marx" a avut loc în ziua care marca 11 ani de la incendierea demonstrativă a cărţilor de către naziști.

în două cazuri, pe 18 octombrie 1988 şi 8 martie 1989, autorităţile vamale din Grenada au confiscat cutiile trimise de Pathfinder Press, o editură concentrată pe cărţi politice, istorice şi academice cu sediul în New York. *Manifestul Partidului Comunist* era una dintre cărţile confiscate. Alte cărţi notabile erau: *Un popor*, *un destin*: *America Centrala şi Caraibiană astăzi* de Don Rojas, *Statul şi revoluţia* de V.l. Lenin, *Lupta este viaţa mea* de Nelson Mandela, *Maurice Bishop vorbeşte*: *Revoluţia din Grenada 1979-1983* de Maurice Bishop, *Malcom X vorbeşte* despre Malcom X şi *Nimic nu poate opri cursul istoriei*: *Un interviu cu Fidel Castro* de Mervyn Dymally, membru al Congresului şi Jeffrey M. El I iot.

1984

Autor: *Ceorge Orwell*

Data şi locul publicării iniţiale: *1949 Londra*; *1949*, *Statele Unite Edituri*: *Secker and Warburg*; *Harcourt Brace Jovanovich Forma lite rară*: *roman*

REZUMAT

Perioada de după Al Doilea Război Mondial a fost una de mari bulversări. Cu toate că pericolul imediat se sfârşise, mulţi se temeau că ideologiile comuniste care penetraseră URSS şi părţi ale Europei de Est se vor împrăştia pe glob, punând capăt democraţiei şi

capitalismului prin care Statele Unite şi multe alte ţări au înflorit. *1984* este un roman care a dus aceste temeri până la cele mai înalte culmi, anticipând un viitor al unei lumi a totalitarismului şi descriind în profunzime problemele cu care o asemenea lume s-ar confrunta.

Winston Smith locuieşte la Londra, în zona de uscat denumită Airstrip One, în statul Oceania. La vârsta de 39 de ani, Smith este un om bolnăvicios şi cu o calviţie în dezvoltare, având şi o rană la gleznă care refuză să se mai vindece. în fiecare zi trebuie să urce cele şapte etaje până la apartamentul său, pentru că liftul nu funcţionează mai niciodată. Hrana sa principală este pâinea uscată şi tocana cleioasă cu carnea neidentificabilă pe care le capătă la prânz la locul de muncă. Pentru a se menţine, el bea foarte mult gin Victoria, care îl face să lăcrimeze pe măsură ce alunecă pe gât, şi fumează multe ţigări Victoria, pe care le ţine cu grijă ca să nu lase tutunul să cadă din ele. Este înconjurat în permanenţă de minciunile pe care guvernul le inventează, pe care este nevoit să le asculte la televizorul care funcţionează în fiecare încăpere. El este printre puţinii care ştiu că cele auzite sunt nişte minciuni, întrucât lucrează în domeniul modificării de date în cadrul Ministerului Adevărului, responsabil cu toate formele de publicaţii, propagandă şi divertisment care apar în Oceania.

Ce se întâmpla în labirintul nevăzut spre care duceau coridoarele întunecate, nu ştia în detaliu, dar ştia totuşi în linii mari. îndată ce toate corecturile necesare erau introduse sau asamblate în paginile unui număr din ziarul *Times*, acel număr urma să fie retipărit, originalul distrus, şi ediţia corectată pusă cu grijă la arhivă. Acest proces continuu de modificare se aplica nu numai la ziare, ci şi la cărţi, reviste, broşuri, afişe, „fluturaşi", filme, coloane sonore, desene animate, fotografii – şi la orice material literar care ar fi putut avea vreo semnificaţie politică sau ideologică. Zi de zi, oră de oră, trecutul era adus în conformitate cu prezentul... în niciun caz nu ar fi putut fi posibil, odată procedura executată, să fie dovedit că avuse loc o falsificare.

în acelaşi timp cu procesul de revizuire a istoriei, şi statisticile sunt falsificate pentru a fi în concordanţă cu imaginea pe care Partidul doreşte să o promoveze.

De fapt, el considera în timp ce modifica statisticile

Ministerului Belşugului, că nu se comite niciun fals. Era pur şi simplu înlocuirea unor prostii cu alte prostii. De exemplu, previziunea Ministerului Belşugului anticipa o producţie de bocanci pe trimestru, de 145 de milioane de perechi. Winston însă, modifica acest număr la 54 de milioane, pentru a permite obişnuitul anunţ de depăşire a cotei. în orice caz, 62 de milioane nu erau cu nimic mai aproape de adevăr decât 57 de milioane, sau de 145 de milioane. Era la fel de posibil să nu se fi produs nicio pereche de bocanci. Ba chiar mai posibil era ca nimeni să nu ştie câte perechi se produseseră, să nu-i pese nimănui. Toată lumea ştia că

N.J. Karolides, M. Bald & D.B. Sova toate numerele astronomice de bocanci pe trimestru se produceau pe hârtie, în timp ce probabil jumătate din populaţia Oceaniei mergea desculţă.

Pe lângă falsificarea statisticilor, şi datele istorice sunt schimbate. Pe lângă Oceania, singurele ţări din lume sunt Eurasia şi Eastasia. Dacă Oceania se află în război cu vreuna din ele, atunci înseamnă că dintot-deauna a fost în război cu ea. Astfel că, de fiecare dată când Oceania îşi schimbă aliaţii şi începe să se războiască cu o altă naţiune, toate articolele din ziarele vechi care relatau războiul trebuie modificate pentru a se potrivi noii realităţi mondiale. Apoi, fiecare om trebuia să îşi schimbe percepţia despre trecut din conştiinţa sa, procedeu denumit dublăgân-dire, şi să uite că a ştiut vreodată altceva decât se spune în prezent.

în această minciună şi-a petrecut Winston întreaga sa devenire. întotdeauna i s-a spus că Fratele cel Mare, liderul Partidului, a salvat ţara de opresiunea teribilă a capitaliştilor. Dar el se uită în jurul său la numeroasele lipsuri şi la calitatea îndoielnică a produselor existente, şi se întreabă dacă nu cumva nu a fost întotdeauna aşa. Dacă Partidul minte în legătură cu războiul, de ce nu ar putea să mintă şi în legătură cu salvarea societăţii de capitalişti?

El decide să înceapă să lupte cu ardoare împotriva Partidului şi să încerce să descopere adevărul ţinându-şi un jurnal al gândurilor sale, cele mai multe împotriva Fratelui cel Mare. însă primul act de sfidare a avut loc de mult. Când cineva se gândeşte la a-l sfida pe Fratele cel Mare, acela deja comite o crimă, denumită şi crima de gândire, care este pasibilă de pedeapsa capitală. Din acest

motiv, Winston se hotărăşte să meargă pe cât de departe posibil în sfidarea sa, întrucât se poate spune că este deja mort.

într-o zi, Poliţia Gândirii îl va prinde şi el va muri. Fiecare cameră are un ecran care în mod simultan transmite ultimele ştiri ale Partidului şi monitorizează tot ce se petrece în camera respectivă, pentru a transmite Poliţei Gândirii. Oamenii care îl cunosc l-ar putea denunţa pentru a-şi salva pielea. Este deja împăcat cu gândul că va fi prins într-o zi şi a renunţat la vreo speranţă de viitor. Dar îşi doreşte măcar să afle adevărul înainte de a fi prins.

încercarea lui Winston de a descoperi acest adevăr sfidând în acelaşi timp Partidul cuprinde mai multe niveluri. Primul dintre ele este fascinaţia sa pentru trecut. Winston frecventează un m.ij'.i/in de antichităţi unde sunt păstrate câteva rămăşiţe ale epocii capitalismului – lucruri care nu au alt scop decât frumuseţea lor, cum ar fi un prespapier de sticlă umplut cu coral, pe care Winston îl cumpără, având astfel ocazia de a discuta cu proprietarul magazinului despre vremurile dinaintea Fratelui cel Mare. Acesta nu mai ştie prea multe, dar este de acord cu Winston -înainte de domnia Fratelui cel Mare era mai bine.

Un al doilea nivel de rebeliune este de natură sexuală. Partidul nu agreează astfel de legături între oameni, temându-se că dragostea pe care o vor avea între ei va deveni mai mare decât dragostea pentru Partid, şi a stabilit mai multe ligi anti-sex pentru a discredita această activitate. Winston intră în contact într-o zi cu o femeie frumoasă pe nume Julia, care lucrează tot la Ministerul Adevărului. După mai multe întâlniri în care încearcă să se ascundă de ecranele atotcuprinzătoare, ei decid să se întâlnească în liniştea unei poieni. Aici se simt liberi şi fac dragoste pentru prima dată, motivaţi fiind în primul rând de faptul că le este spus că nu au voie, şi cu cât simt mai tare rebeliunea, cu atât este mai plăcut. După încă câteva astfel de întâlniri, Winston îl convinge pe proprietarul magazinului de antichităţi să le închirieze camera pe care o are deasupra magazinului. Acela devine locul întâlnirii lor, locul în care îşi împărtăşesc nu numai dragostea, dar şi părerile şi dorinţele.

Al treilea nivel este cea mai activă formă de rebeliune împotriva Fratelui cel Mare. Julia şi Winston decid să încerce să se alăture mişcării de rezistenţă Frăţia. Winston avusese dintotdeauna

un sentiment de camaraderie faţă de unul dintre membrii acesteia, O'Brian. într-o zi, O'Brian îi spune cât de mult îi admiră activităţile şi îl invită la el acasă pentru a-i arăta noua ediţie a dicţionarului Newspeak, limba oficială a Oceaniei. Winston şi Julia înţeleg că acesta este un mesaj secret şi profită de ocazia vizitei pentru a-şi declara ura faţă de Fratele cel Mare şi aderarea la principiile Frăţiei. O'Brian, după ce le adresează câteva întrebări, este de acord să îi primească, şi le dă un exemplar al cărţii care povesteşte adevărul despre Fratele cel Mare, şi despre formarea Oceaniei.

Cartea, intitulată *Teoria şi Practica Colectivismului Oligarhic*, era scrisă de omul asupra căruia se concentra cea mai mare ură şi mânie din partea Partidului, Emanuel Goldstein. Cu ani în urmă, acesta fusese printre membrii de marcă ai Partidului, dar pe măsură ce viziunile sale s-au schimbat, treptat a fost eliminat, şi a devenit în cele din urmă ţapul ispăşitor pentru toate problemele Oceaniei. în timpul celor Două Minute de Ură, o ceremonie zilnică la care toţi oamenii sunt obligaţi să participe, este expusă întotdeauna figura lui Goldstein, pentru a fi insultată. Cartea descrie adevărul din spatele celor trei sloganuri ale Partidului – „Ignoranţa înseamnă putere", „Războiul înseamnă pace" şi „Libertatea înseamnă sclavie". De exemplu, războiul însemnă pace, pentru că pregătirea constantă pentru război permite economiei să rămână în picioare. Deşi bătăliile au loc foarte rar, războiul este acceptabil pentru populaţie ca scuză pentru raţionalizările perpetue ale bunurilor. Mai mult, îi menţine pe cetăţeni într-o stare de teamă, care îi face să creadă că au mereu nevoie de protecţie din partea guvernului.

După ce citesc textul, Julia şi Winston sunt prinşi în camera lor deasupra magazinului de antichităţi. Un tablou cade la o parte, lăsând să se vadă ecranul care îi monitorizase în tot acest timp. Apoi, proprietarul, ieşind din deghizarea sa, îşi face apariţia cu identitatea sa adevărată, aceea de membru al Poliţiei Gândurilor. Cei doi sunt arestaţi şi duşi în celule diferite, la Ministerul Dragostei. După tortură fizică şi înfometare, procedura standard pentru toţi deţinuţii, Winston îşi începe interogatoriile cu O'Brian, care împreună cu Poliţia Gândurilor, îl urmărise pe Winston timp de şapte ani. în timpul acestor sesiuni de „tratament", O'Brian foloseşte o terapie de şoc pentru a-l determina pe Winston să înţeleagă corect puterea

partidului şi inutilitatea oricărei opoziţii. Winston însă rămâne ferm în credinţa sa că anumite păreri şi gânduri îi aparţin, şi că adevărurile pe care le ştie nu vor putea fi modificate sau controlate de Partid. De exemplu, continuă să creadă că 2 + 2 = 4, şi că nu poate fi altfel. însă, în cele din urmă, O'Brian îl convinge că 2 + 2 = = 5, acest lucru marcând finalul rezistenţei sale şi începutul acceptării a tot ce spune Partidul.

După ce este eliberat din Ministerul Dragostei, Winston este doar o umbră a ceea ce fusese odată. Nu mai lucrează prea mult, petrecându-şi timpul mai mult în compania băuturii într-o cafenea, şi jucând singur şah. O vede pe Julia o dată, dar dorinţa lor de a fi împreună le fusese confiscată, amândoi acceptând adevărul Partidului. Winston ştie că într-o zi, când nu este atent, va fi împuşcat în cap. Dar este alinat de credinţa că a înţeles adevărul esenţial al Fratelui cel Mare şi că s-a mântuit, astfel că este pregătit. Ultimele rânduri ale romanului prezintă acceptarea sa totală a tuturor acelor lucruri pe care le-a negat cu vehemenţă întreaga sa viaţă.

Rămase cu privirea aţintită către chipul uriaş, l-au trebuit 40 de ani ca să ajungă să vadă ce fel de zâmbet se ascundea în spatele mustăţii întunecate. Vai, ce greşită şi ce inutilă fusese interpretarea sa! Vai, ce exilare încăpăţânată şi voită de la sânul iubitor! Două lacrimi i se scurgeau încet pe lângă nas. Dar acum era bine, totul era bine, neliniştea se încheiase. Câştigase bătălia împotriva sa. Acum îl iubea pe Fratele cel Mare.

ISTORICUL CENZURII

Multe încercări de excludere a romanului *1984* din bibliotecile şcolare s-au petrecut timp de aproape 50 de ani după publicare. Jonathon Green descrie textul ca una „dintre acele cărţi care au fost cel mai des cenzurate". în introducerea sa la cartea *Celebrating Censored Books*, Lee Burress menţiona cele mai cenzurate 30 de cărţi, rezultate din şase studii la nivel naţional asupra presiunilor de cenzură în şcolile americane (1965-1982); *1984* se situa pe poziţia a V-a. Aceste presiuni au avut loc mai ales pe parcursul anilor 1960 şi 1970, în perioada în care America se temea de un război nuclear iminent cu Uniunea Sovietică, a cărei simplă existenţă ca exemplu de regim comunist de succes, constituia o ameninţare la adresa Statelor

Unite şi a idealurilor sale democratice. Astfel, romanul a fost de multe ori ţinta unor controverse.

Deseori însă, aceste controverse au vizat caracterul „nereligios şi imoral" al cărţii. De asemenea, descrierile sexuale au fost considerate nepotrivite pentru adolescenţi sau pentru orice categorie de vârstă. Mulţi obiectau faptul că subiectul cărţii era legat de comunism. în studiul despre cenzură realizat de Lee Burress în Wisconsin în 1963, Societatea John Birch apare ca sursa unei contestaţii împotriva cărţii, pe motiv că aceasta „studiază comunismul". în 1966, un alt studiu naţional realizat de Burress, care nu se referă la anumite nume sau localităţi, relatează cazul unui director de şcoală care considera că romanul „descrie comunismul într-o lumină favorabilă". în acelaşi studiu, este amintit şi cazul unui părinte care a criticat prezentarea „statului socialist ca o utopie greşită", în timp, în acest caz solicitările au fost ignorate, în cel dintâi caz însă, obiecţiile directorului au determinat biblioteca să nu cumpere romanul.

într-un alt caz evocat de Jack Nelson şi Gene Roberts în cartea The *Censors and the School*, un profesor din Wrenshall, Minnesota, a refuzat să scoată *1984* de pe lista sa de lecturi, fapt ce a dus la concedierea sa. A este expusă întotdeauna figura lui Goldstein, pentru a fi insultată. Cartea descrie adevărul din spatele celor trei sloganuri ale Partidului – „Ignoranţa înseamnă putere", „Războiul înseamnă pace" şi „Libertatea înseamnă sclavie". De exemplu, războiul însemnă pace, pentru că pregătirea constantă pentru război permite economiei să rămână în picioare. Deşi bătăliile au loc foarte rar, războiul este acceptabil pentru populaţie ca scuză pentru raţionalizările perpetue ale bunurilor. Mai mult, îi menţine pe cetăţeni într-o stare de teamă, care îi face să creadă că au mereu nevoie de protecţie din partea guvernului.

După ce citesc textul, Julia şi Winston sunt prinşi în camera lor deasupra magazinului de antichităţi. Un tablou cade la o parte, lăsând să se vadă ecranul care îi monitorizase în tot acest timp. Apoi, proprietarul, ieşind din deghizarea sa, îşi face apariţia cu identitatea sa adevărată, aceea de membru al Poliţiei Gândurilor. Cei doi sunt arestaţi şi duşi în celule diferite, la Ministerul Dragostei. După tortură fizică şi înfometare, procedura standard pentru toţi deţinuţii,

Winston îşi începe interogatoriile cu O'Brian, care împreună cu Poliţia Gândurilor, îl urmărise pe Winston timp de şapte ani. în timpul acestor sesiuni de „tratament", O'Brian foloseşte o terapie de şoc pentru a-l determina pe Winston să înţeleagă corect puterea partidului şi inutilitatea oricărei opoziţii. Winston însă rămâne ferm în credinţa sa că anumite păreri şi gânduri îi aparţin, şi că adevărurile pe care le ştie nu vor putea fi modificate sau controlate de Partid. De exemplu, continuă să creadă că 2 + 2 = 4, şi că nu poate fi altfel. însă, în cele din urmă, O'Brian îl convinge că 2 + 2 = = 5, acest lucru marcând finalul rezistenţei sale şi începutul acceptării a tot ce spune Partidul.

După ce este eliberat din Ministerul Dragostei, Winston este doar o umbră a ceea ce fusese odată. Nu mai lucrează prea mult, petrecându-şi timpul mai mult în compania băuturii într-o cafenea, şi jucând singur şah. O vede pe Julia o dată, dar dorinţa lor de a fi împreună le fusese confiscată, amândoi acceptând adevărul Partidului. Winston ştie că într-o zi, când nu este atent, va fi împuşcat în cap. Dar este alinat de credinţa că a înţeles adevărul esenţial al Fratelui cel Mare şi că s-a mântuit, astfel că este pregătit. Ultimele rânduri ale romanului prezintă acceptarea sa totală a tuturor acelor lucruri pe care le-a negat cu vehemenţă întreaga sa viaţă.

Rămase cu privirea aţintită către chipul uriaş, l-au trebuit 40 de ani ca să ajungă să vadă ce fel de zâmbet se ascundea în spatele mustăţii întunecate. Vai, ce greşită şi ce inutilă fusese interpretarea sa! Vai, ce exilare încăpăţânată şi voită de la sânul iubitor! Două lacrimi i se scurgeau încet pe lângă nas. Dar acum era bine, totul era bine, neliniştea se încheiase. Câştigase bătălia împotriva sa. Acum îl iubea pe Fratele cel Mare.

ISTORICUL CENZURII

Multe încercări de excludere a romanului *1984* din bibliotecile şcolare s-au petrecut timp de aproape 50 de ani după publicare. Jonathon Green descrie textul ca una „dintre acele cărţi care au fost cel mai des cenzurate". în introducerea sa la cartea *Celebrating Censored Books*, Lee Burress menţiona cele mai cenzurate 30 de cărţi, rezultate din şase studii la nivel naţional asupra presiunilor de cenzură în şcolile americane (1965-1982); *1984* se situa pe poziţia a

V-a. Aceste presiuni au avut loc mai ales pe parcursul anilor 1960 şi 1970, în perioada în care America se temea de un război nuclear iminent cu Uniunea Sovietică, a cărei simplă existenţă ca exemplu de regim comunist de succes, constituia o ameninţare la adresa Statelor Unite şi a idealurilor sale democratice. Astfel, romanul a fost de multe ori ţinta unor controverse.

Deseori însă, aceste controverse au vizat caracterul „nereligios şi imoral" al cărţii. De asemenea, descrierile sexuale au fost considerate nepotrivite pentru adolescenţi sau pentru orice categorie de vârstă. Mulţi obiectau faptul că subiectul cărţii era legat de comunism. în studiul despre cenzură realizat de Lee Burress în Wisconsin în 1963, Societatea John Birch apare ca sursa unei contestaţii împotriva cărţii, pe motiv că aceasta „studiază comunismul". în 1966, un alt studiu naţional realizat de Burress, care nu se referă la anumite nume sau localităţi, relatează cazul unui director de şcoală care considera că romanul „descrie comunismul într-o lumină favorabilă". în acelaşi studiu, este amintit şi cazul unui părinte care a criticat prezentarea „statului socialist ca o utopie greşită", în timp, în acest caz solicitările au fost ignorate, în cel dintâi caz însă, obiecţiile directorului au determinat biblioteca să nu cumpere romanul.

într-un alt caz evocat de Jack Nelson şi Gene Roberts în cartea *The Censors and the School*, un profesor din Wrenshall, Minnesota, a refuzat să scoată 7 984 de pe lista sa de lecturi, fapt ce a dus la concedierea sa. A fost după un timp reprimit, după ce a explicat că „romanul ilustrează ceea ce se întâmplă într-un stat totalitar".

Nelson şi Roberts discută şi ei cenzurarea romanului *1984* în contextul „bătăliilor pentru manuale" din anii '60 din Texas. Zece romane au fost excluse din bibliotecile a patru licee din Amarillo, şi de la Colegiul Amarillo, printre acestea aflându-se *Andersonville* de MacKinley Kantor, *Minunata lume nouă* de Aldous Huxley, *Fructele mâniei* de John Steinbeck, şi *Laughing Boy* de Oliver LaFarge. (Detalii se pot găsi la povestea cenzurii romanului *Andersonville*.) Potrivit lui Nelson şi Roberts, cele mai multe obiecţii erau referitoare la obscenităţile prezente în aceste romane, dar anumite atacuri au vizat şi ideile politice „sau autorii care au fost citaţi de Comitetul pentru Activităţi Anti-Americane".

Chiar şi în 1981, erau înaintate plângeri similare. Un cleric baptist din Sneads, Florida, reverendul Len Coley, a încercat în repetate rânduri să interzică romanul din şcoli, de multe ori căutând susţinerea şi a altor lideri religioşi. El considera că romanul era pro-comunist şi conţinea descrieri sexuale explicite. Aşa cum se arată în *Newsletter on Intellectual Freedom*, la 13 ianuarie 1981, consiliul educaţional din Jackson County a votat în unanimitate pentru menţinerea textului „ca lectură suplimentară la cursul de «anticomunism» predat la Liceul Sneads".

Multe cazuri însă nu au avut acelaşi rezultat fericit. Multe contestaţii s-au sfârşit cu interzicerea romanului din biblioteci. Controversele continue generate de roman sunt demonstrate şi de faptul că potrivit unui studiu al lui Burress realizat în 1966, deşi cartea deja considerată o lectură clasică de către critici, era disponibilă în doar 43% dintre bibliotecile şcolare.

PE FRONTUL DE VEST, NIMIC NOU (IM WESTEN NICHTS NEUES)

Autor: *Erich Măria Remarque*

Data şi locul publicării iniţiale: *1928*, *Cermania*; *1929*, *Statele Unite Edituri*: *Imprompylaen-Verlag*; *Little*, *Brown and Company Forma literară*: *roman*

REZUMAT

El căzu în octombrie 1918, într-o zi în care era atât de linişte şi calm pe întreg frontul, încât raportul armatei s-a mulţumit cu o singură menţiune: Pe frontul de vest, nimic nou.

El căzuse înainte şi se întinse pe pământ ca într-un somn. Dacă ar fi fost întors cu faţa în sus, s-ar fi văzut că nu a suferit mult; chipul lui avea o expresie calmă, ca şi cum ar fi fost fericit că venise sfârşitul.

Acest pasaj final din celebrul roman al lui Remarque reflectă nu numai ironia morţii acestui soldat necunoscut, dar şi cinismul acelui comunicat, care anunţa senin că nu era nimic nou de raportat de pe front, în timp ce mii de soldaţi mureau sau erau răniţi zilnic. (Titlul german al romanului, *Im Westen Nichts Neues* se traduce prin: „Nimic nou la vest".) Pasajul final aminteşte şi el ironia titlului, o amărăciune care străbate întreaga operă.

Sunt mulţi soldaţi necunoscuţi în roman, de-o parte şi de alta

a baricadelor. Ei sunt acele trupuri îngrămădite în tranşee, mutilate şi împrăştiate pe câmpuri, „acel soldat gol stând înfipt în furca unui copac... doar cu casca pe cap, în rest despuiat. Doar jumătate din el se află acolo, jumătatea de sus... picioarele lipsesc." Ei sunt cei ca tânărul francez în retragere care rămâne în urmă şi este ajuns – „o lovitură de baionetă îi despică faţa".

Soldaţii necunoscuţi formează decorul. Romanul se concentrază asupra lui Paul Baumer, naratorul şi camarazii săi de la Compania a ll-a, mai ales asupra lui Albert Kropp, prietenul său apropiat şi Stanislaus Katczinsky, liderul grupului. Katczinsky (Kat), are 40 de ani; ceilalţi doar 18, respectiv 19. Sunt toţi oameni de rând: Muller visează la examene, Tjaden este lăcătuş; Haie Westhus este miner; iar Detering este ţăran.

Romanul debutează relatând situaţia soldaţilor aflaţi la 8 km în spatele frontului. Oamenii se „odihnesc" după 14 zile pe front. Din cei 150 de oameni de la înaintare, doar 80 s-au mai întors. Tema – şi, odată cu ea, şi tonul deziluziei – este introdusă imediat, cu pretextul unei scrisori primite de la Kantorek, fostul lor învăţător. El fusese cel care îi îndemnase pe toţi să se înroleze, făcându-i pe cei care ezitau să se simtă ca nişte laşi.

Pentru noi, băieţi de 18 ani (adulţi), ei ar fi trebuit să fie mijlocitori şi îndrumători către lumea maturităţii... în inima noastră aveam încredere în ei. Ideea de autoritate, pe care ei o reprezentau, era asociată în minţile noastre cu o mai mare profunzime şi o mai bărbătească înţelepciune. Dar primul mort pe care l-am văzut ne-a zguduit puternic această credinţă... Primul bombardament ne-a arătat greşeala noastră, şi, sub el, lumea pe care ei ne-au învăţat să o vedem s-a făcut ţăndări.

Această temă se repetă în discuţia dintre Paul şi părinţii săi în timpul unei permisii. Ei îşi expun adânca ignoranţă faţă de lupta în tranşee şi faţă de condiţiile de viaţă de pe front, faţă de morţile ce au loc frecvent acolo. „Sigur e mai rău aici. în mod sigur. Acolo este tot ce e mai bun pentru soldaţii noştri..." Ei se contrazic în legătură cu ce teritorii ar trebui anexate şi despre modul în care trebuie abordat războiul. Paul nu este capabil să le spună adevărul.

Imagini despre viaţa soldaţilor se suprapun în primele capitole: tratamentul inuman aplicat recruţilor de către un caporal

zelos şi conştient de rangul său; moartea dureroasă a unui coleg de şcoală după amputarea unui picior; mâncarea sărăcăcioasă şi deseori insuficientă; cazarea primitivă; crâmpeie de frică şi oroare, strigăte şi explozii de pe front. Cei cu experienţă îşi dau în vileag îndepărtarea de tinereţea lor, nu doar cei versaţi în lupta de tranşee în contrast cu recruţii nevinovaţi care nu erau pregătiţi să-i înlocuiască. Dus era „personajul ideal şi aproape romantic" al războiului. Ei recunoşteau faptul că „acea concepţie clasică a pământului strămoşesc pe care ne-o arătau profesorii, însemna aici doar o renunţare la personalitate". Ei au fost pur şi simplu deposedaţi de tinereţea lor şi de şansa de a se maturiza în mod firesc; nici nu mai întrevăd un viitor.

După o bătălie importantă, Paul povesteşte: „Astăzi am putea parcurge scenele tinereţii noastre ca nişte călători. Realităţi dure ne copleşesc; înţelegem distincţiile precum negustorii, iar necesităţile precum măcelarii; nu mai suntem netulburaţi, suntem indiferenţi. Ne dorim să fim acolo, dar am putea trăi acolo?"

Paul trăieşte profunzimile alienării sale în timpul permisiei. De nerecunoscut şi în afara unei intense dorinţe, el ştie că nu mai este decât un străin. Nu mai poate fi apropiat de familia sa; bineînţeles, el nu le poate dezvălui adevărul experienţelor sale cumplite, astfel că nu poate căuta nici mângâierea lor. Şezând în fotoliu, în camera lui, cu cărţile în faţă, el încearcă să reînnoade legătura cu trecutul, şi să îşi imagineze un viitor. Camarazii lui de front par a fi singura realitate.

Zvonurile legate de o ofensivă se dovedesc a fi adevărate. Ele sunt însoţite de o stivă dublă de sicrie nou-nouţe, galbene şi nelăcuite, şi de noi provizii de hrană. Când începe bombardamentul inamic, pământul bubuie şi pe ei cade pârjol greu. Obuzele doboară parapetul, sfâşie parapetul, smulg taluzul din rădăcini şi demolează straturile superioare de beton. Sunt loviţi şi din spate. Unul din recruţi îşi pierde cumpătul şi trebuie liniştit cu forţa. Atacului i se răspunde cu foc de mitralieră şi grenade. Furia înlocuieşte frica.

Nu mai zăcem neputincioşi, aşteptând pe eşafodaj, putem acum să distrugem şi să ucidem pentru a ne salva, pentru a ne salva şi răzbuna... ghemuiţi ca nişte pisici alergăm mai departe, copleşiţi de acest val care ne poartă cu el, care ne umple de sălbăticie,

transformându-ne în brute, în ucigaşi, în Dumnezeu mai ştie ce diavoli; acest val care ne creşte tăria cu frică şi nebunie şi lăcomie de viaţă, urmărind şi luptând numai pentru a ne salva. Dacă propriul tău tată ar veni împreună cu ei, nu ai ezita să arunci o bombă peste el.

Atacurile şi contraatacurile alternează, şi „încet-încet, morţii sunt adunaţi grămadă pe câmpul cu craterele, dintre tranşee." Când se termină şi compania se simte uşurată, numai 32 de soldaţi mai răspund la apel.

într-un alt episod, relativul anonimat al războiului de tranşee este şters. Aflat în patrulare pentru a supraveghea liniile inamicului, Paul se trezeşte izolat de restul oamenilor pe teritoriul francez. Se ascunde în craterul lăsat de un obuz, înconjurat de alte obuze care explodează şi de zgomote de luptă. încordat până la epuizare, este înarmat cu frică şi cu un cuţit. Un soldat cade peste el – îl spintecă în mod automat, apoi

Oamenii nu ne vor înţelege – pentru că generaţia dinaintea noastră, deşi a trecut prin aceşti ani aici lângă noi, avea deja o casă şi o chemare; acum se vor întoarce la vechile lor preocupări şi războiul va fi uitat

— iar generaţia de după noi va fi străină faţă de noi şi ne va împinge la o parte. Vom fi inutili chiar şi pentru noi înşine, vom îmbătrâni, câţiva se vor adapta, alţii doar se vor supune, iar cei mai mulţi vor fi confuzi

— anii vor trece şi vom ajunge nişte ruine.

ISTORICUL CENZURII

Când Pe *frontul de vest*, *nimic nou* a fost publicată în Germania în

1928, naţional-socialismul era deja o forţă politică puternică. în contextul socio-politic al primului deceniu postbelic, romanul a avut un impact popular puternic, vânzându-se în 600 000 de exemplare înainte de a fi publicat în Statele Unite, dar a generat şi resentimente semnificative.

Romanul constituia un afront la adresa naţional-socialiştilor, care îl vedeau drept o calomnie la adresa idealurilor de cămin şi pământ strămoşesc. Aceste resentimente au dus la apariţia unor pamflete politice la adresa sa. Cartea a fost interzisă în Germania, în

1930. în 1933 toate operele lui Remarque au fost sortite infamului foc. La 10 mai, a fost organizată prima demonstraţie masivă, în faţa Universităţii din Berlin: studenţii au strâns 25 000 de volume de autori evrei; 40 000 de oameni urmăreau „lipsiţi de entuziasm". Demonstraţii similare au avut loc şi la alte universităţi; la München, 5 000 de copii au urmărit şi au participat la arderea cărţilor etichetate drept marxiste sau anti-germane.

Remarque, departe de a fi redus la tăcere de atacurile împotriva cărţii sale, a publicat în 1930, o continuare a romanului, *întoarcerea de pe front34*. Până în 1932, a reuşit să scape de hărţuiala nazistă, mutându-se în Elveţia, apoi în Statele Unite.

Cenzurarea acestui roman a fost instituită şi în alte ţări europene. în

1929, soldaţilor austrieci le-a fost interzis să citească respectiva carte, iar în Cehoslovacia a fost scoasă din bibliotecile militare. în 1933 în Italia, traducerea cărţii a fost oprită, invocându-se propaganda anti-război expusă în paginile acesteia.

în Statele Unite, în 1929, editura Little, Brown and Company a acceptat sugestiile de a face câteva modificări asupra textului, venite din partea clubului „Cartea lunii", club care selectase cartea pentru luna iunie;

,*4 întoarcerea de pe hont*, trad. A. Philippide, J. Byck. Bucureşti, A.M.B., 1991 (n.tr.).

au fost eliminate trei cuvinte, cinci expresii şi două episoade întregi -unul despre dispunerea gărzilor la latrină şi celălalt, o scenă de dragoste din spital, care prezintă un cuplu de căsătoriţi care nu se mai văzuseră de doi ani. Editorii au admis că „unele cuvinte şi propoziţii erau prea tari pentru ediţia noastră americană" şi că fără aceste schimbări s-ar fi putut intra în conflict cu legislaţia federală, şi, cu siguranţă, cu cea a statului Massachusetts. Câteva decenii mai târziu, un altfel de cenzură din partea editurilor a fost expusă chiar de Remarque. Editura Putnam respinsese cartea în 1929, în ciuda succesului considerabil pe care aceasta l-a înregistrat în Europa. Potrivit autorului, „un idiot a spus că el nu vrea să publice o carte scrisă de un «nemţălău»35".

Cu toate acestea. *Pe frontul de vest*, *nimic nou* a fost interzisă la Boston în 1929 pe motiv de obscenitate. în acelaşi an la Chicago,

Autoritatea Vamală a Statelor Unite a confiscat exemplare din ediţia în limba engleză, ce nu fuseseră „purificate". Cartea este în continuare identificată drept cenzurată în studiul despre cenzura în şcoli al organizaţiei „People for the American Way", intitulat „Atacuri asupra libertăţii de a învăţa", sentinţa dată de autorităţi fiind cea de „limbaj licenţios". Sugestia studiului este, însă, că cenzorii şi-au schimbat tactica, folosind astfel de acuzaţii în locul celor tradiţionale, cum ar fi „globalism" sau „cuvinte de spaimă ale extremei drepte". Jonathon Green, în lucrarea sa *Enciclopedia Cenzurii* identifică *Nimic nou pe frontul de vest* drept una dintre cărţile „cel mai des" cenzurate.

PRINCIPELE (IL PRINCIPE)

Autor: *Niccold Machiavelli*

Data şi locul publicării iniţiale: *1532*, *Italia*; *1640*, *Anglia Edituri*: *Antonio Baldo*; *R. Bishop Forma literară*: *nonficţiune*

REZUMAT

Dedicată lui Lorenzo de' Medici (deşi iniţial fusese dedicată lui Giuliano de' Medici, unchiul acestuia, care a murit 1516), cartea *Principele* a fost scrisă între anii 1513-1514, în decorul intrigilor, rivalităţilor şi al transformărilor politice italiene, din secolul al XV-lea. Machiavelli însuşi devenise o victimă a acestor transformări când guvernul republican al Florenţei, în care el ocupa un post oficial în corpul diplomatic, a fost răsturnat, familia de Medici preluând din nou puterea (trei generaţii ale familiei Medici fuseseră la conducere Florenţei, înaintea instalării guvernului republican în 1494).

Scopul lui Machiavelli în acest tratat politic, cel puţin la suprafaţă, este de a oferi sfaturile necesare unei bune guvernări, a cuceririi şi păstrării de teritorii. în fond, ce îşi dorea el era un „stat puternic, capabil de a-şi impune autoritatea asupra unei Italii dezbinate", şi eliminarea puterii străine. Din analiza sa reiese unul din elementele doctrinei sale: „adevărul realităţii mai degrabă decât percepţia imaginară a ei", recomandând realismul politic şi respingând perspectivele idealiste asupra omenirii, asupra conducătorilor şi a celor conduşi, asupra practicilor şi reacţiilor politice. în acest context al politicii, Machiavelli subordona morala eficacităţii politice.

Considerând neînsemnate problemele principilor ereditari în a menţine controlul asupra teritoriilor – „este doar o chestiune de a nu perturba tradiţiile străvechi, şi de a le modifica pentru a le potrivi situaţiei”, întrucât oamenii s-au obişnuit cu familia principelui lor – Machiavelli trece la dificultăţile mult mai serioase ale „principalităţilor mixte”, adică, teritorii nou anexate unor state mai vechi, şi a statelor noi. Aceste dificultăţi cresc atunci când limba, obiceiurile şi legile noilor teritorii diferă de cele ale prinţului cuceritor.

1 oz – au fost eliminate trei cuvinte, cinci expresii şi două episoade întregi -unul despre dispunerea gărzilor la latrină şi celălalt, o scenă de dragoste din spital, care prezintă un cuplu de căsătoriţi care nu se mai văzuseră de doi ani. Editorii au admis că „unele cuvinte şi propoziţii erau prea tari pentru ediţia noastră americană” şi că fără aceste schimbări s-ar fi putut intra în conflict cu legislaţia federală, şi, cu siguranţă, cu cea a statului Massachusetts. Câteva decenii mai târziu, un altfel de cenzură din partea editurilor a fost expusă chiar de Remarque. Editura Putnam respinsese cartea în 1929, în ciuda succesului considerabil pe care aceasta l-a înregistrat în Europa. Potrivit autorului, „un idiot a spus că el nu vrea să publice o carte scrisă de un «nemţălău»35”.

Cu toate acestea, *Pe frontul de vest*, *nimic nou* a fost interzisă la Boston în 1929 pe motiv de obscenitate. în acelaşi an la Chicago, Autoritatea Vamală a Statelor Unite a confiscat exemplare din ediţia în limba engleză, ce nu fuseseră „purificate”. Cartea este în continuare identificată drept cenzurată în studiul despre cenzura în şcoli al organizaţiei „People for the American Way”, intitulat „Atacuri asupra libertăţii de a învăţa”, sentinţa dată de autorităţi fiind cea de „limbaj licenţios”. Sugestia studiului este, însă, că cenzorii şi-au schimbat tactica, folosind astfel de acuzaţii în locul celor tradiţionale, cum ar fi „globalism” sau „cuvinte de spaimă ale extremei drepte”. Jonathon Green, în lucrarea sa *Enciclopedia Cenzurii* identifică *Nimic nou pe frontul de vest* drept una dintre cărţile „cel mai des” cenzurate.

PRINCIPELE (IL PRINCIPE)

Autor: *Niccold Machiavelli*

Data şi locul publicării iniţiale: *1532*, *Italia*; *1640*, *Anglia*

Edituri: *Antonio Baldo*; *R. Bishop Forma literară*: *nonficţiune*

REZUMAT

Dedicată lui Lorenzo de' Medici (deşi iniţial fusese dedicată lui Giuliano de' Medici, unchiul acestuia, care a murit 1516), cartea *Principele* a fost scrisă între anii 1513-1514, în decorul intrigilor, rivalităţilor şi al transformărilor politice italiene, din secolul al XV-lea. Machiavelli însuşi devenise o victimă a acestor transformări când guvernul republican al Florenţei, în care el ocupa un post oficial în corpul diplomatic, a fost răsturnat, familia de Medici preluând din nou puterea (trei generaţii ale familiei Medici fuseseră la conducere Florenţei, înaintea instalării guvernului republican în 1494).

Scopul lui Machiavelli în acest tratat politic, cel puţin la suprafaţă, este de a oferi sfaturile necesare unei bune guvernări, a cuceririi şi păstrării de teritorii. în fond, ce îşi dorea el era un „stat puternic, capabil de a-şi impune autoritatea asupra unei Halii dezbinate", şi eliminarea puterii străine. Din analiza sa reiese unul din elementele doctrinei sale: „adevărul realităţii mai degrabă decât percepţia imaginară a ei", recomandând realismul politic şi respingând perspectivele idealiste asupra omenirii, asupra conducătorilor şi a celor conduşi, asupra practicilor şi reacţiilor politice. în acest context al politicii, Machiavelli subordona morala eficacităţii politice.

Considerând neînsemnate problemele principilor ereditari în a menţine controlul asupra teritoriilor – „este doar o chestiune de a nu perturba tradiţiile străvechi, şi de a le modifica pentru a le potrivi situaţiei", întrucât oamenii s-au obişnuit cu familia principelui lor – Machiavelli trece la dificultăţile mult mai serioase ale „principalităţilor mixte", adică, teritorii nou anexate unor state mai vechi, şi a statelor noi. Aceste dificultăţi cresc atunci când limba, obiceiurile şi legile noilor teritorii diferă de cele ale prinţului cuceritor.

Una din dificultăţile cele mai serioase este legată de cei cuceriţi, din rândurile cărora unii vor profita de ocazia de a-şi schimba stăpânii, dar vor fi nestatornici în prietenia lor când vor descoperi că aşteptările lor nu sunt împlinite. Mai mult, cei care au fost afectaţi de cucerire vor deveni duşmani. Machiavelli recomandă

eliminarea familiei fostului principe, dar menţinerea vechiului mod de viaţă, a obiceiurilor, legilor şi taxelor, câştigând astfel bunăvoinţa oamenilor, aceasta contribuind la o mai rapidă încorporare a teritoriilor noi în cele vechi.

Pentru posesiunile noi, Machiavelli recomandă ca principele să locuiască chiar în noile teritorii; problemele pot fi observate şi rezolvate înainte de a se agrava. O altă tactică este de a stabili colonii mai bine decât a menţine armate, pentru a fi mai puţini oameni afectaţi.

Toţi ceilalţi rămân neatinşi, care este şi condiţia pentru a-i reduce la tăcere; însă vor fi foarte temători de a face vreo greşeală care să-i ducă la suferinţă precum cei care au fost deja spoliaţi... Iar în acest context, trebuie observat faptul că oamenii trebuie ori mângâiaţi ori ucişi, întrucât ei vor încerca să răzbune probleme minore, dar nu vor mai putea să le răzbune pe cele majore. Orice rău care este făcut unui om, trebuie făcut în aşa fel încât să nu trebuiască să te temi de răzbunarea lui.

Mai departe, cuceritorul trebuie să devină protectorul vecinilor mai slabi, acţionând pentru a-i slăbi pe cei puternici, şi trebuie să lupte împotriva unei invazii a unui vecin puternic. în acest context, Machiavelli afirmă, folosindu-i pe romani ca exemplu, că războiul nu trebuie niciodată evitat: „... războaiele nu dispar de la sine, ci sunt doar amânate în avantajul celuilalt". O eroare teribilă în această privinţă este să permiţi sau să ajuţi ca un alt stat să devină puternic. „Din acestea putem obţine o regulă generală, care nu dă greş niciodată sau foarte rar: omul care îl face pe altul puternic, se ruinează pe sine."

Machiavelli distinge între acei principi care obţin teritorii cu ajutorul şansei sau al norocului, şi cei care le obţin prin propriile arme şi mijloace. Ultimii vor avea mai mari probleme în obţinerea şi asigurarea puterii, dar îşi vor menţine mai uşor puterea prin tăria de caracter de care au dat dovadă. „Asemenea oameni au mari dificultăţi în drumul lor către putere, toate pericolele apar în ascensiunea lor, şi trebuie să le combată şi să le învingă prin virtuţile sale (virtu), dar odată ajunşi în vârf, odată ce ajung veneraţi şi şi-au eliminat toţi duşmanii invidioşi, ei rămân puternici, liniştiţi, onoraţi şi fericiţi." Pe de altă parte, oamenii care obţin noi teritorii cu armele

altora sau prin noroc vor pierde pentru că ei depind de bunăvoinţa şi norocul celor care i-au ridicat. Ei nu pot conduce pentru că le lipseşte abilitatea şi pentru că nu au trupe loiale, decât dacă le plătesc.

Cesare Borgia este un exemplu de principe realizat prin puterea tatălui său natural, Papa Alexandru al Vl-lea, şi a trupelor acestuia. însă, Cesare, un om ambiţios şi ager, şi-a întărit poziţia atacând cetăţile vecine. Preluând controlul în Romagna, şi realizând că poporul fusese prădat de foştii stăpâni şi că devenise nelegiuit, el a adus pacea şi obedienţa, prin formarea unui guvern bazat pe autoritate absolută şi cruzime. Atunci când scopurile sale au fost atinse, a complotat împotriva sfătuitorului său, omul considerat responsabil pentru duritatea excesivă, să fie ucis cu sălbăticie în public, astfel înlăturând vina ce plana deasupra sa. Machiavelli nu îl condamnă pe Cesare, ci îl oferă drept model pentru cei care ajung la putere prin eforturile şi norocul altora.

Deşi le laudă curajul şi abilitatea celor care reuşesc să treacă peste adversitate, Machiavelli nu are o consideraţie specială pentru cei care ajung să fie puternici prin crime. Nu este un factor nici al virtuţii, nici al norocului să „ucizi cetăţeni, să trădezi prieteni, să fi lipsit de adevăr, milă sau religie".

în discuţia despre împuternicirea pentru a conduce într-un principat civil, Machiavelli identifică două forţe: nobilii, care doresc să conducă şi să exploateze poporul şi poporul, care nu doreşte să fie condus şi exploatat. Să devii principe cu ajutorul nobililor este mai dificil decât cu ajutorul poporului. Nobilii au pretenţia de egalitate, şi nu pot fi dominaţi cu uşurinţă; mai mult, nobilii sunt capabili ca în timp de necesitate, să fie independenţi şi interesaţi doar de propria soartă, astfel nefiind dependenţi de principe. Dar dacă poporul şi-a ales principele, acesta trebuie doar să îl ia sub protecţia sa, şi să îi faciliteze bunăstarea; acestea trebuie întreprinse, chiar dacă nu poporul a fost cel care l-a sprijinit, dar obţinerea susţinerii şi obedienţei depind de ele. Acesta este cu atât mai important cu cât principele nu poate să se ferească de poporul ostil; este prea numeros. în schimb se poate apăra de nobilii ostili, care sunt puţini. „Şi datorită faptului că oamenii, când primesc beneficii din partea principelui de la care aşteaptă să fie suprimaţi, se ataşează şi mai

mult de el, un asemenea principe va fi mai apropiat de popor, chiar decât unul care ar fi fost ales chiar de acesta."

Mai multe capitole se concentrează asupra caracterului şi a comportamentului care duc la laudă sau la dispreţ. Prezentând aceste lucruri, Machiavelli identifică generalizările de bază: „Ştiu că toţi vor fi de acord că printre aceste multe calităţi un principe trebuie să le aibă pe toate acelea care sunt considerate bune. Dar cum este imposibil să le ai şi să le exerciţi pe toate, deoarece condiţiile vieţii omului nu permit acest lucru, principele trebuie să fie suficient de isteţ încât să evite oprobriul public pentru acele vicii care l-ar face să îşi pierdă statul." Acestea mai dezvăluie şi dezvăluie un imperativ practic: succesul încercării.

Machiavelli compară o serie de virtuţi şi de vicii. Printre acestea sunt mărinimia şi zgârcenia; optează pentru cea din urmă, pentru că aceasta ar permite principelui să îşi economisească resursele pentru apărarea poziţiei sale şi pentru a purta războaie fără a împovăra poporul cu noi taxe. Mărinimia nu este recunoscută decât atunci când este atât de ostentativă încât goleşte toate resursele, determinând necesitatea de a pune biruri pe spinarea poporului. Principii îşi permit să fie generoşi doar cu cea ce le aparţine străinilor.

Deşi este preferabil a fi considerat milostiv, principii vor considera cruzimea un avantaj. Cesare Borgia a folosit cruzimea pentru a unifica, a readuce ordinea, supunerea. Cruzimea de asemenea poate genera loialitate şi respect, mai ales în rândul soldaţilor. Cu toate acestea, ea trebuie să fie temperată, astfel încât să nu genereze ură. Pentru un principe, a fi temut este mult mai avantajos decât a fi iubit. Oamenii – „nerecunoscători, nestatornici, mincinoşi şi înşelători, temători în faţa pericolului, şi lacomi în faţa câştigului" – nu vor evita să jignească pe un altul care se face iubit, dacă este în avantajul lor. Pentru a evita să fie urât, deşi temut, principele trebuie să evite să confişte proprietăţile cetăţenilor şi de asemenea să evite să le ia femeile. „Cruzimea este prost aplicată, dacă este rar folosită la început, şi creşte în timp, în loc să scadă."

în schimb, Machiavelli consideră că un principe isteţ, viclean şi manipulator va avea mai mult succes decât unul care îşi ţine cuvântul. în această privinţă, principele trebuie să fie foarte flexibil

pentru a-şi urmări interesele. îl dă de exemplu pe Papa Alexandru al Vl-lea drept maestru în asemenea înşelătorii; părând corect şi convingător în afirmaţii şi solemn în jurăminte, folosindu-se de aceste trăsături, era mereu pregătit să acţioneze contrar acestora atunci când situaţia o cerea. Oamenii judecă după aparenţe. Scopul principelui este însă de „a acumula victorii şi a consolida statul".

Evitând ura şi dispreţul, demonstrând prin acţiunile sale că nu este capricios sau frivol, că este curajos, sobru şi puternic, principele va fi foarte respectat. Acest respect, pe lângă bunăvoinţa poporului a cărui bunăstare o păstrează, va şi elimina posibilitatea unui complot subversiv din interior, împotriva căruia un principe trebuie mereu să fie pregătit. Conspiratorii nu vor acţiona împotriva lui dacă vor şti că poporul va fi împotrivă. Principele trebuie de asemenea să se apere de puterile străine, iar aceasta se face cu arme bune şi prieteni buni; „dacă va avea arme bune, atunci nu va duce lipsă niciodată de prieteni buni."

Principele se încheie cu o înfocată „povaţă de a readuce libertate în Italia şi a o scăpa de barbari", un îndemn ce pare legat de dedicaţia scrisă le carte. Timpurile sunt potrivite; ţara este pregătită să fie eliberată de „cruda insolenţă a barbarilor". El face un apel în mod special către casa de' Medici, pentru a chema cetăţenii, pentru a-i alunga şi înfrânge pe invadatori.

Numele lui Machiavelli a devenit sinonim cu comportamentul politic lipsit de scrupule. El a fost denumit agent al Satanei, şi acuzat de „a fi promovat în mod deliberat răul". Pasaje scoase din context, după cum a fost exemplificat în publicaţia Gentillet (vezi istoria cenzurii), ilustrează nedreptatea făcută lui Machiavelli. Asemenea interpretări sunt încă acceptate, după cum spune şi Leo Strauss: „Dacă este adevărat că numai un om rău se va deda la a predica maxime de gangsterism de stat şi privat, atunci suntem obligaţi să spunem că Machiavelli era un om rău."

O interpretare mai modernă se concentrează asupra intenţiei lui Machiavelli de a exprima realitatea acţiunii politice, bazându-se mai mult pe analiza istoriei, decât pe ideal. J.R. Hale susţine că: „Machiavelli era preocupat doar de *U vero*, de imaginea reală a lucrurilor ce se întâmplau, şi că nu aborda politica decât folosind deducţii din modul în care oamenii chiar acţionau". Pe lângă această

poziţie, după cum au observat mulţi critici, Machiavelli îşi prezintă percepţia josnică asupra omului, evidentă în *Principele*, prin limbajul şi atitudinea dispreţuitoare faţă de populaţie, de nobili şi chiar de conducători.

Robert M. Adams observă o întoarcere la 180 de grade în secolul al XX-lea, şi anume o „tradiţie care punea accentul pe idealismul, entuziasmul, patriotismul şi democratismul lui Machiavelli". în acest context îl proclamă pe Machiavelli drept o „conştiinţă morală măreaţă"; „el reînvie...

viermele cel neadormit al conştiinţei omului ce aspiră să domnească peste semenii săi."

ISTORICUL CENZURII

în ciuda faptului că Antonio Baldo a primit permisiunea de la Papa Clement al Vll-lea (Giulio de' Medici), pentru a publica scrierea lui Machiavelli, în 1559 toate lucrările lui Machiavelli au fost puse la Indexul Cărţilor Interzise, al Papei Paul al IV-lea, la categoria „absolut interzise". Alcătuit de Sfânta Inchiziţie din Roma la solicitarea Papei Paul al IV-lea (cunoscut ca un „anti-eretic necruţător"), Indexul interzicea catolicilor să citească lucrările menţionate, dintre acestea făcând parte şi *Principele*, înterzicerea a venit ca rezultat al Conciliului de la Trento, care s-a întrunit între 1545 şi 1563, pentru a întări disciplina Bisericii romano catolice împotriva protestantismului. Papa Paul al IV-lea, un inchizitor desăvârşit şi un inamic al ereziei, a lărgit Indexul pentru a cuprinde pe lângă erezie, şi moralitatea şi comportamentul omului, în general. Aceasta a fost prima apariţie a lui Machiavelli pe listele Indexului.

Sistemul de cenzură a fost abandonat în cele din urmă în 1966; ultimul Index, acela al Papei Leon al Xlll-lea, fusese publicat în 1884, cu suplimente în 1896 şi 1900. Cărţile interzise înainte de 1600 au fost scoase din Index, „deşi", după cum remarca Jonathon Green, „pot fi considerate la fel de condamnate astăzi ca întotdeauna".

Masacrarea din 1572 a 50 000 de hughenoţi francezi de către liderii catolici, care a început în noaptea Sfântului Bartolomeu şi a durat mai multe săptămâni, i-a fost atribuită lui Machiavelli de către protestanţi. Aceasta datorită faptului că, de fapt, Catherina de' Medici, regina mamă şi deţinătoarea puterii reale a fiului său de 22 de ani, îl citea pe Machiavelli; ea era dispreţuită, fiind din Italia, şi

aparţinând familiei de' Medici, considerată o persoană trădătoare şi vicleană. Ironia acuzaţiei împotriva lui Machiavelli este că de fapt catolicilor le era interzis la acea vreme să îi citească lucrările.

în 1576, un hughenot francez, Innocent Gentillet, publica în limba franceză *Un discurs asupra mijloacelor de guvernare şi menţinere a păcii*, *unui regat sau altui principat*: *împărţit în trei părţi*, *respectiv sfatul*, *religia şi politica*, *pe care un prinţ ar trebui să le urmeze*. *împotriva lui Niccolo Machiavelli*, *florentinul*.

A fost tradus în engleză şi publicat în 1602. Gentillet, care îl considera pe Machiavelli direct răspunzător pentru masacrul din noaptea Sfântului Bartolomeu, folosea maxime selectate pentru a ataca *Principele*. Textul său a avut o influenţă considerabilă, mai ales că traducerea textului complet din *Principele* în limbile ţărilor protestante, urma să întârzie mulţi ani. Ediţia în limba engleză a fost publicată în 1640 când cenzura episcopală fusese desfiinţată. (Vezi discuţia de la istoria cenzurii cărţii *Areopagitica* de John Milton.) înţelegerea pe care a arătat-o epoca elizabetană pentru ostilitatea faţă de *Principele*, a avut ca sursă publicaţia lui Gentillet.

In a sa *Enciclopedie a Cenzurii*, Jonathon Green enumera *Principele*, printre cărţile cel „mai des cenzurate".

Mai există încă două scenarii: în 1935, Benitto Mussolini, dictatorul fascist al Italiei, a încurajat distribuţia cărţii *Principele*, justificând astfel nevoia Italiei pentru un dictator atotputernic susţinut de o armată naţională. Şi la scurt timp după ce Fidel Castro a răsturnat guvernul lui Batista în Cuba anului 1959, un ziar anunţa că *Principele* se afla pe lista de lecturi revoluţionare.

RELAŢIILE DINTRE STATELE UNITE Şl VIETNAM (UNITED STATES VIETNAM RELATIONS), 1945-1967

(Documentele Pentagonului / The „Pentagon Papers")

Comandat de: *Departamentul de Apărare al Statelor Unite Data şi locul publicării iniţiale*: *1971*, *Statele Unite Editura*: *Tipografia Guvernului Statelor Unite Formă literară*: *nonficţiune*

REZUMAT

Istoria publicării aşa numitelor „Pentagon Papers" merită relatată în detaliu. Iniţial, a fost vorba de un studiu complex al Departamentului de Apărare comandat de Secretarul pentru Apărare Robert McNamara, pe 17 iunie 1967, şi finalizat pe 15

ianuarie 1969, o relatare de aproximativ 3 000 de pagini plus încă 4 000 de pagini de documente, însumând 47 de volume. Pe 13 iunie 1971, *New York Times*, intrând în posesia unui exemplar secret, a început să editeze o serie de nouă seturi de articole şi documente anexe; întreruptă de un ordin judecătoresc, seria s-a încheiat

1 00 de cărţi interzise viermele cel neadormit al conştiinţei omului ce aspiră să domnească peste semenii săi."

ISTORICUL CENZURII

în ciuda faptului că Antonio Baldo a primit permisiunea de la Papa Clement al Vll-lea (Giulio de' Medici), pentru a publica scrierea lui Machiavelli, în 1559 toate lucrările lui Machiavelli au fost puse la Indexul Cărţilor Interzise, al Papei Paul al IV-lea, la categoria „absolut interzise". Alcătuit de Sfânta Inchiziţie din Roma la solicitarea Papei Paul al IV-lea (cunoscut ca un „anti-eretic necruţător"), Indexul interzicea catolicilor să citească lucrările menţionate, dintre acestea făcând parte şi *Principele*, înterzicerea a venit ca rezultat al Conciliului de la Trento, care s-a întrunit între 1545 şi 1563, pentru a întări disciplina Bisericii romano catolice împotriva protestantismului. Papa Paul al IV-lea, un inchizitor desăvârşit şi un inamic al ereziei, a lărgit Indexul pentru a cuprinde pe lângă erezie, şi moralitatea şi comportamentul omului, în general. Aceasta a fost prima apariţie a lui Machiavelli pe listele Indexului.

Sistemul de cenzură a fost abandonat în cele din urmă în 1966; ultimul Index, acela al Papei Leon al Xlll-lea, fusese publicat în 1884, cu suplimente în 1896 şi 1900. Cărţile interzise înainte de 1600 au fost scoase din Index, „deşi", după cum remarca Jonathon Green, „pot fi considerate la fel de condamnate astăzi ca întotdeauna".

Masacrarea din 1572 a 50 000 de hughenoţi francezi de către liderii catolici, care a început în noaptea Sfântului Bartolomeu şi a durat mai multe săptămâni, i-a fost atribuită lui Machiavelli de către protestanţi. Aceasta datorită faptului că, de fapt, Catherina de' Medici, regina mamă şi deţinătoarea puterii reale a fiului său de 22 de ani, îl citea pe Machiavelli; ea era dispreţuită, fiind din Italia, şi aparţinând familiei de' Medici, considerată o persoană trădătoare şi vicleană. Ironia acuzaţiei împotriva lui Machiavelli este că de fapt catolicilor le era interzis la acea vreme să îi citească lucrările.

în 1576, un hughenot francez, Innocent Gentillet, publica în

limba franceză *Un discurs asupra mijloacelor de guvernare şi menţinere* a *păcii*, *unui regat sau altui principat*: *împărţit în trei părţi*, *respectiv sfatul*, *religia şi politica*, *pe care un prinţ ar trebui să le urmeze*. *împotriva lui Niccolo Machiavelli*, *florentinul*.

A fost tradus în engleză şi publicat în 1602. Gentillet, care îl considera pe Machiavelli direct răspunzător pentru masacrul din noaptea Sfântului Bartolomeu, folosea maxime selectate pentru a ataca *Principele*. Textul său a avut o influenţă considerabilă, mai ales că traducerea textului complet din *Principele* în limbile ţărilor protestante, urma să întârzie mulţi ani. Ediţia în limba engleză a fost publicată în 1640 când cenzura episcopală fusese desfiinţată. (Vezi discuţia de la istoria cenzurii cărţii *Areopagitica* de John Milton.) înţelegerea pe care a arătat-o epoca elizabetană pentru ostilitatea faţă de *Principele*, a avut ca sursă publicaţia lui Gentillet.

în a sa *Enciclopedie a Cenzurii*, Jonathon Green enumera *Principele*, printre cărţile cel „mai des cenzurate".

Mai există încă două scenarii: în 1935, Benitto Mussolini, dictatorul fascist al Italiei, a încurajat distribuţia cărţii *Principele*, justificând astfel nevoia Italiei pentru un dictator atotputernic susţinut de o armată naţională. Şi la scurt timp după ce Fidel Castro a răsturnat guvernul lui Batista în Cuba anului 1959, un ziar anunţa că *Principele* se afla pe lista de lecturi revoluţionare.

RELAŢIILE DINTRE STATELE UNITE Şl VIETNAM (UNITED STATES VIETNAM RELATIONS), 1945-1967

(Documentele Pentagonului / The „Pentagon Papers")

Comandat de: *Departamentul de Apărare al Statelor Unite Data şi locul publicării iniţiale*: *1971*, *Statele Unite Editura*: *Tipografia Guvernului Statelor Unite Formă literară*: *nonficţiune*

REZUMAT

Istoria publicării aşa numitelor „Pentagon Papers" merită relatată în detaliu. Iniţial, a fost vorba de un studiu complex al Departamentului de Apărare comandat de Secretarul pentru Apărare Robert McNamara, pe 17 iunie 1967, şi finalizat pe 15 ianuarie 1969, o relatare de aproximativ 3 000 de pagini plus încă 4 000 de pagini de documente, însumând 47 de volume. Pe 13 iunie 1971, *New York Times*, intrând în posesia unui exemplar secret, a început să editeze o serie de nouă seturi de articole şi documente

anexe; întreruptă de un ordin judecătoresc, seria s-a încheiat totuşi pe 5 iulie 1971. Alte ziare, în principal *Washington Post*, dar şi *Boston Globe*, *Chicago Sun-Times*, *St. Louis Post Dispatch* şi *Christian Science Monitor*, de asemenea au publicat articole relevante în acea perioadă.

Pe 29 iulie, senatorul de Alaska Mike Gravei a avut iniţiativa de a citi pasaje din studiul în cauză de la tribuna Senatului. Când această iniţiativă a fost dejucată de anumite manevre parlamentare, Gravei a reuşit totuşi să îşi ducă iniţiativa la capăt prin intermediul Comitetului Senatului pentru Terenuri şi Locuinţe Publice pe care îl prezida.

Seria din New York Times – *Rezumat* în timp ce întreg setul de relatări şi documente era subiectul unor contestări din partea guvernului care încerca să păstreze secrete multe din informaţiile prezentate în studiu, publicarea unor rezumate ale unor porţiuni din studiu şi din documente în *New York Times* a avut un rol de catalizator.

73 *iunie 1971*: Două articole pe prima pagină au marcat debutul seriei. Unul dintre ele descrie „Arhiva Vietnam", şi rezumă principalele concluzii generale ale studiului, de la implicarea iniţială a administraţiei Truman, până la conturarea intereselor politice, militare şi psihologice care au dus la războiul deschis în 1965. Al doilea articol detaliază originile şi realizarea studiului însuşi.

Articolele decisive sunt însă referitoare la incidentul din Golful Tonkin, din 1964. „The Covert War"36 relevă faptul că timp de şase luni înaintea incidentului din august, guvernul Statelor Unite desfăşurase un program detaliat de operaţiuni militare ascunse foarte complexe, de sabotaj şi comando, fiind vorba chiar de distrugătoare patrulând prin golf împotriva statului Vietnamul de Nord. Intenţia era de a forţa guvernul de la Hanoi, prin distrugeri şi prin hărţuire psihologică, să comande retragerea trupelor de gherilă. înainte să înceapă acest program, atât înalţii oficiali ai serviciilor secrete cât şi cei militari, îi dădeau mici şanse de reuşită.

Este relatată formarea treptată a mentalităţii de război şi de cuceritor. Acestea erau instigate de aparenta incapacitate a guvernului sud-viet-namez de a controla rebeliunea Vietcong-ului, care devenea din ce în ce mai puternică. Liderii administraţiei

americane s-au exprimat cu tărie împotriva unui compromis politic negociat sau a unei „neutralizări”, m trucat acestea ar fi însemnat ori o victorie comunistă, ori semnalul distrugerii poziţiilor americane în Vietnamul de Sud. Preşedintele Johnson este prezentat „îndemnându-i pe membrii administraţiei la planificări complexe pentru o intensificare a eforturilor, dar în acelaşi timp ezitând la nesfârşit să transpună aceste planuri în realitatea militară din teren”. în acelaşi timp, este văzut „calculând condiţiile politice interne şi internaţionale înainte de a-şi face publice mişcările”. Premisele acestei politici erau: teoria „dominoului”, care prevedea că odată ce o ţară din Asia de Sud-Est va aluneca spre comunism, întreaga regiune va face la fel, dacă acest proces nu va fi sabotat; ameninţarea Chinei; şi teama de pierderea prestigiului şi a dominaţiei mondiale de către Statele Unite.

Planificarea strategiei pentru bombardamente şi manevrele politice şi psihologice ale guvernului au reverberat cu şirul de evenimente care a dus la incidentul din Golful Tonkin. Declaraţiile publice de la acea vre me ale Secretarului de Stat Rusk, şi ale Secretarului pentru Apărare McNamara au încercat să ascundă implicarea Statelor Unite în atacurile împotriva Vietnamului de Nord, premergătoare incidentului din golf. Un rezumat semnificativ al evenimentelor din golf şi al discuţiilor publice şi din Congres au constituit de fapt pregătirea publicului american pentru intensificarea conflictului, lucru prevăzut de altfel de o conferinţă pe teme de strategie din iunie.

74 *iunie 1971*: Consensul asupra bombardării Vietnamului de Nord a fost atins la o întâlnire la Casa Albă în septembrie 1964, atunci fiind acceptată ideea că dacă se doreşte evitarea unei catastrofe atunci este nevoie de o intensificare a luptelor. Johnson (aflat în toiul cursei electorale) a adoptat public o poziţie reţinută, împotriva escaladării războiului. Este observat însă un neîncetat progres către o mentalitate de război, exprimată prin conceptul de „strategie de provocare”, adică provocarea unei reacţii din partea adversarului, care să permită apoi un atac aerian puternic. Este, de asemenea, evidentă şi îngustarea variantelor: sunt eliminate poziţiile de „retragere extremă” şi de „continuare”; sau, respingerea tacticilor asemănătoare campaniei bombardamentelor selective,

care ar duce la posibile negocieri.

în noiembrie, o nouă strategie de bombardare prin „atacuri aeriene progresive" a fost eleborată, însă preşedintele avertiza presa că „speculaţiile şi luările de poziţie" legate de o intensificare a războiului din Vietnam erau încă premature. Atât comandanţii forţelor armate cât şi serviciile de informaţii se opuneau acestei decizii, primii invocând disponibilitatea de a dezvolta o forţă nelimitată, cei din urmă, nedând planului „şanse serioase de a schimba voinţa Hanoiului". Nefiind dispus să dea nici măcar vreun indiciu despre planurile complexe create până la 3 ianuarie 1965, Secretarul Rusk a exclus „atât retragerea americană, cât şi o intensificare a eforturilor militare". Două atacuri aeriene au avut loc la 8 şi 11 februarie. Ordinul de a începe bombardamente susţinute a fost dat la 13 februarie.

75 *iunie* 7977: Al treilea set de articole prezintă decizia de la 1 aprilie 1965 de a lansa o ofensivă terestră americană. Această decizie era legată de recunoaşterea faptului că strategia de bombardamente nu avea să funcţioneze. Preşedintele Johnson a ordonat ca această decizie să fie ţinută secretă, ca suplimentarea trupelor, iniţial cu 18-20 000 de oameni, să nu devină publică în mod prematur, şi ca „aparenţa unei schimbări bruşte a politicii" să fie redusă. Pe 17 iulie, „rapid şi într-o atmosferă de criză", Johnson a aprobat detaşarea a 200 000 de oameni, la solicitarea generalului William C. Westmoreland.

Aceste decizii nu au fost scutite de avertismente care anunţau un viitor eşec al forţelor terestre. Sub-secretarul de stat George W. Ball „a propus ca Statele Unite «să îşi reducă pierderile» şi să se retragă din Vietnamul de Sud". Directorul de Informaţii John A. McCone de asemenea a luat o poziţie împotriva detaşării de trupe terestre şi a implicării într-un război de junglă. De cealaltă parte erau multe voci care susţineau o poziţie fermă. Preşedintele Johnson asculta mai mult de acestea din urmă şi de generalul Westmoreland. Preşedintele a abordat public o poziţie de compromis, dar condiţiile oferite pentru pace „semănau mai mult cu un ordin de încetare a focului" perceput de guvernul Vietnamului de Nord drept o solicitare de a capitula.

7 /u//'e 7977: Interesul acestui articol se întoarce spre

administraţia Kennedy, între anii 1961 şi 1963. Studiul indică faptul că John F. Kennedy a schimbat direcţia implicării din strategia pentru Vietnam, de la „jocul cu risc limitat" al administraţiei Eisenhower, la una de „implicare largă". Obiectivul principal era de a împiedica dominaţia comunistă în Vietnamul de Sud. Deşi Kennedy s-a opus detaşării de forţe terestre, numărul de oameni prezenţi în Vietnam a crescut iniţial cu 500 la 11 mai 1961, ajungând la 16 000 până la sfârşitul celor 34 de luni petrecute în funcţia de preşedinte; el a mai aprobat operaţiunile ascunse în care erau implicaţi consilieri militari americani. Aceste angajamente nu au fost făcute publice. Luând aceste măsuri, Kennedy a ignorat sfaturile comunităţii de informaţii, care erau „evident mai pesimiste (şi mai realiste)" decât ale altor consilieri militari. Comandamentul Forţelor Armate, recomandând o serie de operaţiuni de luptă, estima că există „o şansă reală de a *opri* lucrurile şi de a-l lăsa pe Diem să facă bine şi să rezolve."

Potrivit studiului realizat de Pentagon, administraţia Kennedy, în ciuda negării acestui lucru, „ştia de lovitura militară lovitura militară care a răsturnat" guvernul preşedintelui Ngo Ding Nhu, la l-2 noiembrie 1963, şi chiar a aprobat-o. Studiul arată că „de fapt, complicitatea noastră la răsturnarea guvernului ne întăreşte angajamentul şi responsabilitatea în zonă". în interiorul administraţiei americane existau fricţiuni interne -cel puţin doi oficiali recomandau dezangajarea; cu toate acestea, recunoscându-se eşecul lui Diem de a controla ţara, a fost luată decizia de a administra în continuare războiul şi de a câştiga susţinerea populară prin reforme politice, economice şi militare. Mai mult, Washington-ul era nemulţumit că promisiunea lui Diem de conciliere religioasă cu budiştii, care acuzau persecuţiile religioase, a fost repudiată prin brutalităţi repetate. Studiul recunoştea că momentul era unul de răscruce pentru Statele Unite, în care politica pentru Vietnam ar fi putut fi regândită, chiar până la ideea dezangajării. Se pare că decizia a fost aceea de o mai mare angajare pentru a păstra un Vietnam de Sud noncomunist.

2 *iulie* 7977: Perioada de la mijlocul anului 1965 până spre sfârşitul anului 1966 a reprezentat o extindere rapidă a forţelor americane, acestea crescând de la 175 000 în iunie 1965, până la

542 000 în iunie 1966. Niciuna dintre solicitările de noi trupe, şi dintre aprobările preşedintelui Johnson (în afară de ultima) nu au fost făcute publice. Intensificarea s-a bazat pe o „colosală greşeală" în previziunile despre efectele bombardamentelor asupra capacităţilor militare şi asupra moralului din Vietnamul de Nord. Comandanţii militari americani erau foarte încrezători în victorie, generalul Westmoreland subliniindu-şi aşteptările „strategiei sale de distrugere", acestea fiind „de avansare a războiului spre inamic, împiedicându-i orice posibilitate de mişcare pe teritoriul ţării..." Comandamentul Militar a iniţiat un program de intensificare şi extindere a bombardamentelor către rezervoarele de petrol şi, în ciuda opoziţiei CIA, aprobat de preşedintele Johnson la 22 iunie 1966. Cu toate acestea, liderii civili, printre care şi Secretarul pentru Apărare Robert McNamara, au început să îşi exprime îndoielile deja din toamna lui 1966 atât în privinţa eficienţei bombardamentelor cât şi a ofensivei terestre. Până la sfârşitul verii era deja clar că, în ciuda distrugerii majorităţii obiectivelor nord-vietnameze de depozitare a petrolului, iniţiativa a eşuat. Bombardamentele nu i-au convins pe cei de la Hanoi să ceară negocieri, şi nici nu au împiedicat Hanoi-ul să infiltreze oameni şi resurse către sud.

3 iulie 1971: Schisma din interiorul administraţiei Johnson cu privire la abordarea războiului s-a adâncit în perioada octombrie 1966 – mai 1967. Studiul identifică trei grupuri: „pacifiştii deziluzionaţi", grupul McNamara care încerca să limiteze războiul şi să îl reducă; grupul militar, care susţinea intensificarea războiului; şi, la mijloc, preşedintele Johnson împreună cu un grup de oficiali de la Casa Albă. Ceva mai devreme, McNamara, recunoscând eşecul politicii americane de a realiza reformele necesare în Vietnamul de Sud şi reacţiile Vietnamului de Nord, a recomandat reducerea bombardamentelor şi căutarea unui acord politic; în mai 1967, el susţinea că Statele Unite trebuie să renunţe la idealul de a-i alunga pe comunişti din Vietnamul de Sud, şi să permită formarea unui guvern de coaliţie care să cuprindă şi Vietcongul. El scria: „(1) Angajamentul nostru este numai de a asigura că poporul Vietnamului de Sud are posibilitatea de a-şi hotărî singur viitorul. (2) Acest angajament încetează dacă ţara încetează să se ajute singură." Când generalul Westmoreland a solicitat o suplimentare de 200 000

de oameni, preşedintele Johnson s-a opus, aprobând doar o suplimentare de 55 000, opunându-se mobilizărilor rezerviştilor şi fiind circumspect faţă de creşteea numărului de soldaţi şi din partea nord-vietnameză. Johnson a luat partea militarilor în susţinerea intensificării bombardamentelor. O propunere de reducere a bombardamentelor nu a fost adoptată până în martie 1968, la câteva zile după ce Secretarul McNamara a părăsit postul, astfel fiind deschis drumul către negocierile din mai de la Paris.

4 iulie 1971: Ofensiva Tet a avut loc în februarie 1968. Dezordinea de pe front – întrucât această ofensivă a luat prin surprindere Casa Albă şi Statul Major Reunit cu toate că nu s-a recunoscut niciodată acest lucru) – a fost pe măsura dezordinii controverselor din februarie şi martie între consilieri militari şi din rândul publicului. Potrivit studiului, preşedintele însuşi era foarte dezamăgit şi şocat de faptul că a desconsiderat analizele negative şi a susţinut părerile optimiste. Solicitările de suplimentare de trupe pentru a face faţă ofensivei au fost criticate sever de consilierii civili – doar un contingent de 10 500 de oameni fiind aprobat. O analiză a politicii americane de război condusă de Clark M. Clifford, nominalizat pentru funcţia de Secretar de Stat, a conchis că o suplimentare de trupe nu ar schimba cursul războiului; recomandarea grupului a fost compromisul, în conformitate cu acestea, CIA a indicat că o încetare a bombardamentelor ar putea duce la deschiderea de negocieri cu Hanoi.

în discursul său către poporul american, pe 31 martie 1968, preşedintele Johnson a evidenţiat faptul că a anulat decizia de a trimite încă 50 000 de soldaţi şi de a continua bombardamentele. De asemenea, a anunţat că nu va mai candida pentru un nou mandat. Mesajul preşedintelui era de schimbare a strategiei şi de a porni pe drumul spre pace; două consideraţii alimentaseră decizia: 1) suplimentările de trupe „nu ar face victoria militară mai probabilă; şi 2) convingerea profundă că trebuie restabilită unitatea naţiunii americane."

5 iulie 1971: Acest ultim articol se întoarce la perioada 1945-1960 pentru a dezvălui decizii timpuri despre strategia care pregătea scena pentru angajamentele Statelor Unite în Vietnam. Administraţia Truman iniţial a respins ideea de a lua partea

francezilor sau a Vietminh-ului37 în conflictul lor, dar, la 30 decembrie 1949, a decis după preluarea Chinei continentale de către comunişti, să acorde ajutor militar francezilor împotriva Vietminh-ului condus de comunişti. Ulterior, administraţia Eisenhower a decis să se supună Acordurilor de la Geneva din 1954 (deşi le-a numit un „dezastru"); însă, în acelaşi timp a aprobat acţiuni, printre care introducerea de trupe americane, care au avut „un rol direct în prăbuşirea acordurilor de la Geneva". Operaţiuni secrete aveau loc deja încă din timpul conferinţei de la Geneva. Mai departe, în ciuda cunoscutei instabilităţi a regimului premierului Diem şi măsurilor sale ineficiente pentru a-i ajuta pe ţărani şi a lipsei de încredere populară, a fost luată decizia de a-l susţine. Sunt, de asemenea, discutate rolul Statelor Unite în blocarea alegerilor programate de Acordurile de la Geneva precum a bombardamentelor către rezervoarele de petrol şi, în ciuda opoziţiei CIA, aprobat de preşedintele Johnson la 22 iunie 1966. Cu toate acestea, liderii civili, printre care şi Secretarul pentru Apărare Robert McNamara, au început să îşi exprime îndoielile deja din toamna lui 1966 atât în privinţa eficienţei bombardamentelor cât şi a ofensivei terestre. Până la sfârşitul verii era deja clar că, în ciuda distrugerii majorităţii obiectivelor nord-vietnameze de depozitare a petrolului, iniţiativa a eşuat. Bombardamentele nu i-au convins pe cei de la Hanoi să ceară negocieri, şi nici nu au împiedicat Hanoi-ul să infiltreze oameni şi resurse către sud.

3 iulie 1971: Schisma din interiorul administraţiei Johnson cu privire la abordarea războiului s-a adâncit în perioada octombrie 1966 – mai 1967. Studiul identifică trei grupuri: „pacifiştii deziluzionaţi", grupul McNamara care încerca să limiteze războiul şi să îl reducă; grupul militar, care susţinea intensificarea războiului; şi, la mijloc, preşedintele Johnson împreună cu un grup de oficiali de la Casa Albă. Ceva mai devreme, McNamara, recunoscând eşecul politicii americane de a realiza reformele necesare în Vietnamul de Sud şi reacţiile Vietnamului de Nord, a recomandat reducerea bombardamentelor şi căutarea unui acord politic; în mai 1967, el susţinea că Statele Unite trebuie să renunţe la idealul de a-i alunga pe comunişti din Vietnamul de Sud, şi să permită formarea unui guvern de coaliţie care să cuprindă şi Vietcongul. El scria: „(1)

Angajamentul nostru este numai de a asigura că poporul Vietnamului de Sud are posibilitatea de a-şi hotărî singur viitorul. (2) Acest angajament încetează dacă ţara încetează să se ajute singură." Când generalul Westmoreland a solicitat o suplimentare de 200 000 de oameni, preşedintele Johnson s-a opus, aprobând doar o suplimentare de 55 000, opunându-se mobilizărilor rezerviştilor şi fiind circumspect faţă de creşteea numărului de soldaţi şi din partea nord-vietnameză. Johnson a luat partea militarilor în susţinerea intensificării bombardamentelor. O propunere de reducere a bombardamentelor nu a fost adoptată până în martie 1968, la câteva zile după ce Secretarul McNamara a părăsit postul, astfel fiind deschis drumul către negocierile din mai de la Paris.

4 iulie 1971: Ofensiva Tet a avut loc în februarie 1968. Dezordinea de pe front – întrucât această ofensivă a luat prin surprindere Casa Albă şi Statul Major Reunit cu toate că nu s-a recunoscut niciodată acest lucru) – a fost pe măsura dezordinii controverselor din februarie şi martie între consilieri militari şi din rândul publicului. Potrivit studiului, preşedintele însuşi era foarte dezamăgit şi şocat de faptul că a desconsiderat analizele negative şi a susţinut părerile optimiste. Solicitările de suplimentare de trupe pentru a face faţă ofensivei au fost criticate sever de consilierii civili – doar un contingent de 10 500 de oameni fiind aprobat. O analiză a politicii americane de război condusă de Clark M. Clifford, nominalizat pentru funcţia de Secretar de Stat, a conchis că o suplimentare de trupe nu ar schimba cursul războiului; recomandarea grupului a fost compromisul, în conformitate cu acestea, CIA a indicat că o încetare a bombardamentelor ar putea duce la deschiderea de negocieri cu Hanoi.

în discursul său către poporul american, pe 31 martie 1968, preşedintele Johnson a evidenţiat faptul că a anulat decizia de a trimite încă 30 000 de soldaţi şi de a continua bombardamentele. De asemenea, a anunţat că nu va mai candida pentru un nou mandat. Mesajul preşedintelui era de schimbare a strategiei şi de a porni pe drumul spre pace; două consideraţii alimentaseră decizia: 1) suplimentările de trupe „nu ar face victoria militară mai probabilă; şi 2) convingerea profundă că trebuie restabilită unitatea naţiunii americane."

5 iulie 1971: Acest ultim articol se întoarce la perioada 1945-1960 pentru a dezvălui decizii timpuri despre strategia care pregătea scena pentru angajamentele Statelor Unite în Vietnam. Administraţia Truman iniţial a respins ideea de a lua partea francezilor sau a Vietminh-ului37 în conflictul lor, dar, la 30 decembrie 1949, a decis după preluarea Chinei continentale de către comunişti, să acorde ajutor militar francezilor împotriva Vietminh-ului condus de comunişti. Ulterior, administraţia Eisenhower a decis să se supună Acordurilor de la Geneva din 1954 (deşi le-a numit un „dezastru"); însă, în acelaşi timp a aprobat acţiuni, printre care introducerea de trupe americane, care au avut „un rol direct în prăbuşirea acordurilor de la Geneva". Operaţiuni secrete aveau loc deja încă din timpul conferinţei de la Geneva. Mai departe, în ciuda cunoscutei instabilităţi a regimului premierului Diem şi măsurilor sale ineficiente pentru a-i ajuta pe ţărani şi a lipsei de încredere populară, a fost luată decizia de a-l susţine. Sunt, de asemenea, discutate rolul Statelor Unite în blocarea alegerilor programate de Acordurile de la Geneva precum şi responsabilitatea pentru refuzul lui Diem de a le onora. Teama era că alegerile ar fi dus la unificarea celor două părţi ale Vietnamului sub conducerea lui Ho Şi Min. Dar ajutorul american (aproape în întregime militar, cu fonduri minime acordate pentru dezvoltarea comunităţilor, ajutor social, sănătate şi educaţie) nu a afectat insurgenţa nord-vietnameză.

ISTORICUL CENZURII

Primele articole şi documente ale studiului realizat de Pentagon -care avea să se numească „The Pentagon Papers" – au fost publicate în *New York Times* la 13 iunie 1971. Nu a avut loc nicio reacţie imediată, dar ziua următoare, procurorul general John Mitchell a solicitat celor de la *New York Times* să înceteze de bună voie publicarea şi să înapoieze materialele. *New York Times* a refuzat propunerea.

Marţi, 15 iulie, *New York Times*, la solicitarea guvernului, a fost obligat de hotărârea judecătorului federal Murray I. Gurfein să oprească publicarea timp de patru zile. (în acea zi apărea cel de-al treilea set de articole.) Audierile în cadrul procesului civil care dădea răspuns solicitării guvernului de a interzice permanent publicarea

acelor articole a avut loc vineri 18 iunie. Următoarea zi, judecătorul Gurfein a refuzat să oblige ziarul să înapoieze exemplarul imediat autorităţilor, susţinând că răul temporar cauzat ziarului *New York Times* ar fi fost în mod „categoric mai mare" decât „cel ireparabil care ar fi fost făcut intereseleor Statelor Unite". *New York Times* declara că înapoierea documentelor ar fi însemnat identificarea sursei acestora, prin identificarea maşinii de copiat, sau a scrisului de mână. în loc de aceasta, pe 17 iulie, o listă de paragrafe descriptive a fost predată Departamentului de Justiţie.

în această etapă, argumentul guvernului era că *New York Times* ar fi încălcat un statut care considera infracţiune posesia neautorizată de documente oficiale ale guvernului şi publicarea acestora, prin care s-ar putea aduce „prejudicii Statelor Unite, spre avantajul altei naţiuni". *New York Times* susţinea că această lege anti-spionaj nu acoperea în paleta sa şi cazul ziarelor; şi că acest caz era unul clasic de cenzură a presei, interzisă de Primul Amendament.

Vineri, 18 iunie, Departamentul de Justiţie a solicitat un ordin împotriva ziarului *Washington Post*, care începuse cu o zi înainte publicarea unei serii de articole din „Pentagon Papers". însă judecătorul Gerhard Gessel a refuzat să impună vreo sancţiune fie ea şi temporară, susţinând că nu sunt dovezi suficiente că ar constitui o ameninţare pentru siguranţa naţională. însă această decizie a fost întoarsă, de Curtea de Apel, printr-un vot de 2 la 1, care îi solicita judecătorului Gessel să conducă audieri în cazul respectiv. Cei doi judecători care au susţinut cauza guvernului au declarat că au luat decizia pe baza ideii că „libertatea presei, oricât ar fi de importantă, nu este totuşi nelimitată". Cel de-al treilea judecător s-a opus, susţinând că este vorba de o „încălcare a celei mai importante dintre libertăţi".

în cazul celor de la *New York Times*, pe 18 iunie, judecătorul Gurfein a prelungit ordinul de restricţie pentru încă o zi, pentru a avea timp să ia o decizie. La audieri, guvernul a susţinut că ziarul încălcase anumite legi; publicând documente secrete, *New York Times* le-a declasificat şi astfel „a compromis planurile noastre actuale militare şi de apărare, şi a pus în pericol relaţiile noastre internaţionale". Poziţia ziarului a fost că guvernul secretizează în

exces documente, pentru a ascunde informaţii compromiţătoare şi că Primul Amendament interzice puterii executive şi judiciare să folosească motivul „securitatea naţională” pentru a cenzura articole, cu excepţia cazurilor în care acestea dezvăluie viitoare mişcări de trupe.

Pe 19 iunie, Gurfein şi-a anunţat decizia: a refuzat să interzică ziarului *New York Times* să publice articole bazate pe studiul Pentagonului. Potrivit deciziei sale, guvernul nu a reuşit să demonstreze prejudiciul adus siguranţei naţionale pentru a justifica o restricţie. „Securitatea naţiunii noastre nu este doar pe metereze. Securitatea depinde şi de valorile instituţiilor noastre libere.” însă judecătorul Irving Kaufan de la Curtea de Apel, a extins interdicţia iniţială în aşteptarea pledoariei guvernului la apel.

Şi cazul *Washington Post* s-a mutat la Curtea de Apel a Districtului Columbiei după decizia judecătorului Gesell de luni 21 iunie, potrivit căreia *Washington Post* îşi putea relua publicarea materialelor. Ca şi judecătorul Gurfein, el a considerat că guvernul nu a reuşit să demonstreze „o ameninţare gravă şi imediată la adresa siguranţei naţionale, care în anumite circumstanţe ar fi justificat interdicţia asupra ziarului”. A mai adăugat: „Ar trebui să fie evident că interesele guvernului sunt inseparabile de interesul public, iar în interesul public este de a se relua publicarea materialelor.”

Pe 22 iunie, Departamentul de Justiţie a solicitat şi a obţinut o restricţie din partea judecătorul Anthony. Julian împotriva ziarului *Boston Globe*, care publicase în aceeaşi zi materiale din studiul Pentagonului.

Miercuri 23 iunie, a fost ziua deciziilor contradictorii. După ce pe 21 iunie, s-a decis că importanţa cazului necesita ca întreg completul de judecată să fie prezent pentru apel – opt la New York respectiv nouă la Washington – au început audierile. în cazul de la Wshington, decizia a fost luată cu un vot de 7 la 2, *pentru* a permite *Washington Post* să „îşi exercite dreptul constituţional” şi să publice materialele, însă la New York cu o decizie de 5 la 3 decizia permitea New *York Times* să publice *doar* materialele considerate de guvern drept inofensive pentru securitatea naţională. Cei trei judecători care s-au împotrivit au votat pentru a confirma decizia anterioară a

Curţii Federale. în acest caz, lui Gurfein i-a fost solicitat să conducă audieri pentru a determina care documente „ar fi un pericol grav şi imediat pentru securitatea Statelor Unite, pentru ca acestea să fie restricţionate".

Ziarul *Chicago Sun-Times* a început să publice articolele la 23 iunie. Cu toate acestea, Departamentul de Justiţie a decis să nu ia nicio măsură, întrucât informaţiile fuseseră deja declasificate.

Preşedintele Richard M. Nixon a anunţat pe 23 iuie că cele 47 de volume vor fi puse la dispoziţia Congresului, dar că vor fi menţinute secrete până la o decizie a unui comitet al executivului. După ce au fost primite, documentele au fost puse la secret.

După ce *New York Times* şi Departamentul de Justiţie au făcut apel la decizie la 24 iunie, Curtea Supremă a admis ca pe 25 iunie să conducă audieri în acest caz. Patru Judecători – Hugo L. Black, William O. Douglas, William J. Brennan Jr. şi Thurgood Marshall – s-au opus acestei decizii, votând pentru permiterea publicăriii libere a articolelor fără audieri.

New York Times a indicat că nu va reîncepe publicarea întrucât decizia nu era încă definitivă. A publica doar articolele permise de guvern însemna de fapt a te supune cenzurii. *Washington Post* de asemenea a indicat că nu va reîncepe publicarea până la finalizarea cazului. Judecă-torul-şef Warren E. Burger a aplicat decizia Curţii de Apel în cazul ambelor ziare.

Deşi opt din 11 ziare din Grupul de presă Knight (un lanţ de presă ce opera doar pe Coasta de Est) împreună cu *Los Angeles Times* au început să publice materiale bazate pe studiul Pentagonului, pe 24 iunie, iar Departamentul de Justiţie nu a luat nicio măsură, ziarul *St. Louis Dipatch* a fost restricţionat de ordinul Curţii din 26 iunie după ce şi-a iniţiat seria de articole. Cu toate acestea, ziarul *Christian Science Monitor*, care a făcut acelaşi lucru pe 29 iulie, nu a fost atacat de guvern.

Miercuri, 30 iunie Curtea Supremă şi-a anunţat decizia cu un vot de 6 la 3, confirmând dreptul celor două ziare de a publica studiul Pentagonului. Astfel restricţiile asupra publicaţiilor *Boston Globe* şi *St. Louis Dispatch* au fost ridicate imediat.

în cadrul afirmaţiei generale că orice încercare de a interzice articole de ziar înaintea publicării poartă o „grea prezumţie de

neconstituţio-nalitate... guvernul nu a înţeles acest lucru". Opinia judecătorilor s-a împărţit în trei mari categorii:

1. Absolutiştii (Hugo L. Black, William O. Douglas şi Thurgood Marshall) – Primul Amendament interzice orice restricţie judiciară: judecătorul Black a indicat că o responsabilitate uriaşă a presei „este datoria de a împiedica orice parte a guvernului de la a înşela poporul prin trimiterea soldaţilor americani spre teritorii îndepărtate pentru a muri de febră tropicală sau de armă străină... departe de condamnare, ziarele ar merita laude pentru faptul că şi-au îndeplinit scopurile pe care le-au prevăzut „Părinţii Fondatori atât de clar". Mai mult decât atât, Marshall spunea că în 1917 şi în 1957, Congresul a decis că tribunalele nu au acest drept; Curtea Supremă ar „încălca legea" dacă ar impune restricţii.

2. Cei de pe poziţia de mijloc (William J. Brennan Jr., Potter Stewart şi Byron White) – Presa nu poate fi împiedicată de la a publica, decât pentru a preveni un rău imediat, ireparabil, şi direct; aceste materiale nu constituiau o asemenea ameninţare. White susţinea însă că „nu ar fi avut nicio dificultate să aplice condamnări" potrivit legii, chiar dacă ameninţările la adresa securităţii naţionale nu au justificat restricţii precedente.

3. Opoziţia (Warren E. Burger, John M. Harlan şi Harry E. Black-mun) – Curtea nu ar trebui să refuze să aplice decizia puterii executive de a păstra materialele confidenţiale; de asemenea, au fost de acord cu poziţia judecătorului White referitoare la condamnări.

Acest caz a fost semnificativ dincolo de deciziile imediate referitoare la acele documente şi la cele două (sau patru) ziare. Era pentru prima dată în istoria naţiunii americane când unui ziar i-a fost interzis de către un tribunal să publice un articol; era de asemenea pentru prima dată când Curtea Supremă a trebuit să decidă într-un caz de restricţii din partea guvernului asupra unui ziar.

ŢARA CELOR LIBERI: O ISTORIE A STATELOR UNITE ALE AMERICII (THE LAND OF THE FREE: A HISTORY OF THE UNITED STATES)

Autori: John W. Caughey, John Hope Franklin şi Emest R. May *Data şi locul publicării iniţiale*: 7965, *Statele Unite Editura*: *Benziger*, *Incorporated Forma literară*: *manual*

REZUMAT

Cuvântul înainte al lui Adlai E. Stevenson precum şi o serie de caracteristici contrastante despre Statele Unite, stabilesc încă de la început atitudinea şi direcţia manualului de studii sociale, The *Land ofthe Free*.

Când un american spune că îşi iubeşte ţara, ce vrea să spună el e că nu iubeşte doar dealurile din New England, preriile în bătaia soarelui, câmpiile întinse şi roditoare, măreţii munţi şi marea. Vrea să spună că iubeşte şi aerul şi lumina, mediul în care domneşte libertatea, şi în care omul poate să se respecte pe sine.

.Government of the people, by the people, and for the people" (n.tr.).

Contrastele apar în domeniile politicului şi ale mediului înconjurător. Pasaje din scopurile înalte ale Constituţiei şi celebra Cuvântare de la Gettysburg a lui Abraham Lincoln -"un guvern al poporului, condus de popor şi pentru popor"38 – „sunt comparate cu realitatea americană care nu s-a ridicat chiar întotdeauna la idealul „guvernământului de către popor": de exemplu limitarea drepturilor electorale doar pentru oamenii deţinători de proprietăţi; excluderea femeilor din procesul electoral până în 1920 şi a indienilor până şi mai târziu; interzicerea dreptului de vot al sclavilor şi descurajarea sau marginalizarea lor chiar şi la 100 de ani după abolirea sclaviei.

Statele Unite, simbol al libertăţii, se prezintă cu mândrie ca ţara.«părătoare a „libertăţii şi dreptăţii pentru toţi", drepturi garantate de Carta Drepturilor. Dar „promisiunile unor drepturi egale nu au fost chiar mereu respectate – sau mai rău, au fost respectate pentru unii americani, dar nu şi pentru alţii". Ca exemple sunt date cazurile de discriminare împotriva afro-americanilor în căutarea de locuri de muncă, precum şi în ceea ce priveşte locuinţele sau educaţia.

Frumseţile peisajelor americane precum şi bogăţia resurselor sunt deseori preamărite. Acestea sunt puse în contrast cu exemple de distrugeri şi risipă, cum ar fi cazul pionierilor care au distrus şi epuizat resursele de lemn din păduri pentru „explozia" construcţiei de locuinţe, a industriei şi a autostrăzilor. Poluarea în creştere cuprinde „de la oraşe... în pericol de a fi îngropate sub propriul

gunoi" până la poluarea pământului şi a apei cu chimicale şi alte deşeuri.

Manualul începe cu o lecţie standard: „America în cele mai vechi timpuri", care discută istoria exploratorilor şi trecutul lor, detaliază pe parcursul a 14 pagini, existenţa şi apariţia „primilor americani" şi a primelor colonii. Cu toate că discuţia referitoare la acest subiect este destul de scurtă şi superficială, este făcută o diferenţiere semnificativă între triburile grupate în diferitele regiuni ale Americii. O pagină întreagă este dedicată prezentării condiţiei indienilor: „Aceşti primi americani au fost primii cărora le-au fost confiscate pământurile, primii care au fost segre-gaţi, ultimii care să primească drept de vot, şi ultimii care să beneficieze şi de părţile bune ale sistemului american." Justificările din partea coloniştilor pentru tratamentul la care îi supuneau pe indieni erau următoarele: „Indienii sunt o barieră în faţa progresului care trebuie eliminată prin forţă sau negociere."

Etapa de dezvoltare a primelor colonii engleze până la crearea unei naţiuni este de fapt una cu tendinţe expansioniste: confiscări de pământuri (regi englezi în căutare de noi titluri, exercitându-şi prerogativele pentru a aloca pământuri peste mări şi ţări), comerţ, agricultură şi industrie în creştere şi războaiele între puterile europene până când Anglia preia controlul. Populaţia era diversificată: includea deopotrivă sclavi africani şi oameni de altă origine decât cea engleză. Tensiunile în creştere devin evidente: excluderea lui Roger Williams şi Anne Hutchinson pe motive religioase şi politice din colonia Massachusetts Bay, scandalul libertăţii presei, protestele împotriva sclaviei. Tensiuni de asemenea s-au creat şi între coloniști şi Anglia, în primul rând din cauza taxele fără dreptul la reprezentare39, care au dus la un impuls războinic, toate acestea urmate de Declaraţia de Independenţă. Faptul că dezbinarea domnea în rândul americanilor este de asemenea menţionat. „Unii erau patrioți, alţii loialişti, unii erau nedecişi. Pe măsură ce războiul înainta, mulţi treceau dintr-o tabără în alta."

în timpul războiului şi după obţinerea victoriei, liderii statelor nu au ajuns la o soluţie clară pentru o eventuală unire. în crearea Constituţiei, compromisul a fost de bază, mai ales în ceea ce priveşte natura reprezentării în cele două Camere ale Congresului, precum şi

în chestiunea puterilor autorităţii centrale asupra statelor federale.

Primele decade ale noii naţiuni însemnau şi dezvoltarea principiilor şi practicilor. Un principiu important a luat naştere odată cu „Revoluţia din 1800" când a fost ales Thomas Jefferson. în loc să conducă o destabilizare politică, Jefferson a reuşit să calmeze populaţia dar şi pe politicieni; a făcut un apel la întreaga Americă: „Să ne unim noi, toţi americanii, într-o singură inimă şi cu o singură conştiinţă. Suntem cu toţii republicani, suntem cu toţii federalişti." în anii următori însă, erau deja evidente anumite rivalităţi: problema sclaviei a izolat sudul; cu toate că o lege din 1807 punea capăt comerţului cu sclavi, traficul cu sclavi încă se practica în sud. Statutul sclavilor în teritoriile vestice care deveniseră state a mărit şi mai mult starea de tensiune.

în original, *taxation without representation* (n.tr.).

Cele două mari evenimente al secolului al XlX-lea au fost expansiunea către vest, şi Războiul Civil. Expansiunea către vest a reprezentat o creştere teritorială şi definirea politică a naţiunii în forma ei de azi. De asemenea, a reprezentat şi o victorie a democraţiei: în statele nou create era deja acordat dreptul de vot întregii populaţii masculine de culoare albă, exemplu pe care l-au urmat şi anumite state din est. Cu toate acestea, expansiunea către vest a însemnat şi anexarea de noi pământuri: prin cumpărare – Louisiana fiind cumpărată de la Franţa, prin cucerire, prin determinarea indienilor să părăsească pământurile, prin stabilirea şi încălcarea de tratate şi prin înlăturarea indienilor din zona de la est de Mississippi prin intermediul unor tratate impuse cu forţa asupra lor. Cea mai mare partea a celor 10 000 de indieni de la est de Mississippi au fost deportaţi.

Discutând despre tragedia Războiului Civil, autorii ilustrea/ă < ruil mea şi efectele sclaviei:

Urmărit încontinuu şi în permanenţă supus la control deplin din partea stăpânului, un sclav nu avea voie niciodată să uite că este sclav... Cei mai mulţi dintre sclavi îndurau tot ce li se întâmpla. Dacă uneori trândăveau în timpul orelor de muncă, o făceau pentru a protesta. Sclavii se prefăceau că sunt bolnavi şi că nu pot munci. Uneori distrugeau uneltele sau deteriorau culturile. Unii erau atât de disperaţi încât îşi tăiau propriile mâini, sau chiar se sinucideau.

Aboliționiștii, fervenți și răspicați, solicitau emanciparea imediată.i sclavilor. Proprietarii de sclavi pe de altă parte apărau practicile sclaviei, susținându-le ca vitale pentru prosperitatea sudului.

Dacă ne uităm de-a lungul istoriei, apologetul sudiștilor găsea destule argumente. Orice societate în curs de progres s-a bazat pe sclavie. Egiptenii aveau sclavi, Grecii aveau sclavi, Romanii aveau sclavi. „în toate sistemele sociale", susținea guvernatorul statului Carolina de Sud, „trebuie să existe o clasă care să îndeplinească muncile grele ale vieții." în timp ce negrii erau sclavi, albii din sud aveau timpul necesar pentru a deveni mai cultivați.

După Proclamația de Emancipare a președintelui Abraham Lincoln, după sfârșitul războiului sângeros și după moartea președintelui, sclavii eliberați își vedeau necazurile abia începând. Nepregătiți pentru libertate și pentru cetățenie deplină, ei erau cu ușurință exploatați. Toate statele foste Confederate stabileau un Cod al Negrilor care îi trata în mod nedrept pe cei proaspăt eliberați. Acesta le interzicea negrilor dreptul de vot sau la educație, instituind astfel o segregație oficială. Mai mult, Ku Klux Klan îi „tortura, abuza și deseori omora pe negri și pe susținătorii albi ai acestora".

în schimb, în parte ca răspuns la aceste acțiuni ale fostelor state Confederate, Congresul a luat măsuri pentru a împiedica toate acestea. Au fost impuse reforme, lozinca fiind: „Mai puțină iertare pentru liderii Confederați, mai multă participare pentru cei eliberați." în această perioadă, au fost ratificate Amendamentele XIII, XIV și XV din Constituție. Acestea puneau capăt sclaviei și acordau cetățenie deplină persoanelor de culoare, garantându-le egalitate în fața legii și drept de vot. După

1877 însă, statele din sud au introdus o serie de legi care de fapt instituiau o nouă segregare, tratându-i pe „negri" drept inferiori.

în discuția despre următoarele decenii, autorii abordează trei mari teme: progresul și dezvoltarea Statelor Unite, problemele sociale și politice, deseori rezultate ale progresului și încercările de reformă și de instaurare a unui climat de umanitate. Prima dintre acestea cuprinde marile descoperiri și industrializarea, căile ferate trans-continentale, exploatările miniere din Vestul îndepărtat și revoluția industrială. Orașe cu zgârie-nori apar ca centrele

industriale şi de afaceri, oferind noi oportunităţi de educaţie şi de petrecere a timpului liber. Progresele ştiinţei aduc mai târziu progrese în medicină şi în aeronautică. Către sfârşitul secolului, Statele Unite, „obţineau un imperiu", o extensie a ambiţiilor expansioniste. Alaska era cumpărată de la Rusia; alte teritorii erau obţinute prin războiul împotriva Spaniei. în secolul XX, Statele Unite deveneau o putere mondială.

în timp ce industrializarea avea ca rezultat progresul, mai ales pentru milionarii preocupaţi doar de profituri, un alt rezultat îşi făcea simţită prezenţa, şi anume aglomerarea oraşelor ale căror centre deveneau sufocante şi nesănătoase. Condiţiile muncitorilor erau proaste; lungile ore de munci grele erau de fapt viaţa lor sărăcăcioasă. Valurile de imigranţi din Asia şi din Europa aduceau probleme de adaptare şi de limbă, dar şi de intoleranţă şi tratament nedrept şi discriminatoriu. Indienii erau adunaţi în rezervaţii: „Unul din scopuri fiind acela de a-i învăţa agricultura, pentru a-i determina să elibereze vastele teritorii pe care le foloseau pentru vânătoare." Intoleranţa şi discriminarea faţă de „negri" se amplifica. în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, „americanii de origine japoneză erau consideraţi drept un mare factor de risc, cu toate că această idee s-a dovedit a fi departe de realitate. Fără niciun fel de întrebare şi fără a le fi oferit dreptul de a-şi dovedi nevinovăţia, ei erau escortaţi în tabere de detenţie... fiindu-le încălcate toate drepturile prevăzute de Constituţie cu privire la arestare, detenţie, mutare forţată sau altele. Mai mult, ei trăiau şi jignirea de a fi menţinuţi acolo unde nu puteau face nimic pentru eforturile războiului".

încercări de reformă se manifestau atât în ceea ce privea forţa de muncă, cât şi în comunitate, în afaceri sau chiar în forma de guvernământ. Pe măsură ce sindicatele au crescut în forţă şi au obţinut salarii mai mari, mai puţine ore de lucru şi condiţii mai bune la locul de muncă, angajatorii s-au organizat la rândul lor împotriva acestora, folosind spărgători de grevă şi tribunalele pentru a învinge. Revigorarea sindicatelor în anii '30 a ajutat la asigurarea unor salarii mai bune pentru milioane de angajaţi. Ziarele de scandal, activiştii sociali ca Jane Addams şi guvernatorii progresişti ca Robert LaFollete din Wisconsin luptau pentru a uşura condiţiile de viaţă ale săracilor; erau emise legi pentru interzicerea muncii copiilor. La

nivel federal, anumite legi stabileau condiţiile de muncă pentru femei, precum şi limitarea abuzurilor din partea „marilor afacerişti", fabricanţilor de medicamente, trusturilor sau monopolurilor. Criticile aduse corupţiei guvernului au dus la schimbarea „sistemului de privilegii", înlocuit treptat cu un sistem de funcţionari publici profesionişti, şi chiar până la ratificarea Amendamentului XVII, care prevedea alegerea directă a senatorilor de către populaţie.

Paginile de încheiere ale textului juxtapun „Panica pentru securitate" – spaima comunismului – şi mişcările pentru drepturi civile – luptau pentru „Drepturi egale şi tratament corect". Prima temă face aluzie la jurămintele de credinţă, suspiciunea generalizată ş terorizarea multor persoane din Departamentul de Stat şi a altora de către senatorul republican Joseph R. McCarthy. Cea de a doua se referă la denunţarea segregării în 1955 de către Curtea Supremă şi la extinderea drepturilor civile în şcoli, în autobuze, restaurante şi la obţinerea dreptului de vot. Susţinere largă şi puternică a fost câştigată pentru acestea în rândul tuturor comunităţilor, albi sau negri deopotrivă, în toate regiunile ţării.

Această tendinţă a cauzat şi reacţii sălbatice din partea poliţiei locale, a Consiliului Cetăţenilor Albi şi din partea Ku Klux Klan, a mulţimilor şi a asasinilor. Văzând oameni negri atacaţi cu câini poliţişti, cu furci, cu gaze lacrimogene, cu bice şi bâte, întreaga naţiune americană a fost tulburată. La fel şi atacarea caselor şi bisericilor negrilor, precum şi asasinarea a sute de persoane, albi şi negri, care luptau pentru drepturile civile.

Demonstraţiile au dus la Legea Drepturilor Civile din 1964 şi Legea Electorală din 1965.

ISTORICUL CENZURII

Atacurile la adresa manualului *Ţara celor liberi*, au avut loc pe mai multe planuri, şi din diferite surse. Primul caz a apărut la nivel de stat, în California, atacul venind din partea *Adunării Statului* şi a inspectorului

1877 însă, statele din sud au introdus o serie de legi care de fapt instituiau o nouă segregare, tratându-i pe „negri" drept inferiori.

în discuţia despre următoarele decenii, autorii abordează trei mari teme: progresul şi dezvoltarea Statelor Unite, problemele sociale şi politice, deseori rezultate ale progresului şi încercările de

reformă şi de instaurare a unui climat de umanitate. Prima dintre acestea cuprinde marile descoperiri şi industrializarea, căile ferate trans-continentale, exploatările miniere din Vestul îndepărtat şi revoluţia industrială. Oraşe cu zgârie-nori apar ca centrele industriale şi de afaceri, oferind noi oportunităţi de educaţie şi de petrecere a timpului liber. Progresele ştiinţei aduc mai târziu progrese în medicină şi în aeronautică. Către sfârşitul secolului, Statele Unite, „obţineau un imperiu", o extensie a ambiţiilor expansioniste. Alaska era cumpărată de la Rusia; alte teritorii erau obţinute prin războiul împotriva Spaniei. în secolul XX, Statele Unite deveneau o putere mondială.

în timp ce industrializarea avea ca rezultat progresul, mai ales pentru milionarii preocupaţi doar de profituri, un alt rezultat îşi făcea simţită prezenţa, şi anume aglomerarea oraşelor ale căror centre deveneau sufocante şi nesănătoase. Condiţiile muncitorilor erau proaste; lungile ore de munci grele erau de fapt viaţa lor sărăcăcioasă. Valurile de imigranţi din Asia şi din Europa aduceau probleme de adaptare şi de limbă, dar şi de intoleranţă şi tratament nedrept şi discriminatoriu. Indienii erau adunaţi în rezervaţii: „Unul din scopuri fiind acela de a-i învăţa agricultura, pentru a-i determina să elibereze vastele teritorii pe care le foloseau pentru vânătoare." Intoleranţa şi discriminarea faţă de „negri" se amplifica. în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, „americanii de origine japoneză erau consideraţi drept un mare factor de risc, cu toate că această idee s-a dovedit a fi departe de realitate. Fără niciun fel de întrebare şi fără a le fi oferit dreptul de a-şi dovedi nevinovăţia, ei erau escortaţi în tabere de detenţie... fiindu-le încălcate toate drepturile prevăzute de Constituţie cu privire la arestare, detenţie, mutare forţată sau altele. Mai mult, ei trăiau şi jignirea de a fi menţinuţi acolo unde nu puteau face nimic pentru eforturile războiului".

încercări de reformă se manifestau atât în ceea ce privea forţa de muncă, cât şi în comunitate, în afaceri sau chiar în forma de guvernământ. Pe măsură ce sindicatele au crescut în forţă şi au obţinut salarii mai mari, mai puţine ore de lucru şi condiţii mai bune la locul de muncă, angajatorii s-au organizat la rândul lor împotriva acestora, folosind spărgători de grevă şi tribunalele pentru a învinge. Revigorarea sindicatelor în anii '30 a ajutat la asigurarea unor salarii

mai bune pentru milioane de angajaţi. Ziarele de scandal, activiştii sociali ca Jane Addams şi guvernatorii progresişti ca Robert LaFollete din Wisconsin luptau pentru.i uşura condiţiile de viaţă ale săracilor; erau emise legi pentru interzicerea muncii copiilor. La nivel federal, anumite legi stabileau condiţiile de muncă pentru femei, precum şi limitarea abuzurilor din partea „marilor afacerişti", fabricanţilor de medicamente, trusturilor sau monopolurilor. Criticile aduse corupţiei guvernului au dus la schimbarea „sistemului de privilegii", înlocuit treptat cu un sistem de funcţionari publici profesionişti, şi chiar până la ratificarea Amendamentului XVII, care prevedea alegerea directă a senatorilor de către populaţie.

Paginile de încheiere ale textului juxtapun „Panica pentru securitate" – spaima comunismului – şi mişcările pentru drepturi civile – luptau pentru „Drepturi egale şi tratament corect". Prima temă face aluzie la jurămintele de credinţă, suspiciunea generalizată ş terorizarea multor persoane din Departamentul de Stat şi a altora de către senatorul republican Joseph R. McCarthy. Cea de a doua se referă la denunţarea segregării în 1955 de către Curtea Supremă şi la extinderea drepturilor civile în şcoli, în autobuze, restaurante şi la obţinerea dreptului de vot. Susţinere largă şi puternică a fost câştigată pentru acestea în rândul tuturor comunităţilor, albi sau negri deopotrivă, în toate regiunile ţării.

Această tendinţă a cauzat şi reacţii sălbatice din partea poliţiei locale, a Consiliului Cetăţenilor Albi şi din partea Ku Klux Klan, a mulţimilor şi a asasinilor. Văzând oameni negri atacaţi cu câini poliţişti, cu furci, cu gaze lacrimogene, cu bice şi bâte, întreaga naţiune americană a fost tulburată. La fel şi atacarea caselor şi bisericilor negrilor, precum şi asasinarea a sute de persoane, albi şi negri, care luptau pentru drepturile civile.

Demonstraţiile au dus la Legea Drepturilor Civile din 1964 şi Legea Electorală din 1965.

ISTORICUL CENZURII

Atacurile la adresa manualului *Ţara celor liberi*, au avut loc pe mai multe planuri, şi din diferite surse. Primul caz a apărut la nivel de stat, în California, atacul venind din partea *Adunării Statului* şi a inspectorului

Max Refferty. Controversa apăruse începând cu mai 1966

când un membru al Adunării Statului, John L. E. Collier, a descris cartea drept „foarte dezagreabilă, distorsionată şi inacceptabilă" anunţând că va face eforturi pentru a bloca aprobarea cărţii. în favoarea părerilor lui Collier s-au pronunţat şi membrii Adunării Charles Conrad şi Senatorul de Stat, John G. Schmitz. Textul fusese criticat pentru presupuse tendinţe internaţionaliste, pentru citarea unor comunişti, descrierea Statelor Unite ca un tiran al lumii, distorsionări ale istoriei, şi defăimarea „părinţilor naţiunii americane". *Liga pentru studierea manualelor*, fosta Ligă Naţională Americană Anti-Comunistă, acuza faptul că textul încearcă mai mut „să manipuleze" decât să informeze.

De o notorietate specială a fost critica adusă de inspectorul Rafferty, cum că textul ar fi „părtinitor cauzei drepturilor civile", judecată ce avea la bază o critică a textului construită de „vechiul său consilier, Emery Stoops, un profesor de administraţie educaţională la Universitatea California de Sud". Pe de altă parte, Collier susţinea că părtinirea politică este în favoarea „negrilor", evitând să menţioneze şi realizările obţinute de aceştia de-a lungul timpurilor cu privire la drepturile lor. John Caughey, profesor de istorie la Universitatea California din Los Angeles (UCLA), a respins în mod special aceste acuzaţii, subliniind anumite pasaje care făceau chiar referire la „negri" şi la activităţile lor semnificative.

într-o critică detaliată apărută în ziarul diocezei catolice din Brooklyn, New York, *The Tabiet*, Conrad denunţa lipsa de imparţialitate a cărţii. „Autorii pur şi simplu ignoră perioade întregi din istoria naţiunii noastre, întrucât se pare că autorilor le displăcea filosofia politică a acelor perioade. Pe de altă parte, pagini întregi sunt dedicate unor fleacuri." Contestaţia sa deplângea excluderea din paginile cărţi ale unor elemente importante, cum ar fi cele din timpul administraţiilor Harding, Coolidge şi Hoover, sau descrierea acestora ca fiind mai degrabă inactivi în funcţiile lor; „elevii au dreptul să ştie că aceşti oameni considerau că guvernul federal trebuie să intervină doar în cazuri de urgenţă, şi că în perioade de prosperitate trebuie să fie reduse taxele şi plătită datoria externă." Relativ la acestea, Conrad găsea drept dezechilibrate referirile la administraţia Eisenhower şi la reacţia sa în faţa comunismului. Tratamentul comunismului a fost dezbătut de asemenea cu un

interes deosebit; nu este prezentat în niciun caz la fel de negativ ca fascismul, mai ales în ceea ce priveşte atitudinea compătimitoare faţă de comuniştii acuzaţi în Statele Unite, dar şi în ceea ce priveşte lipsa unei prezentări a atrocităţilor ruseşti în Ungaria, invadarea Finlandei iau cucerirea Poloniei. „Aceasta este replica liberală celebră deja, care lus{ine în mod fals că Stalin era un tiran, dar că de fapt comunismul, sau măcar comunismul în Rusia, şi-ar fi schimbat faţa şi poate fi acum privit cu încredere." Conrad mai afirma că aceasta era în mod clar „o reflecţie a sentimentelor şi părerilor lui... Caughey." Pentru a-şi susţine afirmaţiile acestea, Conrad amintea faptul că acesta (n.a. Caughey), ar fi refuzat să semneze jurământul de loialitate în anii '50, lucru pentru care a fost concediat de la UCLA pe timp de doi ani, până când a semnat în cele din urmă aşa numitul jurământ de credinţă. Conrad de asemenea critica omisiunea tragediei de la Pearl Harbour şi exagerarea cu privire la victimele de la lliroşima, şi dedicarea a mai mult de o pagină japonezilor „reţinuţi în tabere de detenţie".

Din cauza presiunii publice, Comisia de Stat pentru Curriculum, a alcătuit un juriu format din reputaţi istorici pentru a studia cartea precum şi criticile aduse. Lista de propuneri de revizuire a juriului a fost înaintată autorilor. Rafferty declara tot atunci că va recomanda Guvernatorului Ronald Reagan să „oprească plăţile pentru exemplarele cumpărate" în caz că nu sunt făcute revizuirile recomandate.

în decembrie 1966, după ce au fost operate schimbările solicitate, Max Rafferty a aprobat studierea manualului în şcolile din California. Consiliul educaţional al statului a aprobat-o în unanimitate, cartea urmând a fi studiată în cursurile clasei a opta începând cu toamna lui 1967.

Un incident tangenţial de cenzură a avut loc la convenţia Republicanilor Uniţi pentru California (RUC) în mai 1967. Consiliul de guvernatori al acestei structuri a ordonat eliminarea ultimilor două pagini ale unei cărţi ce se vindea în sala în care avea loc conferinţa. Broşura de 60 de pagini, *Povestea din spatele cărţii* Ţara celor liberi, de Ford Sammis, era critică atât la adresa cărţii, cât şi la adresa inspectorului Max Rafferty. Ultimele două pagini făceau aluzii nu tocmai flatante la adresa lui Rafferty, care era susţinut de

importante grupuri la acea convenţie pentru candidatura la Senat la alegerile din 1968. Schimbarea abruptă în atitudinea lui Rafferty este comentată; el ar fi spus: „Aproape că am reuşit de unul singur să aduc asemenea schimbări substanţiale acestei cărţi. Cartea este acum cu 500% mai bună decât acum un an, în mare parte mulţumită eforturilor mele." (O conversaţie telefonică cu cei doi autori în viaţă, John Hope Franklin şi Ernest R. May, dezvăluia că erau nu „multe" ci „foarte puţine" schimbări în paginile cărţii. Multe au fost respinse de autori, cum ar fi descrierea lui W. E. B. Du Bois drept comunist".) Odată eliminate cele două pagini de la sfârşitul cărţii lui Sammis, cartea a fost reintrodusă la vânzare în sala de conferinţe, în ciuda unor critici la adresa lui Rafferty ce rămăseseră în paginile textului.

Criticile lui Sammis aduse manualului *Jara celor liberi*, se refereau în principal la cauza „drepturilor civile şi la problema negrilor". Abordarea acestora era considerată părtinitoare ideilor patriotismului şi liberalismului de atunci.

în ciuda aprobării primite din partea consiliului de stat pentru educaţie din California, şi a deciziei procurorului general de a înainta cartea spre folosinţă, controversele au continuat în toamna lui 1967. Conducerea şcolii Charter Oak s-a declarat împotriva cărţii, pe 7 august, iar consiliul director al şcolii i-a convocat pe profesorii implicaţi pentru a decide o politică în privinţa cărţii respective. (Oficialii şcolii descriau cartea drept „uşor de citit, ilustrată colorat şi bună pentru a fi un instrument educaţional excelent dacă este predată corespunzător".)

Atacuri la adresa manualului au apărut şi în alte şcoli din California. Districtul Paso Robles a votat pentru aprobarea cărţii în ciuda protestelor; districtul Downey a refuzat să comande manualele, în ciuda sancţiunilor de la nivel de stat; districtul Arcadia a adoptat o atitudine similară cu cea a districtului Downey, consiliul educaţional din districtul Tuolumne votând împotriva manualului (Sonora). Richard Pland membru al consiliului districtului Sonora descria cartea drept „negativistă. Este creată pentru a lăuda un segment al ţării în dauna altuia... dărâmă în loc să construiască... ca şi cum ar încerca să ne inducă un sentiment de vină." în total, 14 districte şcolare au refuzat să aprobe textul, dar până la mijlocul lunii decembrie, doar trei – Downey, Fruitvale şi Allensworth -şi-au

menţinut poziţia. Până în ianuarie doar Downey rezista, consiliul şcolii votând în unanimitate pe 8 ianuarie 1968 pentru a întări decizia de respingere a cărţii recomandate de la nivel de stat. Una dintre obiecţiile celor din consiliu era legată de unghiul de interpretare a istoriei oferit de carte: „Elevii de clasa a Vlll-a nu sunt pregătiţi să facă interpretări ale istoriei – mai ales interpretări părtinitoare, fie ele liberale sau conservatoare", însă şi faţă de conţinuturi au existat destule obiecţii, de exemplu, „defăimarea eroilor noştri": Nathan Hale şi David Crockett nu sunt nici măcar menţionaţi, la fel cum nici faptele militare al generalilor George Patton sau Omar Bradley. Discursul lui Patrick Henry este denumit „tiradă", şi „Partida de ceai de la Boston" este descrisă ca o scenă în care „o gloată de oameni deturnează navele britanice". Pe 14 decembrie 1967, consiliul educaţional de stat a decis să insiste pentru studierea cărţii în şcoli; la mijlocul lunii ianuarie, districtul Downey a decis să conteste în justiţie dreptul autorităţilor de la nivel de stat de a impune spre studie rea în şcoli anumite manuale sau materiale. Districtul susţinea faptul că legea educaţiei nu prevede manuale obligatorii pentru liceu.

Grupuri de părinţi şi persoane particulare şi-au exprimat de asemenea părerea. „Părinţii îngrijoraţi din Rialto", pe 23 august 1967, au denunţat „numeroasele greşeli" şi absenţa unor evenimente semnificative din istoria americană. în Wheatland-Chili, trei localnici au cerut înlocuirea manualului *Jara celor liberi*, pe motiv că acesta ar fi „defăimat America". Districtul şcolar Santa-Paula a primit de asemenea mai multe „apeluri din partea unor părinţi îngrijoraţi". Părinţilor din Rialto li s-a spus <,i şcoala nu are de ales în privinţa manualelor pentru clasa a Vlll-a; solicitarea localnicilor din Wheatland-Chili a fost respinsă, consiliul dând i re dit politicii de selecţie existente.

Un grup de cetăţeni, „Protestatari împotriva cărţii *Jara celor liberi*", a luat naştere pentru a forţa excluderea din lista de manuale din şcolile aparţinând de Orange County. Grupul deja înaintase petiţii şi erau pregătiţi să prezinte între „200 şi 300 de semnături" consiliului şcolii, pnta grupului era de a obţine 10 000 de semnături. Acuzaţiile lor susţineau că textul

... nu reuşeşte să descrie marile tradiţii ale Americii, de

exemplu, dragostea de ţară, individualismul puternic, slăvirea lui Dumnezeu şi întreprinzătorii privaţi... şi acordă o importanţă nepotrivită unor evenimente istorice minore, îndoctrinează în favoarea colectivismului, ia în derâdere justiţia americană, apără modele de gândire negativiste şi promovează o propagandă străină de idealul american.

Mulţi părinţi şi-au exprimat nemulţumirea faţă de respectivul manual, interzicându-le copiilor să ia parte la lecţiile în care acesta era studiat. Obiecţiile lor susţineau că acesta „nu constituie un portret real al istoriei acestei ţări" şi că reprezenta „o viziune părtinitoare a istoriei şi o batjocură la adresa credinţelor religioase americane". Copiii respectivi au fost exmatriculaţi din cauza refuzului părinţilor de a le permite participarea la cursuri; a fost înaintată o plângere penală împotriva părinţilor pentru împiedicarea copiilor să beneficieze de dreptul la educaţie. în aprilie

1968, părinţii unui copil au fost găsiţi vinovaţi, şi au fost condamnaţi la zece zile de închisoare sau la plata unei amenzi de 10 dolari. Verdictul de fapt le-a impus părinţilor să îşi lase copiii să vină la şcoală. (Deznodământul celui de-al doilea caz nu este cunoscut.)

Cu toate că David Shew în relatarea sa afirmă că *Jara celor liberi*, este „folosită fără niciun fel de probleme în Cleveland, Denver, Philadelphia, Kansas City, Detroit, Washington şi Milwaukee,", Gerald Grant a descoperit un caz explicit în afara graniţelor Californiei, în Columbus, Ohio. Manualul a fost ţinta organizaţiei Let Freedom Ring, care descris cartea drept nepatriotică şi comunistă, fapt demonstrat şi de refuzul unuia dintre autori de a semna jurământul de loialitate40. Mai mult, cartea predică „vina şi ruşinea" faţă de trecutul Americii, şi mai mult, în mod inacceptabil, nu include nicio poză cu Betsy Ross brodând steagul american.

în ianuarie 1968, Asociaţia Naţională pentru Educaţie relata, bazându-se pe un chestionar administrat pe 1 700 de oficiali din domeniul educaţiei, a concluzionat că *Jara celor liberi* a primit cele mai multe critici din partea publicului şi a organizaţiilor. Studiul a întocmit de asemenea o listă cu organizaţiile care au găsit potrivit să aducă „critici de-structive", adică, să critice pentru a cauza dificultăţi mai degrabă decât a ajuta. Societatea John Birch şi Sindicatul Profesorilor au fost pe primele două locuri.

Şaptesprezece profesori din California au contribuit la elaborarea unui document de 45 de pagini, *Manualul „Jara celor liberi" şi criticii săi*, în care au evaluat competenţele celor mai importanţi critici ai cărţii – numai unul dintre ei era istoric, dar un specialist în istoria Irlandei şi a Europei – şi au analizat controversele referitoare la carte. Profesorii au citat anumite pasaje din text care contraziceau criticile aduse, atât în ce spuneau, cât şi în informaţiile pe care le invocau. Câteva exemple sunt date în cele ce urmează:

Răspunsul la acuzaţia de „comunism moderat": „îi proslăveşte pe radicali şi pe comunişti, abordează cu neatenţie documentele americane, promovează internaţionalismul". Autorii scriau: „Comunismul *părea* mai idealist decât fascismul sau nazismul. Scopul său se pare că era să asigure fiecăruia ceea ce i se cuvine; se *presupunea că* beneficiile sale ar ajunge la muncitori mai degrabă decât la clasa elitelor şi a stăpânilor. Dar comunismul nu *acorda nicio valoare vreunei libertăţi*, în afara eliberării de lipsuri. Liderii comunişti credeau că *numai ei ştiu* ce este bine pentru tot poporul, *toate celelalte partide erau suprimate*. La fel şi bisericile. *Scrierile şi discuţiile erau controlate*. *Criticii erau întemniţaţi sau ucişi*. Se făcea totul pentru a forţa oamenii să accepte comunismul şi să se *supună necondiţionat* în faţa liderilor de partid. în realitate, Rusia comunistă era un *stat poliţienesc brutal la fel ca Italia lui Mussolini sau Germania lui Hitler*.

— Răspuns la acuzaţia că patrioţii sunt omişi: „Probabil de aceea încă una din cuvântările sale legendare [ale lui Patrick Henry41], „Daţi-mi libertatea, sau daţi-mi moartea" este doar îngropată într-unui din discursurile lui Lyndon Johnson..." Autorii scriau: „Discuţiile pe tema însemnătăţii libertăţi au atins punctul culminant în anii 1760 şi 1770". „Alte contribuţii din partea unor persoane includ şi... cuvântarea lui Patrick Henry „DAŢI-MI LIBERTATE SAU DAŢI-MI MOARTE!"

— Răspuns la acuzaţia că evenimentele istorice sunt defăimate: Criticii acuzau citatul: „Această scenă în care mulţimea deturna vapoarele britanice în portul Boston, a rămas în istorie sub mult mai fericitul nume de Ceaiul de le Boston". Concluziile studiului spun: „... o mulţime deghizată ca indieni Mohawk şi negrii s-a repezit

către port şi au golit 342 de cufere mari de ceai foarte valoros". Samuel Eliot Morison, *Oxford History of the American People* (New York, 1965).

-

-

-

UN INTERVAL REZONABIL (DECENT INTERVAL)

Autor: *Frank Snepp*

Data şi locul primei publicări: *1977*, *Statele Unite şi Canada Edituri*: *Random House şi Random House of Canada*, *Ltd*. *Forma literară*: *nonficţiune*

REZUMAT

O *relatare din interior despre sfârşitul indecent al Saigonului făcută de analistul şef pentru strategii al CIA în Vietnam*, subtitlul dezvoltat expune scopul aparent al lui Frank Snepp în *Decent Interval*. O mare parte din scrierea sa expune aspecte referitoare la strategii şi la evenimente de pe câmpul de luptă de ambele părţi, atât din Vietnamul de Nord cât şi din cel de Sud. De asemenea, mai aduce la suprafaţă şi gândurile oamenilor care construiau aceste strategii. Un punct important este intercalat printre aceste relatări, şi anume naşterea politicii americane de război, operaţiunile ei şi actorii principali din Saigon şi Washington. Titlul *Decent Interval* se referă la acuzaţiile aduse de critici împotriva consilierului preşedintelui Statelor Unite pe probleme de securitate naţională, Henry Kissinger, referitoare la acordul de încetare a focului din ianuarie 1973: „cum că Kissinger nu ar fi dorit cu adevărat ca el să funcţioneze, ci că încerca, prin caracterul său neclar şi instabil, să asigure un «interval rezonabil» între retragerea trupelor americane şi o bătălie finală şi mortală între cele două taberi vietnameze".

Autorul însuşi este şi el un actor în aceste evenimente, după cum ne-o arată şi subtitlul. Pe parcursul romanului, acesta îşi expune atitudinile şi activităţile; el este însă mai mult observatorul şi comentatorul de la faţa locului, „locul" fiind unul din etajele superioare ale Ambasadei SUA la Saigon, unde CIA îşi avea birourile. Perioada de timp la care face referire textul este cea din octombrie 1972 până în 30 aprilie 1975, data la care decolează ultimul elicopter de evacuare.

Până în octombrie 1972, trupele americane erau deja în mare parte retrase din Vietnam. „Vietnamizarea", adică transferul de responsabilităţi pentru administrarea şi protecţia ţării către sud-vietnamezi, constituia baza politicii americane. în ciuda acestei politici, Statele Unite, prin ambasadorul şi şeful biroului CIA, care au „penetrat şi manipulat" guvernul preşedintelui sud-vietnamez Thieu, încă aveau controlul asupra situaţiei.

La 28 ianuarie 1973, intră în vigoare un acord de încetarea a focului. Semnat la Paris de secretarul de stat al Statelor Unite William Rogers, acesta fusese negociat de Henry Kissinger încă din 1969. Tratatul conţinea imperfecţiuni semnificative. Rămâneau nerezolvate atât aspecte politice, cât şi militare. Problema care se punea în legătură cu desemnarea unei autorităţi pentru Vietnamul de Sud rămânea ignorată, cu toate că se prevedea un proces de evoluţie politică. Fuseseră de asemenea omise aspecte tehnice vitale pentru implementarea efectivă a acordului de pace: nu fusese desemnat controlul asupra teritoriilor disputate; lipsea o dată precisă de la care să înceapă acest control; lipsea o decizie pentru asigurarea unei limitări „legale" în cazul aprovizionării şi reînarmării trupelor comuniste din Vietnamul de Sud. Strategia post război de „echilibru", menită să aducă ostilităţile la un punct mort şi să forţeze o atitudine de acceptare de către ambele părţi, a fost dezechilibrată încă de la început. „Kissinger nu a avut nicio clipă în mod serios intenţia de a lua în considerare varianta de a promova un acord real de coalizare. Dacă ar fi făcut aşa, ar fi însemnat abandonarea idealului unui Vietnam de Sud fără comunişti, ideal faţă de care el şi Nixon rămâneau devotaţi".

în umbra acestor imperfecţiuni, stăteau unele ce ţineau chiar de acest proces. Atât Kissinger, cât şi Nixon, „continuau să îl bombardeze pe preşedintele Thieu cu ameninţări şi promisiuni într-un efort neobosit de a-l face obedient". După ce Thieu a fost cu greu convins, Kissinger nu l-a mai informat de schimbările operate asupra documentului ce intra în vigoare în mod efectiv. în timpul negocierilor, Kissinger a ţinut secrete angajamentele faţă de ambele părţi combatante: menţinerea susţinerii din partea SUA pentru Vietnamul de Sud; suspendarea zborurilor de recunoaştere deasupra Vietnamului de Nord şi retragerea tuturor tehnicienilor

americani în decurs de un an. Dacă vreunul din angajamente faţă una dintre părţile combatante ar fi fost cunoscut de cealaltă, sau de poporul american, fiecare şi-ar fi retras susţinerea şi ar fi pus la îndoială capacităţile diplomatice ale lui Kissinger.

Pe măsură ce evenimentele se succedau, de la manevrele pentru stabilirea unui acord de încetare a focului, până la colapsul final al Vietnamului de Sud şi la evacuarea americană, trei personaje sunt portretizate într-o lumină negativă. După cum a fost sugerat în discuţia despre acordul de încetare a focului, Kissinger, care fusese avansat la postul de

UN INTERVAL REZONABIL (DECENT INTERVAL)

Autor: *Frank Snepp*

Data şi locul primei publicări: *1977*, *Statele Unite şi Canada Edituri*: *Random House şi Random House of Canada*, *Ltd*. *Forma literară*: *nonficţiune*

REZUMAT

O relatare din interior despre sfârşitul indecent al Saigonului făcută de analistul şef pentru strategii al CIA în Vietnam, subtitlul dezvoltat expune scopul aparent al lui Frank Snepp în *Decent Interval*. O mare parte din scrierea sa expune aspecte referitoare la strategii şi la evenimente de pe câmpul de luptă de ambele părţi, atât din Vietnamul de Nord cât şi din cel de Sud. De asemenea, mai aduce la suprafaţă şi gândurile oamenilor care construiau aceste strategii. Un punct important este intercalat printre aceste relatări, şi anume naşterea politicii americane de război, operaţiunile ei şi actorii principali din Saigon şi Washington. Titlul *Decent Interval* se referă la acuzaţiile aduse de critici împotriva consilierului preşedintelui Statelor Unite pe probleme de securitate naţională, Henry Kissinger, referitoare la acordul de încetare a focului din ianuarie 1973: „cum că Kissinger nu ar fi dorit cu adevărat ca el să funcţioneze, ci că încerca, prin caracterul său neclar şi instabil, să asigure un «interval rezonabil» între retragerea trupelor americane şi o bătălie finală şi mortală între cele două taberi vietnameze".

Autorul însuşi este şi el un actor în aceste evenimente, după cum ne-o arată şi subtitlul. Pe parcursul romanului, acesta îşi expune atitudinile şi activităţile; el este însă mai mult observatorul şi comentatorul de la faţa locului, „locul" fiind unul din etajele

superioare ale Ambasadei SUA la Saigon, unde CIA îşi avea birourile. Perioada de timp la care face referire textul este cea din octombrie 1972 până în 30 aprilie 1975, data la care decolează ultimul elicopter de evacuare.

Până în octombrie 1972, trupele americane erau deja în mare parte retrase din Vietnam. „Vietnamizarea", adică transferul de responsabilităţi pentru administrarea şi protecţia ţării către sud-vietnamezi, constituia baza politicii americane. în ciuda acestei politici, Statele Unite, prin ambasadorul şi şeful biroului CIA, care au „penetrat şi manipulat" guvernul preşedintelui sud-vietnamez Thieu, încă aveau controlul asupra situaţiei.

La 28 ianuarie 1973, intră în vigoare un acord de încetarea a focului. Semnat la Paris de secretarul de stat al Statelor Unite William Rogers, acesta fusese negociat de Henry Kissinger încă din 1969. Tratatul conţinea imperfecţiuni semnificative. Rămâneau nerezolvate atât aspecte politii e, cât şi militare. Problema care se punea în legătură cu desemnarea unei autorităţi pentru Vietnamul de Sud rămânea ignorată, cu toate că se prevedea un proces de evoluţie politică. Fuseseră de asemenea omise.ispecte tehnice vitale pentru implementarea efectivă a acordului de pare: nu fusese desemnat controlul asupra teritoriilor disputate; lipsea o dată precisă de la care să înceapă acest control; lipsea o decizie pentru.isigurarea unei limitări „legale" în cazul aprovizionării şi reînarmării trupelor comuniste din Vietnamul de Sud. Strategia post război de „echilibru", menită să aducă ostilităţile la un punct mort şi să forţeze o atitudine de acceptare de către ambele părţi, a fost dezechilibrată încă de la început. „Kissinger nu a avut nicio clipă în mod serios intenţia de a lua în considerare varianta de a promova un acord real de coalizare. Dacă ar fi făcut aşa, ar fi însemnat abandonarea idealului unui Vietnam de Sud fără comunişti, ideal faţă de care el şi Nixon rămâneau devotaţi".

în umbra acestor imperfecţiuni, stăteau unele ce ţineau chiar de acest proces. Atât Kissinger, cât şi Nixon, „continuau să îl bombardeze pe preşedintele Thieu cu ameninţări şi promisiuni într-un efort neobosit de a-l face obedient". După ce Thieu a fost cu greu convins, Kissinger nu l-a mai informat de schimbările operate asupra documentului ce intra în vigoare în mod efectiv. în timpul

negocierilor, Kissinger a ţinut secrete angajamentele faţă de ambele părţi combatante: menţinerea susţinerii din partea SUA pentru Vietnamul de Sud; suspendarea zborurilor de recunoaştere deasupra Vietnamului de Nord şi retragerea tuturor tehnicienilor americani în decurs de un an. Dacă vreunul din angajamente faţă una dintre părţile combatante ar fi fost cunoscut de cealaltă, sau de poporul american, fiecare şi-ar fi retras susţinerea şi ar fi pus la îndoială capacităţile diplomatice ale lui Kissinger.

Pe măsură ce evenimentele se succedau, de la manevrele pentru stabilirea unui acord de încetare a focului, până la colapsul final al Vietnamului de Sud şi la evacuarea americană, trei personaje sunt portretizate într-o lumină negativă. După cum a fost sugerat în discuţia despre acordul de încetare a focului, Kissinger, care fusese avansat la postul de

Secretar de Stat în 1973, este primul dintre aceste personaje. Două trăsături particulare sunt exprimate în principal: „puternica înclinaţie către a poza în maestrul virtuoz", încăpăţânarea sa de a executa personal tot ce era de făcut, lucru ce a condus la omiterea delegării responsabilităţilor de supraveghere pentru activităţile din Vietnam; şi „dependenţa sa faţă de secretomanie". Nu a fost sincer faţă de Thieu şi nici faţă de alţi oficiali din Vietnamul de Sud, ba mai mult, nici nu a dezvăluit în faţa Congresului angajamentele pe care le-a luat (care necesitau aprobarea Congresului). Nu are niciun fel de încredere în evaluările CIA care vin în dezacord cu opiniile sale; în lunile ce urmează, în ciuda faptului că, de fapt, contrariul era evident, a continuat să susţină o poziţie potrivit căreia poate fi obţinut un armistiţiu care să implice URSS şi China. Acuzându-şi criticii de egoism, Kissinger este descris drept fiind „inflexibil asupra multor aspecte – şi intolerant în dezbateri". Aceste atribute au determinat întârzieri semnificative în iniţierea procedurilor de evacuare, conducând la haosul ultimelor zile, şi la neîndeplinirea obligaţiilor „morale" faţă de vietnamezii care au lucrat pentru oficialii americani.

La cinci luni după acordul de încetare a focului, în iunie 1973, Graham Martin a devenit ambasadorul Statelor Unite la Saigon, desemnat fiind chiar de Kissinger. Personalitatea şi trăsăturile sale de caracter combinate cu percepţiile şi părerile sale sunt văzute drept contraproductive pentru operaţiunile Ambasadei şi drept

handicapuri pentru misiunea finală: evacuarea. Având o încredere de neclintit în forţele proprii, conştient de statutul său, solicita ca rangul său ierarhic să fie respectat întocmai; era susceptibil la cel mai mărunt afront, şi „purta pică" oricui nu i se subordona, transferându-i pe cei care îi puneau la îndoială opiniile sau hotărârile. Folosea înşelăciunea pentru a-şi atinge scopurile atât în faţa Congresului, cât şi în faţa presei. Anticomunist fervent, a căutat ajutor suplimentar pentru a „consolida" armata şi guvernul lui Thieu, ascunzându-le slăbiciunile şi greşelile, pentru a convinge Congresul că o asemenea poziţie merită susţinută. Crezând în continuare în probabilitatea unei păci negociate, alături de Kissinger, ignora cu obstinaţie realităţile care contraziceau această probabilitate.

Thomas Polgar, şeful delegaţiei CIA, superiorul direct al lui Snepp, este de asemenea identificat drept o victimă în faţa convingerii că un ajutor adiţional pentru Vietnamul de Sud şi o pace negociată ar fi fost iminente. în mod similar, el ignora dovezile care veneau în contradicţie cu aceste păreri. în ciuda puternicelor păreri anticomuniste, maghiar la origine, Polgar a fost înşelat de delegaţia Comisiei Internaţionale de Control şi Supraveghere din Ungaria; organizaţia comunistă primea informaţii de la el, se pare în rolul acesteia de intermediar în relaţia cu Vietnamul de Nord, alimentându-l la rândul ei pe Polgar cu informaţii false care îi întăreau opiniile greşite.

Centrul atenţiei pentru aproape întregul text este ofensiva finală, în etapele ei succesive, a forţelor nord-vietnameze de la mijlocul lui decembrie 1974 până în aprilie 1975 şi retragerea şi iminenta înfrângere a armatelor sud-vietnameze. Simultan, Snepp oferă detalii pe larg despre experienţele din timpul evacuării americane.

Sunt relatate două imagini semnificative. Liderii nord-vietnamezi planifică minuţios ofensiva militară, stabilind toate detaliile şi variantele. Informaţii culese din memoriile generalului Van Tien Dung, comandantul armatelor nord-vietnameze, arată consultări şi evaluări precise şi frecvente pentru adaptarea strategiilor la situaţia dinamică. în contrast, conducerea sud-vietnameză, cu toate că anticipa un atac, se afla într-o stare reactivă. Planificarea era generală; deciziile erau întârziate, în parte

datorită faptului că liderii operau după o „viziune împrumutată” (mai exact, dependenţa de Statele Unite), în parte, din cauza lipsei de coordonare şi a statutului lor ameninţat de eventuale variante de reacţie. Deciziile nu păreau a fi bazate pe analiza capacităţii de a realiza o anumită strategie sau alta. Situaţia militară era de asemenea marcată de faptul că aveau loc schimbări contradictorii de strategii în mijlocul desfăşurării acestora. înfrângerea armatei sud-vietnameze a fost cauzată şi de caracterul corupt şi ineficient al unor comandanţi.

Temându-se că Saigonul va fi înconjurat şi izolat, lăsând cele mai importante divizii în spatele liniei inamice, Thieu a ordonat retragerea către noile poziţii. în condiţiile acestea, rezultatul a fost devastator. Când Dung a înţeles ce se întâmplă, a început să facă mutările câştigătoare pentru a profita de situaţia creată. Două divizii au fost izolate; o alta înconjurată în timp ce încerca să apere oraşele de pe coasta de nord-est. Evacuarea acestor oraşe, în zona de la nord de Saigon, în mod special Danang, a fost sub semnul haosului şi a sfârşit dezastruos. Aceste evenimente aveau loc în martie 1975.

„Idele lui Marte” nu au fost însă un avertisment suficient de serios pentru Saigon. Anticipând că situaţia gravă va convinge în sfârşit Congresul să aloce noile ajutoare solicitate şi că se pot purta negocieri pentru a împiedica un nou atac, ambasadorul Martin a împiedicat acţiunile de evacuare a oraşului. Cu toate că războiul se încinsese pe la începutul lunii aprilie în jurul Saigonului, nici măcar oficialii de la Washington nu au intensificat presiunile asupra ambasadorului Martin pentru a pune în scenă evacuarea oraşului până la mijlocul lui aprilie. Martin care întârziase eforturile de evacuare, e ezitant în continuare, ceea ce a dus la panică şi haos.

Eroii lui Snepp sunt oamenii care au muncit în ciuda ordinelor de amânare şi şi-au concentrat energiile şi imaginaţia pentru a crea un plan de evacuare şi de a-l pune în aplicare. Printre alţii, îl apreciază pe generalul Homer Smith şi pe colonelul Bill Legro, şeful Biroului Ataşatului pentru Apărare, şi personalul acestuia. De asemenea, tot eroi sunt consideraţi şi nenumăraţii oameni care şi-au pus viaţa în pericol pentru a iniţia (uneori ignorând ordine) şi a efectua procesul de evacuare, incluşi fiind aici personalul ambasadei şi alţii. Lăudaţi sunt de asemenea piloţii de elicopter care au zburat

încontinuu în ciuda presiunilor, ajutând la evacuare alături de cei din Marină.

Cartea propune, de asemenea, două probleme care reies din aceste evenimente. Kissinger stabileşte o poziţie moral-politică: era convins că Statele Unite trebuiau să îşi arate susţinerea pentru Vietnamul de Sud ca „dovadă a prestigiului american peste hotare"; el adăuga că în caz contrar, alte naţiuni, de exemplu Israelul, i-ar pune la îndoială consecvenţa. Citându-I dintr-o conferinţă de presă: „Este şi o problemă morală pentru Statele Unite, aceea de a decide dacă atunci când un aliat al Statelor Unite de peste zece ani hotărăşte să se apere singur, Statele Unite trebuie să ia deciziile pentru el, întrerupându-i ajutoarele."

O a doua problemă este amintită de nenumărate ori pe parcursul textului: Care era responsabilitatea Statelor Unite de a-i proteja pe sud-vietnamezii care au lucrat îndeaproape cu ambasada, cu CIA, şi cu alte organisme? Mulţi comentatori, incluzându-l pe Snepp, simţeau o obligaţie morală profundă de a-i evacua şi pe aceşti asociaţi şi prieteni -"oamenii noştri" – pentru a-i salva de eventualele abuzuri din partea comuniştilor. Alţii erau netulburaţi; personalul asociat putea fi lăsat să se apere singur odată cu plecarea americanilor. Mai mult, unii, precum Polgar, indus în eroare de speranţe deşarte, i-a pus în şi mai mare pericol pe colaboratorii apropiaţi prin amânarea evacuării. într-adevăr, acesta a fost dezastrul real menţionat mai devreme. în timp ce dezastrul apropiat fusese evitat odată cu evacuarea americană, mulţi dintre aceşti sud-vietnamezi au rămas în urmă din cauza amânării procedurilor de evacuare din partea oficialilor de la Washigton şi Saigon. Nu mai era timp.

ISTORICUL CENZURII

într-o postfaţă la textul propriu-zis, Snepp dezvăluie „cosmetizarea şi ascunderea evenimentelor" de către Administraţia americană; îi nominalizează în special pe Kissinger, Polgar şi Martin în acest context. Lui Snepp i se cere să completeze un document, care în realitate însemna oprirea evacuării „din cauza acţiunilor inamice la faţa locului". Refuză să-l semneze. Fiindu-i interzis să realizeze o „evaluare reală a pagubelor", criticat pentru faptul că a prezentat un „comentariu detaliat asupra a ceea ce se întâmplase",

realizând că cenzura CIA i-ar fi oprit intenţia de a dezvălui ceea ce s-a întâmplat cu adevărat în Vietnam, Snepp ia o decizie radicală:

Din cauza atacurilor continue la adresa integrităţii mele, şi a ezitărilor de a vorbi sincer despre problema vietnameză... am luat hotărârea de a nu preda manuscrisul către CIA pentru examinare şi cenzură, aşa cum erau obligaţi să facă toţi autorii foşti angajaţi ai CIA. După părerea mea, dacă CIA poate să permită „scurgeri" oficiale către presă pentru a-şi cosmetiza rolul în Vietnam, atunci înseamnă că şi-a pierdut dreptul de a mă cenzura pe mine din motive de securitate sau interes naţional.

Pregătirile pentru publicarea romanului Decent *Interval* au fost făcute în secret; cartea a apărut în noiembrie 1977.

în februarie 1978, Departamentul de Justiţie al Statelor Unite a depus o plângere civilă împotriva lui Frank Snepp, pe motivul unei încălcări de contract, adică, o încălcare a angajamentului semnat de toţi angajaţii CIA de a „nu publica niciun fel de informaţii sau materiale referitoare la activităţile CIA, atât în timpul cât şi după perioada de angajare în cadrul CIA, fără acordul prealabil al instituţiei". O clauză adiţională prevedea şi necesitatea de a nu deconspira niciun fel de informaţie clasificată referitoare la CIA. Departamentul de Justiţie al SUA a încercat să obţină dreptul de a verifica orice text înaintea publicării şi a solicitat daune – prin confiscarea redevenţelor din vânzarea cărţii. Drept răspuns, Snepp a depus o plângere potrivit căreia decizia i-ar încălca drepturile prevăzute în Primul Amendament, fiind vorba de un caz de „restricţii a *priori* asupra libertăţii de exprimare".

de evacuare a oraşului. Cu toate că războiul se încinsese pe la începutul lunii aprilie în jurul Saigonului, nici măcar oficialii de la Washington nu au intensificat presiunile asupra ambasadorului Martin pentru a pune în scenă evacuarea oraşului până la mijlocul lui aprilie. Martin care întârziase eforturile de evacuare, e ezitant în continuare, ceea ce a dus la panică şi haos.

Eroii lui Snepp sunt oamenii care au muncit în ciuda ordinelor de amânare şi şi-au concentrat energiile şi imaginaţia pentru a crea un plan de evacuare şi de a-l pune în aplicare. Printre alţii, îl apreciază pe generalul Homer Smith şi pe colonelul Bill Legro, şeful Biroului Ataşatului pentru Apărare, şi personalul acestuia. De

asemenea, tot eroi sunt consideraţi şi nenumăraţii oameni care şi-au pus viaţa în pericol pentru a iniţia (uneori ignorând ordine) şi a efectua procesul de evacuare, incluşi fiind aici personalul ambasadei şi alţii. Lăudaţi sunt de asemenea piloţii de elicopter care au zburat încontinuu în ciuda presiunilor, ajutând la evacuare alături de cei din Marină.

Cartea propune, de asemenea, două probleme care reies din aceste evenimente. Kissinger stabileşte o poziţie moral-politică: era convins că Statele Unite trebuiau să îşi arate susţinerea pentru Vietnamul de Sud ca „dovadă a prestigiului american peste hotare"; el adăuga că în caz contrar, alte naţiuni, de exemplu Israelul, i-ar pune la îndoială consecvenţa. Citându-I dintr-o conferinţă de presă: „Este şi o problemă morală pentru Statele Unite, aceea de a decide dacă atunci când un aliat al Statelor Unite de peste zece ani hotărăşte să se apere singur, Statele Unite trebuie să ia deciziile pentru el, întrerupându-i ajutoarele."

O a doua problemă este amintită de nenumărate ori pe parcursul textului: Care era responsabilitatea Statelor Unite de a-i proteja pe sud-vietnamezii care au lucrat îndeaproape cu ambasada, cu CIA, şi cu alte organisme? Mulţi comentatori, incluzându-l pe Snepp, simţeau o obligaţie morală profundă de a-i evacua şi pe aceşti asociaţi şi prieteni -"oamenii noştri" – pentru a-i salva de eventualele abuzuri din partea comuniştilor. Alţii erau netul buraţi; personalul asociat putea fi lăsat să se apere singur odată cu plecarea americanilor. Mai mult, unii, precum Polgar, indus în eroare de speranţe deşarte, i-a pus în şi mai mare pericol pe colaboratorii apropiaţi prin amânarea evacuării. într-adevăr, acesta a fost dezastrul real menţionat mai devreme. în timp ce dezastrul apropiat fusese evitat odată cu evacuarea americană, mulţi dintre aceşti sud-vietnamezi au rămas în urmă din cauza amânării procedurilor de evacuare din partea oficialilor de la Washigton şi Saigon. Nu mai era timp.

ISTORICUL CENZURII

într-o postfaţă la textul propriu-zis, Snepp dezvăluie „cosmetizarea şi ascunderea evenimentelor" de către Administraţia americană; îi nominalizează în special pe Kissinger, Polgar şi Martin în acest context. Lui Snepp i se cere să completeze un document,

care în realitate însemna oprirea evacuării „din cauza acţiunilor inamice la faţa locului". Refuză să-l semneze. Fiindu-i interzis să realizeze o „evaluare reală a pagubelor", criticat pentru faptul că a prezentat un „comentariu detaliat asupra a ceea ce se întâmplase", realizând că cenzura CIA i-ar fi oprit intenţia de a dezvălui ceea ce s-a întâmplat cu adevărat în Vietnam, Snepp ia o decizie radicală:

Din cauza atacurilor continue la adresa integrităţii mele, şi a ezitărilor de a vorbi sincer despre problema vietnameză... am luat hotărârea de a nu preda manuscrisul către CIA pentru examinare şi cenzură, aşa cum erau obligaţi să facă toţi autorii foşti angajaţi ai CIA. După părerea mea, dacă CIA poate să permită „scurgeri" oficiale către presă pentru a-şi cosmetiza rolul în Vietnam, atunci înseamnă că şi-a pierdut dreptul de a mă cenzura pe mine din motive de securitate sau interes naţional.

Pregătirile pentru publicarea romanului *Decent Interval* au fost făcute în secret; cartea a apărut în noiembrie 1977.

în februarie 1978, Departamentul de Justiţie al Statelor Unite a depus o plângere civilă împotriva lui Frank Snepp, pe motivul unei încălcări de contract, adică, o încălcare a angajamentului semnat de toţi angajaţii CIA de a „nu publica niciun fel de informaţii sau materiale referitoare la activităţile CIA, atât în timpul cât şi după perioada de angajare în cadrul CIA, fără acordul prealabil al instituţiei". O clauză adiţională prevedea şi necesitatea de a nu deconspira niciun fel de informaţie clasificată referitoare la CIA. Departamentul de Justiţie al SUA a încercat să obţină dreptul de a verifica orice text înaintea publicării şi a solicitat daune – prin confiscarea redevenţelor din vânzarea cărţii. Drept răspuns, Snepp a depus o plângere potrivit căreia decizia i-ar încălca drepturile prevăzute în Primul Amendament, fiind vorba de un caz de „restricţii a *priori* asupra libertăţii de exprimare".

In timpul procesului, avocaţii guvernamentali au argumentat că încrederea şi respectul faţă de CIA au avut de suferit prin faptul că Snepp a publicat cartea fără a solicita permisiunea. Mai mult, ca reacţie la opiniile lui Snepp cum că nu ar fi fost aduse prejudicii legate de siguranţa naţională, guvernul susţinea că CIA, şi nu un individ, are dreptul de a decide dacă a fost adus un asemenea prejudiciu. Declaraţia lui Snepp care susţinea că nu ar fi fost vorba

de un prejudiciu adus siguranţei naţionale a rămas necontestată.

în iunie 1978, judecătorul tribunalului districtual al Statelor Unite, Divizia de Est a statului Virginia, Owen R. Lewis a considerat că Snepp a încălcat „în mod voluntar, deliberat şi în secret" contractul cu CIA şi acordul de confidenţialitate. Publicarea manuscrisului a „cauzat pierderi ireparabile Statelor Unite", l-au fost interzise încălcări viitoare al acordului de confidenţialitate şi i-au fost confiscate veniturile din vânzarea cărţii (aproximativ 60 000 de dolari potrivit lui Robert L. Bernstein, preşedintele editurii Random House). Astfel, problema încălcării contractului a înlăturat-o pe cea legată de dezvăluirea de informaţii clasificate, subliniind dreptul CIA de a cenzura orice manuscris înaintea publicării.

Decizia Curţii de Apel (judecătorii Harrison L. Winter, J. Dickson Phillips şi Walter Hoffman) din martie 1979 a coincis cu cea precedentă cu referire la încălcarea contractului şi la dreptul CIA de a cenzura orice material înaintea publicării, şi a susţinut viitoarele obligaţii de respectare a acestei decizii. însă, a respins confiscarea veniturilor, argumentând că aceasta ar fi fost o pedeapsă nepotrivită. Asemenea despăgubiri ar fi fost necesare numai în cazul în care Snepp ar fi deconspirat informaţii clasificate. „Cu alte cuvinte, instanţa a considerat că obligaţiile lui Snepp se refereau doar la a păstra confidenţialitatea materialelor clasificate".

în februarie 1980, Curtea Supremă a Statelor Unite, la solicitarea lui Snepp de a examina decizia Curţii de Apel care reitera validitatea contractului cu CIA, a reacţionat la solicitare cu o adresă nesemnată; decizia era de a nu accepta în mod oficial cererea de examinare a deciziei Curţii de Apel. Constrângerile asupra angajaţilor CIA au fost menţinute: acordul de confidenţialitate este un contract ce poate fi executat prin apel în justiţie care se aplică atât în cazul informaţiilor clasificate cât şi în cel al informaţiilor neclasificate. Snepp „şi-a încălcat în mod deliberat şi în secret obligaţiile de a prezenta orice material pentru cenzură înainte de publicare"; un fost agent CIA nu se poate baza pe propria judecată în privinţa „informaţiilor care pot veni în detrimentul „poziţiei generale a

CIA asupra a ceea ce se poate expune şi ce nu, din sursele clasificate sau confidenţiale". Mai mult, decizia Curţii de Apel a fost

anulată, hotărârea de confiscare a veniturilor provenite din vânzarea cărţii fiind din nou adoptată.

Opinia contradictorie venită din partea judecătorului John Paul Stevens (susţinută şi de judecătorii William J. Brennan Jr. şi Thurgood Marshall) susţinea faptul că „scopul acordului de confidenţialitate al CIA nu era de a acorda CIA dreptul de a cenzura părerile critice ale angajaţilor săi, ci doar de a se asigura că informaţii clasificate şi secrete nu sunt dezvăluite...” Mai mult, el a argumentat faptul că a acorda guvernului dreptul asupra profitului lui Snepp era „fără precedent şi o pedeapsă prea drastică”. Judecătorul Stevens a adăugat că decizia instanţei nu era prevăzută de niciun statut, contract sau de Codul civil.

Instanţa nu m-a convins că o analiză a raţiunii pe care s-a bazat acţiunea este exclusă în cazul contractului lui Snepp care prevede cenzura prealabilă publicării. La fel ca orice angajator, CIA are interesul serios de a proteja anumite tipuri de informaţii; în acelaşi timp, de cealaltă parte, angajatul CIA are interesul de a-şi păstra o serie cât mai largă de oportunităţi de angajare (inclusiv cea de scriitor), şi de a-şi proteja drepturile prevăzute de Primul Amendament. Interesul public rezidă în a adopta o decizie potrivită care să menţină scopul activităţilor de informaţii ale CIA, dar fără a împiedica libera circulaţie a informaţiilor neclasificate. Când Guvernul încearcă să impună o restricţie dură asupra libertăţii angajatului, cu toate că se acceptă faptul că obiectivul pentru care acordul a fost semnat – confidenţialitatea informaţiilor clasificate – nu a fost compromis, instanţa ar putea fi convinsă că acest caz nu este unul în care trebuie invocat contractul.

Acest caz a fost primul care a făcut să devină ilegal pentru un oficial al serviciilor secrete americane să publice orice fel de informaţii, secrete sau nu, care au fost culese din surse oficiale.

Ca reacţie la decizia Curţii Supreme, Snepp a solicitat o nouă audiere pentru a se prezenta argumentele. Aceasta a fost respinsă în aprilie 1980. La 21 august 1980, Anthony Lewis a declarat că Snepp plătise o amendă de 116 658 de dolari către guvern – adică tot ce câştigase. Mai datora încă 24 000 de dolari, pe care urma să-i obţină dintr-un împrumut.

La 3 martie 1980, la nicio lună de la decizia Curţii Supreme

împotriva lui Frank Snepp, Departamentul de Justiţie l-a dat în judecată pe

John R. Stockwell, încercând să confişte profiturile pe care le-a obţinut din cartea *In Search of Enemies*, *a CIA Story*. Aceasta acuza CIA că ar fi minţit în faţa Congresului şi a publicului referitor la activităţile militare secrete din Angola între 1975-76. Stockwell, fost angajat al CIA, fusese şeful misiunii în Angola. Cartea fusese publicată în 1978.

Dată fiind decizia Curţii Supreme împotriva lui Snepp, la 25 iulie Stockwell a acceptat să cedeze toate profiturile obţinute de la acea dată de pe urma cărţii, guvernul permiţându-i să păstreze încasările trecute, de 40 000 de dolari, pe care îi cheltuise deja. Stockwell care nu a recunoscut că ar fi încălcat acordul de confidenţialitate, a admis să înainteze viitoare manuscrise către cenzura CIA.

CIA l-a atacat de asemenea pe Philip Agee, pentru profiturile realizate de pe urma a două din cărţile sale, *Dirty Work*: *The CIA in Western Europe* şi *Dirty Work II*: *The CIA in Africa* (*Inside the Company*: *CIA Diary* nu a fost inclusă în plângere). Departamentul de Justiţie a hotărât la mijlocul lui februarie să oprească publicarea cărţii *Dirty Work II*, realizând apoi că era deja disponibilă în librării în Washington.

VÂNĂTORUL DE SPIONI (SPYCATCHER)

Autor: *Peter Wright*

Data şi locul publicării iniţiale: *1987*, *Australia*; *1987*, *Statele Unite Edituri*: *WiHiam Heinemann*; *Viking Forma literară*: *autobiografie*

REZUMAT

Având ca subtitlu „Autobiografia sinceră a unui ofiţer de informaţii", *Spycatcher* relatează activităţile diviziei MI5, „Serviciul de Securitate" al Marii Britanii, având în centru rolul jucat de Peter Wright. Menirea de bază a MI5 este aceea de structură de contrainformaţii, spre deosebire de misiunea serviciilor secrete în străinătate, MI6, denumită şi „Serviciile Secrete". Deşi iniţialele Ml vin de la Military Information (Informaţii Militare), MI5 este condusă exclusiv de civili.

Wright a fost cooptat în cadrul serviciului în 1955, pe postul

de cercetător ştiinţific şi a lucrat ca agent al MI5 din 1955 până în 1976. La prima sa evaluare, Wright a constatat că serviciile erau în mod evident depăşite din punct de vedere tehnologic, necesitând noi tehnici de ascultare de la distanţă. Primul său proiect, un microfon sofisticat, a constituit baza pentru reputaţia sa excelentă. Succesul a fost continuat prin dezvoltarea de noi dispozitive funcţionale. El descrie anii ’50, drept „ani de distracţie”, relatând o serie de incidente legate de spionaj sau de ascultarea unor convorbiri, care ilustrează inventivitatea tehnologică.

Povestea continuă şi pe parcursul anilor ’60, dar tonul începe să se schimbe odată cu numirea lui Roger Hollis ca director general al MI5, în 1956. Wright pune la îndoială calităţile de conducător ale lui Hollis, şi priveşte cu ostilitate refuzurile sau ezitările faţă de unele măsuri îndrăzneţe, în ciuda acestora, activitatea continua, iar obiectivele erau urmărite, printre acestea aflându-se şi guvernul egiptean. Wright a descoperit o metodă de setare a maşinilor de codificare din Ambasada Egiptului, permiţându-le britanicilor să le descifreze. Acest lucru a fost foarte folositor în timpul Crizei Suezului.

în contextul conflictului Suezului, Wright de asemenea menţiona că MI6 stabilise un plan de asasinare a preşedintelui egiptean, Gamal Abdel Nasser. Două planuri alternative fuseseră aprobate de prim-ministrul Anthony Eden, potrivit lui Wright. O altă dezvăluire este că MI5 nu s-a limitat la a intercepta convorbirile ambasadei inamicului din Războiul Rece, Rusia, ci a făcut la fel şi cu ambasada Franţei, aliata Marii Britanii. Această activitate de spionaj, ar fi avut loc în perioada 1960-1963, pe când Marea Britanie dorea să pătrundă în zona Pieţei Comune.

O altă preocupare de atunci relatată în text se referă la infiltrarea operaţiunilor britanice de informaţii de către un grup elaborat de spioni, „Grupul celor Cinci”. Agenţii Guy Burgess, fost ofiţer al Serviciului de Externe Britanic, şi Donald MacLean, diplomat britanic, trecuseră în tabăra rusă în 1951. Harold „Kim” Philby, un diplomat britanic de rang înalt şi ofiţer de informaţii, deşi iniţial găsit nevinovat la prima interogare, la reinterogare, recunoştea că şi el trecuse în tabăra rusă, din 1963. în 1964, Sir Anthony Blunt, asupra cărui planau suspiciuni de câţiva ani, a mărturisit de

asemenea că era spion pentru Rusia. Wright, din mijlocul investigaţiilor, relatează eforturile de prindere a celui de-al cincilea. El observase de mult că existau scurgeri de informaţii despre planurile şi procedurile MI5 şi era sigur că vinovatul este într-o funcţie foarte importantă. Wright şi colegii săi reduc treptat lista de suspecţi la o singură persoană, directorul însuşi, Roger Hollis. Wright continuă să considere că acesta este al cincilea, deşi Hollis a fost găsit nevinovat, chiar şi după retragerea sa, în 1965.

Referitor la aceste descoperiri, Wright îşi arată dezgustul şi jena faţă de comunitatea de informaţii precum şi faţă de guvern. Descoperirile sale aruncă o umbră de îndoială asupra eficienţei serviciilor secrete, mai ales asupra abilităţii acestora de a menţine caracterul secret al informaţiilor.

O altă operaţiune importantă, declanşată pentru a-i descoperi pe trădătorii infiltraţi în guvern, este direcţionată împotriva prim-ministrului Harold Wilson. Suspiciunile fuseseră alimentate, potrivit lui Wright, de unele informaţii confidenţiale din partea şefului de contrainformaţii al CIA. Convorbirile lui Wilson au fost interceptate pe când era prim-mi-nistru. Wright susţinea că MI5 deţinea suficiente informaţii care să „declanşeze un scandal de proporţii cu consecinţe incalculabile", care ar fi dus la demisia lui Wilson. Mai declară că ar fi fost contactat de un grup de ofiţeri ai MI5 pentru a participa la o înscenare a unei scurgeri de informaţii „către presă şi către liderii de sindicat... potrivit căreia, Wilson ar fi fost considerat un risc pentru securitate". Scopul era de a răsturna guvernul.

Cartea se încheie cu retragerea lui Wilson. în ultimul capitol, este reiterată opinia fermă cum că Hollis era „a cincea persoană" şi că „teama de un mare scandal" a devenit cel mai important considerent în timpul „dezordinii din anii '60". Pe tot parcursul cărţii, Wright îşi afirmă devotamentul faţă de cauza MI5 şi eforturile pentru aceste cauze.

ISTORICUL CENZURII

Atacurile de cenzură la adresa cărţii *Spycatcher* s-au făcut pe două fronturi: atât publicarea cărţii şi cât şi publicarea de pasaje şi de recenzii despre ea în ziare au constituit ţinte pentru cenzură. Guvernul Margaret Thatcher susţinea că publicarea cărţii ar cauza

pierderea încrederii în capacitatea MI5 de a proteja informaţii clasificate, ar afecta securitatea naţională şi ar încalcă angajamentele de confidenţialitate al ofiţerilor de informaţii.

Cartea în septembrie 1985, auzindu-se de faptul că *Spycatcher* urma să fie publicată în Australia, pentru a fi evitat litigiul iminent din Marea Britanie (editorul trimisese în prealabil un exemplar procurorului general, sugerând că anumite pasaje pot fi suprimate, dar acesta după ce a studiat cartea a considerat că trebuie suprimată în întregime), guvernul britanic a demarat acţiunile legale pentru a interzice publicarea cărţii. Astfel că a încercat şi a reuşit să obţină o suspendare temporară din partea unui tribunal australian, blocând publicarea până când procesul urma să stabilească detaliile legale.

Procesul civil s-a judecat la Curtea Supremă New South Wales, din Sydney, în noiembrie 1986, fiind precedat de audieri prelungite. în mare, s-au conturat două argumente importante legate de securitatea naţională, şi de faptul că Wright încălcase înţelegera prin care se obliga să menţină secrete detaliile despre MI5 pe parcursul întregii sale vieţi. Apărarea, pe de altă, parte susţinea că o publicaţie precedentă, *Their Trade is Treachery* de Chapman Pincher, din 1981, dezvăluise deja informaţiile care apar în *Spycatcher* (Wright fusese consultantul secret al lui Pincher) şi că guvernul nu luase nicio măsură pentru a împiedica publicarea în acel caz. Astfel că Wright nu încălca niciun cod de confidenţialitate. Guvernul, în schimb, considera că un caz al unui jurnalist, Pincher, era diferit de cel al unui înalt oficial cum era Wright. Procesul a durat cinci săptămâni, şi s-a încheiat pe 20 decembrie 1986, când judecătorul Philip Powell a contestat onestitatea secretarului cabinetului britanic, Sir Robert Armstrong, principalul martor al guvernului Thatcher.

Judecătorul Powell a anunţat verdictul pe 13 martie 1987. în documentul de 286 de pagini, el a respins acuzaţiile guvernului britanic, cum că *Spycatcher* ar pune în pericol securitatea naţională, şi a respins cererea de suspendare permanentă a publicării cărţii. El a considerat materialele prezentate în *Spycatcher* ca fiind fie inofensive, fie deja dezvăluite. Mai mult, a afirmat că serviciile secrete au dreptul să îşi oblige angajaţii să menţină caracterul secret al informaţiilor, dar a dat două motive generale pentru care guvernul britanic nu putea să invoce acest argument în această

cauză: nu au fost interzise publicaţii anterioare similare; este permisă dezvăluirea de informaţii secrete atunci când acestea denunţă încălcări ale legii.

în câteva zile, procurorul general britanic a anunţat că se va face apel la această decizie. Audierile pentru apel au început la 27 iulie 1987, iar verdictul a fost anunţat pe 24 septembrie 1987. Curtea de Apel New South Wales a respins apelul cu un vot de 2 la 1. Curtea a permis suspendarea publicării pentru doar trei zile. Guvernul britanic a făcut.ipel şi la această decizie la înalta Curte, corpul judiciar suprem al Australiei. Acest apel a fost respins la 27 septembrie 1987, permiţându-se astfel publicarea cărţii în Australia (aproximativ 240 000 de exemplare din *Spycatcher* s-au vândut în Australia după decizia primei curţi de a permite publicarea).

Apelul la înalta Curte a continuat, fiind programat pe 8 martie 1988. Aceasta, alcătuită din şapte judecători, a anunţat decizia unanimă de a respinge, solicitările guvernului britanic de interzicere a publicării. Şi de această dată a fost acceptată obligaţia ofiţerilor de informaţii de a păstra confidenţialitatea datelor, dar a considerat că nu ţine de jurisdicţia australiană să fi aplicate reglementări de securitate din Marea Britanie.

Ziarele în iunie 1986, guvernul britanic a obţinut decizia legală de a interzice ziarelor The *Guardian* şi The *Observer* să publice acuzaţiile aduse de Wright în cartea sa. Cele două ziare deja publicaseră câte un articol în legătură cu procesele din Australia. Ziarele au făcut apel la această decizie, susţinând că informaţiile erau deja făcute publice şi că erau de interes public, întrucât era vorba de serioase greşeli făcute de serviciile secrete. Apelul a fost respins: dacă publicarea este interzisă, atunci şi republicarea (reproducerea) este interzisă.

Trei ziare diferite au publicat articole pe 17 aprilie 1987. Ziarul The *Independent* a fost primul care a relatat pe prima pagină un rezumat al acuzaţiilor lui Wright inclusiv cu citate din carte; au urmat The *Evening Standard* şi The *Daily News*. Procurorul general le-a acuzat de sfidare a deciziei justiţiei, invocând interdicţia asupra primelor două ziare. Verdictul iniţial a susţinut cauza ziarelor, considerând că interdicţia asupra unui ziar nu se răsfrânge asupra unui altuia. însă, pe 15 iulie, Curtea de Apel a întors acest verdict, de

fapt stabilind restricţii serioase asupra oricărui ziar care publica vreun material care era interzis pentru un alt ziar.

între timp, pe 12 iulie 1987, The *Sunday Times* începuse publicarea cărţii *Spycatcher* în foileton. Aceasta a fost însă oprită de o interdicţie din partea guvernului, la 16 iulie.

în săptămâna următoare, The *Sunday Times*, *The Guardian* şi The *Observer* au făcut apel la această interdicţie. Câteva zile mai târziu, un judecător al înaltei Curţii, a anunţat că este de acord cu cauza ziarelor şi că susţine respingerea interdicţiei. însă, decizia Curţii de Apel a admis, cu modificări, pretenţiile guvernului; publicarea de pasaje era interzisă, dar publicarea unor ştiri relatând acuzaţiile lui Wright era permisă. Ambele părţi au făcut apel la această decizie, la comitetul juridic al Camerei Lorzilor,

Law Lords, cea mai înaltă Curte de Apel a Marii Britanii. Decizia sa, cu un vot de 3 la 2, nu numai că a favorizat guvernul, dar a extins decizia iniţială de interdicţie şi la orice relatare a audierilor din cadrul proceselor din Australia. „Lorzii Legii" au precizat în decizia scrisă eliberată la mijlocul lui august, că este vorba de o decizie temporară, în aşteptarea procesului propriu-zis, iar publicarea materialelor în cauză ar fi zădărnicit eforturile guvernului înaintea unui proces. Cei doi care s-au opus deciziei la vot, atrăgând atenţia asupra publicării *Spycatcher* în Statele Unite şi asupra faptului că este disponibilă şi în Marea Britanie, susţineau că pretenţiile de confidenţialitate erau în zadar întrucât acest statut fusese deja pierdut; o altă părere, susţinea că a menţine publicul izolat de asemenea idei este „un pas semnificativ pe drumul periculos către cenzură".

în perioada precedentă deciziei, ziarele încălcaseră deja interdicţia: The *Guardian* relatase audierile din procesele din Australia; *News on Sunday* publicase pasaje din *Spycatcher*. Procurorul general anunţa că va da în judecată *News on Sunday* pentru sfidarea deciziei justiţiei. Prim-ministrul Margaret Thatcher sublinia că lupta este o chestiune de principiu fiindcă era vorba de un jurământ de confidenţialitate cu valabilitate pe toată viaţa. Răspunsul editorului Brian Whitaker: „Este inacceptabil ca într-o democraţie ca a noastră, presei britanice să nu îi fie permis să publice articole referitoare la ţara lor, în timp ce ele apar în ziarele

din toată lumea."

Procesul care urma să determine dacă interdicţiile aveau să devină permanente a debutat la sfârşitul lui noiembrie 1987; s-a încheiat la 21 decembrie 1987, când înalta Curte a decis în favoarea ziarelor, respingând interdicţia permanentă. Judecătorul Richard R.F. Scott s-a arătat critic la adresa guvernului: Datoria presei de a informa publicul are o „întâietate zdrobitoare" faţă de ruşinea cauzată guvernului de potenţialul scandal. „Posibilitatea presei de a fi liberă să relateze acuzaţii aduse guvernului este unul din pilonii societăţii noastre democratice... Dacă riscul este expunerea guvernului la presiuni şi la ruşine chiar când sunt aduse acuzaţii false sau rău voitoare... atunci acest risc trebuie asumat."

Curtea de Aapel, la care guvernul a atacat imediat sentinţa, a decis în unanimitate în favoarea ziarelor în februarie 1988. Interdicţia a rămas însă în vigoare, întrucât se pregătea un apel la Camera Lorzilor. în octombrie, a fost confirmată din nou decizia Curţii de Apel, ridicând interdicţia temporară de a publica ştiri sau pasaje despre sau din cartea lui Wright. Guvernul a pierdut o luptă ce a durat doi ani şi jumătate.

I

astfel publicarea cărţii în Australia (aproximativ 240 000 de exemplare din *Spycatcher* s-au vândut în Australia după decizia primei curţi de a permite publicarea).

Apelul la înalta Curte a continuat, fiind programat pe 8 martie 1988. Aceasta, alcătuită din şapte judecători, a anunţat decizia unanimă de a respinge, solicitările guvernului britanic de interzicere a publicării. Şi de această dată a fost acceptată obligaţia ofiţerilor de informaţii de a păstra confidenţialitatea datelor, dar a considerat că nu ţine de jurisdicţia australiană să fi aplicate reglementări de securitate din Marea Britanic

Ziarele în iunie 1986, guvernul britanic a obţinut decizia legală de a interzice ziarelor *The Guardian* şi *The Observer* să publice acuzaţiile aduse de Wright în cartea sa. Cele două ziare deja publicaseră câte un articol în legătură cu procesele din Australia. Ziarele au făcut apel la această decizie, susţinând că informaţiile erau deja făcute publice şi că erau de interes public, întrucât era vorba de serioase greşeli făcute de serviciile secrete. Apelul a fost

respins: dacă publicarea este interzisă, atunci şi republicarea (reproducerea) este interzisă.

Trei ziare diferite au publicat articole pe 17 aprilie 1987. Ziarul *The Independent* a fost primul care a relatat pe prima pagină un rezumat al acuzaţiilor lui Wright inclusiv cu citate din carte; au urmat *The Evening Standard* şi The *Daily News*. Procurorul general le-a acuzat de sfidare a deciziei justiţiei, invocând interdicţia asupra primelor două ziare. Verdictul iniţial a susţinut cauza ziarelor, considerând că interdicţia asupra unui ziar nu se răsfrânge asupra unui altuia. însă, pe 15 iulie, Curtea de Apel a întors acest verdict, de fapt stabilind restricţii serioase asupra oricărui ziar care publica vreun material care era interzis pentru un alt ziar.

între timp, pe 12 iulie 1987, The *Sunday Times* începuse publicarea cărţii *Spycatcher* în foileton. Aceasta a fost însă oprită de o interdicţie din partea guvernului, la 16 iulie.

în săptămâna următoare, The *Sunday Times*, *The Guardian* şi The *Observer* au făcut apel la această interdicţie. Câteva zile mai târziu, un judecător al înaltei Curţii, a anunţat că este de acord cu cauza ziarelor şi că susţine respingerea interdicţiei. însă, decizia Curţii de Apel a admis, cu modificări, pretenţiile guvernului; publicarea de pasaje era interzisă, dar publicarea unor ştiri relatând acuzaţiile lui Wright era permisă. Ambele părţi au făcut apel la această decizie, la comitetul juridic al Camerei Lorzilor,

Law Lords, cea mai înaltă Curte de Apel a Marii Britanii. Decizia sa, cu un vot de 3 la 2, nu numai că a favorizat guvernul, dar a extins decizia iniţială de interdicţie şi la orice relatare a audierilor din cadrul proceselor din Australia. „Lorzii Legii" au precizat în decizia scrisă eliberată la mijlocul lui august, că este vorba de o decizie temporară, în aşteptarea procesului propriu-zis, iar publicarea materialelor în cauză ar fi zădărnicit eforturile guvernului înaintea unui proces. Cei doi care s-au opus deciziei la vot, atrăgând atenţia asupra publicării *Spycatcher* în Statele Unite şi asupra faptului că este disponibilă şi în Marea Britanie, susţineau că pretenţiile de confidenţialitate erau în zadar întrucât acest statut fusese deja pierdut; o altă părere, susţinea că a menţine publicul izolat de asemenea idei este „un pas semnificativ pe drumul periculos către cenzură".

în perioada precedentă deciziei, ziarele încălcaseră deja interdicţia: The *Guardian* relatase audierile din procesele din Australia; *News on Sunday* publicase pasaje din *Spycatcher*. Procurorul general anunţa că va da în judecată *News on Sunday* pentru sfidarea deciziei justiţiei. Prim-ministrul Margaret Thatcher sublinia că lupta este o chestiune de principiu fiindcă era vorba de un jurământ de confidenţialitate cu valabilitate pe toată viaţa. Răspunsul editorului Brian Whitaker: „Este inacceptabil ca într-o democraţie ca a noastră, presei britanice să nu îi fie permis să publice articole referitoare la ţara lor, în timp ce ele apar în ziarele din toată lumea."

Procesul care urma să determine dacă interdicţiile aveau să devină permanente a debutat la sfârşitul lui noiembrie 1987; s-a încheiat la 21 decembrie 1987, când înalta Curte a decis în favoarea ziarelor, respingând interdicţia permanentă. Judecătorul Richard R.F. Scott s-a arătat critic la adresa guvernului: Datoria presei de a informa publicul are o „întâietate zdrobitoare" faţă de ruşinea cauzată guvernului de potenţialul scandal. „Posibilitatea presei de a fi liberă să relateze acuzaţii aduse guvernului este unul din pilonii societăţii noastre democratice... Dacă riscul este expunerea guvernului la presiuni şi la ruşine chiar când sunt aduse acuzaţii false sau rău voitoare... atunci acest risc trebuie asumat."

Curtea de Aapel, la care guvernul a atacat imediat sentinţa, a decis în unanimitate în favoarea ziarelor în februarie 1988. Interdicţia a rămas însă în vigoare, întrucât se pregătea un apel la Camera Lorzilor. în octombrie, a fost confirmată din nou decizia Curţii de Apel, ridicând interdicţia temporară de a publica ştiri sau pasaje despre sau din cartea lui Wright. Guvernul a pierdut o luptă ce a durat doi ani şi jumătate.

â

Din exprimarea deciziei nu reieşea invocarea permisiunii legale de a publica, ci mai degrabă, decizia în favoarea ziarelor a fost bazată pe faptul că informaţiile nu mai erau secrete. Lord Keith declara: „Publicarea liberă a datelor în cauză în această ţară nu ar aduce niciun prejudiciu interesului public, mai mult decât ce ce fusese deja adus." *Publicarea în Statele Unite* în legătură cu publicarea cărţii *Spycatcher* în Statele Unite, o serie de scrisori

datate între 6 martie şi 5 iulie 1987, publicate ulterior de ziarul londonez The *Independent*, dezvăluiau că avocatul adjunct al Trezoreriei, David Hogg, i-a sugerat lui Viscount Blakenham – preşedinte al companiei editoriale Pearson, Inc. din Statele Unite, a cărei filială, Viking Penguin, lua în considerare publicarea cărţii *Spycatcher* – să „demită directorii de la filiala americană" dacă îşi menţineau intenţia de a publica *Spycatcher*. Blankenham, admiţându-şi acordul cu poziţia guvernului, susţinea însă:

„[Predispoziţia pentru empatie [nu poate] duce – în niciun grup editorial internaţional – la presiuni din partea companiei Pearson... asupra editurilor de peste graniţă pentru a lua cunoştinţă şi de a respecta această empatie." Nu este de competenţa unei instanţe engleze să controleze deciziile de management intern dintr-o companie străină.

Spycatcher a fost publicată în Statele Unite în iulie 1987.

CĂRŢI INTERZISE DIN MOTIVE RELIGIOASE

în 1989, un edict de la Teheran ne-a reamintit în cel mai şocant mod cu putinţă despre cenzura religioasă, privită de mulţi ca aparţinând deja trecutului îndepărtat cu activităţile Inchiziţiei şi arderile pe rug. Decretul Ayatollahului Khomeini care prevedea pedeapsa cu moartea împotriva scriitorului Salman Rushdie şi interzicerea romanului acestuia, *Versetele satanice*, pentru blasfemie la adresa Islamului, a fost un exemplu idevant pentru un fenomen care există de când lumea, şi care, din cauza noului val de fundamentalism, este la fel de prezent şi astăzi.

Cenzura a existat în toate societăţile pentru protecţia şi menţinerea ordinii sociale şi morale. Cenzura cărţilor în cultura occidentală începe din primii ani ai creştinismului, când biserica a început să interzică idei ilternative, denumindu-le erezii. în secolul al ll-lea, Conciliul de la Efes.i hotărât arderea scrierilor „superstiţioase" şi a interzis *Acta Pauli*, o istorie a Sfântului Pavel, iar în secolul al V-lea, papa a întocmit prima listă <lc cărţi interzise.

Avalanşa de traduceri neautorizate ale Bibliei şi de tratate religioase care au apărut după inventarea tiparului în 1450, şi evoluţia disidenţei religioase în timpul Reformei Protestante a determinat Biserica să îşi extindă campaniile de cenzură. în 1559, papa Paul al IV-lea a publicat prima ediţie a *Index Librorum*

Prohibitorum (*Indexul Cărţilor Interzise*). Indexul, de multe ori numit Indexul Roman, era administrat de Inchiziţia Romană, era obligatoriu pentru toţi romano-catolicii, care reprezentau majoritatea populaţiei din Europa continentală, şi aplicat de către autorităţile guvernamentale. în acelaşi timp, Indexuri similare, erau alcătuite şi în cadrul facultăţilor de teologie din Paris sau Louvain, sau de către Inchiziţia Spaniolă.

Pe măsură ce statul şi biserica au început să devină separate în Europa, în secolul al XVI-lea, monarhiile naţionale şi-au dezvoltat propriile mecanisme de cenzură politică şi religioasă pentru a o înlocui sau a o desăvârşi pe cea a bisericii. în zonele în care deţinea controlul politic, noua religie protestantă începea să interzică lucrările catolicilor sau ale propriilor eretici.

Din exprimarea deciziei nu reieşea invocarea permisiunii legale de a publica, ci mai degrabă, decizia în favoarea ziarelor a fost bazată pe faptul că informaţiile nu mai erau secrete. Lord Keith declara: „Publicarea liberă a datelor în cauză în această ţară nu ar aduce niciun prejudiciu interesului public, mai mult decât ce ce fusese deja adus."

Publicarea în Statele Unite în legătură cu publicarea cărţii *Spycatcher* în Statele Unite, o serie de scrisori datate între 6 martie şi 5 iulie 1987, publicate ulterior de ziarul londonez *The Independent*, dezvăluiau că avocatul adjunct al Trezoreriei, David Hogg, i-a sugerat lui Viscount Blakenham – preşedinte al companiei editoriale Pearson, Inc. din Statele Unite, a cărei filială, Viking Penguin, lua în considerare publicarea cărţii *Spycatcher* – să „demită directorii de la filiala americană" dacă îşi menţineau intenţia de a publica *Spycatcher*. Blankenham, admiţându-şi acordul cu poziţia guvernului, susţinea însă:

„[P]redispoziţia pentru empatie [nu poate] duce – în niciun grup editorial internaţional – la presiuni din partea companiei Pearson... asupra editurilor de peste graniţă pentru a lua cunoştinţă şi de a respecta această empatie." Nu este de competenţa unei instanţe engleze să controleze deciziile de management intern dintr-o companie străină.

Spycatcher a fost publicată în Statele Unite în iulie 1987.

CĂRŢI INTERZISE DIN MOTIVE RELIGIOASE

în 1989, un edict de la Teheran ne-a reamintit în cel mai şocant mod cu putinţă despre cenzura religioasă, privită de mulţi ca aparţinând deja trecutului îndepărtat cu activităţile Inchiziţiei şi arderile pe rug. Decretul Ayatollahului Khomeini care prevedea pedeapsa cu moartea împotriva scriitorului Salman Rushdie şi interzicerea romanului acestuia, Versete/e *satanice*, pentru blasfemie la adresa Islamului, a fost un exemplu relevant pentru un fenomen care există de când lumea, şi care, din cauza noului val de fundamentalism, este la fel de prezent şi astăzi.

Cenzura a existat în toate societăţile pentru protecţia şi menţinerea ordinii sociale şi morale. Cenzura cărţilor în cultura occidentală începe din primii ani ai creştinismului, când biserica a început să interzică idei alternative, denumindu-le erezii. în secolul al ll-lea, Conciliul de la Efes a hotărât arderea scrierilor „superstiţioase" şi a interzis *Acta Pauli*, o istorie a Sfântului Pavel, iar în secolul al V-lea, papa a întocmit prima listă de cărţi interzise.

Avalanşa de traduceri neautorizate ale Bibliei şi de tratate religioase care au apărut după inventarea tiparului în 1450, şi evoluţia disidenţei religioase în timpul Reformei Protestante a determinat Biserica să îşi extindă campaniile de cenzură. în 1559, papa Paul al IV-lea a publicat prima ediţie a *Index Librorum Prohibitorum* (*Indexul Cărţilor Interzise*). Indexul, de multe ori numit Indexul Roman, era administrat de Inchiziţia Romană, era obligatoriu pentru toţi romano-catolicii, care reprezentau majoritatea populaţiei din Europa continentală, şi aplicat de către autorităţile guvernamentale. în acelaşi timp, Indexuri similare, erau alcătuite şi în cadrul facultăţilor de teologie din Paris sau Louvain, sau de către Inchiziţia Spaniolă.

Pe măsură ce statul şi biserica au început să devină separate în Europa, în secolul al XVI-lea, monarhiile naţionale şi-au dezvoltat propriile mecanisme de cenzură politică şi religioasă pentru a o înlocui sau a o desăvârşi pe cea a bisericii. în zonele în care deţinea controlul politic, noua religie protestantă începea să interzică lucrările catolicilor sau ale propriilor eretici.

Din cele mai vechi timpuri, politica şi convenţionalismul religios au fost strâns legate. De multe ori, a fi eretic însemna în acelaşi timp a fi trădător – supus pedepsei din partea unei autorităţi

laice. Iar manipularea sentimentelor religioase pentru scopuri politice are de asemenea o lungă şi sordidă istorie, ca exemplu putându-ne referi la procesul lui So-crate, în 399 Î.Hr.

Pe măsură ce Europa era din ce în ce mai fragmentată din punct de vedere politic iar mijloacele de comunicare deveneau din ce în ce mai sofisticare, cenzura de stat era rareori suficient de precisă pentru a împiedica într-adevăr în întregime circulaţia unor cărţi. Până în secolul al XVIII-lea, proliferarea de publicări clandestine, după cum spunea cenzorul francez Malesherbes, însemna că „un om care citea doar cărţi care apăreau cu acordul oficial al guvernării ar fi fost în urmă faţă de contemporanii săi cu aproape un secol".

Este imposibil de discutat despre cenzura religioasă, fără referire la Indexul Cărţilor Interzise, considerat cel mai de succes instrument modern al cenzurii, şi cu siguranţă, cel mai longeviv. Când a fost în cele din urmă abolit de către Vatican în 1966 după secole de existenţă, acesta îşi depăşise cu mult momentul în care era eficient. Biserica îşi pierduse cu mult timp înainte autoritatea de a-l impune iar lista era considerată de mulţi drept anacronică.

Cel de-al 42-lea şi ultimul Index, tipărit în 1948 şi valabil până în 1966, din totalul de 4 126 de cărţi interzise catolicilor: 1331 erau din secolul al XVII-lea sau mai devreme, 1186 din secolul al XVIII-lea, 1354 din secolul al XlX-lea şi 255 din secolul XX. Deşi multe dintre ele erau doar titluri teologice obscure sau lucrări controversate la vremea lor, dar uitate deja de secole, clasici ai literaturii şi ai filosofiei, reprezentând esenţa gândirii occidentale erau de asemenea incluşi, printre aceştia: Bentham, Bergson, Comte, Defoe, Descartes, Diderot, Flaubert, Gibbon, Hobbes, Hume, Kant, Locke, Mill, Montaigne, Montesquieu, Pascal, Rousseau, Sand, Spinoza, Stendhal, Voltaire şi Zola. Mai mult decât asupra interzicerii cărţilor, cenzura post-lndex a Bisericii catolice a început să se concentreze în primul rând pe a sancţiona teologii catolici eretici, imputându-le vreo scriere, sau a impune ocazional unele presiuni, pentru a fi respectată tradiţia.

Deşi Primul Amendament împiedică autorităţile guvernamentale să practice cenzura religioasă în Statele Unite, persoane particulare sau organizaţii fundamental iste au reuşit să

interzică titluri considerate

<inti-creştine din şcolile, bibliotecile publice sau programele şcolare americane. Multe dintre aceste cazuri au constat în acuzaţii de blasfemie, imoralitate, limbaj obscen, descrieri sexuale, mai mult decât pe conţinutul religios însuşi. Ţinte au fost şi manualele care prezintă o perspectivă evoluţionistă în locul uneia „creaţioniste", cărţi care „promovau umanismul laic". Şi, în creştere, materiile care fac referire la religiile orientale, „gândire New Age", vrăjitorie sau ocultism.

Deşi romanul *Versetele satanice* de Salman Rushdie este cel mai notoriu caz de cenzură al secolului XX, el nu este unic. Autorii din ţările musulmane au de înfruntat restricţii severe asupra libertăţii de expresie şi atentate la adresa siguranţei personale din partea autorităţilor care cenzurează sau chiar îi condamnă pe aceia ale căror scrieri sunt considerate jignitoare sau nepotrivite de către liderii religioşi islamici sau de grupările militante.

Intelectualul egiptean Farag Fouda şi romancierul şi jurnalistul alge-rian Tahar Djaout, dintr-o mulţime de intelectuali algerieni, au fost ucişi în anii '90 de către teroriştii fundamentalişti. în 1994, Laureatul Premiului Nobel, Naguib Mahfouz din Egipt a fost înjunghiat şi rănit grav. Alţi scriitori, cum ar fi Taslima Nasrin din Bangladesh, au fost exilaţi, prin ameninţări cu moartea sau, precum romancierul egiptean Alaa Hamed, condamnat la închisoare pentru blasfemie. Lucrările unor feministe precum Nasrin, Nawal El Saadawi din Egipt sau Fatima Mernisii din Maroc, care au contestat interpretarea dogmei islamului împotriva femeilor, au înfuriat atât guvernele cât şi pe fundamentalişti.

Cărţile discutate în secţiunea care urmează sunt doar un eşantion din miile de texte care au fost ţinta cenzurii religioase. Sunt incluse texte aparţinând celor mai importante religii, romane, lucrări clasice de filosofie şi ştiinţă reprezentând moştenirea intelectuală a lumii occidentale. De asemenea, sunt incluse lucrări contemporane care au fost contestate de către autorităţi bisericeşti, guverne, sau fundamentalişti creştini ori islamici. Câteva dintre acestea – de exemplu *Oliver Twist* de Charles Dickens – prezintă încercări de cenzură nereuşite din Statele Unite, dar care merită atenţie întrucât au implicat şi acţionări în instanţă.

Multe dintre aceste lucrări au fost etichetate drept erezii. Erezia este definită drept opinie sau doctrină care prezintă diferenţe faţa de învăţăturile religiei, sau cum spune istoricul religiilor David Christie-Murray: „opinia susţinută de către o minoritate de oameni pe care majoritatea o declară inacceptabilă şi care este suficient de importantă pentru a fi

Din cele mai vechi timpuri, politica şi convenţionalismul religios au fost strâns legate. De multe ori, a fi eretic însemna în acelaşi timp a fi trădător – supus pedepsei din partea unei autorităţi laice. Iar manipularea sentimentelor religioase pentru scopuri politice are de asemenea o lungă şi sordidă istorie, ca exemplu putându-ne referi la procesul lui So-crate, în 399 Î.Hr.

Pe măsură ce Europa era din ce în ce mai fragmentată din punct de vedere politic iar mijloacele de comunicare deveneau din ce în ce mai sofisticare, cenzura de stat era rareori suficient de precisă pentru a împiedica într-adevăr în întregime circulaţia unor cărţi. Până în secolul al XVIII-lea, proliferarea de publicări clandestine, după cum spunea cenzorul francez Malesherbes, însemna că „un om care citea doar cărţi care apăreau cu acordul oficial al guvernării ar fi fost în urmă faţă de contemporanii săi cu aproape un secol".

Este imposibil de discutat despre cenzura religioasă, fără referire la Indexul Cărţilor Interzise, considerat cel mai de succes instrument modern al cenzurii, şi cu siguranţă, cel mai longeviv. Când a fost în cele din urmă abolit de către Vatican în 1966 după secole de existenţă, acesta îşi depăşise cu mult momentul în care era eficient. Biserica îşi pierduse cu mult timp înainte autoritatea de a-l impune iar lista era considerată de mulţi drept anacronică.

Cel de-al 42-lea şi ultimul Index, tipărit în 1948 şi valabil până în 1966, din totalul de 4 126 de cărţi interzise catolicilor: 1331 erau din secolul al XVII-lea sau mai devreme, 1186 din secolul al XVIII-lea, 1354 din secolul al XlX-lea şi 255 din secolul XX. Deşi multe dintre ele erau doar titluri teologice obscure sau lucrări controversate la vremea lor, dar uitate deja de secole, clasici ai literaturii şi ai filosofiei, reprezentând esenţa gândirii occidentale erau de asemenea incluşi, printre aceştia: Bentham, Bergson, Comte, Defoe, Descartes, Diderot, Flaubert, Gibbon, Hobbes, Hume, Kant, Locke,

MMI, Montaigne, Montesquieu, Pascal, Rousseau, Sand, Spinoza, Stendhal, Voltaire şi Zola. Mai mult decât asupra interzicerii cărţilor, cenzura post-lndex a Bisericii catolice a început să se concentreze în primul rând pe a sancţiona teologii catolici eretici, imputându-le vreo scriere, sau a impune ocazional unele presiuni, pentru a fi respectată tradiţia.

Deşi Primul Amendament împiedică autorităţile guvernamentale să practice cenzura religioasă în Statele Unite, persoane particulare sau organizaţii fundamental iste au reuşit să interzică titluri considerate

«inti-creştine din şcolile, bibliotecile publice sau programele şcolare americane. Multe dintre aceste cazuri au constat în acuzaţii de blasfemie, imoralitate, limbaj obscen, descrieri sexuale, mai mult decât pe conţinutul religios însuşi. Ţinte au fost şi manualele care prezintă o perspectivă evoluţionistă în locul uneia „creaţioniste", cărţi care „promovau umanismul laic". Şi, în creştere, materiile care fac referire la religiile orientale, „gândire New Age", vrăjitorie sau ocultism.

Deşi romanul *Versetele satanice* de Salman Rushdie este cel mai notoriu caz de cenzură al secolului XX, el nu este unic. Autorii din ţările musulmane au de înfruntat restricţii severe asupra libertăţii de expresie şi atentate la adresa siguranţei personale din partea autorităţilor care cenzurează sau chiar îi condamnă pe aceia ale căror scrieri sunt considerate jignitoare sau nepotrivite de către liderii religioşi islamici sau de grupările militante.

Intelectualul egiptean Farag Fouda şi romancierul şi jurnalistul alge-rian Tahar Djaout, dintr-o mulţime de intelectuali algerieni, au fost ucişi în anii '90 de către teroriştii fundamental işti. în 1994, Laureatul Premiului Nobel, Naguib Mahfouz din Egipt a fost înjunghiat şi rănit grav. Alţi scriitori, cum ar fi Taslima Nasrin din Bangladesh, au fost exilaţi, prin ameninţări cu moartea sau, precum romancierul egiptean Alaa Hamed, condamnat la închisoare pentru blasfemie. Lucrările unor feministe precum Nasrin, Nawal El Saadawi din Egipt sau Fatima Mernisii din Maroc, care au contestat interpretarea dogmei islamului împotriva femeilor, au înfuriat atât guvernele cât şi pe fundamentalişti.

Cărţile discutate în secţiunea care urmează sunt doar un

eşantion din miile de texte care au fost ţinta cenzurii religioase. Sunt incluse texte aparţinând celor mai importante religii, romane, lucrări clasice de filosofie şi ştiinţă reprezentând moştenirea intelectuală a lumii occidentale. De asemenea, sunt incluse lucrări contemporane care au fost contestate de către autorităţi bisericeşti, guverne, sau fundamentalişti creştini ori islamici. Câteva dintre acestea – de exemplu *Oliver Twist* de Charles Dickens – prezintă încercări de cenzură nereuşite din Statele Unite, dar care merită atenţie întrucât au implicat şi acţionări în instanţă.

Multe dintre aceste lucrări au fost etichetate drept erezii. Erezia este definită drept opinie sau doctrină care prezintă diferenţe faţa de învăţăturile religiei, sau cum spune istoricul religiilor David Christie-Murray: „opinia susţinută de către o minoritate de oameni pe care majoritatea o declară inacceptabilă şi care este suficient de importantă pentru a fi

Pedepsită". Alte texte au fost considerate blasfemii, acuzate de tratarea ^elor sfinte într-o maniera defăimătoare sau nerespectuoasă. Toate au fOst cenzurate pentru că erau percepute drept periculoase – pentru ortodoxia religioasă, pentru credinţă sau pentru ordinea politică, socială şi Corală a societăţii.

Istoria cenzurii este una a inumanităţii, a vieţilor pierdute, a ignorări talentului şi a geniului, a lucrărilor neterminate, sabotate sau distruse, 'storia literară şi prezentul sunt întunecate de reduceri la tăcere, scria ^illie Olsen. Aceasta este de asemenea o istorie a rebeliunii, a sfidării în f^ţa pericolului sau a morţii, şi a perseverenţei în faţa hărţuirii, violenţei ^u a dispreţului.

însă a trece în revista cenzura cărţilor prezentate în această secţiune înseamnă a fi frapat de inutilitatea cenzurii religioase. După cum spunea 'storicul Leonard W. Levy, verdictele timpului îşi bat joc de judecăţi şi ^Iterează sensibilităţile. Credinţele insurgente ajung să fie acceptate iar *deile revoluţionare îşi pierd puterea de a şoca. Timp de secole, cenzura ^ dat naştere unor bestselleruri. Pentru că, după cum spunea Montaigne: A ne interzice ceva înseamnă a ne face să ne gândim la acel lucru." Aşa ^um apa unui pârâiaş se strecoară uşor printr-un zăgaz şi poate deveni ^hiar un şuvoi, tot astfel cuvintele şi ideile scapă din strânsoarea cenzuri.

„O carte nu poate ii ucisă", comenta scriitoarea marocană

Nadia referitor la cenzura cărţii lui Rushdie, „acesta trăieşte şi moare singură. Odată ce «vazele» sunt «sparte», fragmentele de viaţă se răspândesc krin toată lumea; vocile scapă, şi îşi continuă drumul aventuros; şi sunt *Viereu întâlniri, mutaţii, si festivaluri ale spiritului."

Margaret Bald

BIBLIA

Forma Uter ară: *text religios*

REZUMAT

Biblia este o colecţie de cărţi conţinând scrierile sacre ale religiilor < icştină şi iudaică. Ambele religii consideră textele ca fiind inspirate de Dumnezeu. Biblia creştină cuprinde două părţi: Vechiul Testament, în care este inclusă şi Biblia iudaică, considerată sacră si de evrei, şi Noul testament, care cuprinde scrieri specific creştine. Biblia ebraică este împărţită în trei secţiuni: Legea, sau Tora (numită şi Pentateuch), conţinând primele cinci cărţi – Geneza, Exodul, Leviticul, Numerii şi Deutero-nomul; Profeţii, carte de istorii şi profeţii; şi Scrierile, conţinând rugăciuni, poeme şi maxime.

Cărţile Bibliei au fost scrise timp de multe secole de către mulţi autori. Paternitatea Vechiului Testament este în mod tradiţional atribuită marilor conducători evrei, printre care: Moise, Samuel, David, Solomon si alţi profeţi. Cercetătorii moderni susţin însă că multe dintre acestea sunt compilaţii făcute mai târziu din tradiţii şi scrieri vechi. De asemenea, aceştia cred că primele cărţi ale Bibliei au început ca literatură orală şi au fost pentru prima dată scrise în timpul regelui David, după anul 1000 î.Hr. De exemplu, Geneza conţine pasaje care pot data şi din secolul al X-lea Î.Hr., dar întreaga carte nu a fost scrisă în forma prezentă decât în secolul al V-lea Î.Hr. întreaga Tora, adică primele cinci cărţi ale Mibliei, apărea prin anul 400 î.Hr.

Vechiul Testament – scris în ebraică, având şi câteva secţiuni în iramaică – relatează povestea creaţiei şi a timpurilor pre-israelite precum şi istoria şi viaţa religioasă a Israelului antic din jurul anului 1300 î.Hr., până în secolul al ll-ea Î.Hr. Creştinii şi evreii consideră Vechiul Testament ca descrierea unui pact sau testament realizat între om şi Dumnezeu, şi transmis lui Moise pe Muntele Sinai.

Cărţile Canonice ale Vechiului Testament şi ordinea lor

variază între religiile iudaică, creştină şi protestantă. Biblia ebraică conţine 24 de cărţi. Vechiul Testament creştin împarte unele dintre cărţi, acestea ajungând la 39 ca număr. Biblia catolică de asemenea consideră autentice şapte cărţi pe care protestanţii le consideră îndoielnice şi pe care le numesc Apocrife.

pedepsită". Alte texte au fost considerate blasfemii, acuzate de tratarea celor sfinte într-o manieră defăimătoare sau nerespectuoasă. Toate au fost cenzurate pentru că erau percepute drept periculoase – pentru ortodoxia religioasă, pentru credinţă sau pentru ordinea politică, socială şi morală a societăţii.

Istoria cenzurii este una a inumanităţii, a vieţilor pierdute, a ignorării talentului şi a geniului, a lucrărilor neterminate, sabotate sau distruse. Istoria literară şi prezentul sunt întunecate de reduceri la tăcere, scria Tillie Olsen. Aceasta este de asemenea o istorie a rebeliunii, a sfidării în faţa pericolului sau a morţii, şi a perseverenţei în faţa hărţuirii, violenţei sau a dispreţului.

însă a trece în revistă cenzura cărţilor prezentate în această secţiune înseamnă a fi frapat de inutilitatea cenzurii religioase. După cum spunea istoricul Leonard W. Levy, verdictele timpului îşi bat joc de judecăţi şi alterează sensibilităţile. Credinţele insurgente ajung să fie acceptate iar ideile revoluţionare îşi pierd puterea de a şoca. Timp de secole, cenzura a dat naştere unor bestselleruri. Pentru că, după cum spunea Montaigne: „A ne interzice ceva înseamnă a ne face să ne gândim la acel lucru." Aşa cum apa unui pârâiaş se strecoară uşor printr-un zăgaz şi poate deveni chiar un şuvoi, tot astfel cuvintele şi ideile scapă din strânsoarea cenzurii.

„O carte nu poate fi ucisă", comenta scriitoarea marocană Nadia Tazi referitor la cenzura cărţii lui Rushdie, „acesta trăieşte şi moare singură. Odată ce «vazele» sunt «sparte», fragmentele de viaţă se răspândesc prin toată lumea; vocile scapă, şi îşi continuă drumul aventuros; şi sunt mereu întâlniri, mutaţii, şi festivaluri ale spiritului."

Margaret Bald

BIBLIA

Forma literară: *text religios*

REZUMAT

Biblia este o colecţie de cărţi conţinând scrierile sacre ale

religiilor creştină şi iudaică. Ambele religii consideră textele ca fiind inspirate de Dumnezeu. Biblia creştină cuprinde două părţi: Vechiul Testament, în care este inclusă şi Biblia iudaică, considerată sacră si de evrei, şi Noul Testament, care cuprinde scrieri specific creştine. Biblia ebraică este împărţită în trei secţiuni: Legea, sau Tora (numită şi Pentateuch), conţinând primele cinci cărţi – Geneza, Exodul, Leviticul, Numerii şi Deutero-nomul; Profeţii, carte de istorii şi profeţii; şi Scrierile, conţinând rugăciuni, poeme şi maxime.

Cărţile Bibliei au fost scrise timp de multe secole de către mulţi autori. Paternitatea Vechiului Testament este în mod tradiţional atribuită marilor conducători evrei, printre care: Moise, Samuel, David, Solomon şi alţi profeţi. Cercetătorii moderni susţin însă că multe dintre acestea sunt compilaţii făcute mai târziu din tradiţii şi scrieri vechi. De asemenea, aceştia cred că primele cărţi ale Bibliei au început ca literatură orală şi au fost pentru prima dată scrise în timpul regelui David, după anul 1000 Î.Hr. De exemplu, Geneza conţine pasaje care pot data şi din secolul al X-lea î.Hr., dar întreaga carte nu a fost scrisă în forma prezentă decât în secolul al V-lea î.Hr. întreaga Tora, adică primele cinci cărţi ale Bibliei, apărea prin anul 400 Î.Hr.

Vechiul Testament – scris în ebraică, având şi câteva secţiuni în aramaică – relatează povestea creaţiei şi a timpurilor pre-israelite precum şi istoria şi viaţa religioasă a Israelului antic din jurul anului 1300 Î.Hr., până în secolul al ll-ea Î.Hr. Creştinii şi evreii consideră Vechiul Testament ca descrierea unui pact sau testament realizat între om şi Dumnezeu, şi transmis lui Moise pe Muntele Sinai.

Cărţile Canonice ale Vechiului Testament şi ordinea lor variază între religiile iudaică, creştină şi protestantă. Biblia ebraică conţine 24 de cărţi. Vechiul Testament creştin împarte unele dintre cărţi, acestea ajungând la 39 ca număr. Biblia catolică de asemenea consideră autentice şapte cărţi pe care protestanţii le consideră îndoielnice şi pe care le numesc Apocrife.

Cele 27 de cărţi ale Noului Testament, sacru doar pentru creştini, relatează anii de la naşterea lui Hristos, până în jurul anului 100 d.Hr., cuprinzând primele documente care atestă apariţia şi viaţa lui Hristos, şi a religiei creştine. Creştinii consideră că lisus a proclamat un nou pact sau un nou testament care îl împlineşte pe cel

revelat lui Moise şi care este superior acestuia.

Noul Testament este împărţit în patru secţiuni: Evangheliile sau viaţa lui Iisus; Scrisorile sau Epistolele apostolilor; şi Revelaţia, carte de profeţii. Scris în limba greacă între 70 şi 100 d.Hr., Noul Testament a fost compilat în secolul al ll-lea. Deşi Noul Testament este în mod tradiţional considerat ca fiind scris de către apostoli şi alţi discipoli ai lui Hristos, unii cercetători moderni au contestat acest lucru în privinţa unor cărţi.

Atât Vechiul cât şi Noul Testament au fost traduse în limba latină de Sfântul Ieronim în jurul anului 400 d.Hr., şi aduse la forma standard în secolul al Vl-lea. Traducerea sa, denumită şi „Vulgata", a fost desemnată drept Biblia autorizată a Bisericii romano-catolice şi a rămas aşa timp de 1000 de ani, până la Reforma din secolul al XVI-lea. Prima ediţie tipărită în Europa, faimoasă Biblie a lui Gutenberg din 1456, era o reproducere a Vulgatei.

ISTORICUL CENZURII

„Amândoi citim Biblia zi şi noapte, dar unde eu citesc negru, tu citeşti alb." Aceste cuvinte ale poetului William Blake descriu în mod subtil originile cenzurii Bibliei de-a lungul secolelor. Controversele asupra versiunilor corecte ale Bibliei au început în anii de început ai creştinismului, când multe dintre primele decrete ale bisericii stabileau unele cărţi ca fiind acceptabile, şi altele nu. Pe parcursul Evului Mediu, Biserica catolică a descurajat traducerea textului oficial al Vulgatei, temân-du-se că anumite sensuri ar putea fi distorsionate sau interpretate greşit. La sfârşitul secolului al XlV-lea, sfidând restricţiile bisericii, a apărut, prima traducere completă a Vulgatei în limba engleză, aceasta fiind opera eruditului şi reformatorului religios John Wycliff, şi a discipolilor săi.

Wycliff, al cărui tratat *On Civil Lordship* a fost condamnat pentru erezie, susţinea că toţi oamenii au dreptul de a citi Scriptura „în limba în care înţeleg cel mai bine învăţăturile lui Hristos". Lectura traducerii lui Wycliff era interzisă în Anglia, fiind permisă doar cu acordul special al bisericii. în 1409, Sinodul Canterbury de la St. Paul din Londra a emis un decret prin care erau interzise traducerile din Scriptură sau lecturarea vreunei traduceri existente fără permisiunea bisericii, sub ameninţarea excomunicării. Deşi traduceri ale Bibliei au apărut în mai multe ţări europene, nicio alta

nu a mai apărut în Anglia până la debutul Reformei, în ciuda interdicţiei, Biblia lui Wycliff a fost copiată frecvent şi multe secţiuni din ea au fost preluate de William Tyndale, primul traducător protestant al Bibliei.

Protestanţii din secolul al XVI-lea susţineau că, întrucât Dumnezeu vorbeşte direct cu oamenii prin învăţăturile Bibliei, este dreptul şi obligaţia fiecărui creştin să o studieze. Aceştia au încurajat sau au realizat ei înşişi traduceri ale bibliei în diferite limbi. Până în 1522, când a fost publicată traducerea lui Martin Luther, existau deja 14 ediţii tipărite ale Bibliei în germană, şi ediţii autohtone apăreau deja în Franţa, Italia, Spania, Portugalia, Boemia, Ţările de Jos şi Scandinavia.

Reformatorii protestanţi credeau că Biblia trebuie înţeleasă de cititori fără interpretările autorităţilor bisericeşti. Această doctrină, *sola scriptura* (doar scriptura), era văzută ca o ameninţare de către Biserica catolică, care se vedea în faţa pierderii din autoritate pe seama reformai protestante din Europa. Cenzura catolică s-a concentrat asupra versiunilor autohtone ale Bibliei, în special asupra celor ale lui Martin Luther din Germania, William Tyndale din Anglia şi Robert Estienne din Franţa. Protestanţii cenzurau şi ei părţi ale Bibliei, interzicând scrierile ereticilor protestanţi, cât şi pe cele ale catolicilor. Dar protestanţii nu puteau cenzura decât în limitele lor politice. Din cauza fragmentării Europei protestante, cenzura protestantă nu a fost la fel de solidă ca aceea a Bisericii catolice.

Cea mai reprimată ediţie a Bibliei a fost aceea aparţinând lui William Tyndale. El a fost primul care a tradus Biblia în engleză, din ediţiile originale în ebraică şi greacă, şi primul care a tipărit-o în engleză. Traducerea sa a Noului Testament, tipărită la Köln şi Worms, în Germania, între 1524-1526, a fost introdusă ilegal şi în Anglia, unde a fost interzisă şi arsă de către biserică. în ciuda interdicţiilor, multe reeditări ale traducerii lui Tyndale circulau clandestin prin Anglia. Traducerile sale ale scrierii intitulate Pentateuch în 1530, şi a Cărţii lui lona, din 1531, şi o nouă ediţie revizuită a Noului Testament au fost de asemenea interzise şi arse.

în urma unui complot orchestrat de autorităţile engleze, Tyndale a fost arestat la Antwerp, în Belgia, condamnat pentru

erezie şi ars pe rug în apropiere de Bruxelles în 1536, împreună cu exemplare ale Bibliei sale. în ciuda acestui lucru, ediţia lui Tyndale a supravieţuit şi a constituit o parte considerabilă a ediţiilor viitoare, printre care şi cea Autorizată sau Versiunea Regelui James publicată în 1611.

Miles Coverdale, colegul lui Tyndale, a realizat o traducere completă a Bibliei în 1535. întrucât nu ar fi putut fi publicată în Anglia, aceasta a fost publicată în Germania. Cererea populaţiei pentru o Biblie în engleză şi dificultatea crescândă de a suprima asemenea texte l-au determinat pe Regele Henric al Vlll-lea să autorizeze o versiune, numită Biblia lui Matthew, bazată pe lucrările lui Tyndale şi Coverdale. A apărut în 1537 cu prefaţă şi note de John Rogers, care folosea pseudonimul John Matthew. Rogers era un preot catolic care se convertise la protestantism, şi fusese prieten cu Tyndale. Biblia lui Matthew a fost prima autorizată de guvernare. Dar, odată cu venirea la tron a reginei loiale catolicismului Mary I, Rogers a fost printre primii dintre cei 300 de martiri încarceraţi şi arşi pe rug ca eretici, în 1554.

Interdicţii ale ediţiilor Bibliei nu au avut loc doar în Anglia. în 1539, Henric al Vlll-lea a autorizat propria versiune a Bibliei – Marea Biblie -o revizuire a lui Coverdale din lucrări mai vechi, care urma să devină varianta oficială pentru nou-constituita Biserică anglicană. Când acesta a hotărât să o editeze la Paris, autorităţile au oprit acest demers. Regnault, faimosul editor de cărţi engleze din Paris, a fost reţinut şi încarcerat de către Inchiziţie. Fascicule din Marea Biblie au ajuns până la urmă clandestin în Anglia în fiecare biserică, împreună cu îndemnul regelui ca fiecare om să interpreteze Scriptura cum crede de cuviinţă.

în 1546, doctorii în teologie de la Sorbona au introdus o ediţie a Bibliei în Indexul Cărţilor Interzise de la Louvain, fiind vorba de ediţia faimosului umanist Robert Estienne, editorul oficial al Regelui Francisc I. Regele a reacţionat interzicând publicarea şi circularea în Franţa a Indexului Louvain, şi ordonând retragerea restricţiilor la Biblia lui Estienne. Odată cu moartea regelui în 1547, însă, interdicţia a reapărut şi Estienne a fost forţat să îşi mute activitatea la Geneva. Dar Geneva protestantă, aflată sub autoritatea reformatorului Jean Calvin, nu era în niciun caz un bastion al

toleranţei religioase. Calviniştii au condamnat şi ei Biblia lui Estienne.

Spania dominată de Inchiziţie a impus şi ea cenzura ediţiilor Bibliei care purtau marca protestantismului. în 1551, Indexul de la Valladolid cuprindea 103 ediţii ale Bibliei, interzise din cauza erorilor sau ereziilor conţinute.

Restauraţia autorităţii papale, curţile ecleziastice şi legile împotriva ereziei în Anglia sub regimul catolic al reginei Mary I, au făcut ca o reconfirmare a cenzurii Bibliilor protestante să fie pusă în fapt. în 1555, un decret regal ordona: „ca niciun fel de persoane nu vor putea introduce în acest teritoriu vreun manuscris, carte, sau broşură... în numele lui Martin Luther, Jean Calvin, Miles Coverdale, Erasmus, Tyndale... sau orice cărţi asemănătoare conţinând doctrine false împotriva religiei catolice." Protestanţii din Anglia s-au refugiat la Frankfurt şi la Geneva, şi au publicat Biblia de la Geneva în 1560. Deşi a fost interzisă în bisericile din Anglia, aceasta a fost publicată în 140 de ediţii între 1560 şi 1644.

în 1546 Conciliul de la Trento al Bisericii catolice a declarat Vulgata Latina a Sfântului leronim ca fiind singurul text admis al Bibliei. în opoziţie faţă de reformatorii protestanţi, conciliul a decretat că dogma nu poate fi transmisă decât prin mijlocirea bisericii, a cărei autoritate este egală cu cea a Bibliei, şi interzicea citirea traducerilor neautorizate. Prima ediţie engleză aprobată pentru catolici a fost o traducere a Noului Testament din Vulgata, de către teologii bisericii şi publicată la Reims în 1582, şi apoi tipărită în 1610 împreună cu o variantă aprobată a Vechiului Testament.

în 1631, cuvântul „nu" a fost omis accidental din porunca a şaptea, „Să nu comiţi adulter", într-o ediţie de 1 000 de exemplare a Bibliei, editată în Anglia de R. Barker. Au fost aplicate amenzi celor care au tipărit, şi ediţia, numită şi „Biblia Ticăloasă"42, a fost în aşa măsură reprimată şi atacată, încât abia dacă au mai rămas câteva exemplare în circulaţie.

42 „Biblia Adulteră", o ediţie a Bibliei ce conţinea o importantă eroare de traducere a poruncii referitoare la adulter (n. tr.).

întrucât drepturile de autor ale Versiunii Autorizate (Versiunea Regelui James) erau deţinute de Coroana Britanică,

dreptul de a o tipări în Anglia în secolul al XVII-lea aparţinea doar editorilor regali. Doar universităţile Oxford şi Cambridge erau scutite de această restricţie. Aceasta însemna că niciun exemplar al Bibliei Autorizate nu putea fi tipărit în coloniile americane, până la obţinerea independenţei. Prima Biblie tipărită în America nu a fost Versiunea Regelui James, ci o altă ediţie *Up-Biblum Cod*, traducerea lui John Eliot pentru indienii algonquian, publicată în 1661-1663. Biblia în limba engleză nu a fost publicată în

America până în 1782, la Philadelphia, deşi istoricii susţin că sunt dovezi ale unei ediţii clandestine realizate la Boston, în 1 752.

Perioada Victoriană a produs un nou tip de cenzură în Anglia şi în Statele Unite – publicarea unor ediţii expurgate. *Sfânta Biblie*, *în traducere nouă*, de John Bellamy, un swedenborgian43, a fost publicată în 1818. Considerând că niciunul dintre marile personaje ale Bibliei nu putea să fi comis fapte pe care le găsea inacceptabile, Bellamy a decis că traducerea din ebraică trebuie să fie greşită, revizuind astfel pasaje pe care la găsea indecente. *Noua Biblie a familiei – Versiune îmbunătăţită*, de Dr. Benjamin Boothroyd, un congregational ist44, care dorea să corecteze „multe expresii nedelicate şi obscene" din Biblie, a fost publicată în mai multe ediţii începând cu 1824. în acel an, în *Sfânta Biblie revizuită şi adaptată pentru citirea în familie*, John Watson, un membru laic al Bisericii anglicane, a înlocuit secţiunile vulgare cu propriile sale scrieri şi a renunţat la numerotarea capitolelor şi versetelor, astfel că cititorilor le era greu să observe că fusese modificată. în 1828, editorul William Alexander, un quaker, a publicat *Sfânta Biblie*, *realizată în special pentru facilitarea citirii în public a Sfintei Scripturi*. în aceasta el a schimbat cuvinte şi pasaje „care nu erau corespunzătoare perspectivelor şi geniului epocii prezente a rafinamentului".

Prima Biblie expurgată din America a fost publicată în 1833 de către lexicograful Noah Webster, care făcuse mii de schimbări în pasajele pe care le găsea indecente. Deşi Biblia sa a fost adoptată de statul Connecticut în 1835, sprijinită de către Universitatea Yale şi folosită la scară largă de către congregational işti timp de cel puţin 20 de ani, dorinţa lui Webster de a schimba chiar şi părţile „decente" ale Bibliei, a fost însă zădărnicită. A treia ediţie, publicată în 1841, a fost şi ultima.

Cenzura Bibliei în secolul al XX-lea a fost cel mai răspândită în ţările socialiste. în 1926, guvernul sovietic a ordonat bibliotecilor din URSS să excludă toate textele religioase, printre care şi Biblia. Aceasta era admisă numai în bibliotecile foarte mari ale statului. Importul Bibliei era de asemenea interzis, şi o retipărire a acesteia nu a avut loc în URSS decât în 1956. în China, în timpul Revoluţiei Culturale a anilor 1960 şi 1970 o campanie de distrugere a celor „patru elemente învechite" cultura, gândirea, obiceiurile şi tradiţiile – Bibliile au fost arse şi lăcaşurile de cult creştine au fost închise.

O ediţie a Bibliei autorizată de guvern, folosită de o biserică baptistă din România, a fost prima republicare a Bibliei de la ultima ediţie din 1951. Guvernul militar socialist al Etiopiei în 1986 a interzis mai multe cărţi ale Bibliei, pe motiv că erau „în contradicţie cu revoluţia aflată în desfăşurare". Un transport de 45 000 de exemplare al Bibliei a fost sechestrat definitiv de autorităţile vamale din Etiopia.

Multe încercări de cenzurare a Bibliei au avut loc şi în Statele Unite. Părinţi sau grupuri religioase care au denunţat predarea Bibliei în şcoală ca „literatură", sau care credeau că ar trebui predată numai cu statutul de învăţături sfinte ale lui Dumnezeu din propriile lor perspective sau interpretări, au încercat să intervină în programele şcolare sau în biblioteci. Contestări la adresa Bibliei au venit de asemenea din neînţelegerea unei decizii a Curţii Supreme care interzicea rugăciunea în şcoli de stat. în 1963, în cazul *District of Abington Township v. Schempp*, Curtea Supremă a interzis exercitarea obiceiurilor religioase în şcoli de stat. însă Curtea nu a interzis şi studierea Bibliei, ca formă de literatură, sau ca sursă istorică sau de ştiinţe sociale. în decizia sa, Curtea declara: „Pe lângă acestea, se poate spune că educaţia unei persoane nu poate fi completă fără studiul comparativ al religiei sau al istoriei religiilor şi al relaţiei acesteia cu dezvoltarea civilizaţiei. Nimic din cele spuse aici nu indică faptul că un astfel de studiu al Bibliei sau al religiei, prezentate obiectiv ca parte a unui program laic de educaţie, nu trebuie făcut temeinic..."

într-un apel precedent asupra unei decizii a Curţii Supreme, o organizaţie conservatoare religioasă intentase un proces Universităţii din Washington pentru faptul că propunea studierea

Bibliei într-un curs de literatură comparată. Această organizaţie susţinea că un astfel de curs într-o instituţie publică de educaţie şi o astfel de abordare contraveneau credinţelor religioase ale grupului. Un tribunal din Washington a aprobat menţinerea cursului în programa universitară.

Un studiu din 1982, constând din 17 chestionare aplicate în biblioteci şcolare pe perioada ultimelor două decenii, arăta că prezenţa Bibliei în şcoli fost deseori contestată de părinţi, elevi sau profesori, care susţineau ilegalitatea sau respingeau interpretarea dată. Atacuri similare au avut loc în anii ’80 şi ’90. De exemplu, în 1989, unui elev dintr-o şcoală elementară din Omaha, Nebraska, i-a fost interzis să citească Biblia în şcoală sau să o deţină în incinta şcolii. Printr-o înţelegere la care s-a ajuns la Tribunalul Federal, şi care a evitat un eventual proces, s-a convenit că elevul poate citi literatură religioasă în timpul liber chiar dacă este în incinta şcolii. In 1991, directorul unei biblioteci, care susţinea că fondurile publice nu trebuie cheltuite pe texte religioase, a contestat prezenţa *Comentariilor Evanghelice asupra Bibliei* şi a *Glosarului Catolic Oficial* în biblioteca publică din Multnomah, Oregon. Cărţile au fost menţinute în cele din urmă de bibliotecă. în mai 1981, fundamentaliştii creştini au ars exemplare dintr-o ediţie a Bibliei în Gastonia, Carolina de Nord.

O serie de încercări din anii ’90 de a restricţiona accesul la Biblie amintind de epoca victoriană au fost motivate de părerea că ea conţinea pasaje indecente. în 1992, în districtul şcolar Brooklyn Center, Minnesota, un ateu „încercând să reacţioneze împotriva dreptei religioase” a contestat folosirea Bibliei, declarând că „pasajele indecente, violente, şi obscene nu sunt potrivite pentru copii”. în 1993, Biblia a fost etichetată drept „obscenă şi pornografică”, dar păstrată la Biblioteca Noel Wien din Fairbanks, Alaska. în apropierea oraşului Harrisburg, Pennsylvania, protestatari încercând să înlăture Biblia din şcolile districtului West Shore invocau „mai mult de 300 de exemple de obscenităţi în carte”, şi obiectau împotriva faptului că „există pasaje, limbaj şi poveşti nepotrivite pentru copii indiferent de vârstă, printre acestea incluse fiind relatări de incest şi crimă”.

Deşi Biblia este printre cele mai cenzurate cărţi ale istoriei, ea

a fost tradusă de mai multe ori şi în mai multe limbi decât orice altă carte în istoria cărţilor. în limba engleză, au fost tipărite peste 450 de ediţii. Lunga istorie a cenzurii Bibliei a avut un impact limitat asupra circulaţiei şi influenţei sale în prezent.

BISERICA: HARISMĂ ŞI PUTERE (IGREJA: CARISMA E PODER)

Autor: *Leonardo Boff*

Data şi locul publicării iniţiale: *1981*, *Brazilia*; *1985*, *Statele Unite*; *Edituri*: *Editora Vozes*; *Crossroad Forma literară*: *eseuri teologice*

REZUMAT

Teologul catolic brazilian Leonardo Boff este printre exponenţii de seamă ai teologiei libertăţii, o interpretare a credinţei creştine ce se trage din experienţele săracilor. Textul său, *Biserica*: *harismă şi putere*, *o* colecţie de eseuri, discursuri şi note de lectură, conţine unele dintre cele mai ascuţite critici împotriva Bisericii romano-catolice venite din America Latină. Boff susţine acestea pe baza experienţelor sale cu săracii din comunităţile de jos ale Braziliei – comunităţi catolice conduse de laici. El solicită reforma instituţională a Bisericii catolice şi transformarea ei într-o biserică a „eliberării", nu numai pentru săraci, dar chiar să fie a săracilor. Criticând abuzurile puterii ierarhice, el cere o întoarcere la structura colegială a comunităţilor bisericeşti timpurii, în care exercitau puterea atât clericii cât şi laicii.

Teza centrală a lui Boff este că lupta pentru justiţie şi drepturile omului nu poate fi separată de lupte similare în rândul bisericii însăşi. Opţiunea preferenţială pentru săraci solicită schimbări în rândul catolicismului. Biserica instituţională trebuie să renunţe la puterea ei laică şi de coerciţie, şi să se îndrepte către un model democratic de deschidere şi toleranţă, modelul original pe care Hristos a întemeiat prima biserică. Boff susţine că ierarhia bisericească a apărut doar după moartea lui lisus. Când creştinismul a devenit religia oficială a Imperiului Roman, biserica a început să reflecte modelul feudal şi structura sa de autoritate, incluse fiind şi instituţiile, legile şi centralizarea birocratică.

Boff distinge între două tipuri de putere: *exousia*, puterea de a iubi folosită de lisus, şi *potestas*, puterea de a domina şi de a conduce care a caracterizat oficialii clericali romani. El descrie exerciţiul

puterii *potestas* de către clerici şi diviziunea între clerici şi laici ca un cancer al Bisericii catolice. Esenţa de har a bisericii, în care fiecare este purtătorul harului, pe care îl poate oferi, a fost eliminată. „Creştinismul nu este împotriva puterii în sine", scrie Boff, „ci împotriva formelor diabolice care iau forma dominaţiei şi a controlului". Folosind terminologia marxistă, Boff se referă la „exproprierea treptată a mijloacelor de producţie spirituală ale creştinilor de către clerici".

Biserica trebuie să conţină har, precum învăţături, slavă, predici şi administraţie, dar şi putere. Papalitatea are o poziţie specială în cadrul bisericii în menţinerea unităţii doctrinare, bazate pe consensul comunităţilor de creştini. Puterea poate fi un har, crede Boff, atâta timp cât foloseşte tuturor şi este un instrument pentru construcţia dreptăţii în comunitate.

ISTORICUL CENZURII

Ortodoxia lui Boff a fost deja investigată de către Vatican în 1976 şi din nou în 1980, suspiciunea fiind de deviaţie doctrinară. Ancheta din 1980 s-a concentrat pe cartea sa,)*esus Cristo libertador* (*lisus Hristos*, *eliberatorul*). Dar Vaticanul a fost în general dispus să lase problema teologilor individuali din America Latină în grija episcopilor locali.

Când, în 1981, *Biserica*: *harismă şi putere* a apărut în Brazilia, Spania şi Italia, nu se aştepta nimeni ca aceasta să genereze controverse atât de aprinse. Era doar o dezvoltare suplimentară a ideilor pe care Boff le expu-sese deja în teza sa de doctorat şi într-o carte precedentă despre studiul structurii bisericii. Boff nu era prea optimist că textul, o colecţie de eseuri disparate şi discuţii, şi nu o analiză completă, va avea vreo căutare.

Cu toate acestea, aproape imediat, cartea sa a aprins un număr semnificativ de capete de discuţie. Boff aplicase cunoştinţele teologiei libertăţii, care fusese anterior direcţionată către reforma societăţii laice, la modelul bisericii însăşi. Expresia pe care a folosit-o, „violenţa simbolică", pentru a se referi la metodele Vaticanului de a descuraja disidenţa şi uzul terminologiei cvasimarxiste pentru a analiza structura bisericii, i-a înfuriat pe critici.

în carte, el îl citează extensiv pe un catolic brazilian care face o paralelă, punct cu punct, între stilurile de guvernământ de la

Vatican şi Kremlin. într-un alt pasaj controversat, scria: „Este straniu să vezi cum instituţia bisericii s-a transformat exact în ceea ce nu îşi dorea Hristos să se transforme."

Boff descrisese precedent Congregaţia Vaticanului pentru Doctrina Credinţei, ca bazându-se pe proceduri inacceptabile într-o societate civilă, „un proces de factură kafkiană, în care acuzatorul, apărătorul, avocatul şi judecătorul sunt una şi aceeaşi persoană". în 1982, a fost iniţiat exact un astfel de proces pentru a se investiga părerile lui Boff.

în februarie 1982, Boff, care ştia deja că de fapt criticii săi se plânseseră la Vatican, a trimis prin poştă la Roma în semn de mulţumire copii ale unor receptări critice negative ale cărţii şi o reacţie a părintelui Urbano Zii Ies din Brazilia. Trei luni mai târziu, a primit o scrisoare de la cardinalul Ratzinger, actualul papă, pe atunci Prefect al Congregaţiei pentru Doctrina Credinţei, în care i se cerea să răspundă la criticile la adresa cărţii sale. Boff a scris un răspuns şi l-a publicat.

în mai 1984, Boff a primit o scrisoare de şase pagini din partea lui Ratzinger, în care părerile lui Boff erau criticate, şi în care se declara că ideile prezente în carte „nu merită acceptate". Scrisoarea se referea la metoda teologică folosită de Boff, analiza structurii bisericii, conceptele sale de dogmă şi revelaţie precum şi perspectiva asupra autorităţii bisericii. Cardinalul mai critica şi „relativismul ecleziastic" şi analiza „sociologică". Ratzinger l-a acuzat pe Boff de folosirea unui limbaj „polemic, defăimător şi satiric, absolut nepotrivit pentru un teolog", şi de susţinerea unor „principii ideologice de natură neomarxistă", propunând „o utopie revoluţionară care este străină bisericii" şi susţinând un „concept relativizat" al structurii bisericii şi doctrinei.

Răspunsul lui Boff conţinea nu mai puţin de 50 de pagini, insistând că scrierea sa încerca doar să „îndrepte atenţia către experienţa laicilor, a săracilor, şi către contribuţiile ştiinţelor sociale". Scrisoarea se încheia astfel: „De un lucru sunt sigur. Prefer să intru într-o biserică decât să rămân singur cu teologia mea. Biserica este o realitate a credinţei pe care mi-o asum. Teologia este un rezultat al raţiunii pe care îl discut."

în loc să îl încredinţeze episcopilor brazilieni, care cu

siguranţă l-ar fi susţinut pe Boff, Ratzinger l-a citat la Roma în faţa unui „colocviu" în septembrie 1984. Boff a luat cu el o petiţie semnată de 50 000 de brazilieni, şi a fost însoţit de doi cardinali brazilieni, care au venit special pentru a-l susţine. Deşi Boff nu ar fi ales *Biserica*: *harismă şi putere* pentru a-şi prezenta în mod complet ideile, colocviul s-a dovedit a fi un interogatoriu în toată regula pe baza ideilor sale prezentate în respectiva carte.

în martie 1985, congregaţia a publicat o Notificare, făcând publică scrisoarea pe care Ratzinger o trimisese anul precedent, prezentând-o ca variantă oficială, semnată chiar de papă. Congregaţia a declarat că rezervele sale despre carte „nu fuseseră schimbate în mod substanţial", şi că Boff era vinovat de trei erori: declaraţia sa cum că biserica copiase caracteristicile societale ale sistemului roman şi mai apoi feudal; interpretarea sa relativistă a dogmei ca fiind bună numai în anumite circumstanţe; şi declaraţiile sale cum că clericii îi expropriaseră pe oameni de mijloacele de producţie spirituală. „Părerile lui Leonardo Boff analizate cu această ocazie pun în pericol doctrina dreaptă a credinţei pe care această congregaţie trebuie să o promoveze şi respecte", conchidea respectiva Notificare.

în mai 1985, Boff primea o notă oficială din partea congregaţiei, care îi solicita o „tăcere obedientă" pentru o perioadă nespecificată de timp. Nota susţinea că perioada de linişte „îi va permite Fratelui Boff timp pentru o reflecţie serioasă". îi solicitau de asemenea să se abţină de la a scrie şi a publica, de la datoriile sale de editor la *Revista Ecclesiastica Brasileira*, cea mai influentă publicaţie teologică din Brazilia, de la munca sa de editor de cărţi de teologie la editura Vozes, şi de la a preda sau a conferenţia. Boff a acceptat solicitarea spunând: „în calitatea mea de creştin, franciscan şi teolog, este de datoria mea să ascult şi să mă supun."

Zece episcopi brazilieni, care considerau atacurile de la Vatican asupra bisericii libertăţii ca o intruziune nedorită a Romei în problemele religioase al Americii Latine, şi ca o ameninţare la adresa dreptului catolicilor de a gândi şi scrie liber, au luat măsura neaşteptată de a critica public comportamentul Vaticanului în cazul Boff. Episcopii brazilieni s-au întâlnit cu papa loan Paul al ll-lea la Roma în martie 1986. în acea lună, după zece luni de la „tăcerea"

impusă lui Boff, pedeapsa a fost anulată. Boff ar fi declarat că această veste a fost primită de el „ca un cadou de Paşte", şi era convins că este vorba de bunăvoinţa a Vaticanului faţă de episcopii brazilieni.

în 1991, Boff a publicat o serie de articole cerând schimbarea doctrinei bisericeşti care interzice căsătoria preoţilor. Când oficialii bisericeşti, au respins cererea de publicare a următorului său manuscris, Boff a renunţat la cariera de preot. într-o scrisoare deschisă către adepţii săi el scria: „Părăsesc funcţia de preot, dar nu şi biserica... Voi continua să fiu şi voi fi mereu un teolog catolic şi ecumenic, luptând împreună cu săracii împotriva sărăciei lor şi pentru eliberarea lor."

CELE NOUĂZECI ŞI CINCI DE TEZE

Autor: *Martin Luther*

Data şi locul publicării: *1517*, *Elveţia*

Specie literară: *tratat teologic*

REZUMAT

Călugăr german din ordinul augustininilor, Martin Luther este fondatorul reformei protestante în Europa. Doctor în teologie şi preot în oraşul Wittenberg, Luther preda teologia la universitatea locală. într-o vizită la Roma a ajuns să fie convins de decadenţa şi corupţia din rândul clericilor şi a întregului sistem ierarhic papal. încă din 1516, Luther începuse lă critice eficienţa practicării indulgenţelor, într-o serie de predici.

Doctrina catolică din secolul al XVI-lea prevedea că papa poate transfera din harul de prisos acumulat de Hristos, de Fecioara Măria sau nV sfinţi, către un păcătos, pentru a-i amâna pedepsele pământeşti pentru i nul se va afla în purgatoriu. De asemenea, de indulgenţe puteau bene-li(ia atât viii cât şi morţii. Credinţa puternică evanghelică a lui Luther, are spunea că iertarea păcatelor şi reconcilierea cu Dumnezeu se poate obţine numai prin bunătatea lui Dumnezeu, l-a determinat să pună la îndoială doctrina indulgenţelor şi a obiceiului autorităţilor bisericeşti de.i vinde astfel de indulgenţe.

Anul următor, călugărul dominican Tetzel, a oferit spre vânzare ast-ftl de indulgenţe pentru a plăti din datoria pe care o făcuse Albert de iti.indenburg prin cumpărarea Episcopiei din Mainz şi pentru a plăti pen-tm noua bazilică San Pietro din Roma. Luther a

luat poziţie împotriva ICestor practici, afirmând că reprezintă un pericol spiritual care poate împiedica adevărata pocăire.

Pe 15 octombrie 1517, Luther i-a provocat pe colegii săi din mediul li ademic la o dezbatere teologică. Luther şi-a publicat consideraţiile în maniera tradiţională – afişând o pancartă scrisă în latină pe poarta biseriii din Wittenberg. Erau scrise acolo cele 95 de teze ale lui Martin Luther dl-.pro problema indulgenţelor, dar nu numai. în mod surprinzător pen-Iru autor, acestea au început să fie răspândite prin Germania şi apoi prin to.ită Europa, în latină, dar şi în traducere germană, dezlănţuind valuri de i mtroverse care aveau să ducă la Reforma Protestantă.

societale ale sistemului roman şi mai apoi feudal; interpretarea sa relativistă a dogmei ca fiind bună numai în anumite circumstanţe; şi declaraţiile sale cum că clericii îi expropriaseră pe oameni de mijloacele de producţie spirituală. „Părerile lui Leonardo Boff analizate cu această ocazie pun în pericol doctrina dreaptă a credinţei pe care această congregaţie trebuie să o promoveze şi respecte", conchidea respectiva Notificare.

în mai 1985, Boff primea o notă oficială din partea congregaţiei, care îi solicita o „tăcere obedientă" pentru o perioadă nespecificată de timp. Nota susţinea că perioada de linişte „îi va permite Fratelui Boff timp pentru o reflecţie serioasă". îi solicitau de asemenea să se abţină de la a scrie şi a publica, de la datoriile sale de editor la *Revista Ecclesiastica Brasileira*, cea mai influentă publicaţie teologică din Brazilia, de la munca sa de editor de cărţi de teologie la editura Vozes, şi de la a preda sau a conferenţia. Boff a acceptat solicitarea spunând: „în calitatea mea de creştin, franciscan şi teolog, este de datoria mea să ascult şi să mă supun."

Zece episcopi brazilieni, care considerau atacurile de la Vatican asupra bisericii libertăţii ca o intruziune nedorită a Romei în problemele religioase al Americii Latine, şi ca o ameninţare la adresa dreptului catolicilor de a gândi şi scrie liber, au luat măsura neaşteptată de a critica public comportamentul Vaticanului în cazul Boff. Episcopii brazilieni s-au întâlnit cu papa loan Paul al ll-lea la Roma în martie 1986. în acea lună, după zece luni de la „tăcerea" impusă lui Boff, pedeapsa a fost anulată. Boff ar fi declarat că această veste a fost primită de el „ca un cadou de Paşte", şi era convins că

este vorba de bunăvoinţa a Vaticanului faţă de episcopii brazilieni.

In 1991, Boff a publicat o serie de articole cerând schimbarea doctrinei bisericeşti care interzice căsătoria preoţilor. Când oficialii bisericeşti, au respins cererea de publicare a următorului său manuscris, Boff a renunţat la cariera de preot. într-o scrisoare deschisă către adepţii săi el scria: „Părăsesc funcţia de preot, dar nu şi biserica... Voi continua să fiu şi voi fi mereu un teolog catolic şi ecumenic, luptând împreună cu săracii împotriva sărăciei lor şi pentru eliberarea lor."

CELE NOUĂZECI ŞI CINCI DE TEZE

Autor: *Martin Luther*

Data şi locul publicării: *1517*, *Elveţia*

Specie literară: *tratat teologic*

REZUMAT

Călugăr german din ordinul augustininilor, Martin Luther este fondatorul reformei protestante în Europa. Doctor în teologie şi preot în oraşul Wittenberg, Luther preda teologia la universitatea locală. într-o vizită la Roma a ajuns să fie convins de decadenţa şi corupţia din rândul clericilor şi a întregului sistem ierarhic papal. încă din 1516, Luther începuse să critice eficienţa practicării indulgenţelor, într-o serie de predici.

Doctrina catolică din secolul al XVI-lea prevedea că papa poate transfera din harul de prisos acumulat de Hristos, de Fecioara Măria sau de sfinţi, către un păcătos, pentru a-i amâna pedepsele pământeşti pentru când se va afla în purgatoriu. De asemenea, de indulgenţe puteau beneficia atât viii cât şi morţii. Credinţa puternică evanghelică a lui Luther, care spunea că iertarea păcatelor şi reconcilierea cu Dumnezeu se poate obţine numai prin bunătatea lui Dumnezeu, l-a determinat să pună la îndoială doctrina indulgenţelor şi a obiceiului autorităţilor bisericeşti de a vinde astfel de indulgenţe.

Anul următor, călugărul dominican Tetzel, a oferit spre vânzare astfel de indulgenţe pentru a plăti din datoria pe care o făcuse Albert de Brandenburg prin cumpărarea Episcopiei din Mainz şi pentru a plăti pentru noua bazilică San Pietro din Roma. Luther a luat poziţie împotriva acestor practici, afirmând că reprezintă un pericol spiritual care poate împiedica adevărata pocăire.

Pe 15 octombrie 1517, Luther i-a provocat pe colegii săi din mediul academic la o dezbatere teologică. Luther şi-a publicat consideraţiile în maniera tradiţională – afişând o pancartă scrisă în latină pe poarta bisericii din Wittenberg. Erau scrise acolo cele 95 de teze ale lui Martin Luther despre problema indulgenţelor, dar nu numai. în mod surprinzător pentru autor, acestea au început să fie răspândite prin Germania şi apoi prin toată Europa, în latină, dar şi în traducere germană, dezlănţuind valuri de controverse care aveau să ducă la Reforma Protestantă.

în Ce/e 95 *de teze* (ce purtau în latină titlul: *Disputatio pro declaratione virtutis indulgentiarum*), Luther susţinea că Papa are doar puterea să revoce pedepsele impuse de el însuşi, dar în niciun caz nu are autoritatea să hotărască iertarea păcatelor. Luther de asemenea respingea ideea că sfinţii ar fi avut har suplimentar, care ar putea fi luat, şi transmis pentru folosul altora.

Papa nu controlează sufletele aflate în purgatoriu, afirma Luther. „Ei predică numai doctrine umane care spun că îndată ce se aude zornăitul banilor în pungă, sufletul poate ieşi din purgatoriu." Dacă papa are astfel de puteri, se întreba Luther, „de ce nu goleşte papa purgatoriul de dragul sfintei bunătăţi şi al dorinţei disperate a sufletelor ce se află acolo, dacă el iartă un număr infinit de suflete de dragul mizerabililor bani cu care să construiască o biserică?"

Luther considera indulgenţele ca fiind dăunătoare, pentru că ele dădeau credincioşilor o impresie falsă de siguranţă. Sugerând că plata unor bani poate domoli mânia lui Dumnezeu, vânzarea de indulgenţe împiedica mântuirea, deviind bunătatea şi inducând mulţumirea de sine. „Creştinii trebuie învăţaţi că acela care dă săracilor este mai bun decât acela care primeşte o indulgenţă. Cel care îşi cheltuieşte banii pe indulgenţe în loc să aline nevoia altuia, primeşte nu indulgenţa papei, ci indignarea lui Dumnezeu." Aceia care cred că mântuirea lor este asigurată de posesia scrisorilor de indulgenţă vor primi blestemul etern, „împreună cu învăţătorii lor", care predică doctrine necreştine.

Reformatorul german se opunea şi ideii de a strânge bani pentru construirea unei noi bazilici de pe urma indulgenţelor. „De ce papa, a cărui avere este astăzi mai mare decât cea a celui mai bogat Cressus, nu construieşte această nouă bazilică San Pietro din această

avere şi strânge în schimb bani de la credincioşii săraci?" se întreba el. Luther credea că a reprima prin forţă nemulţumirile oamenilor ridicate de problema indulgenţelor, în loc de a le rezolva rezonabil, „însemna punerea bisericii şi a papei într-o situaţie ridicolă în faţa duşmanilor săi, şi în acelaşi timp nefericirea credincioşilor creştini".

Tezele lui Luther aveau ca scop reformarea bisericii. El nu a văzut în ele un atac la adresa autorităţii papei, sau începutul vreunei schisme. Dar reacţia bisericii la propunerile lui Luther l-au împins către o poziţie mai radicală, care a dus în cele din urmă la o ruptură cu Roma şi la întemeierea unei noi biserici.

ISTORICUL CENZURII

La început, papa Leon al X-lea nu a luat în serios tezele lui Luther, considerând că este vorba doar de o manifestare a rivalităţii ordinului augustinian faţă de cel dominican, criticii cei mai vehemenţi ai lui Luther. Dar tezele, distribuite şi circulate rapid prin Germania, şi-au găsit susţinători puternici în rândul ţărănimii şi al autorităţilor civile, care erau nemulţumite de taxele impuse de Roma. Clericii din jurul papei s-au convins după acestea că abuzul de indulgenţe trebuie limitat şi că Luther trebuie redus la tăcere.

în 1518, papa i-a cerut episcopului de Ascoli, leronimus, să investigheze cazul lui Luther. Acesta din urmă a fost chemat la Roma pentru a răspunde acuzaţiilor de erezie şi insubordonare. Prinţul elector Frederick al lll-lea de Saxonia a intervenit, solicitând ca audierea lui Luther să aibă loc pe teritoriu german. La audierea organizată în cele din urmă la Augsburg, unde Dieta imperială (corpul legislativ) era reticentă la pretenţiile papale, Luther a refuzat să îşi retracteze vreuna din teze. într-o dezbatere în compania profesorului german Johannes Eck, Luther a susţinut că, având în vedere că autoritatea papei are mai degrabă origini umane, decât rădăcini divine, el putea fi contrazis atunci când edictele sale încălcau Scriptura.

Johannes Froben din Basel publicase Ce/e 95 *de teze* într-o ediţie ce conţinea şi predicile lui Luther. în februarie 1519, Froben susţinea că nu mai avea decât zece exemplare şi că nicio altă carte tipărită de el nu se vânduse vreodată aşa de rapid. Profitând de potenţialul inovator al tiparului, cartea a fost distribuită nu numai în Germania, ci şi în Franţa, Spania, Elveţia, Belgia, Anglia şi chiar la

Roma. în acelaşi an, teologii de la universităţile din Louvain şi Köln au ordonat ca exemplare din carte să fie arse, pentru erezie.

îndată, papa a ordonat unor comisii alcătuite din clerici să studieze lucrările lui Luther. Pe 15 iunie 1520, în bula papală, *Exsurge Domine*, papa proclama: „Judecă, Doamne, cauza Ta. Un mistreţ a intrat în via Ta cea sfântă". Bula papală pronunţa 41 de erori ale lui Luther ca fiind „eretice, sau scandaloase, sau false, sau dăunătoare urechii pioase, sau ispititoare pentru mintea simplă, sau respingătoare de adevăr catolic". în prefaţă, papa scria: „Oficiul nostru pastoral nu mai poate tolera virusul contagios al următoarelor 41 de erori... Cărţile lui Martin Luther care conţin aceste erori trebuie examinate şi apoi arse... Acordăm lui Luther

60 de zile pentru a se supune." Orice lucrare de-a lui Luther era interzisă de la tipărire, distribuire, lectură, posesie sau citare.

Apoi, în august, octombrie şi noiembrie 1520, Luther publica trei tratate teologice revoluţionare care ridicau în mod dramatic miza neînţelegerilor sale cu Biserica catolică: *Discurs către nobilimea creştină a naţiunii germane*, care ataca pretenţia papei de autoritate asupra conducătorilor laici; *Captivitatea babiloniană a bisericii* care ataca preoţimea şi sacramentele; şi *Libertatea creştinului*, care reitera doctrina care care avea ca esenţă numai credinţa. Prima ediţie de 4 000 de exemplare a textului *Discurs către nobilimea creştină a naţiunii germane* s-a epuizat într-o săptămână. Bucurându-se de largă o susţinere populară, în predicile, dezbaterile şi scrierile sale, Luther, propunea o alternativă radicală la Biserica catolică.

Pe 10 octombrie, bula papală a ajuns în cele din urmă în atenţia lui Luther. A fost scrisă imediat o replică îndrăzneaţă şi contondentă: *împotriva execrabilei bule a Anticristului*. „Ei spun că unele articole sunt eretice, sau scandaloase, sau false, sau dăunătoare urechii pioase", scria Luther. „Sugestia se pare că este că acelea care sunt eretice nu sunt eronate, acelea care sunt eronate nu sunt scandaloase, şi acelea care sunt scandaloase nu sunt dăunătoare." Cerându-i papei „să renunţe la blasfemia diabolică şi la impietatea îndrăzneaţă", Luther conchidea: „Prefer să mor de o mie de ori decât să trebuiască să retractez o singură silabă din cele scrise."

Cărţile lui Luther au fost arse la Louvain şi la Liège în octombrie, şi în luna următoare, la Kôln şi Mainz. Pe 10 decembrie 1520, Luther şi adepţii săi au ars bula papală în faţa locuitorilor din Wittenberg, împreună cu exemplare din legea canonică. „Dacă ei au ars cărţile mele, le voi arde şi eu pe ale lor", ar fi spus Luther. în ianuarie 1521, papa a emis o nouă bulă, Decet *Romanum Pontificum*, care prevedea excomunicarea lui Luther şi a adepţilor lui, şi arderea lucrărilor sale.

Popularitatea enormă de care se bucura Luther, amplificată de obiecţiile naţionaliste germane pe care le făcea la adresa interferenţei Romei în problemele locale, l-au salvat de soarta pe care au avut-o alţi eretici. Prinţul elector Frederick al lll-lea de Saxonia a refuzat să îl aresteze şi să îl trimită la Roma pentru judecată. Singura autoritate din Europa capabilă de a-l suprima pe Luther era Sfântul împărat Roman Carol al V-lea, un catolic devotat şi hotărât să oprească definitiv erezia.

Pe 18 aprilie 1521, Luther a fost chemat în faţa Dietei de la Wormi în faţa împăratului şi principilor întruniţi, reformatorul german icln/.i încă odată să retracteze cele scrise. „Dacă aş retracta în acest moment, i deschide uşa tiraniei şi impietăţii, şi ar fi cu atât mai rău dacă ar apărea că am făcut aceasta sub autoritatea Sfântului Imperiu Roman", Spunea el „Dacă nu voi fi condamnat de Scriptură sau de raţiunea simplă – eu nu accept autoritatea papei şi a conciliilor, pentru că acestea s-au contra/is reciproc – conştiinţa mea este captivă a Cuvântului lui Dumnezeu."

Pe 26 mai 1521, Carol al V-lea decreta prin edictul de la Worms I Luther este „un membru amputat al Bisericii lui Dumnezeu, un schisma tic încăpăţânat şi un eretic convins... nimeni nu trebuie să îl sprijine. Adepţii lui trebuie şi ei să fie condamnaţi. Cărţile sale trebuie eradicate din memoria umanităţii." Edictul conţinea şi Legea Tipăririi, care inter/1 cea tipărirea, vânzarea, posesia, citirea sau copierea lucrărilor lui Luthei trecute şi viitoare.

Deşi împăratul îi convinsese pe cei mai mulţi dintre principii germani să semneze condamnarea, puţini dintre ei erau cu adevărat în f.i voarea acesteia. Deşi edictul ordona arestarea lui Luther, apropiaţii săi au reuşit să îl protejeze, găsind refugiu la castelul din Wartburg al lui Frederick al lll-lea de Saxonia. Acolo, Luther a lucrat

şi a desăvârşit traducerea în germană a Noului Testament şi a început şi ambiţiosul proiect care urma să dureze zece ani, de a traduce întreaga Biblie. S-a întors la Wittenberg în martie 1522, riscându-şi viaţa în mod considerabil, şi şi-a petrecut acolo restul zilelor predicând şi distribuind noua sa Scriptură.

Cenzurarea scrierilor lui Luther a fost aproape universală în Europa. Lucrările sale şi ale discipolilor săi au fost condamnate şi arse în Anglia, Franţa, Spania şi în Ţările de Jos. în 1524, Dieta de la Nürnberg prevedea că fiecare principe „va aplica Edictul de la Worms în măsura în care este posibil". După cum prevedea şi edictul, nu putea fi însă aplicat în cea mai mare parte a nordului Germaniei. Oraşele din sudul Germaniei şi multe altele din nordul Europei au îmbrăţişat reforma luterană. „Cărţi luterane sunt expuse spre vânzare chiar lângă edictele împăratului şi ale papei care le declară interzise", comenta un contemporan.

în 1555, Carol al V-lea a semnat pacea de la Augsburg, renunţând la încercările sale de a impune catolicismul principilor protestanţi. Tratatul de pace permitea fiecărui principe să aleagă religia statului său şi declara că oamenii nu vor fi împiedicaţi să migreze spre o altă regiune pentru a-şi practica religia dorită. Luteranismul căpăta amploare.

Lucrările lui Luther au rămas în Indexul Cărţilor Interzise până în 1930, când nu mai apăreau pe listă. Acestea erau însă încă interzise. Potrivit legii canonice, catolicilor le era interzis, sub pedeapsa rezervată păcatelor capitale, să citească texte „care sugerează sau apără erezia sau schisma".

COPIII DE PE ULICIOARĂ (CHILDREN OF THE ALLEY)

Autor: *Naguib Mahfouz*

Data şi locul publicării iniţiale: *1959*, *Egipt*; *1988*, *Statele Unite Edituri*: *ziarul* Al-Ahram; *Three Continents Press Forma literară*: *roman*

REZUMAT

Autorul egiptean Naguib Mahfouz, laureat al Premiului Nobel pentru Literatură în 1988, este cel mai cunoscut scriitor arab contemporan, cu 35 de romane, şi peste zece colecţii de povestiri scrise în ultima jumătate de secol. Multe dintre romanele bogat detaliate ale lui Mahfouz portretizează viaţa cartierelor locuite de

clasele muncitoare din Cairo. Printre cărţile lui se află şi cele trei romane, *Trilogia Cairo*, capodopera sa, scrisă între 1945 şi 1957, relatând destinele a trei generaţii dintr-o familie din Cairo.

Children of the Alley (cunoscută şi sub numele *Children of Cebelawi45*) este istoria unei străduţe imaginare din Cairo şi în acelaşi timp repovestire alegorică a vieţilor lui Adam şi Eva, Cain şi Abel, Moise, lisus şi Mahomed. Romanul poate fi citit pe mai multe niveluri. La un nivel poate apărea ca o evocare a lumii pierdute a copilăriei lui Mahfouz, pe străduţele din Gemalia în Cairo, dar şi o naraţiune ficţiona-lă captivantă. De asemenea, poate fi o fabulă care evocă istoria iudaismului, creştinismului şi islamului, şi chiar o critică la adresa intoleranţei religioase şi a represiunii politice şi economice.

Relatată de un localnic anonim de pe ulicioară, de profesie scriitor, povestea începe la umbra reşedinţei lui Gabalawi, stăpânul unei moşii la poalele muntelui Muqattam. Gabalawi, a cărui prezenţă despotică se transmite de-a lungul generaţiilor, îl reprezintă pe Dumnezeu, sau după cum spune Mahfouz, o anumită idee despre Dumnezeu pe care au creat-o oamenii.

Fiul lui Gabalawi, Adham, şi soţia acestuia din urmă, Umaima, ademeniţi şi păcăliţi de către fratele lui Adham, Idris, sunt daţi afară din conac şi din grădinile parfumate de către Gabalawi, din cauză că încercaseră să se uite într-o carte interzisă. Unul din cei doi fii ai lor, Qadri, îl ucide pe celălalt, Humam, într-o altercaţie. Qadri se însoară cu Hind, fiica lui Idris. Ei au mulţi copii, iar descendenţii acestora devin întreaga populaţie a ulicioarei.

Gabalawi se izolează în conacul său şi nu mai este văzut vreodată. Administrarea moşiei sale devine imediat o sursă de conflict. Deşi la început vătaful moşiei ia exemplul bun al lui Gabalawi, împărţind roadele cu toţi descendenţii, îl cuprinde în cele din urmă lăcomia, şi începe să îi exploateze pe cei săraci. Treptat, cartierul este condus de tineri gangsteri angajaţi de vătaf care cer taxe de protecţie de la localnicii muncitori.

Primul care se ridică împotriva nedreptăţilor de pe străduţă, este vrăjitorul de şerpi Gabal, care îi învinge pe gangsteri şi preia controlul zonei. Gabal, care aplică legea talionului, este onest şi demn, împărţind bunurile moşiei în mod egal, dar este în acelaşi

timp un om temut. El este simbolul ordinii şi al justiţiei, dar după moartea sa, reîncepe vremea vătafilor nelegiuiţi şi a gangsterilor.

într-o altă generaţie, apare un nou lider – Rifaa, fiul dulgherului -predicând împotriva violenţei şi a materialismului. El îi cheamă pe urmaşii lui Gabal, susţinând că îi va elibera de dughurile rele. Rifaa este ucis de către un vătaf care îl vede ca pe o ameninţare la ordinea socială.

Un al treilea lider, Qassem, se ridică din rândul „Şobolanilor Deşertului", cei mai săraci şi mai răi dintre locuitorii cartierului. El afirmă că toţi locuitorii de pe străduţă sunt copii – egali între ei – ai lui Gabalawi, şi că domnia gangsterilor trebuie să se termine. Urmând exemplul lui Rifaa, el reuşeşte să aducă un climat de frăţie şi pace printre urmaşii lui Gabal, Rifaa, şi printre proprii săi discipoli. El proclamă că niciun cartier nu este mai aproape de Gabalawi decât altul, şi că moşia aparţine tuturor.

Dar cei ce îi urmează lui Qassem în funcţia de vătaf readuc vechiul sistem de violenţă şi exploatare. Străduţa este din nou învrăjbită, cu cartiere separate pentru adepţii lui Gabal, Rifaa şi Qassem. „Gabalawi", strigă bătrânul Shakrun, la poalele conacului, „cât timp vei mai sta tăcut

45 Copiii lui Cebelawi (n.tr.).

şi ascuns? Poruncile tale sunt ignorate şi banii tăi sunt risipiţi... Chiar nu ştii ce se întâmplă cu noi?"

Arafa, un magician, se dedică eliberării străduţei din tirania în care se află. El încearcă să găsească cartea lui Gabalawi, cauza exilului lui Adham, crezând că în aceasta stă secretul magic al puterii lui Gabalawi. Când intră în conac pentru a căuta cartea, el omoară un servitor. Deşi venise în căutarea puterii împotriva răului, el se transformă într-un răufăcător.

Ucigându-i un servitor, Arafa, în mod indirect îl ucide pe Gabalawi, care moare în urma şocului pe care îl are când vede moarte în casa sa. Adepţii lui Gabal, Rifaa şi Qassem se ceartă asupra locului unde va fi îngropat Gabalawi, fiecare crezând că are o relaţie mai apropiată cu părintele lor. Vătaful îi îndeamnă pe cronicari să povestească viaţa lui Gabalawi, subliniind modul în care acesta a fost ucis de Arafa. Dar oamenii îl cred pe Arafa, şi cred în magia lui, punându-i numele deasupra celor ale lui Gabel, Rifaa şi Qassem.

Gabalawi este mort, iar oamenii spun: „Nu mai avem de-a face cu trecutul. Singura noastră speranţă stă în magia lui Arafa, şi dacă am avea de ales între magie şi Gabalawi, am alege magia."

Rândurile finale ale cărţii prezintă viitorul cu speranţă: „Nedreptatea trebuie să aibă un sfârşit, aşa cum zilei îi urmează noaptea. Vom vedea moartea tiraniei, şi răsăritul luminii şi al miracolului."

ISTORICUL CENZURII

Copiii de pe ulicioară a fost publicat în foileton în 1959 în ziarul semioficial de la Cairo, *Al-Ahram*. Musulmanii habotnici au ieşit în stradă în semn de protest, cerând interzicerea publicării, întrucât Mahouz ar fi sugerat în mod alegoric că Dumnezeul lui Adam, Moise, Iisus şi Mahomed ar putea fi mort. Numai după intervenţia preşedintelui Abdel Nasser, prieten cu editorul de la *Al-Ahram*, Mohamed Heikal, romanul a putut fi publicat până la capăt. însă, clericii de la puternica autoritate religioasă, Universitatea Al-Azhar, au interzis *Copiii de pe ulicioară*, condamnând-o pentru blasfemie, şi numindu-l pe autor eretic pentru interpretarea greşită şi ofensatoare a profeţiilor Islamului şi a caracterului lui Mahomed.

De atunci, organizaţii militante islamice au susţinut atacuri neîncetate la adresa cărţii şi a autorului, care au dus la interzicerea cărţii timp de trei decenii. *Copiii de pe ulicioară* a continuat să circule din mână în mână în versiunea sa din ziar până în 1967, când o ediţie piratată a romanului a fost publicată la Beirut în Liban, într-o formă uşor „ameliorată". Introdusă clandestin şi în Egipt, aceasta se vindea pe sub mână în librăriile din Cairo.

în 1979, Mahfouz a stârnit din nou mânia fundamentaliştilor islamici din Egipt şi nu numai, când a fost printre primii care s-au declarat pentru un tratat de pace între Egipt şi Israel. Romanele sale au fost interzise timp de mulţi ani în multe ţări arabe.

în 1988, Mahfouz câştiga Premiul Nobel. Fundamentaliştii, care nu l-au iertat niciodată pentru scrierea romanului *Copiii de pe ulicioară*, şi-au reînnoit atacurile, temându-se că premiul ar fi putut fi invocat drept motiv pentru ridicarea interdicţiei. „Romanul a fost practic uitat timp de 30 de ani", spunea Mahfouz într-un interviu în 1989, „dar după ce am primit premiul, a devenit ţinta unor atacuri

dure în ziarele şi revistele islamiste. Astfel că nici nu se putea discuta de o publicare a romanului."

în urma declaraţiei preşedintelui egiptean Hosni Mubarak care spunea că romanul ar trebui publicat şi de realitatea faptului că era disponibil în zone semnificative din restul lumii arabe, au fost făcute noi încercări de ridicare a interdicţiei. Dar când revista egipteană lunară *Al-Yasar* a început să îl publice în foileton în 1989, presa islamistă a protestat cu aşa vehemenţă, încât Mahfouz însuşi a solicitat revistei să oprească publicarea.

Mahfouz a stârnit din nou furia oarbă a fundamentaliştilor când a comentat decretul Ayatolahului Khomeini care cerea moartea autorului britanic Salman Rushdie, pentru scrierea *Versetelor satanice*. Şeicul Omar Abdel Rahman, liderul fundamentalist egiptean al organizaţiei militante Gamaat Islamia (care a fost condamnat ulterior pentru un complot de asasinat împotriva unor lideri politici americani), a emis o declaraţie în care le solicita atât lui Mahfouz cât şi lui Rushdie să se căiască. „Dacă nu o vor face, vor fi ucişi", spunea acesta. „Dacă această sentinţă ar fi fost dată lui Naguib Mahfouz când a scris *Copiii de pe ulicioară*, Salman Rushdie ar fi înţeles că trebuie să păstreze anumite limite."

în iunie 1992, teroriştii islamişti din Cairo l-au împuşcat şi omorât pe Farag Fouda, un cunoscut scriitor laic din Egipt, care, la fel ca Mahfouz, se exprimase public împotriva cenzurii violente. La scurt timp după uciderea lui Fouda, guvernul egiptean a descoperit o listă neagră pe care era trecut, pe lângă alţi intelectuali şi scriitori, şi Mahfouz. Lui Mahfouz i-a fost oferită protecţie din partea poliţiei, dar acesta nu a acceptat-o.

La începutul anului 1994, revista săptămânală *Rose el-Youssef* a publicat pasaje din mai multe cărţi interzise, printre care şi *Copiii de pe ulicioară* şi *Versetele satanice*, însoţite de declaraţii în favoarea libertăţii de exprimare. Cele mai multe ţări arabe, cu excepţia Egiptului şi Kuweitului, au interzis circularea revistei. în octombrie 1994, Mahfouz a fost înjunghiat de mai multe ori în gât, în timp ce se afla într-o maşină în faţa casei sale din Cairo. (Doi militanţi islamişti au fost condamnaţi pentru tentativă de omor, şi executaţi, şi alţii au primit pedepse mai mici.) Mahfouz nu şi-a mai putut folosi pe deplin mâna dreaptă în urma atacului, astfel că de atunci îşi dictează

scrierile.

La scurt timp după aceea, ministrul informaţiei vorbind de lângă patul de spital al lui Mahfouz a declarat că guvernul nu va susţine nicio interdicţie asupra vreuneia din scrierile sale. Declaraţia sa a fost luată drept sfârşitul oficial al cenzurii cărţii Cop/7/ de *pe ulicioară*. Deşi ziarele egiptene se grăbeau să publice romanul, Mahfouz a cerut o amânare întrucât viaţa sa era în pericol. „Chestiunea aceasta deviază discuţia de la un atentat la viaţa mea, către întrebarea dacă romanul este sau nu împotriva religiei", spunea el. Dar rugămintea sa a fost ignorată. La câteva săptămâni de la atac, romanul a fost publicat de presa egipteană pentru prima dată după 35 de ani. Până la mijlocul anului 1997, romanul nu fusese publicat sub formă de carte.

CORANUL

Data şi locul publicării: *secolul al Vll-lea*, *Arabia Forma literară*: *text religios*

REZUMAT

Coranul, sau Qur'an (Recitarea), este cea mai timpurie şi cea mai desăvârşită lucrare clasică a prozei arabe şi cartea sfântă a islamului. Musulmanii cred că ea a fost oferită de Dumnezeu Profetului Mahomed, transmisă în timp de arhanghelul Gabriel, începând cu anul 619 d.Hr. şi până la moartea profetului în 632 d.Hr. Pentru musulmani, Coranul este reproducerea neschimbată a înscrisurilor originale care sunt păstrate în ceruri. Iniţial destinate memorării şi recitate de adepţii şi urmaşi lui Mahomed, revelaţiile Coranului au fost scrise pe parcursul vieţii Profetului pe frunze de palmier, piatră, os şi piele. Versetele Coranului au fost adunate de califul Umar şi textul canonic a fost desăvârşit în perioada 651-652 d.Hr. sub califul Uthman de către editori arabi, folosind instrucţiunile secretarului profetului.

Revelaţiile Coranului sunt împărţite în 124 de *sure*, sau capitole, fiecare începând cu fraza „în numele lui Allah, cel Milostiv, cel îndurător". Cu excepţia primului capitol care este scurt şi care este inclus în rugăciunea zilnică a musulmanilor, toate *surele* sunt ordonate în general în funcţie de mărime, cea mai lungă fiind prima, iar cea mai scurtă ultima. Cele mai lungi dintre *sure* relatează perioada în care Mahomed era liderul comunităţii din Medina. Cele

mai scurte, cuprinzând cele mai multe dintre învăţăturile sale etice, sunt din perioada mai timpurie de la Mecca.

Coranul predică unicitatea lui Dumnezeu; omnipotenţa şi omniscienţa Lui sunt infinite. Este creatorul cerurilor şi pământurilor, al vieţii şi al morţii. Coranul de asemenea subliniază mila şi compasiunea divină pe care le emană Dumnezeu. Omnipotenţa sa este însoţită de dreptate, el este iertător cu păcătosul care se căieşte. în Coran, Dumnezeu vorbeşte direct, la persoana întâi şi îşi creează propriile legi. Coranul oferă principalele reguli şi legi pentru comportamentul corespunzător al musulmanului. Credincioşii trebuie să cunoască Coranul şi să îşi îndrepte atât gândurile cât şi faptele spre a-şi mări credinţa ca musulmani. Religia a fost denumită Islam pentru că Allah ar fi decretat în paginile Coranului: „la aminte, religia lui Allah este *al-lslam* (supunerea) faţă de voinţa şi învăţăturile sale."

Obligaţiile în Islam erau pentru toţi credincioşii, indiferent de statutul lor în societate. „Adevărat nu va fi altfel pentru vreunul dintre voi, decât în cele de care se bucură fiecare dintre voi în sănătate bună şi cucernicie", spune Coranul. Cele mai importante datorii ale credinciosului, numite şi Cei Cinci Stâlpi ai Islamului, sunt mărturisirea credinţei în Allah şi în apostolul său, rugăciunea zilnică la ore fixe, întrajutorarea, postul în luna Ramadanului şi, dacă este cu putinţă, pelerinajul la Mecca. „Luaţi aminte! Aceia dintre voi care sunt credincioşi şi slăvesc pe Dumnezeu şi îşi plătesc dijma către săraci, răsplata lor este la Domnul şi nicio teamă nu va mai ajunge la ei, şi nicio durere", spune Coranul.

Pentru musulmani, Coranul este cuvântul dat de Dumnezeu, „scriptura fără urmă de îndoială", astfel că, el conţine nu numai adevărul etern, dar şi reprezentarea perfectă a stilului literar.

ISTORICUL CENZURII

O traducere timpurie a Coranului în latină a fost făcută în anul 1141 de către Pierre Venerabilul, abate din Cluny. în perioada cruciadelor medievale, ostilitatea creştinilor faţă de arabi şi faţă de religia lor a atins apogeul. Părinţii bisericii priveau islamul ca pe o erezie, pe musulmani ca pe nişte păgâni, şi pe Mahomed ca pe un „arhiereu renegat, un impostor" care s-a ridicat împotriva misiunii lui Hristos. Până în 1215, biserica a introdus legislaţie care

restricţiona în mod sever accesul musulmanilor în teritoriile creştine.

Textul în arabă al Coranului nu a fost publicat în Europa decât în 1530, la Veneţia. Papa a ordonat arderea cărţii. Traducerile în latină au fost interzise de Inchiziţia Spaniolă, o interdicţie ce a rămas în vigoare până în 1790.

în 1541, un editor din Basel – Johannes Oporinus – a început publicarea traducerii în latină a Coranului, făcută de Robert of Ketton în secolul al Xll-lea. Autorităţile oraşului au confiscat toate exemplarele. Martin Luther susţinea că ediţia trebuie publicată pentru că ar veni să arate „gloria lui Hristos, supremaţia creştinismului, dezavantajele musulmanilor, şi furia diavolului". Ediţia a fost publicată în 1542, cu prefaţa lui Luther şi a reformatorului protestant Melanchthon.

Prima ediţie în limba engleză a Coranului şi o nouă traducere în latină au fost realizate în secolul al XVII-lea. Coranul nu fusese încă tipărit în lumea islamică. Era reprodus numai în formatul original scris de mână, folosit de discipolii profetului. Spre sfârşitul secolului al XVII-lea, un editor turc din Istanbul, Ibrahim Muteferrika, a primit permisiunea sultanului să stabilească prima tipografie din lumea musulmană. în 1727, în ciuda protestelor din partea caligrafilor, a fost emis un edict imperial pentru a permite tipărirea cărţilor. Dar tipărirea Coranului era încă în mod expres interzisă. Numai în 1874, guvernul turc a acordat permisiunea pentru tipărirea Coranului, dar numai în limba arabă. în perioada modernă, a fost tolerată şi o traducere în limba engleză. în restul lumii musulmane, tipărirea Coranului era încă interzisă.

Prima ediţie tipărită a Coranului în Egipt a apărut în 1833, sub domnia paşei Mahomed Aii, cel căruia îi este atribuită întemeierea statului modern egiptean. Editura sa, Bulaq Press, a devenit prima şi cea mai importantă din lumea arabă. Cu toate acestea, liderii religioşi l-au convins pe succesorul lui Mohamed Aii, Abbas paşa, aflat pe patul de moarte, să confişte toate exemplarele tipărite şi să le interzică circularea. Num.i sub domnia lui Said paşa, între 1854 şi 1853, acestea au fost din noi puse în circulaţie.

Prima versiune oficială a Coranului a fost publicată de guvernul egiptean în 1925. Dar această versiune, ca şi alte versiuni

din secolul XX apărute şi în alte ţări musulmane, a fost reprodusă doar prin litogr.ilin. sau xilografiere, considerate mai aproape de scrisul de mână. Deşi legea islamică interzice doar folosirea Coranului *pentru liturghie* în altă limbi decât araba, unii teologi contemporani cred că este un sacrilegiu sa ii.i duci Coranul, întrucât Allah îi declamase lui Mahomed: „v-am oferii v<> uă Coranul arab". în ciuda acestor obiecţii, au fost făcute traduceri neautorizate în 43 de limbi.

în 1995, *Bacaan*, o traducere în limba malaieziană a Coranului realizată de Orthman Aii şi publicată în Singapore, a fost interzisă de guvernul Malaieziei. Interdicţia a fost parte a unei politici de scoatere în afara legii a sectelor islamice „deviaţioniste". *Bacaan* a fost etichetată astfel pentru că oferea o interpretare diferită de cea aprobată de guvern şi nu includea şi textul original în arabă.

Cenzura în perioadele moderne a Coranului s-a practicat pe scar2 largă în ţările socialiste. în 1926, în Uniunea Sovietică, directivele guvernului către biblioteci spuneau că asemenea texte dogmatice religioase precum Evangheliile, Coranul sau Talmudul pot fi păstrate doar în marile biblioteci, accesibile doar studenţilor la istorie, dar că trebuie scoase din cele mai mici. Asemenea restricţii au fost ridicate după cea fost stabilit un *modus vivendi* între musulmani şi URSS în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial.

în China în timpul Revoluţiei Culturale din anii 1960 şi 1970, studiul Coranului era interzis, iar moscheile de asemenea suprimate. Coranul fusese tipărit în China încă din secolul al XlX-lea, şi tradus în limba chineză din anii 1920. Guvernul comunist publicase o traducere autorizată în chineză, în 1952.

în 1986 în Etiopia, sub guvernul militar socialist, se spune că exemplare din Coran au fost distruse sau confiscate de către armată, iar şcolile islamice sau moscheile au fost închise, musulmanilor fiindu-le interzis să se roage, unii chiar fiind forţaţi să se convertească la creştinism şi să ardă Coranul. Consiliul guvernului militar, Derg-ul, temându-se de o insurgenţă a fundamentaliştilor islamici, ar fi oferit ajutor moral şi financi.u musulmanilor care se opuneau revoluţiei marxist-leniniste.

Coranul este astăzi cea mai influentă carte din lume, împreună cu Biblia, şi este, la fel ca şi Biblia, cel mai citit text sacru.

Sunt memorate mai multe pasaje din el, decât din vreo altă carte de învăţături sacre din lume.

DESPRE INFINITATEA UNIVERSULUI ŞI A LUMILOR (DE L'INFINITO, UNIVERSO E MONDI)

Autor: *Giordano Bruno*

Data şi locul publicării iniţiale: *1584*, *Franţa*

Forma literară: *tratat de filosofie*

REZUMAT

Filosoful italian Giordano Bruno a intrat în ordinul dominican la o vârstă timpure, fiind însă exclus în 1576 la vârsta de 28 de ani, pentru erezie. A călătorit prin Europa timp de 15 ani, fiind mereu cu un pas înaintea cenzorilor, predând la Toulouse, Paris, Oxford, Wittenberg şi Frankfurt. în tratatul *Despre infinitatea universului şi a lumilor*, principala sa lucrare de metafizică, publicată în 1584, Bruno respinge cosmologia tradiţională aristoteliană şi concepţiile acesteia despre univers. Bruno susţinea că universul fizic este infinit, conţinând un număr nedefinit de lumi, fiecare cu propriul ei Soare şi cu propriile sale planete. El vedea lumea ca fiind compusă din elemente individuale, indivizibile ale fiinţei, numite monade, guvernate de regulile fixe ale relaţiei.

Filosofia lui Bruno a prefigurat teoria cosmică modernă, acceptând ipoteza lui Copernic, potrivit căreia Soarele, şi nu Pământul, este centrul lumii noastre. Dar Bruno a mers mai departe decât Copernic, susţinând şi că Soarelele este doar o stea între stele. Toate judecăţile despre poziţie sunt relative, existând atâtea moduri posibile de a vedea lumea câte poziţii posibile. Astfel, nicio stea sau planetă nu poate fi numită centrul universului. Fiinţele umane nu pot şti că sunt unice, pentru că viaţa şi chiar fiinţele raţionale pot să existe şi în afara planetei Pământ. Nu există adevăr absolut şi nici limite la progresul cunoaşterii.

Universul infinit este produsul unei puteri sau cauze infinite şi pan-teistice a căror muncă este evidentă prin fiinţele umane şi prin natură. „Divinitatea îşi extrage gloria şi îşi exprimă grandoarea puterii nu asupra unui singur Soare, ci asupra a nenumăraţi Sori; nu asupra unui Pământ, ci asupra lumilor fără sfârşit."

întrucât puterea lui Dumnezeu este infinită, atunci şi creaţia lui trebuie să fie infinită. Creatorul ar fi imperfect dacă creaţiile sale

nu i-ar împlini puterea. Bruno credea că înţelegerea universului ca manifestare a lui Dumnezeu va elibera spiritul uman. „Acesta deschide simţurile, alină sufletul, lărgeşte mintea şi aduce veşti adevărate şi binecuvântate omului... Scrutând şi înţelegând profund Fiinţa şi substanţa care ne înconjoară, aflăm că nu există moarte, nu doar pentru noi, ci pentru întreaga materie."

ISTORICUL CENZURII

„Mi-aş dori ca lumea să primească pioasele roade ale muncii mele, pentru a trezi sufletul din adormire şi a deschide înţelegerea acelora care sunt lipsiţi de această lumină, care în mod sigur, nu este rezultat al intervenţiei mele. Dacă greşesc, nu cred că greşesc voit", scria Bruno în *Despre infinitatea universului şi a lumilor*.

în ochii contemporanilor săi, Bruno într-adevăr greşea. Contestarea perspectivelor aristoteliene asupra universului şi construirea unei „noi filosofii", contrazicea scolasticismul care domina universităţile la acea vreme. Aceasta venea în contradicţie cu toate instituţiile ecleziastice, fie ele catolice, luterane, sau calvine. Speculaţiile sale despre un număr infinit de lumi erau văzute drept panteism eretic.

în 1577, Inchiziţia din Napoli a iniţiat procedurile împotriva lui Bruno, acesta fiind nevoit să fugă din Italia. în 1592 s-a pripit întor-cându-se şi, denunţat fiind de un nobil veneţian, Bruno a ajuns în mâinile Inchiziţiei din Veneţia. A fost încarcerat şi judecat pentru acuzaţiile de erezie, blasfemie şi comportament imoral. Pe 26 mai 1592, Sfântul Tribunal s-a întrunit pentru a lua în considerare acest caz. Bruno le-ar fi spus judecătorilor: „întotdeauna am predicat în mod filosofic şi potrivit principiilor naturii şi a luminii acesteia... deşi se poate să fi ridicat suspiciuni în legătură cu propria mea lumină naturală... niciodată nu am SUS ţinut în mod direct vreo idee contrară religiei catolice..." întrebat da< I crede că Tatăl, Fiul şi Sfântul Duh sunt împreună ca esenţă, dar suni Irei elemente distincte, el recunoştea: „Niciodată nu am reuşit să înţeleg (elitrei ca fiind într-adevăr elemente ale unei unităţi şi m-am îndoit de ace.is ta." Bruno a admis să se supună tuturor doctrinelor religiei, dar a refu 11 să îşi retracteze filosofia.

N.J. Karolides, M. Bald & D.B. Sova

100 de (*Aiţi intri*.'/se

Bruno a rămas în închisoare timp de mai multe luni aşteptând de< i zia Inchiziţiei veneţiene. Pentru că era considerat un „esiarh", un creator şi lider al ereziei, inchizitorul şef de la Roma a cerut ca acesta să fie adus pentru un nou proces. A fost extrădat la Roma pe 27 februarie 1593, şi încarcerat timp de şapte ani. Nu îi erau permise nici cărţi, nici materiale pentru scris, şi singurii vizitatori erau oficialii Inchiziţiei şi preoţii care îi cereau să se căiască. în 1559, mai mulţi cardinali l-au interogat în legătură cu ereziile conţinute de cartea sa. Un interogatoriu final a concluzionat că acuzatul nu vrea să retracteze nimic. în ianuarie 1660, la o întrunire prezidată de papă, s-a decretat ca Bruno să fie ars pe rug, pentru „numeroase opinii eretice şi nepotrivite". A fost executat la Roma pe 17 februarie 1600.

Pe 7 august 1603, toate scrierile lui Bruno au fost incluse în Indexul Cărţilor Interzise, unde au rămas până la sfârşitul ultimului Index, în 1966. Cardinalul Roberto Bellarmino, care a supravegheat procesul şi judecată lui Bruno, a fost sanctificat de Biserica catolică în 1930. Lucrările lui Bruno nu au fost niciodată populare în Anglia sau pe continent şi erau rare din cauza interdicţiilor. John Toland, un deist din Anglia secolului al XVII-lea, autor al lucrării *Christianity not Mysterious*, l-a considerat pe Bruno ca precursor al gânditorilor deişti ai vremii lui; Toland a tradus părţi din *Despre infinitatea universului şi* a *lumilor* şi a scris o relatare a cărţii. Filosofia lui Bruno a avut influenţe importante asupra filosofilor Spinoza şi Leibniz.

DIALOG DESPRE CELE DOUĂ SISTEME PRINCIPALE
ALE LUMII
DIALOGO SUI DUE MASSIMI SISTEMI DEL MONDO
Autor: *Galileo Galilei*
Data şi locul publicării iniţiale: *1632*, *Italia*
Forma literară: *monografie ştiinţifică*
REZUMAT

Opera marelui astronom, fizician şi matematician italian Galileo Galilei a avut un efect profund asupra dezvoltării ştiinţei şi filosofiei, construind temelia pentru progresul ştiinţei experimentale şi lărgind orizonturile omenirii în privinţa ii.iiuni universului. Deşi astronomul polonez Coper-iin susţinuse în De *rrvolutionibus orbium coelestium41'*, publicată în 154 \, că Soarele este centrul universului

şi Pământul, planeta care se roteşte, credinţa în sistemul ptolemeic (numit după astronomul Ptolemeu i are a trăit în secolul al ll-lea) rămânea nezdruncinată la începutul secolului al XVII-lea. Teoria ptolemeică considera că pământul stă pe loc în centrul universului, iar Soarele, Luna şi celelalte cinci planete, se rotesc în jurul său.

Când Galileo, profesor de matematici la Universitatea din Pisa, a folosit pentru prima dată telescopul pe care el însuşi l-a conceput pentru a urmări cerul, se împlinea deja jumătate de secol de când Copernic anticipase existenţa sistemului heliocentric al universului. Pentru prima dată însă, observaţii reale ale cerurilor prin intermediul telescopului păreau să confirme ipotezele lui Copernic. în 1610, Galileo a publicat *Sidereus Nuncius47*, o broşură de 24 de pagini în care erau relatate observaţiile sale despre Lună şi despre alte planete. Galileo mai anunţa că descoperise patru noi corpuri cereşti ce se aflau în jurul planetei Jupiter, lucru care confirma teoria lui Copernic. De asemenea, acolo se menţiona că Luna nu este un corp luminos în sine, ci că este luminată de Soare.

Senatul veneţian i-a acordat un salariu lui Galilei pentru descoperirile sale, numindu-l mai apoi matematician al ducelui de Toscana. în 1613, el publica *Scrisori asupra petelor solare*, în care îşi declara încrederea în leoria lui Copernic. Galileo era convins că „ceaslovul naturii este scris în simboluri matematice, şi că ştiinţa viitorului rezidă în observaţie şi cuantificare, în 1932, Galileo a publicat lucrarea care avea să constituie o răscruce în drumul ştiinţei, *Dialog asupra celor două sisteme principale ale lumii*.

„' Despre mişcarea de revoluţie a sferelor cereşti (n.tr.). 47 Mesagerul stelar (n. r.).

în acest dialog scris în tradiţia platoniciană, Galileo expunea argumente pro şi contra sistemului lui Copernic, acestea fiind prezentate ca fiind parte a unui dialog între trei prieteni: un florentin care crede în sistemul lui Copernic, un susţinător al teoriei geocentrismului a lui Aristo-tel, şi un aristocrat veneţian în faţa căruia cei doi îşi susţin argumentele. Spusele novicelui erau scrise în italiană şi nu în latină, limba intelectualilor şi cercetătorilor.

în structura dialogului, Galileo s-a conformat ordinelor bisericii care spuneau că teoria heliocentrică trebuie discutată ca o ipoteză matematică utilă, şi nu ca o reprezentare a realităţii fizice.

Dar părerile exprimate în *Dialog* erau în mod clar în favoarea sistemului lui Copernic. Galileo credea că Pământul, la fel ca şi celelalte planete, se roteşte în jurul axei sale şi că planetele efectuează şi o mişcare de revoluţie pe o traiectorie eliptică, determinată de gravitaţie. Era respinsă ideea unui univers finit, înconjurat de o sferă exterioară de perfecţiune inertă. Arătând că Pământul nu este centrul creaţiei, ci o parte insignifiantă a ei, Galileo a răsturnat sistemul cosmologic medieval bazat pe teoriile aristotelice privind mişcarea corpurilor.

Galileo expune două principii în această lucrare, principii care au devenit o bază pentru ştiinţa modernă. Primul, ipotezele şi aserţiunile despre natură trebuie să fie bazate pe observaţie şi nu pe o autoritate superioară; şi al doilea, procesele naturale pot fi cel mai bine înţelese prin reprezentări matematice.

ISTORICUL CENZURII

în 1616, sistemul lui Copernic fost denunţat drept periculos pentru credinţă, iar Galileo, citat la Roma, a fost avertizat de papa Paul al V-lea, „să nu susţină sau să apere" teoriile lui Copernic. Galileo a promis să respecte ordinul papal, şi s-a întors la Florenţa. Teorii similare, publicate de astronomul german Johannes Kepler, în *Astronomia Nova*, au fost interzise de papă în 1619. Potrivit unei bule papale ce însoţea aceste interdicţii, era interzisă citirea sau susţinerea lucrărilor lui Kepler sau ale lui Copernic.

în 1624, Galileo a mers la Roma pentru a-şi prezenta omagiile sale noului papă, Urban al Vlll-lea. în ciuda interdicţiei din 1616, el a cerut papei permisiunea de a publica o lucrare comparând doctrinele lui Copernic şi Ptolemeu. Papa a refuzat solicitarea lui.

în ciuda avertismentelor de la Vatican care recomandaseră numeroase corecturi înaintea publicării vreunei lucrări a lui Copernic, în 1632 Galilei publica *Dialog asupra celor două sisteme principale ale lumii*. Totuşi, Galilei încerca să împace autorităţile incluzând în volum şi o prefaţă scrisă de un teolog de la Vatican, care descria teoria lui Copernic ca pe un simplu exerciţiu intelectual interesant. Dar papa nu a fost convins. Cartea atrăsese atenţia întregii Europe. Ameninţarea crescândă a protestantismului l-a determinat pe papă să răspundă agresiv pentru a păstra integritatea dogmei bisericeşti.

Mai mult, inamicii lui Galilei de la Vatican susţineau că prin tipărirea cărţii sub sigiliul celor trei peşti – simbolul folosit de tipografia Landini din Florenţa – Galileo făcea o referire defăimătoare la cei trei nepoţi incompetenţi ai papei Urban al Vlll-lea, pe care acesta îi promovase în ierarhia bisericească. Mai departe, aceştia au sugerat că unul dintre personajele dialogului, Simplicio, apărătorul conservator al sistemului geocentric, era de fapt o caricatură a papei însuşi.

în februarie 1633, Galileo a fost citat din nou la Roma. Deşi era grav bolnav la Florenţa şi doctorii au avertizat că o călătorie în miezul iernii ar fi putut fi fatală, papa a ameninţat că îl va aduce cu forţa în lanţuri dacă nu va veni de bunăvoie. Marele duce al Florenţei i-a oferit lui Galileo o targa pentru a putea fi transportat la Roma, unde a fost încarcerat, în iunie, a fost pus sub acuzaţia de erezie.

Procesul s-a concentrat asupra detaliilor ordinului papal din 1616, şi de cât de clar era înţeleasă respingerea de către biserică a sistemului lui Copernic. Verdictul Inchiziţiei a fost că Galileo ar fi fost „suspect de erezie, adică de a crede şi susţine o doctrină cum că Soarele este centrul universului şi că acesta nu se mişcă de la est la vest, şi că Pământul se mişcă şi nu este centrul universului şi că o opinie poate fi susţinută şi apărată după ce a fost definită şi declarată neadevărată de Sfânta Scriptură..."

Galileo a fost condamnat la închisoare pentru o perioadă nedefinită şi forţat să facă o abjuraţie publică a ideilor sale. în dimineaţa zilei de 22 iunie 1633, la vârsta de 70 de ani, Galileo a îngenunchiat în faţa Curţii şi a declarat: „Cu inima deschisă şi sinceră şi cu credinţă cinstită resping, retrag şi detest ereziile şi erorile spuse anterior, şi de asemenea orice altă eroare, contrară Sfintei Biserici, şi jur că în viitor nu voi mai expune vreodată verbal sau în scris, vreo idee care ar putea cauza o suspiciune similară asupra mea..." „Şi totuşi [Pământul] se mişcă" zice legenda că ar fi şoptit pentru el însuşi, după jurământul dat.

în 1634, *Dialogul* a fost condamnat oficial şi interzis împreună cu loată opera lui Galilei. El a fost închis într-o casă izolată din Arcetri, lângă Florenţa, unde nu îi era permis să primească vizite fără permisiunea papei. în timpul şederii sale în acea casă, Galileo a reuşit să îşi încheie o nouă operă, *Discorsi e dimostrazioni*

matematiche, *intorno a due nuove scienze* (*Discursuri şi demonstraţii matematice referitoare la două noi ştiinţe*), care a fost scoasă clandestin din Italia şi publicată de protestanţii din Leiden, în 1638, cu patru ani înaintea morţii sale. în ultimii patru ani de viaţă, Galileo a fost orb. în cele din urmă, papa i-a permis compania unui tânăr ucenic, Vicenzo Viviani. Aflat încă în detenţie, Galileo a murit la 8 ianuarie 1642, cu o lună înainte de a împlini 78 de ani.

Indexul Cărţilor Interzise din 1664 confirma condamnarea operei lui Copernic, a lui Galilei şi a tuturor scrierilor care susţineau teoria heliocentrică, în 1753, Indexul lui Benedict al XlV-lea nu mai conţinea cărţile care promovau această doctrină.

însă, abia în anul 1824, când Canon Settele, un profesor de astronomie, a publicat o lucrare de teorii ştiinţifice moderne, biserica şi-a anunţat acceptul „teoriilor generale ale astronomilor moderni". în următorul Index papal din 1835, numele lui Galileo, Copernic şi Kepler fuseseră înlăturate. La 31 octombrie 1992, papa loan Paul al ll-lea l-a reabilitat oficial pe Galileo – la 359 de ani, patru luni şi nouă zile după ce acesta fusese forjat să îşi revoce „erezia" potrivit căreia Pământul se roteşte în jurul Soarelui.

DOCTRINA SÂNGEROASĂ A PERSECUŢIEI (THE BLOUDY TENENT OF PERSECUTION)

Autor: *Roger Williams*

Data şi locul publicării iniţiale: *1644*, *Anglia*

Forma literară: *text religios*

REZUMAT

Roger Williams, unul dintre fondatorii Coloniei Massachusetts Bay, a adus ideile radicale ale libertăţii conştiinţei pe ţărmurile ţinutului New England. în *The Bloudy Tenent of Persecution* el promovează ideile de toleranţă religioasă şi libertate intelectuală atât sub guvernământ laic cât şi ecleziastic. Traiectoria vieţii lui Williams a reprezentat curentele disidenţei din gândirea protestantă din Anglia. Născut într-o familie anglicană, Williams a devenit puritan în perioada petrecută la Cambridge, în anii 1620 şi a devenit un puritan separatist, odată ajuns în Colonia Massachusetts Bay, în 1631.

în 1635, neînţelegerile şi deziluziile avute în rândul separatiştilor din Massachusetts au dus la exilul său în Rhode Island,

la acea vreme un tărâm sălbatic între coloniile britanice Massachusetts şi Connecticut. Williams era nemulţumit de fundamentalismul bisericii, după cum s-ar traduce acum, fenomen care lua din nou totul de la origini şi îşi crea treptat propriile tradiţii. Dorinţa sa pentru o biserică pură l-a determinat să pună la îndoială ideea unei biserici instituite de o entitate politică, aşa cum era guvernământul colonial.

în vara lui 1643, Williams s-a întors în Anglia pentru a convinge Parlamentul să îi ofere autoritatea asupra coloniei Rhode Island, pe care ar fi urmat să o construiască personal cu statut de colonie oficială, cu dreptul de a fi administrată local. Anglia era zguduită în acea perioadă de controverse religioase, mai ales în privinţa graniţelor dintre puterea bisericească şi cea politică, dar şi de problemele legate de libertatea individului. Până în primăvara lui 1644, Williams îşi expusese deja ideea unui echilibru între biserică, stat şi individ, care să favorizeze conştiinţa individului. Observând proliferarea de noi secte protestante, el considera că nicio autoritate, fie ea bisericească sau statală, nu poate opri această tendinţă de fragmentare. Libertatea conştiinţei, pe care Williams o vedea drept capacitatea persoanelor de a-l slăvi pe Dumnezeu în felul în care cred de cuviinţă, nu trebuie restricţionată, argumenta el.

Williams şi-a publicat aceste idei în *The Bloudy Tenent of Persecution*, în mod oficial acest text fiind un răspuns adresat lui John Cotton, cel mai puternic cleric puritan din Massachusetts şi în acelaşi timp politician abil, care şi el încerca să obţină bunăvoinţa Parlamentului. Cotton susţinea o nouă legislaţie care să sporească puterile bisericii în problemele indivizilor. Cartea lui Williams se exprima împotriva dreptului Parlamentului de a cere şi a impune conformitate în interpretarea şi practica principiilor Scripturii. El susţinea că puritanii din Massachusetts încercau de fapt să construiască un stat modern având la bază cele zece, porunci. El critica ideea că principiile abstracte şi universale ale lui Moise pot fi folosite pentru a guverna societăţi, la mii de ani de când au apărut.

Williams avea şi el motivele sale religioase şi politice pentru a se opune ideilor lui Cotton. Williams considera că impunerea de către guvernul britanic a Primei Porunci, cum că este un singur Dumnezeu ce trebuie slujit, era în contradicţie cu tradiţia creştină, în

care Noul Testament este superior legi mozaice; Williams era de asemenea nemulţumit de ideea conformităţii impuse, întrucât, după cum chiar el se exprima, rugăciunile nesincere „miros urât pentru nările lui Dumnezeu."

The Bloudy Tenent of Persecution continuă în această logică, oferind exemple nenumărate din istorie, pentru a releva faptul că biserica şi statul sunt regate diferite. Mai mult, Williams denunţă principiile şi practicile represiunii religioase. Pământul a fost „îmbătat cu sângele locuitorilor săi", scria el, măcelărindu-se cu zel între ei, fiecare încerca să îşi impună secta sa în detrimentul alteia. „Aceste biserici nu pot fi într-adevăr creştine... acestea care, ori prin propriile puteri, ori prin cele ale puterii regilor şi a prinţilor... persecută orice diferenţă faţă de ele, sau orice opinie opusă lor." Doar dacă vor domni raţiunea şi milostenia se va evita ruina bisericii şi distrugerea societăţii.

Lui Williams îi erau prea cunoscute puterile bisericii oficiale. In The *Bloudy Tenent of Persecution* el declara că exilul său în Rhode Island era cauzat de ideile sale de libertate a conştiinţei, acestea determinându-i pe puritani să îl trimită într-un loc pustiu pentru a-l reduce la tăcere. Exemplul propriei sale vieţi, spera el, va convinge cititorii de răul cuprins în impunerea doctrinelor religioase prin puterea politică.

Williams a scris *The Bloudy Tenent of Persecution* sub forma unui dialog între Pace şi Adevăr, ca o parabolă a luptei sale cu bisericile dominante la acea vreme. El era în mod special deranjat de rolul necredincioşilor în societatea engleză şi cea colonială. El se întreba la ce bun să forţezi pe cineva care nu este protestant sincer să pronunţe cuvintele doctrinei protestante. Williams considera că mântuirea necredincioşilor va veni mai degrabă din experienţele lor personale, decât din impunerea unei tradiţii religioase.

Pentru Williams, religia era în primul rând o credinţă interioară, în contrast cu religia ostentativă practicată de cei mai mulţi puritani din Massachusetts sau de presbiterienii din Parlamentul englez. Religia oficială, sărbătorile religioase de stat şi tribunalele împuternicite să impună doctrina religioasă contraziceau bunul simţ religios. Amestecarea sferei private religioase cu sfera guvernării publice are ca rezultat o înjosire a religiei; doctrina

religioasă a venit direct de la surse divine, în timp ce liderii politici sunt doar aleşi sau numiţi de alţi oameni. Această din urmă idee l-a ofensat pe regele Carol I, care continua să susţină că puterea sa are origini divine.

Ideile lui Williams din *The Bloudy Tenent of Persecution*, atacând relaţia dintre stat şi biserică – relaţie pe care cei mai mulţi britanici o considerau imuabilă – au devenit infame. Dar limbajul său inflamator i-a adus puţini adepţi. Cu toate acestea, publicarea cărţii nu l-a împiedicat

/ 00 de cărţi interzise. *r*

1 24!>

să îşi îndeplinească unul din scopuri. La o lună de la publicare, se întoarce în sălbăticia din Rhode Island cu autorizaţia de a stabili Colonii Britanică Rhode Island.

ISTORICUL CENZURII

La publicarea sa în iulie 1644, The *Bloudy Tenent of Persecution*, nu a reuşit să convingă Parlamentul sau publicul englez de importanţa separării doctrinei religioase de autoritatea statului. Ştiută fiind stricteţea Parlamentului în privinţa conformităţii religioase, s-a ordonat ca toate exemplarele cărţii de 400 de pagini să fie arse în piaţa publică în august 1644.

Stilul şi organizarea ideilor din cartea lui Williams pot fi considerate de asemenea o cauză a respingerii unanime a cărţii. Cartea fusese scrisă în multe etape şi cu multe schiţe, timp de aproape 25 de ani. Aceasta formare treptată a filosofiei religioase a fost transpusă în proza încâlcită a lucrării. Este foarte puţin probabil ca membrii Parlamentului, sau ori< mc altcineva, să fi citit suficient de atent cartea, pentru a fi convins de ideile lui Williams expuse sub forma unor analize complicate şi lungi a unor pasaje de Scriptură.

Ostilitatea faţă de această carte se poate să fi fost generată şi de subtitlul acesteia, „For Cause of Conscience”48. Libertatea de conştiinţă era un concept radical în Anglia acelor ani. în timp ce membrii unor secte precum quakerii erau întemniţaţi pentru ideile lor, iar evreii şi catolicii erau reprimaţi violent, invocarea libertăţii religioase şi a toleranţei era puţin probabil sa fie convingătoare.

Pentru cauza conştiinţei (n.tr.).

Doctrina sângeroasă spălată şi albită cu sânge de miel (n.tr.).

în timpul în care cartea sa era arsă, Williams se afla pe vapor îndreptându-se către New England. Nu a fost întemniţat şi nici nu a fost altfel pedepsit pentru publicarea textului religios The *Bloudy Tenent ol Persecution*. A trebuit însă să răspundă la multe atacuri asupra ideilor sale. în 1647, vechiul său inamic, John Cotton, scria The *Bloudy Tenent*, *Washed*, *and Made White in the Bloud of the Lamb49*, în care nega că Williams ar fi fost exclus din colonie pe motive religioase. El afirma că, din contră, Williams făcuse declaraţii defăimătoare şi calomnioase la adresa guvernului din Boston, iar pedeapsa era normală. Apare explicit în argumentul lui Cotton, că pentru el, nu poate exista o separare între autorităţile religioase şi cele civile, astfel că o dispută împotriva practicilor religioase este echivalentă cu una împotriva orânduirii civile, iar aceasta însemna rebeliune. Cotton îl ataca pe Williams, numindu-l egoist şi respingând acuzaţiile că părerile sale religioase i-ar fi adus exilul.

La cinci ani după reacţia lui Cotton, Williams publica *The Bloudy Tenent yet More Bloudy*: *by Mr*. *Cotton's endeavour to wash it white in the Bloud of the Lambe50*. Williams şi-a reafirmat principiile sale originale, mai ales justificarea scripturală pentru toleranţa religioasă. După părerea sa, a-i obliga pe oameni să se roage în biserici împotriva voinţei lor, constituia un păcat, şi se numea ipocrizie. Astfel, autorităţile din Massachusetts îi obligau pe cetăţenii săi să comită un păcat. A-i forţa pe necredincioşi să vină la biserică era, după părerea lui Williams, un păcat mai mare decât lipsa de credinţă în creştinism.

Ordinul Parlamentului de ardere a textului nu l-a împiedicat pe Williams să-şi publice în continuare ideile sau să prospere în Rhode Island, însă această cenzură a dat semnalul începutului unei noi ere de intoleranţă religioasă atât în Anglia cât şi în New England. Respectul pentru ideea lui Williams de libertate a conştiinţei a crescut în următori 150 de ani. Filosofia sa de toleranţă religioasă a inspirat noţiunea de dreptul la „viaţă, libertate şi căutare a fericirii" din Declaraţia de Independenţă, precum şi Primul Amendament al Constituţiei americane care garantează libertatea religioasă şi cea de expresie. în 1936, la 300 de ani după exilarea lui Williams în Rhode Island, statul Massachusetts şi-a prezentat scuzele pentru această faptă.

EPOCA RAŢIUNII (THE ACE OF REASON)

Autor: *Thomas Paine*

Data şi locul publicării iniţiale: *1794-1795*, *Franţa Forma literară*: *tratat de filosofie*

REZUMAT

Thomas Paine, teoretician al politicii, scriitor şi revoluţionar anglo-american, a fost unul dintre cei mai importanţi pamfletari ai tuturor timpurilor din spaţiul anglofon. Epoca *raţiunii*, un atac direct la adresa creştinismului, bazat pe principiile raţionalismului, a devenit una dintre cele mai cunoscute lucrări deiste scrise vreodată.

Fiul unui quaker englez, Paine a emigrat în America în 1774 şi a devenit un membru activ al mişcării pentru independenţă. Pamfletul său *Common Sense* (*Bunul simţ*), publicat în ianuarie 1776, argumenta în favoarea unei republici americane şi pregătea publicul pentru ideea de independenţă.

în 1787, Paine s-a întors în Anglia unde a publicat în 1791-1792, *Drepturile omului*, lucrare scrisă în apărarea Revoluţiei Franceze şi care ataca inechităţile politice şi sociale din Anglia. Urma să se vândă în aproximativ 500 000 de exemplare în deceniile ce urmau, şi a fost una dintre cele mai citite cărţi în Anglia. Condamnat pentru defăimare instigatoare în Anglia, pentru *Drepturile omului*, Paine a fugit la Paris, unde a participat la Revoluţia Franceză ca membru al Adunării Naţionale. Timp de 10 luni, în 1794, în timpul *Terorii*, a fost încarcerat la ordinul lui Robespierre şi al iacobinilor, înainte de a fi salvat de ambasadorul american în Franţa, James Monroe.

în drum către închisoare, Paine i-a înmânat unui prieten manuscrisul părţii întâi din *Epoca raţiunii* care a fost publicat la Paris în 1794. După ieşirea din închisoare, a definitivat şi partea a doua, publicată în 1795. Pe timpul şederii sale în Franţa, Paine s-a convins că revolta populară împotriva activităţilor reacţionare ale clericilor, care complotau împreună cu susţinătorii aristocraţiei şi ai monarhiei împotriva revoluţiei, îi va îndrepta pe cetăţenii francezi către ateism. în *Epoca raţiunii*, Paine a încercat să salveze adevărata religie din faţa sistemului creştin, pe care îl considera ca fiind „o pioasă înşelătorie" şi „respingător pentru raţiune".

autorităţile religioase şi cele civile, astfel că o dispută

împotriva practicilor religioase este echivalentă cu una împotriva orânduirii civile, iar aceasta însemna rebeliune. Cotton îl ataca pe Williams, numindu-l egoist şi respingând acuzaţiile că părerile sale religioase i-ar fi adus exilul.

La cinci ani după reacţia lui Cotton, Williams publica *The Bloudy Tenent yet More Bloudy*: *hy Mr*. *Cotton's endeavour to wash it white in the Bloud ofthe Lambe50*. Williams şi-a reafirmat principiile sale originale, mai ales justificarea scripturală pentru toleranţa religioasă. După părerea sa, a-i obliga pe oameni să se roage în biserici împotriva voinţei lor, constituia un păcat, şi se numea ipocrizie. Astfel, autorităţile din Massachusetts îi obligau pe cetăţenii săi să comită un păcat. A-i forţa pe necredincioşi să vină la biserică era, după părerea lui Williams, un păcat mai mare decât lipsa de credinţă în creştinism.

Ordinul Parlamentului de ardere a textului nu l-a împiedicat pe Williams să-şi publice în continuare ideile sau să prospere în Rhode Island, însă această cenzură a dat semnalul începutului unei noi ere de intoleranţă religioasă atât în Anglia cât şi în New England. Respectul pentru ideea lui Williams de libertate a conştiinţei a crescut în următori 150 de ani. Filosofia sa de toleranţă religioasă a inspirat noţiunea de dreptul la „viaţă, libertate şi căutare a fericirii" din Declaraţia de Independenţă, precum şi Primul Amendament al Constituţiei americane care garantează libertatea religioasă şi cea de expresie. în 1936, la 300 de ani după exilarea lui Williams în Rhode Island, statul Massachusetts şi-a prezentat scuzele pentru această faptă.

EPOCA RAŢIUNII (THE AGE OF REASON)

Autor: *Thomas Paine*

Data şi locul publicării iniţiale: *1794-1795*, *Franţa Forma literară*: *tratat de filosofie*

REZUMAT

Thomas Paine, teoretician al politicii, scriitor şi revoluţionar anglo-american, a fost unul dintre cei mai importanţi pamfletari ai tuturor timpurilor din spaţiul anglofon. *Epoca raţiunii*, un atac direct la adresa creştinismului, bazat pe principiile raţionalismului, a devenit una dintre cele mai cunoscute lucrări deiste scrise vreodată.

Fiul unui quaker englez, Paine a emigrat în America în 1774 şi

a devenit un membru activ al mişcării pentru independenţă. Pamfletul său *Common Sense* (*Bunul simţ*), publicat în ianuarie 1776, argumenta în favoarea unei republici americane şi pregătea publicul pentru ideea de independenţă.

în 1787, Paine s-a întors în Anglia unde a publicat în 1791-1792, *Drepturile omului*, lucrare scrisă în apărarea Revoluţiei Franceze şi care ataca inechităţile politice şi sociale din Anglia. Urma să se vândă în aproximativ 500 000 de exemplare în deceniile ce urmau, şi a fost una dintre cele mai citite cărţi în Anglia. Condamnat pentru defăimare instigatoare în Anglia, pentru *Drepturile omului*, Paine a fugit la Paris, unde a participat la Revoluţia Franceză ca membru al Adunării Naţionale. Timp de 10 luni, în 1794, în timpul *Terorii*, a fost încarcerat la ordinul lui Robespierre şi al iacobinilor, înainte de a fi salvat de ambasadorul american în Franţa, James Monroe.

în drum către închisoare, Paine i-a înmânat unui prieten manuscrisul părţii întâi din *Epoca raţiunii* care a fost publicat la Paris în 1794. După ieşirea din închisoare, a definitivat şi partea a doua, publicată în 1795. Pe timpul şederii sale în Franţa, Paine s-a convins că revolta populară împotriva activităţilor reacţionare ale clericilor, care complotau împreună cu susţinătorii aristocraţiei şi ai monarhiei împotriva revoluţiei, îi va îndrepta pe cetăţenii francezi către ateism. în *Epoca raţiunii*, Paine a încercat să salveze adevărata religie din faţa sistemului creştin, pe care îl considera ca fiind „o pioasă înşelătorie" şi „respingător pentru raţiune".

N.l. Karolides,. M. Bald & P.B. Sova

Paine, la fel ca şi mulţi alţi intelectuali americani şi europeni, precum Benjamin Franklin, Thomas Jefferson, Voltaire sau Rousseau, era un cunoscut deist. Deismul, expresia religioasă a raţionalismului ştiinţific, susţinea că existenţa lui Dumnezeu poate fi dovedită din ordinea şi armonia creaţiei. Deiştii vedeau religia formală drept inutilă şi detestau ideea că revelaţia divină este fundamentul credinţei. Creaţia lui Dumnezeu în viziunea deiştilor, era singura biblie.

în *Epoca raţiunii*, Paine a încercat să popularizeze deismul, să îl aducă din sferele intelectuale înalte către oameni şi se poate spune că a făcut această filosofie accesibilă publicului larg. Deşi cartea era

descrisă drept „biblia ateului” de către criticii ei, Paine repudia ateismul. El îşi începea cartea cu o declaraţie de credinţă: „Cred într-un singur Dumnezeu, şi nimic mai mult; şi am speranţa fericirii dincolo de această viaţă.”

Obiectivul declarat al lui Paine în toate scrierile sale politice, începând cu *Bunul simţ*, era de a salva oamenii de tiranie şi de principii false de guvernământ. *Epoca raţiunii* a fost scrisă în acelaşi sens. „Dintre toate tiraniile care afectează omenirea”, scria Paine, „tirania religioasă este cea mai rea; toate celelalte specii de tiranie sunt limitate la lumea în care trăim; dar acesta loveşte şi dincolo de mormânt, şi încearcă să ne urmărească şi în eternitate.” Religia organizată a fost creată pentru a „teroriza şi subjuga omenirea, şi pentru a monopoliza puterea şi averile.” Singura teologie adevărată este „filosofia naturală, care cuprinde întreaga sferă a ştiinţei”.